

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**2000 YILINDAN SONRA TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE
YAŞANAN DEĞİŞİMLERİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih Mehmet GÜLMEZ

**Düzce
Temmuz, 2019**

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**2000 YILINDAN SONRA TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE
YAŞANAN DEĞİŞİMLERİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih Mehmet GÜLMEZ

Danışman: Doç.Dr. Engin ASLANARGUN

Düzce

Temmuz, 2019

Fatih Mehmet Gülmez
Düzce Üniversitesi, SBE
Toplam Kalite Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi
Temmuz, 2019

2000 YILINDAN SONRA TÜRK MİLLİ EĞİTİM
SİSTEMİNDE YAŞANAN DEĞİŞİMLERİN İNCELENMESİ

TEŞEKKÜR

Çalışma konusunun belirlenmesinde ve tüm süreç boyunca çok kıymetli yol göstericiliği için Tez Danıőmanım değerli hocam Doç. Dr. Engin ASLANARGUN'a, çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan başta kıymetli eőim Hasibe GÜLMEZ olmak üzere tüm aileme sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Fatih Mehmet GÜLMEZ

Bolu-2019

ÖZET

2000 YILINDAN SONRA TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE YAŞANAN DEĞİŞİMLERİN İNCELENMESİ

Gülmez, Fatih Mehmet

Yüksek Lisans, Toplam Kalite Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Engin ASLANARGUN

Haziran, 2019 + 342 Sayfa

2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde gerçekleştirilen değişiklikler ve bu değişikliklerin sistemin bütünü üzerindeki etkileri sıkça tartışılmıştır. Tüm bu tartışmalara rağmen bu dönemde yapılan değişiklikleri bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koyan bir çalışma eksikliği dikkat çekmektedir. Bu çalışmada 2000 yılından 2019 yılına kadarki dönemde Türk Milli Eğitim Sisteminde yapılan değişikliklerin “ne olduğunu, hangi tarihte, hangi alanda, hangi değişikliklerin yapılıp bu değişikliklerin hangi sonuçları meydana getirdiğinin” resmedilerek ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu nedenlerle araştırma modeli olarak “Betimsel Tarama” modeli kullanılmıştır. Araştırmada Türk Milli Eğitim Sisteminde meydana gelen anlayış, uygulama, mevzuat ve bazı parametrelerdeki sayısal değişimlere yer verilmiştir. Bilgilerin elde edilmesinde MEB, diğer bakanlık ve kurumlar, çeşitli ulusal ve uluslararası örgütler, sendika ve sivil toplum kuruluşlarının yayımladığı matbu ve elektronik kaynaklardan yararlanılmıştır. Elde edilen veriler literatür taraması ve içerik analizleri yapılarak eğitim programları; eğitim yöneticilerinin seçimi ve atanma usullerinde izlenen yöntemler; öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük ve istihdamları; fiziki donanım, materyal ve teknoloji; okul türleri ve eğitim kademeleri, yüksek öğretim; yeni yönetim anlayışları; denetim sistemi; ölçme değerlendirme ve sınav sistemi; yaygın eğitim ve Türkiye’de bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik eğitim ve öğretim faaliyetleri; özel öğretim ile uluslararası sınavlar olmak üzere 12 başlık altında incelenmiştir.

2000 yılından sonra, ifade edilen 12 başlık altında yüzlerce değişiklik yapılmasına rağmen eğitim sisteminin kronik problemlerinin halen devam ettiği görülmektedir. Yapılan değişiklikler incelendiğinde aynı konu üzerinde farklı tarihlerde birçok değişikliğin gerçekleştirildiği, ancak sistem bütünlüğü içerisinde problemlerin ele alınmaması sebebiyle değişikliklerin birbirinin kopyası olmaktan öteye geçemediği görülmektedir. Yapılan değişikliklere rağmen her defasında başlanılan noktaya geri gelinmesinin sebebinin, eğitim sisteminde ilk odaklanması gereken yer olan toplumun kimlik ve kodlarına uygun, ihtiyaçlarına cevap verecek bir eğitim felsefesinin ortaya konulmadan harekete geçilmesi olduğu düşünülmektedir. Bunca değişikliğe rağmen değişmeyen toplumsal tatminsizlik ancak özgün bir eğitim felsefesinin ortaya konulmasından sonra, diğer alanlarda bu felsefeye uygun olarak atılacak adımların neticesinde aşılabılır.

Anahtar Kelimeler: Türk Milli Eğitim Sistemi, Eğitim Sistemi Değişikliği, Paradigma Değişimi, 2000’li yıllar Eğitim, Eğitim Felsefesi

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF THE CHANGES IN THE TURKISH NATIONAL EDUCATION SYSTEM FROM THE YEAR 2000 ON.

Gülmez, Fatih Mehmet

Master Of Science, Department Of Total Quality Management

Supervisor: Assoc. Prof. Engin ASLANARGUN

June 2019, 342 pages

The changes in the Turkish National Education System and the effects of these changes on the whole system have been frequently discussed since 2000. Despite of all these discussions, it has been seen that there is a lack of a research that reveals the changes made in this period in a holistic perspective. The aim of this study is to illustrate, the changes, date of these changes, field of them in the Turkish National Education System between 2000 and 2019. In addition it is intended to illustrate what changes are made and what the consequences of these changes between 2000 and 2019. Because of these reasons descriptive survey research method was used. In this research, the numerical changes, understanding, implementation, legislation and some parameters in the Turkish National Education System are included. To gather the data The Ministry of Education's, other ministries and institutions', various national and international organizations', trade unions and non-governmental organizations published printed and electronic sources were used. After the content analysis and literature review twelve items were obtained. These items are education programs, selection of training managers and methods of appointment; teachers' training, employments and rights; physical equipment, materials and technology; school types and educational levels, university education; new management approaches; control system; measurement, evaluation and exam system; informal education and education activities for Syrian refugees; special education and international exam.

Although hundreds of changes have been made under the 12 headings after 2000, it is seen that the chronic problems of the education system still continue. When the changes are evaluated, many changes have been made on different dates on the same subject but it is seen that the changes cannot go beyond being copies of each other due to the fact that problems are not addressed within the system integrity. Although many changes have been made it is returned to the point where it was started. Because the first focus in the education system should have a philosophy that is accordance with the identity and codes of society but the changes lack this philosophy. In spite of all these changes the social dissatisfaction that remains unchanged can only be overcome as a result of the steps to be taken in accordance with this philosophy in other areas after the introduction of a genuine educational philosophy.

Keywords: Turkish National Education System, The changes in Education System Paradigm change, Education in 2000's, Philosophy of Education

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Tanımlar ve Kısaltmalar.....	4
2. BÖLÜM.....	7
LİTERATÜR.....	7
2.3. Türk Eğitim Sistemi.....	7
2.2.. Millî Eğitim Bakanlığının Tarihsel Gelişimi.....	8
2.3. Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Yer Alan Kademelerin Tarihsel Gelişimi.....	10
3. BÖLÜM.....	21
YÖNTEM.....	21
4. BÖLÜM BULGULAR.....	26
4.1. EĞİTİM PROGRAMLARIYLA İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:.....	26
4.1.1. Müfredatta Yapılan Değişiklikler:.....	28
4.1.2. Değerler Eğitimi:.....	37
4.1.3. Demokratikleşmeye Yönelik Değişiklikler.....	39
4.2. YÖNETİCİLERİN SEÇİMİ VE ATAMASIYLA İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER: ..	42
4.2.1. 11.1.2004 Tarihli Yönetmelik.....	45
4.2.2. 13.4.2007 Tarihli Yönetmelik.....	46
4.2.3. 24.4.2008 Tarihli Yönetmelik.....	47
4.2.4. 13.8.2009 Tarihli Yönetmelik.....	48
4.2.5. 28.2.2013 Tarihli Yönetmelik.....	50
4.2.6. 4.8.2013 Tarihli Yönetmelik.....	51
4.2.7. 10.6.2014 Tarihli Yönetmelik.....	52
4.2.8. 6.10.2015 Tarihli Yönetmelik.....	53
4.2.9. 22.04.2017 Tarihli Yönetmelik.....	55
4.2.10. 21.06.2018 Tarihli Yönetmelik.....	56
4.3. ÖĞRETMENLERİN YETİŞTİRİLMESİ, ÖZLÜK VE İSTİHDAMI İLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER.....	61
4.3.1. Yıllara Göre Öğretmen Atamaları:.....	62
4.3.2. Pedagojik Formasyon Kursu Programı:.....	66
4.3.3. Bazı Lise Türlerine Öğretmen Seçmede Kullanılan Sınav Değişiklikleri:.....	67
4.3.4. Öğretmenlik Kariyer Basamakları:.....	69
4.3.5. Eğitim Fakültelerinde Hizmet Öncesi Eğitimde Yapılan Değişiklikler... ..	71
4.3.6. Hizmet içi Eğitim Çalışmaları:.....	74
4.3.7. Öğretmenlik Yeterlilik Parametreleri:.....	76
4.3.8. Alan Değişiklikleri:.....	78
4.3.9. Öğretmenlik Alan Bilgisi Sınavı:.....	80

4.4. FİZİKİ DONANIM, MATERYAL VE TEKNOLOJİK DEĞİŞİKLİKLER:	87
4.4.1. Ücretsiz Ders Kitabı Temini Projesi:	87
4.4.2. Eğitime %100 Destek Projesi:	89
4.4.3. E-Devlet Uygulamaları:	90
4.4.4. e-Twinning Projesi:	93
4.4.5. FATİH Projesi:	94
4.4.6. Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Standartları (Kurum Standartları) (İKS):	99
4.4.7 Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Alanda Yaşanan Sayısal Değişiklikler:	101
4.4.8. Yıllara Göre MEB Bütçesi:	104
4.5. OKUL TÜRLERİ VE KADEMELERİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER: ...	108
4.5.1. Okul Öncesi Eğitimde Yapılan Değişiklikler:	109
4.5.2. İlköğretimde (İlkokul-Ortaokul) Yapılan Değişiklikler:	117
4.5.3. Genel Ortaöğretimde Yapılan Değişiklikler:	131
4.5.4. Mesleki ve Teknik Eğitimde Yapılan Değişiklikler:	149
4.5.5. İmam Hatip Okullarında Yapılan Değişiklikler:	165
4.5.6. Özel Eğitim ve Rehberlik Alanlarında Yapılan Değişiklikler:	174
4.6. YÜKSEKÖĞRETİM İLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:	192
4.6.1. Yeni Üniversitelerin Kurulması:	201
4.6.2. Yurtdışına Lisansüstü Öğrenci Gönderme Projesi:	205
4.6.3. Yükseköğretimde Yaşanan Sayısal Değişim:	207
4.7. YENİ YÖNETİM ANLAYIŞLARIYLA İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:	212
4.7.1. Toplam Kalite Yönetimi (TKY):	213
4.7.2. Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi:	216
4.7.3. MEB Stratejik Planları:	217
4.7.4. Eurydice Ulusal Biriminin ve İl Millî Eğitim Müdürlüklerinde AR-GE Birimlerinin Kurulması:	219
4.7.5. Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Yapısında Meydana Gelen Değişiklikler	220
4.7.6. Türkiye Maarif Vakfının Kurulması:	230
4.7.7. İmam Hatip Vizyon Belgesi ve Kalite Takip Sistemi (KTS):	231
4.8. DENETİM SİSTEMİYLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:	234
4.9. ÖLÇME DEĞERLENDİRME VE SINAV SİSTEMİYLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:	240
4.9.1. Ortaöğretime Geçiş Sistemlerinde Yaşanan Dönüşümler:	241
4.9.2. Yüksek Öğretime Geçiş Sisteminde Yaşanan Dönüşümler:	246
4.9.3. Yükseköğretime Yerleştirmede Uygulanan Katsayı Değişiklikleri:	251
4.10. YAYGIN EĞİTİM ALANINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE TÜRKİYE'DE BULUNAN SURİYE VATANDAŞLARINA YÖNELİK EĞİTİM VE ÖĞRETİM FAALİYETLERİ:	254
4.10.1. Türkiye'de Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri:	261
4.11. ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI İLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:	264

4.11.1. Dershanelerin Kapatılması:.....	264
4.11.3. Özel Okullara Devlet Desteği Verilmesi:	267
4.11.4. Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği:	268
4.11.6. KHK'larla Meydana Gelen Bazı Değişiklikler:.....	270
4.11.5. Özel Öğretimde Yaşanan Sayısal Değişim:	272
4.12. ULUSLARARASI SINAVLAR:.....	278
5.BÖLÜM.....	285
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	285
5.1. Eğitim Programları ile İlgili Değişiklikler.....	285
5.2. Yöneticilerin Seçimi ve Atanmasıyla İlgili Değişiklikler.....	289
5.3. Öğretmenlerin Yetiştirilmesi, Özlük ve İstihdamlarıyla İlgili Değişiklikler	291
5.4. Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Değişiklikler	300
5.5. Okul Türleri ve Kademelerinde Yapılan Değişiklikler.....	305
5.6. Yükseköğretim İle İlgili Değişiklikler	319
5.7. Yeni Yönetim Anlayışlarıyla İlgili Değişiklikler	323
5.8. Denetim Sistemiyle İlgili Değişiklikler	326
5.9. Ölçme Değerlendirme ve Sınav Sistemiyle İlgili Değişiklikler	328
5.10. Yaygın Eğitim Alanında Yapılan Değişiklikler ve Türkiye'de Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri	333
5.11. Özel Öğretim Kurumlarıyla İlgili Değişiklikler	335
5.12. Uluslararası Sınavlar	337
Kaynakça	343

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1.** Tezde İncelenen Değişiklerin Ana Başlıkları
- Tablo 2.** Eğitim Programlarıyla İlgili Değişiklikler
- Tablo 3.** Yönetici Atama Yönetmelikleri ve Yönetmeliklerde Yapılan Değişiklikler
- Tablo 4.** Öğretmenlerin Yetiştirilmesi ve İstihdamı ile İlgili Atılan Adımlar
- Tablo 5.** Yıllara Göre Öğretmen Atamaları (2000-2018)
- Tablo 6.** Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Değişiklikler
- Tablo 7.** Yıllara Göre Dağıtılan Kitap Sayısı ve Maliyeti
- Tablo 8.** Eğitime % 100 Destek Projesi Kapsamında Yapılan Derslik Sayısı (2004-2017)
- Tablo 9.** Yıllara Göre Yeni Yapılan Derslik Sayıları (2003-2016)
- Tablo 10.** Kademeler Göre Derslik Sayısı (2005-2016)
- Tablo 11** MEB Bütçesinin GSYİH ile Merkezi Yönetim Bütçesinin Oranları (2000-2018)
- Tablo 12.** Toplam Eğitim Bütçesinin GYSİH ile Merkezi Yönetim Bütçesinin Oranları (2000-2018)
- Tablo 13.** Okul Öncesi Eğitim ile İlgili Değişiklikler
- Tablo 14.** Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmelik ve Yönetmelik Değişiklikleri
- Tablo 15.** Okul Öncesi Kademesinde Yıllara Göre Okul/Birim, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları
- Tablo 16.** Okul Öncesi Kademesinde Okullaşma Oranları (%) (2009-2017)
- Tablo 17.** İlköğretim Kademesinde Yapılan Değişiklikler
- Tablo 18.** İlköğretimdeki Ders Saatleri İçerisinde Yabancı Dil Payının Türkiye ve OECD Ortalaması
- Tablo 19.** İlköğretim Kademesinde Okul/Birim ve Derslik Sayısı (1999-2018)
- Tablo 20.** Yıllara Göre İlköğretim Kademesindeki Öğrenci Sayısı (1999-2018)
- Tablo 21.** Yıllara Göre İlköğretim Kademesindeki Öğretmen Sayısı (1999-2018)
- Tablo 22.** Yıllara Göre İlköğretim Kademesindeki Net Okullaşma Oranları (%) (2000-2018)
- Tablo 23.** Yıllara Göre İlköğretim Kademesindeki Şube Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2000-2018)
- Tablo 24.** İlköğretim Kademesindeki Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2000-2018)
- Tablo 25.** Lise Türlerinde Yaşanan Değişiklikler
- Tablo 26.** Genel Ortaöğretimdeki Okul/Birim ve Derslik Sayısı (1999-2018)
- Tablo 27.** Yıllara Göre Genel Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayısı (1999-2018)

- Tablo 22.** Yıllara Göre Genel Ortaöğretimdeki Öğretmen Sayısı (1999-2018)
- Tablo 29.** Yıllara Göre Ortaöğretim Kademesindeki Net Okullaşma Oranları (%) (2000-2018)
- Tablo 30.** Ortaöğretim Kademesinde Şube Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2000-2018)
- Tablo 31.** Ortaöğretim Kademesinde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2000-2018)
- Tablo 32.** Mesleki Eğitimle İlgili Değişiklikler
- Tablo 33.** Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Okul/Birim Sayısı (1999-2018)
- Tablo 34.** Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Şube Sayısı (1999-2018)
- Tablo 35.** Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayısı (1999-2018)
- Tablo 36.** Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Öğretmen Sayısı (1999-2018)
- Tablo 37.** İmam Hatip Okullarında Meydana Gelen Değişiklikler
- Tablo 38.,** İHL Sayısı, Öğrenci Sayısı ve Açıköğretim İHL’de Okuyan Öğrenci Sayıları (1998-2018)
- Tablo 39.** Bağımsız ve İHL Bünyesinde Hizmet Veren İHO ve Öğrenci Sayıları (2012-2018)
- Tablo 40.** Özel Eğitim ve Rehberlik Alanlarında Yapılan Değişiklikler
- Tablo 41.** Destek Eğitim Alan Engelli Öğrenci Sayıları ve Ödenek Tahsis Miktarları (2006-2017)
- Tablo 42.** Özel Eğitim ve Rehberlik Alanında Yapılan Mevzuat Değişiklikleri (2001-2018)
- Tablo 43.** Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (2006-2018)
- Tablo 44.** Yıllara Göre Okul Öncesi Kademesinde Özel Eğitim Alan Öğrenci Sayısı (2010-2016)
- Tablo 45.** Yıllara Göre İlköğretim Kademesinde Özel Eğitim Alan Öğrenci Sayısı (2010-2016)
- Tablo 46.** Yıllara Göre Ortaöğretim Kademesinde Özel Eğitim Alan Öğrenci Sayısı (2010-2016)
- Tablo 47.** Özel Eğitim Kurumlarındaki Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (2006-2018)
- Tablo 48.** Yüksek Öğretim ile İlgili Yapılan Değişiklikler
- Tablo 49.** TYYÇ Düzeyleri için Toplam Kredi (AKTS) ve Öğrenci Çalışma Yüğü Aralıkları
- Tablo 50.** Üniversite Sayısı ve Üniversite Sayısının Bir Önceki Yıla Göre Değişimi (1999-2018)
- Tablo 51.** İllere Göre Üniversite Sayısı
- Tablo 52.** Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilen Kişi Sayısı (2006-2017)
- Tablo 53.** Yıllara Göre Türkiye Kaynaklı Bilimsel Yayın Sayısı (2000-2015)
- Tablo 54.** Yıllara Göre Toplam Akademisyen Sayısı (2001-2018)
- Tablo 55.** Yıllara Göre Yükseköğrenim Gören Öğrenci Sayısı (2001-2018)

- Tablo 56.** KYK'ya Bağlı Yurt Sayısı ve Kapasitelerinin Yıllara Göre Değişimi (2000-2018)
- Tablo 57.** Yeni Yönetim Anlayışlarıyla İlgili Değişiklikler
- Tablo 58.** Denetim Sistemiyle İlgili Değişiklikler
- Tablo 59.** lme Değerlendirme ve Sınav Sistemiyle İlgili Değişiklikler
- Tablo 60.** Ortaöğretime Geçiş Sisteminde Yapılan Değişiklikler (1955-2017)
- Tablo 61.** Yüksek ğretim Sisteminde Meydana Gelen Değişimler
- Tablo 62.** Yaygın Eğitim ile İlgili ve Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik eğitim ve ğretim faaliyetleri
- Tablo 63.** Kademelere Göre Aıkğretimdeki ğrenci Sayısı (1999-2018)
- Tablo 64.** zel ğretim Kurumları ile İlgili Yapılan Değişiklikler
- Tablo 65.** Yıllara Göre zel ğretim Teşvik Miktarı
- Tablo 66.** zel Okul ncesi Eğitimdeki Okul, ğrenci, ğretmen ve Derslik Sayısı (2006-2018)
- Tablo 67.** zel İlköğretim Kademesindeki Okul, ğrenci, ğretmen ve Derslik Sayısı (1999-2018)
- Tablo 68.** zel Genel Ortaöğretim Okul, ğrenci, ğretmen ve Derslik Sayısı (1999-2018)
- Tablo 69.** zel Mesleki Ortaöğretim Okulu, ğrenci, ğretmen ve Derslik Sayısı (1999-2018)
- Tablo 70.** zel Ortaöğretim Kademesindeki Toplam Okul, ğrenci, ğretmen ve Derslik Sayısı (1999-2018)
- Tablo 71.** Resmi ve özel öğretimdeki ğrenci Sayılarının Karşılaştırılması (2006-2017)
- Tablo 72.** Türkiye'nin Yıllara Göre 4. Sınıf Düzeyinde TIMSS Puan ve Sıralamaları
- Tablo 73.** Türkiye'nin Yıllara Göre 8. Sınıf Düzeyinde TIMSS Puan ve Sıralamaları
- Tablo 74.** Yıllara Göre PISA Puan ve Sıralamaları

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Araştırma Sürecinin Aşamaları

Şekil 2. 2004-2018 Yönetici Atama Yöneliklerinin Genel Görünümü

Şekil 3. Yıllara Göre Düzenlenen Hizmet İçi Faaliyetler

Şekil 4. Öğretmenlik Alan Bilgisi Sınavına Katılım (2013-2017)

Şekil 5. Türk Eğitim Sistemin Kademelendirilmesi

Şekil 6. Okulu Türlerine Göre Haftalık Ders Çizelgelerinin Yıllara Göre Toplam Ders Saati Değişimi

Şekil 7. 3797 Sayılı Kanun'a Göre MEB Teşkilat Şeması

Şekil 8. 652 Sayılı KHK'ya Göre MEB Teşkilat Şeması

Şekil 9. 2014 Yılında Yapılan Değişiklik Sonrası MEB Teşkilat Şeması

Şekil 10. 2016 Yılında Yapılan Değişiklik Sonrası MEB Teşkilat Şeması

Şekil 11. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçiş Sonrası MEB Teşkilat Şeması

Şekil 12. Maarif Vakfı Mütevelli Heyetinin Atanma Şekilleri

Şekil 13. LYS-YKS Karşılaştırması 1.

Şekil 14. LYS-YKS Karşılaştırması 2.

Şekil 15. LYS-YKS Karşılaştırması 3.

Şekil 16. Kademelere Göre Suriyeli Öğrenci Sayısı (2016-2017)

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Toplumların yaşamlarında önemli değişim ve dönüşümlerin yaşandığı dönemler vardır. 2000’li yıllar hem eğitim sektöründe hem de diğer alanlarda yenileşme ve gelişim sürecinin yaşandığı bir dönem olarak görülmektedir. Özellikle niceliksel alanda yaşanan değişimler göz kamaştırıcı ve önceki dönemlerle kıyaslanmayacak ölçüde hızlı ve fazladır. Öğretmen sayısındaki artış, öğrencilerin okullaşma oranlarındaki artış, en fazla bütçenin eğitim-öğretime ayrılması, okulların teknolojik açıdan donatılması gibi alanlarda gerçekleştirilen gelişmeler, 2000’li yılları önceki dönemlerden farklılaştırmaktadır.

Çağımızda “eğitim” kavramıyla ilgili birçok tanımlamalar yapılmıştır. Eğitimin; sosyolojik, psikolojik ve pedagojik tanımlamaları olmakla beraber (Eskicumalı, 2015), eğitim, farklı kültürlerde ve farklı zamanlarda, farklı anlamlar yüklenilen bir kavramdır. Eflatun, eğitimde “olgunlaşmaya” dikkat çekerken, Eğitimi, Kant “insanda bulunan bütün kabiliyetlerin geliştirilmesi”, Rousseau ise “çocukları yetiştirmek ve insan yapmak sanatı” olarak ifade etmektedir. Eğitimin sosyolojik tanımlamalarından birini yapan Ziya Gökalp “bir cemiyette yetişmiş neslin, henüz yetişmeye başlayan nesle fikirlerinin ve hislerinin vermesidir” demektedir. Eğitimin pedagojik tanımlamaları incelendiğinde; “kişinin toplumsal yeteneklerinin ve en uygun kişisel gelişiminin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerinin içine alan sosyal bir süreçtir” (Varış, 1998) ve “bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişiklik meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1972) tanımlamalarının genel kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Eskicumalı eğitimi; sosyolojik, psikolojik ve pedagojik tanımlamaların bir bütünü olarak “mevcut toplumsal ve kültürel değerlerin genç kuşaklara aktarıldığı bir süreç, zihinsel gelişim, kişilik geliştirme, mesleki yetiştirme,

bireyleri teknolojik becerilerle donatma ve toplumsal-siyasal sistemi sürdürme çabası” olarak ifade etmektedir (Eskicumalı, 2015).

2000’li yıllar, bin yıllık zaman dilimi anlamına gelen “Milenyum” ve “Bilgi Çağı” olarak adlandırılmış ve yeni bin yıl tüm dünyada heyecan ile karşılanmıştır. 20. Yüzyıl boyunca hızlı bir şekilde ilerleyen teknolojinin yeni bin yılda çok daha hızlanarak dünyamız ve hayatlarımızda çok önemli değişiklikler gerçekleştireceği beklenmiştir. Tüm dünyada 21. Yüzyıl büyük ekonomik, sosyo-kültürel ve teknolojik değişikliklere gebe olarak algılanmış, yeni bin yıla ilişkin değişim rüzgarları esmiştir. Türkiye’de de bu heyecan yaşanmış, değişim talep ve vaatleri dillendirilmiştir. O dönem, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “2000 Yılında Milli Eğitim” adlı bir kitapta yayımlanarak 2000’li yıllara ilişkin hedef ve beklentiler dile getirilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

2000 yılından sonra tüm dünya ile beraber Türkiye’de de birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bu dönemde sosyal hayattan, çalışma hayatına; kamudan özel sektöre kadar birçok alanda pek çok değişiklik, kişileri, toplumları ve sistemleri etkilemiştir. Bu değişiklik sürecinden eğitim sistemleri de payını almıştır. 2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde de pek çok değişiklik meydana gelmiş hatta Türk Milli Eğitim Sisteminde meydana gelen bu değişiklikler sebebiyle, sisteme ilişkin, sıkça “yaz boz tahtası, yap boz” gibi benzetmeler yapılmıştır. Her şeyin değiştiğini söyleyenlerle beraber, aslında yapılan değişikliklerin “tali, öze ilişkin olmayan, makyaj” değişiklikler olduğunu ifade edenler de bulunmaktadır. Bu fikirlere örnek olarak, 2013-2018 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığı görevinde bulunan Yusuf Tekin’in 2017 yılında yaptığı bir açıklamada “Türkiye’de eğitim sistemi, Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren hiç değişmemiştir. Sadece eğitimde bu ana felsefeye ulaşmak için kullanılan araçlar üzerinde minimal

değişiklikler yapılmış. Asıl ulaşılmak istenen sonuca, sistemi götüreceğ yolda ufak tefek değişiklikler yapılmıştır ve bu değişikliklerin hiçbirini eğitim sistemi değişikliği değildir” sözleri verilebilir. Benzer şekilde, 2000 yılından sonra yapılan bu değişikliklerin Türk Milli Eğitim Sisteminde oluşturduğu etkinin olumlu ve gerekli olduğu ile anlamsız ve durumu daha kötü hale getirdiği gibi, bu dönemde sıkça dile getirilen taban tabana zıt fikirler de ortaya atılmıştır. Tüm bu tartışmalara rağmen, bu dönemde yaşanan değişiklikleri ortaya koyan bütüncül bir çalışma eksikliği dikkat çekmektedir. Bu eksiklik 2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde yapılan değişikliklerin ne olduğu, hangi alanlarda gerçekleştirildiği, değişikliğin meydana getirdiği durumun ne olduğu gibi soruların kapsamlı bir şekilde ortaya konulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

2000’li yılların başından, 2019 yılına kadar olan sürede Türk Milli Eğitimin Sisteminde yapılan değişikliklerin incelenmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu kapsamda 2000 yılından sonra eğitim programları; eğitim yöneticilerinin seçimi ve atanma usullerinde izlenen yöntemler; öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük ve istihdamları; fiziki donanım, materyal ve teknoloji; okul türleri ve eğitim kademeleri, yüksek öğretim; yeni yönetim anlayışları; denetim sistemi; ölçme değerlendirme ve sınav sistemi; yaygın eğitim ve Türkiye’de bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik eğitim ve öğretim faaliyetleri; özel öğretim ile uluslararası sınavlar konularında yapılan değişikliklerin neler olduğu, bu değişikliklerin hangi durumları ortaya çıkardığı sorusu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2000 ile 2019 yılları arasındaki sürede; eğitim programları; eğitim yöneticilerinin seçimi ve atanma usullerinde izlenen yöntemler; öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük ve istihdamları; fiziki donanım, materyal ve teknoloji; okul

türleri ve eğitim kademeleri; yüksek öğretim; yeni yönetim anlayışları; denetim sistemi; ölçme değerlendirme ve sınav sistemi; yaygın eğitim ve Türkiye’de bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik eğitim ve öğretim faaliyetleri; özel öğretim ile uluslararası sınavlar konularında meydana gelen değişiklikleri kapsamaktadır. Araştırma literatür tarama ve internet kaynaklarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmayla 2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde hangi alanlarda, hangi tarihlerde, ne tür değişikliklerin yapıldığı, bu değişikliklerin yapılma gerekçeleri, değişiklikler sonrası mevcut durum ile değişikliklerin Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde ne ifade ettiğinin ortaya konulması hedeflenmiştir. 2000 yılı ile 2019 yılı arasında gerçekleştirilen bu değişikliklerin ve oluşturdukları etkilerin ortaya konulması, eğitim sistemi üzerine çalışan ve yeni eğitim politikaları oluşturanların çalışmalarında yardımcı olmak açısından önemlidir.

1.5. Tanımlar ve Kısaltmalar

Milli Eğitim Bakanlığı: Türkiye Cumhuriyeti’nde eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, programlamak, yürütmek, takip ve denetim altında bulundurmak, Türk vatandaşlarının yurt dışında yapılacak eğitim ve öğretimi ile ilgili hizmetleri düzenlemek ve yürütmek, ayrıca eğitim ve öğretim konularında yükseköğrenim gençliğinin barınma, beslenme ihtiyaçlarını ve maddi yönden desteklenmelerini sağlamak, her çeşit örgün ve yaygın eğitim kurumlarını açmak ve yükseköğretim dışında kalan öğretim kurumlarının açılmasına izin vermek ve kuruluş kanununda belirtilen diğer görevleri yürütmektedir (turkiye.gov.tr).

Politika: Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa (tdk.gov.tr).

Strateji: Bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı, sevkülceyi. İzlem (tdk.gov.tr).

Mevzuat: Bir ülkede yürürlükte olan yasa, tüzük, yönetmelik vb.nin bütünü (tdk.gov.tr).

Eğitim: Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye (tdk.gov.tr).

AK PARTİ: Adalet ve Kalkınma Partisi

BR: Bütçe Sunuş Raporu

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

FATİH: Eğitimde Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi

FR : Faaliyet Raporu

KPSS : Kamu Personeli Seçme Sınavı

KHK : Kanun Hükmünde Kararname

KYK : Kredi ve Yurtlar Kurumu

MEBBİS : Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

MEB ABDİGM: Millî Eğitim Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

MEB DHGM: Millî Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü

MEB DÖGM: Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

MEB HBÖGM: Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

MEB MTEGM: Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü

MEB OGM: Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

MEB ÖYGGM: Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü

MEB ÖDSGM: Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü

MEB ÖÖKGM: Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü

MEB PGM: Millî Eğitim Bakanlığı Personel

MEB SGB: Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı

MEB TKB: Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı

MEB TEGM: Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü

MEB YEGİTEK: Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

MEB YYEGM: Millî Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim ve Yurtdışı Eğitim Genel Müdürlüğü

MEGEP : Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Geliştirme Projesi

ÖSYM : Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

PISA : Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı

RG : Resmî Gazete

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TEOG : Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş

TOKİ : Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

TTKB : Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

TIMMS : Matematik ve Fen Bilimleri Eğilimleri Araştırması

TD : Tebliğler Dergisi

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TÜFE : Tüketici Fiyatları Endeksi

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Birleşmiş Milletler
Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

YİBO : Yatılı İlköğretim Bölge Okulları

YÖK : Yükseköğretim Kurumu

2. BÖLÜM

LİTERATÜR

2.3. Türk Eğitim Sistemi

Türk Eğitim Sisteminin yasal dayanakları olarak, “Anayasa, Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile 1’ nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ifade edilir.

Halen yürürlükte olan 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 24., 25., 27., 42., 62., 130., ve 131. maddeleri eğitimle doğrudan ilişkilidir (Özdemir, 2012).

Türk Eğitim Sistemiyle ilişkili bir başka kanun ise 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunudur. Kanun bütün eğitim kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyet göstermesini öngörmektedir. Tevhid-i Tedrisat ile daha önceleri birer eğitim kurumu da olan tekke, zaviye ve medreseler kapatılmış, bütün okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.

5 Ocak 1961 tarihli 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Türkiye’de zorunlu ilköğretimi düzenleyen temel kanunlardan biridir (Özdemir, 2012). Ayrıca kanunda, ilköğretim kurumlarının neler olduğuna, okul öncesi eğitim ve öğretim kurumları ile ilköğretim okullarının açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanlarına, bu kurumlara kayıt ve kabul işlemlerine, devam devamsızlık işlemlerine ve ilköğretimin gelir, giderleri ve planlama işlemlerine değinilmektedir (222 sayılı Kanun).

Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili

temel hükümler 14 Haziran 1973 tarihli 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda belirlenmiştir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı da belirlenmiştir. Buna göre Türk Milli Eğitim Sistemi örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim içerisinde okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları yer alırken, Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır (Madde 18).

10 Temmuz 2018 tarihli 30474 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan, 1 Numaralı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” nin onuncu bölümünde yer alan 301 ile 335. maddeleri arasındaki maddeler Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat yapısını yapılandırılmıştır. 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde; MEB’in teşkilat yapısı, hizmet birimleri, Talim Terbiye Kurulu ve Milli Eğitim Şurası’na ilişkin hükümler, taşra ve yurtdışı teşkilatları ile çalışma gruplarına ilişkin düzenlemeler, bakanlık bünyesinde farklı kademelerde görev yapan yöneticilerin sorumlulukları, personele ilişkin hükümler ve diğer ilgili hükümler yer almaktadır.

2.2.. Millî Eğitim Bakanlığının Tarihsel Gelişimi

Türk eğitim tarihi incelendiğinde; 1856 tarihli Islahat Fermanında Meclis-i Vükela (Bakanlar Kurulu) içinde bir de "Eğitim Bakanı" (Maarif Nazırı) bulunması gerektiği belirtilmiştir. Buradan hareketle 17 Mart 1857 tarihinde Maarif-i Umumiye Nezareti kurulmuştur. Bu döneme kadar vakıflar tarafından yürütülen eğitim ve öğretim hizmetleri, bundan sonra devlet eliyle Maarif-i Umumiye Nezareti tarafından yürütülmüştür. Eğitim sistemine ilişkin, bugünkü Milli Eğitim Temel Kanunu niteliğinde olan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Genel Eğitim Tüzüğü) 1869 yılında yürürlüğe konulmuştur. Bu tüzük ile eğitim hakkı, eğitim yönetimi, eğitim

sisteminin belirlenmesi, eğitim ödenekleri, öğretmen yetiştirme ve istihdamı, taşra teşkilatı ve sınav sistemleri gibi hususlar düzenlenmiştir. Aynı zamanda merkez örgütünde ilmi ve idari olmak üzere iki daireden oluşan Meclis-i Kebir-i Maarif (Büyük Eğitim Meclisi) ile il düzeyinde Maarif Meclisleri kurulmuştur. 1872 yılında Büyük Eğitim Meclisi tek meclis haline getirilerek daireler öğretim basamaklarına göre Mekatib-i Sıbyan (İlkokul), Mekatib-i Rüştîye (Ortaokul), Makatib-i Aliye (Yüksek Okul), Telif ve Tercüme ile Matbaalar (Yayın) daireleri olarak düzenlenmiştir. 1911 tarihli Maarif-i Umumiye ve Teşkilatı Nizamnamesi (Eğitim Teşkilat Tüzüğü) ile bütünsel bir yapı oluşturulmuştur. II. Meşrutiyet Dönemi sonunda Maarif Nezareti merkez teşkilatı şu dairelerden oluşmaktadır:

- *Tedrisat-ı İptidaiye Dairesi (İlköğretim Dairesi)*
- *Tedrisat-ı Taliye Dairesi (Orta Öğretim Dairesi)*
- *Tedrisat-ı Aliye Dairesi (Yüksek Öğretim Dairesi)*
- *Mekatib-i Hususiye Dairesi (Özel Okullar Dairesi)*
- *Tahrirat Dairesi (Yazı İşleri Dairesi)*
- *Muhasebat Dairesi (Saymanlık Dairesi)*
- *Sicil İşleri Dairesi*
- *İstatistik Dairesi*
- *Levazım Dairesi (Ders Araçları Dairesi)*
- *Evrak Dairesi*

Kurtuluş Savaşı döneminde, İstanbul'da Osmanlı Hükümetinin Maarif Nezareti, Ankara'da ise TBMM Hükümetinin Maarif Vekâleti olmak üzere iki eğitim bakanlığı bulunmaktadır. 1920 tarihli TBMM hükümetinde bugünkü karşılığı bakanlar kurulu olan İcra Vekilleri Heyeti'nde Maarif Vekâleti de yer almaktadır. Cumhuriyetin ilanı sonrası 1923 yılında Maarif Vekâleti teşkilatının İlk Tedrisat Müdürlüğü, Orta Tedrisat Müdürlüğü, Hars (Kültür) Müdürlüğü, Sicil ve İstatistik Müdürlüğü birimlerine Müsteşarlık, Yüksek Öğretim Dairesi, Teftiş Heyeti, Telif ve Tercüme Dairesi, Özel Kalem ve Evrak Dairesi birimleri eklenmiştir. Taşra teşkilatı da Maarif Müdürlükleri ve Maarif Memurlukları olarak düzenlenmiştir (meb.gov.tr, 2015; Kılıç, vd.,2015).

Milli Eğitim Bakanlığının, Cumhuriyet döneminde tarihsel seyrine bakıldığında; 1923 ile 1935 yılları arasında "Maarif Vekâleti", 1935 ile 1941 yılları arasında "Kültür Bakanlığı", 1941 ile 1946 yılları arasında "Maarif Vekilliği", 1946 ile 1950 yılları arasında "Millî Eğitim Bakanlığı", 1950'den 27 Mayıs 1960 darbesi arasındaki döneme kadar yeniden "Maarif Vekâleti" , 27 Mayıs 1960 tarihinden 1983 yılına kadar "Millî Eğitim Bakanlığı" 1983'ten 1989'a kadar ise "Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı" adıyla hizmet vermiş, 1989 yılından günümüze kadar "Millî Eğitim Bakanlığı" ismiyle varlığını devam ettirmektedir (Kılıç, vd.,2015).

2.3. Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Yer Alan Kademelerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de *okul öncesi eğitimin* bugünkü anlamıyla ortaya çıkması, Osmanlı Devleti'nin son dönemleri olan 1914 yılına dayanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılında 38 ilde bulunan, 80 ana okulunda 5880 öğrenci eğitim almaktaydı. 1927-1933 yılları arasında Ankara'da okul öncesi eğitimde ihtiyaç duyulan öğretmenleri yetiştirmek amacıyla "Ana Öğretmen Okulu" isimli bir okul hizmet vermiştir. İlk anaokulları yönetmeliği 1954 yılında yayımlanmış ancak işlev kazanamamıştır. Ardından 5 Ocak 1961 tarihli ve 222 sayılı "İlköğretim ve Eğitimi Kanunu"nda okul öncesi eğitim kurumları, ilköğretim okulları bünyesinde isteğe bağlı bir eğitim alanı olarak ifade edilmiştir. Okul öncesi eğitimin önemi, o zamana kadarki en etkili bir biçimde 1962 yılında yapılan VII. Milli Eğitim Şurasında dile getirilmiştir. Bu tarihten sonra yayımlanan "Anaokulları ve Sınıfları Yönetmeliği" ile okul öncesi kurumların ülke çapında yaygınlaştığı ifade edilmektedir. 1963 yılından itibaren Kız Meslek Liselerinde çocuk gelişimi ve eğitimi bölümleri açılarak anaokulu öğretmeni yetiştirme uygulamasına başlanmıştır. 1988 yılında düzenlenen XII. Millî Eğitim Şûrası ile okul öncesi eğitim öğretmenlerinin iki yıllık bir yükseköğretimden geçmesi kararlaştırılmıştır. 1996 tarihli XV. Milli Eğitim

Şurasından okul öncesi eğitimin zorunlu olması fikri ilk kez dile getirilmiştir (Gül, 2008; Çelik & Gündoğdu, 2007)

İlköğretimin 2000’li yıllara kadar olan tarihi seyri incelendiğinde; bu kademenin temellerinin Karahanlı ve Selçuklu devletleriyle başlayan sıbyan mekteplerine dayandığı görülmektedir. Osmanlının son dönemlerine denk gelen 1848 yılında yayımlanan talimatnameyle sıbyan ve rüştiye mekteplerini kapsayan 6 yıllık zorunlu eğitim başlamıştır. 1876 tarihli Kanun-i Esasi ile ilk eğitim bütün Osmanlı tebaasına mecburi hale getirilmiştir. Cumhuriyetin ilanı öncesi 1921 yılında Maarif Kongresi toplanmış ve ilkokullar 6 yıldan 4 yıla indirilmiştir. 1923 tarihinde toplanan 1. Heyet-i İlmiyede 4+4+3=11 şeklinde bir eğitim modeli planlanmış, ancak aynı yıl toplanan 2. Heyet-i İlmiyede ilköğretimin 5 yıl, ortaöğretimin ise 3+3=6 yıl olması kararlaştırılmıştır. Zorunlu ilköğretimin 8 yıla çıkarılması ilk olarak 1973 yılında tartışılmış ve ardından 1981-1982 yılında 3 ilde pilot uygulaması yapılmıştır. 1997 yılına gelindiğinde meselenin pedagojik yönünden ziyade, darbe ortamının siyasi atmosferinin neticesinde 5+3=8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim uygulaması hayata geçirilmiş, bu değişiklikle beraber liselerin orta kısımları kapatılmıştır. 1997 yılında yürürlüğe giren 8 yıllık zorunlu öğretim ile; daha önceleri ayrı eğitim kademeleri olan ilkokul ve ortaokul birleştirilerek ilköğretim okuluna dönüştürülmüştür. 2012 yılında yapılan 4+4+4 sistem değişikliğiyle birlikte zorunlu 8 yıllık eğitim 4+4 olarak ayrılmış bunun sonucunda ilkokul ve ortaokul kademeleri yeniden oluşmuştur. Buna rağmen ilkokul ve ortaokullar ilköğretim kurumları olarak ifade edilmeye devam etmektedir (Gündüz, 2011).

Ortaöğretimin tarihine bakıldığında, Osmanlı Devleti’nde ortaöğretim alanında faaliyet gösteren okullar; medreselerin orta kısımları ile Tanzimat okulları (rüştiye, idadi ve sultaniler) ve yabancı dilde öğretim yapan kolejler ile azınlık okullarıdır. Cumhuriyet döneminde ise 1924 tarihli "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" ile

idadî ve sultani adı altında eğitim yapan kurumlar üç yıllık ortaokul ve üç yıllık lise haline dönüştürülmüştür. 1926 yılında çıkan 789 sayılı "Maarif Teşkilatına Dair Kanun"la ortaöğretim kurumları da yasa kapsamına girmiş, 1933 tarihli 2287 Sayılı "Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun"la da Ortaöğretim Genel Müdürlüğü "Ortaöğretim Umum Müdürlüğü" ismiyle ihdas edilmiştir. 1954 yılında ilk kez yabancı okullara alternatif olma amacıyla, merkezi sınavla öğrenci alan, yabancı dilde eğitim yapan okullar açılmış ve bu okullara "Maarif Koleji" denilmiştir. Bu okullar 1975 yılında Anadolu Lisesi adını almıştır. 1991-1992 eğitim-öğretim yılında "sınıf geçme sistemi" kaldırılarak, "ders geçme ve kredi sistemine" geçilmiştir. 1992 yılına gelindiğinde ise Açık Öğretim Lisesi kurulmuştur (Kılıç, vd.,2015).

Mesleki eğitimin sisteminin kökleri 12. Yüzyıla uzanan ahilik sistemine dayanmaktadır. Ahilik sisteminin, Selçuklu ve Osmanlı Devletleri dönemlerinde vasıflı ara insan gücü ihtiyacının karşılanmasında çok başarılı olduğu ifade edilir. 19. Yüzyıla gelindiğinde batıdaki büyük teknolojik ilerlemelere paralel olarak Osmanlı Devleti'nde de modern anlamda teknik okullar açılmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde teknik okulların yönetim ve finansmanları yerel yönetimler tarafından karşılanmış, 1933 yılında ise Mesleki ve Teknik Okullar Genel Müdürlüğü kurularak, bu okullar genel müdürlük bünyesinde örgün eğitime dahil edilmiştir. 1973 yılına kadar sadece mesleğe hazırlama işlevi yüklenen mesleki ve teknik okulları lise statüsünde olmamalarından dolayı, bu okul mezunları yükseköğretime girememişlerdir. 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile mesleki ve teknik okullar lise statüsüne alınmış ve bu yıldan sonra mezunları yükseköğretimde yer alabilmişlerdir. 1977 yılında çıkarılan 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu ile; daha önceleri geleneksel bir şekilde uygulanagelen çıraklık eğitimi; eğitim sistemi dahilinde yasal çerçeveye içerisine alınmıştır. Belirlenen hedeflere ulaşamadığı ifade edilerek 2089 sayılı kanun yerine,

1986 yılında 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu uygulamaya konulmuştur. Bu kanun ile mesleki ve teknik okul öğrencilerinin işyerlerinde uygulama yapmaları sağlanmıştır. 1997 yılına gelindiğinde 4306 sayılı yasa ile zorunlu eğitim 5 yıldan 8 yıla çıkarılmış, bunun sonucu olarak mesleki ortaokullar kapatılmıştır. (MEB SGB, 2011; tesk.org.tr).

İmam Hatip okullarının tarihinin kökenleri Osmanlı Devleti'nde vaiz yetiştirmek amacıyla 28 Aralık 1912'de İstanbul'da açılan Medresetü'l-Vaizin ile imam ve hatip yetiştirmek üzere 1913'te açılan Medresetü'l-Eimme ve'l-Huteba'ya dayanmaktadır. 1919 yılında bu iki medrese Medresetü'l-İrşad adıyla birleştirilmiştir. Cumhuriyetin kurulması sonrası 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat kanunu yürürlüğe girmiş ve dini eğitim veren kurumlar olan medreselerle beraber bu kurum da kapatılmıştır. Aynı yıl ülke genelinde 29 adet 4 sınıflı İmam Hatip Mektebi açılmıştır. 1925 yılında İmam Hatip Mektebi sayısı 26'ya, 1926'da 20'ye, 1927'de ise ikiye düşmüştür. 1929-30 öğretim yılına gelindiğinde son okul da kapatılarak İmam Hatip Mektepleri önce fiilen, 1932'de de resmen son bulmuştur. 1948 yılından sonra 10 ay süreli İmam ve Hatip Yetiştirme Kursları açılmıştır. 17 Ekim 1951 tarihinde ilkokul sonrası 4 yıllık olarak Ankara, İstanbul, Adana, Isparta, Kayseri, Konya ve Maraş gibi yedi ilde İmam Hatip okulları açılmıştır. 1954 yılında, bu 4 yıllık İmam Hatip okullarına 3 yıllık lise bölümleri de eklenerek öğretim süresi 7 yıla çıkarılmıştır. Daha önceleri başka genel müdürlüklere bağlı faaliyet sürdüren İmam Hatip Okulları 1961 yılında kurulan Din Eğitimi Müdürlüğüne bağlanmıştır. 1967 yılında İmam Hatip okullarının açılabilmesi için yerleşim yerindeki nüfusun 60.000'den fazla olması şartı getirilmiş, 1968 yılında bu okul mezunlarının ODTÜ'ye girmesi engellenmiş, 1972 yılında ise kız öğrencilerin İmam Hatip okullarına alınması yasaklanmıştır. 4 Ağustos 1971 tarihinde 4+3 şeklinde 7 yıllık olan İmam Hatip okulları 3+4 şeklinde 7 yıllık hale dönüştürülerek orta kısımlarından meslekî yani dini dersler çıkarılmıştır. 1973 yılında "İmam-Hatip

Okulu” adı “İmam-Hatip Lisesi” olarak değiştirilip, programları da lise programlarına göre düzenlenmiş, mezunları da üniversitelerin bazı bölümlerine girme hakkı kazanmıştır. Bundan sonra 1983 yılında yapılan bazı düzenlemelerle birlikte İmam-Hatip Lisesi mezunları bütün üniversite ve yüksekokullara girebilme hakkına kavuşmuşlardır. 1985 yılına gelindiğinde “Almanya’daki işçi çocuklarının Türkiye’de eğitilip tekrar geldikleri yere din görevlisi olarak gönderilmesi amacıyla” Almanca eğitim vermek üzere ilk Anadolu İmam Hatip Lisesi açılmıştır. 28 Şubat post modern darbesi etkisinde, 16 Ağustos 1997 tarihinde sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin kabulünden sonra; İmam-Hatip Liseleri’nin orta kısımları kapatılmıştır. 19 Ağustos 1998 tarihinde İmam-Hatip Lisesi, hazırlık sınıfıyla birlikte 1 + 3 şeklinde 4 yıllık bir lise olarak yeniden düzenlenmiştir. 28 Şubat süreci kararlarından biri olarak, Yüksek Öğretim Kanunu’nun 45. maddesi çerçevesinde yapılan bir düzenleme ile taban katsayısı uygulamasına geçilerek, İHL mezunlarının İlahiyat Fakültesi dışındaki yüksek öğretim kurumlarına girmeleri hemen hemen imkânsız hale getirilmiştir. Darbe mahsulü antidemokratik uygulamalar sonrası İmam Hatip Liselerinde okuyan öğrenci sayılarında ciddi düşüş yaşanmıştır (Akpınar, 2015; Kurt, 2014; onder.org.tr).

Türk eğitim tarihinde özel eğitim ve rehberlik alanında yer alan ilk örneklerin, Osmanlı Devleti döneminde üstün zekalı çocuklara eğitim verilen Enderun mektepleri olduğu söylenmektedir (Özbey, 2007). Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine denk gelen 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi içerisinde bir bölümde sağır okulu açılmış, ilerleyen yıllarda ise aynı okul içerisinde bir de körler sınıfı oluşturulmuştur. 1921 yılında İzmir’de açılan körler okulunu, 1923 yılında yine İzmir’de bu kez bir sağır okulu izlemiş, ilerleyen dönemlerde bu alanda başka okullar açılmaya devam etmiştir. 1950 yılına kadar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı faaliyet gösteren bu okullar, 1950 yılında çıkarılan bir kanunla Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. 1952 yılında Gazi Eğitim

Enstitüsünde özel eğitim şubesi oluşturulmuş, 1955'te ilk defa Ankara'da Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) açılmıştır. Yine 1955 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde, rehberlik alanında kullanılacak ölçme araçları geliştirmek amacıyla Test Araştırma Bürosu hayata geçmiş, ancak bu büro ilerleyen dönemlerde kapatılmıştır. 1980 yılına gelindiğinde bu alandaki çalışmaları yürütmek üzere Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş, ardından bu kurum 1983'te ise Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığına dönüştürülerek yetkileri genişletilmiştir. Aynı yıl Anadolu Üniversitesinde Özel Eğitim Öğretmenliği lisans program açılmıştır. 1992 yılında Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bu alanla ilgili çalışmaları yürütmüştür. 1997 yılında 573 sayılı KHK ile engellilere ilişkin özel eğitim esasları belirlenmiş, yine bu yıl içerisinde Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur (Özbey, 2007).

Yükseköğretimin tarihi Büyük Selçuklu Devleti döneminde; 1067 yılında Bağdat'ta kurulan Nizamiye Medreselerine dayanmaktadır. Osmanlı devletinde ise ilk medrese İznik'te Orhan Gazi tarafından kurulan "İznik Orhanisi"dir. İlerleyen dönemlerde başta İstanbul, Bursa ve Edirne gibi başkentler olmak üzere Anadolu'nun birçok yerinde medreseler kurulmuş ve dönemin yükseköğretim faaliyeti sayılabilecek uygulamalarda bulunmuşlardır. Osmanlı'da açılan ilk yüksekokul ise 1773'te kurulan "Mühendishane-i Bahri-i Hümayün"dur. II. Mahmut zamanında, 1826'da "Tıbhane-i Amire ve Cerrahhane-i Mamure" kurulmuştur. Askeri amaçlı eğitim veren bu okullar dışında ilk sivil yüksekokullar olan "Mekteb-i Mülkiye" 1859 yılında ve Mekteb-i "Tıbbiye-i Mülkiye" 1866 yılında kurulmuştur. İlerleyen dönemlerde Osmanlı Devleti'nde yükseköğretim kurumlarının sayıları ve çeşitleri artmıştır. 1912'de Darülfünunda önemli değişiklikler yapılmış; Üniversite; Ulüm-ı Şeriye, Ulüm-ı Hukikiye, Fünuk, Ulüm-ı Tıbbiye, Ulüm-ı Edebiyye olarak beş şubeye ayrılmıştır. Bu dönemde kızlara da yükseköğretim olanağı sağlamak amacıyla, "İnas Darülfünun-u" kurulmuştur (Kılıç, 1999).

Cumhuriyet Döneminde yükseköğretim alanında Mayıs 1933 yılında çıkarılan 2252 sayılı Kanun ile önemli değişiklikler meydana gelmiştir. 1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Genel Eğitim Tüzüğü) ile kurulması kararlaştırılan ve 1870 yılında İstanbul'da açılan Darülfünun (Üniversite) kaldırılmış, yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Temmuz 1973'te 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu yayınlanmış ve bu yasa ile Üniversitelerin görevleri ayrıntılı biçimde belirlenmiştir. Bu görevler özetle; öğrenci yetiştirmek, bilimsel araştırmalar ve incelemeler yapmak, ulusal ve uluslararası bilim ve araştırma kurumları ile iş birliği yapmak ve toplumun genel düzeyini yükseltici bilimsel verileri yaymaktır. 6 Kasım 1981'de de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yükseköğretimin yapısı ve işleyişi kapsamlı biçimde değiştirilmiştir. Yasa, yükseköğretimle ilgili amaç ve ilkeleri, yükseköğretim kurumlarının ve üst kuruluşlarının örgütlenme, işleyiş, görev, yetki ve sorumlulukları ile eğitim-öğretim, araştırma, yayın, öğretim elemanları ve öğrencilerle ilgili konuları düzenlemektedir. 2547 sayılı yasada yükseköğretimi düzenleyecek üst kuruluşlar olarak Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) belirlenmiştir. Yükseköğretim Kurulunun temel görevleri eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleştirilmesinin sağlanması, gereksinim duyulan öğretim elemanlarının yetiştirilmesi, üniversitelere ayrılan kaynakların etkili biçimde kullanılmasının sağlanmasını gözetim ve denetim altında bulundurmak ve yükseköğretim kurumları arasında belirlenen ilke ve hedefler doğrultusunda birleştirici, bütünleştirici, sürekli, ahenkli ve geliştirici iş birliği ve koordinasyonu sağlamaktır. 1982 Anayasasına göre; kamu tüzel kişiliğine sahip ve bilimsel özerkliğe sahip üniversitelerin devlet tarafından kanunla kurulacağı, kazanç amacına yönelik olmamak koşulu ile vakıflar tarafından yükseköğretim kurumlarının kurulabileceği, Yükseköğretim Kurulu üyelerinin ve rektörlerin Cumhurbaşkanınca atanacağı konuları hükme bağlanmıştır (MEB SGB, 2011; Anayasa 130. ve 131. maddeler).

Rehberlik ve denetim tarihine baktığımızda Türk Eğitim Sistemi içerisinde teftiş kavramı ilk kez 1838 yılında Rüştiye mekteplerinin açılması sonrası çıkarılan resmi bir yazı içerisinde geçmektedir. 1847 yılında yayımlanan bir yönetmelikte “mektepleri teftiş etmek ve hocalara yardım etmekle görevli” yardım eden, yol gösteren anlamına gelen Muinler yani müfettişler görevlendirilmiştir. Müfettiş kavramı ise ilk kez 1862 yılında Rüştiye ve Sıbyan okullarını teftişle görevlendirilen memurlar için kullanılmıştır. Teftişin bir yönetim süreci olarak ifade edilmesine 1869 yılında hazırlanan “Maarif-i Umumiyye Nizamnamesinde” rastlanılmaktadır. Müfettişliğin ciddi bir teftiş müessesesi haline getirilmesi vilayetlerde, müstakil sancaklarda, il ve ilçelerde teşkilatlandırılması 1914 yılında yayımlanan Maarif Müfettişlerinin Vazifelerine Dair Talimatname ile olmuştur (MEB TKB, 2018).

Cumhuriyet döneminde ise 1923 yılında “Maarif Müfettişleri Talimatnamesi” yayımlanmış ve burada müfettişlik müessesesinin, kuruluş, görev ve yetkileri ile teftişin esasları açıklanmış ve Teftiş Heyeti ibaresi ilk defa burada kullanılmıştır. Tevhid-î Tedrisat Kanunu sonrası 1925 yılında hazırlanan “Maarif Müfettişlerinin Hukuk, Salahiyet ve Vazifelerine Dair Talimat” ile Maarif Vekili adına tüm eğitim kuruluşlarını kanun, tüzük ve yönetmeliklere uygun olarak denetlemek üzere görevli müfettiş-î umumiler görevlendirilmiş ve müfettiş muavinlerinin atanması hükme bağlanmıştır. 1926 yılında 789 sayılı “Maarif Teşkilat Kanununun” yürürlüğe girmesiyle, müfettişlerin hak, yetki ve görevlerine ilişkin bir yönetmelik hazırlanmış, burada Müfettiş-î Umumi yerine Vekalet Müfettişi unvanı kullanılmış, müfettişlik merkez ve mıntika müfettişliği olmak üzere ikiye ayrılmış ve müfettiş muavinliği kaldırılmıştır. 1931 yılında ise merkez ve mıntika müfettişliği yeniden birleştirilmiştir. 1933 yılına gelindiğinde 2287 sayılı kanun ile Teftiş Kurulunun oluşturulması ve görevleri yeniden düzenlenmiş ve teftişin yapısı bu kapsamda uzun yıllar bu boyunca korunmuştur. 30.04.1992 tarihli ve 3797 sayılı kanun göre 1993 yılında Teftiş Kurulunun ve müfettişlerin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma

usullerini düzenleyen “Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü ve Yönetmeliği” yürürlüğe konulmuştur (MEB TKB, 2018).

Özel öğretim kurumlarının Türkiye’deki tarihi seyrine bakıldığında; özel okul kavramının ilk kez Osmanlı devletinin son dönemlerine denk gelen 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde yer alan Mekatib-i Umumiye” ve “Mekatib-i Hususiye” olarak adlandırılmasıyla ortaya çıktığı görülmektedir. 1909 yılında yayımlanan Maarif-i Umumiye Kanununda özel öğretime yer verilmiştir. 1915 yılında çıkartılan Mekatib-i Hususiye Talimatnamesiyle ilk kez özel öğretim kurumu açacak müteşebbislere teşvik uygulamasından bahsedildiği görülmektedir. Cumhuriyet döneminde ise 2287 sayılı “Maarif Vekâleti Merkez Teşkilatı Vazifeleri Kanunu”nda değişiklikle “Özel Okullar Direktörlüğü” kurulmuştur. Özel Okullar Direktörlüğü, 1941 yılında Özel Okullar Müdürlüğü, yine aynı yıl başka bir kanunla Hususi Öğretim Müdürlüğü, 1960 yılında Özel Okullar Genel Müdürlüğü, 1966 yılında Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü, 1982 yılında Özel Öğretim Kurumları Dairesi Başkanlığı, 1989 yılında Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü olmuştur. Halen 14.09.2011 tarih ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye göre Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü olarak görev yapmaktadır (MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü , 2014).

Türkiye’de **öğretmen yetiştirmenin** tarihi süreçlerine bakıldığında; Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin temel eğitim unsurları olan medreseler dışında, bugünkü anlamda öğretmen yetiştirme çalışmaları Osmanlı devletinin son dönemlerine denk gelen, 16 Mart 1848 tarihinde “Darümuallimin’in (erkek öğretmen okulu) açılmasıyla başladığı görülmektedir. 1882 yılında “yeni öğretim yöntemlerini göstermek, yetenekli hocalar yetiştirmek ve geleneksel sıbyan mektebi hocalarına yeni yöntemleri öğrenmek isteyenlere yönelik” “Darülameliyat” ismiyle uygulama

okulları açılmıştır. 1860 yılında Darülmulalliminin rüşdiye mekteplerinin ihtiyaçlarının karşılayamadığı ileri sürülerek dışarıdan öğretmen alımına gidilmiştir. 1870 tarihine gelindiğinde “Darümuallimat” ismi ile bir kız öğretmen okulu açılmıştır. 1875 -1890 yılları arasında taşrada bulunan ilkokul öğretmenlerinin yetiştirilmesine yönelik 17 şehirde okullar açılmıştır. 1891 yılında İstanbulda kurulan “Darümuallimin-i Aliye” isimli okul ile ortaöğretim seviyesine öğretmen yetiştirmek amaçlanmıştır. Bu okul 1954-1955 yıllarına kadar “Yüksek Öğretmen Okulu” olarak hizmet vermiştir. Yüksek Öğretmen Okulları 1978 senesinde kapatılmıştır (MEB SGB, 2011; Akyüz, 2015).

Cumhuriyet dönemi öğretmenlerin yetiştirilmesi görevi 1982 yılı öncesinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, 1982 yılı sonrasında ise üniversiteler eliyle gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet döneminde 1 Eylül 1923 tarihinde İlk öğretmen okulları (Erkek ve Kız İlk Muallim Mektepleri) il özel idaresinden alınarak Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. O dönemde 20 kadar bulunan bu okullar önceleri 5 yıl ilerleyen dönemlerde ise 6 yıl süre ile eğitim vermişlerdir. 1926-1927 yılında ortaokul öğretmeni yetiştirmeye yönelik “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” kurulmuştur. Bu okullar 1967 yılına kadar 3,5 yıl, bu tarihten sonra ise 3 yıl süreli eğitim vermişlerdir. 17 Nisan 1940 tarihinde; “kırsal kesimde yaşayan insanlara temel eğitim vermenin yanı sıra hem kendilerini hem de ülkenin refah düzeyinin üretimle yükseltilmesine yönelik” “Köy Enstitüleri” açılmıştır. Bu okullar 1954 yılında İlköğretmen okullarıyla birleştirilmiştir. İlköğretmen okulları 1970 yılına kadar 3 yıl, 1970 yılından sonra ise 4 yıl süre ile eğitim-öğretim vermişlerdir. 1973 yılına gelindiğinde çıkarılan “1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda” yer alan öğretmenlik mesleğinin bir ihtisas mesleği olduğunu belirten ibare sonrası öğretmenlerin yükseköğrenim mezunu olmaları şartı getirilmiştir. 1974-1975 yılından itibaren bazı İlköğretmen okulları 2 yıl süreli “Eğitim Enstitülerine” dönüştürülmüştür. 1970’li yıllarda “hızlandırılmış” “mektupla öğretmen yetiştirme”

yoluyla on binlerce öğretmen yetiştirilmiş ve atamaları yapılmıştır (Akyüz, 2015; MEB SGB, 2011).

20 Temmuz 1982 tarih ve 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile MEB'e bağlı öğretmen yetiştiren tüm kurumlar üniversitelere bağlanmıştır. İlkokul öğretmeni yetiştiren 2 yıllık Eğitim Enstitüleri 1989 yılından itibaren 4 yıl süreli eğitime geçmiş, 1992 yılından itibaren bazıları Eğitim Fakültelerine, bazıları da mevcut eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümüne dönüşmüştür. 1982 yılında öğretmen yetiştirmenin temel kaynağı eğitim fakülteleri olmasına rağmen, fen ve edebiyat fakültesi mezunları da "öğretmenlik formasyonu" programlarıyla öğretmen olabilmişlerdir. 1991-1997 yılları arasında sınıf öğretmeni ihtiyacını karşılamaya yönelik, üniversitelerin değişik bölümlerinden mezun 100 bin kişinin sınıf öğretmeni olarak ataması yapılmıştır. 1996 yılında yapılan düzenlemelerle 50 bin üniversite mezununun sınavsız ve formasyonsuz öğretmen olarak atanmıştır. 2001 yılına gelindiğinde ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin geldikleri kaynaklara bakıldığında 433 farklı kaynak göze çarpmaktadır (Akyüz, 2015). YÖK tarafından 1997 yılında; öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanmaya gidilmiş, bölüm, program ve anabilim dalı adları değiştirilerek, yeni öğretim programları hazırlanmıştır. Bu düzenleme ile ortaöğretim kademesine yönelik yetiştirilen öğretmenlerin 4 yıllık uygulanan programları, tezsiz yüksek lisans öngörülerek 5 yıla çıkarılmıştır. Eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezun olanlar için ise lisans program sonrası 1,5 yıllık tezsiz yüksek lisans programı öngörülmüştür. (MEB SGB, 2011; Eskicumalı, 2015).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar; görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı olay ve algıların doğal ortamında, gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasını amaçlayan bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

2000 yılından sonraki süreçte Türk Milli Eğitim Sisteminde meydana gelen değişiklikler incelendiği araştırmada bu süreçte eğitim sisteminde yapılan değişikliklerin “ne” olduğunu, hangi tarihte, hangi alanda, hangi değişikliklerin yapıldığı, bu değişikliklerin hangi sonuçları meydana getirdiğinin resmedilerek ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu nedenle araştırma “Betimsel Tarama” modelindedir. Betimsel model (tarama modeli) geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu tür araştırmalarda, ele alınan olaylar ve durumlar ayrıntılı bir biçimde araştırılmakta ve bu araştırmalar genellikle tarama (survey) araştırmaları olarak (Erkuş, 2005), geçmişte veya halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2009). Betimsel çalışmalar; olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların “ne” olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan çalışmalardır. Betimleme çalışmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır (Kaptan, 1998).

2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde meydana gelen anlayış, uygulama, mevzuat ve bazı parametrelerdeki sayısal değişimleri inceleyen bu çalışmada kullanılan bilgilerin elde edilmesinde; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan örgün eğitim istatistikleri, idari faaliyet raporları, bütçe sunuşları, stratejik planları, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) eğitim istatistikleri; hükümet ve

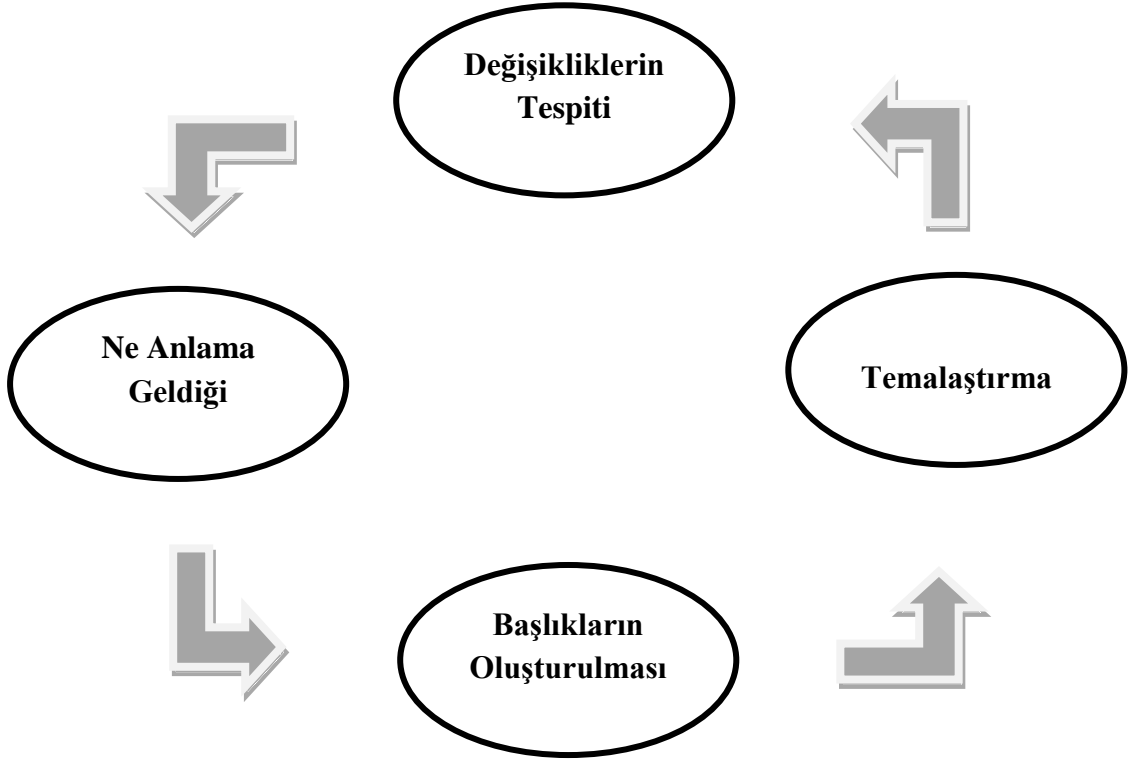
parti programları, beş yıllık kalkınma planları, Resmi Gazete arşivi, MEB Mevzuat içerik arama robotu verileri, Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi verileri, MEB Şura kararları, 2000 yılı sonrası tarihli tebliğler dergileri, çeşitli eğitim dergileri, eğitim alanına ait kitaplar, konuyla ilgi tez ve makaleler, gazeteler, eğitim içerikli haber siteleri, eğitim alanında faaliyet gösteren sendika ve sivil toplum kuruluşları tarafından yayımlanan istatistik, izleme ve araştırma raporları incelenmiştir. Elde edilen kaynaklarda literatür taraması yapılarak, konu ile ilgili dokümanlar toplanmıştır. Yararlanılan kaynaklar hem metin içerisinde satır aralarında hem de kaynakça bölümünde belirtilmiştir.

Elde edilen verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır. Betimsel analiz dört aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşamada araştırmacı araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve gözlemlerde yer alan boyutlardan hareket ederek veri analizi için bir çerçeve oluşturur. Böylece verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenmiş olur. Ardından, araştırmacı daha önce oluşturmuş olduğu çerçeveye dayalı olarak verileri okur ve düzenler. Bu süreçte verilerin anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi önem taşımaktadır. Bu aşamadan sonra araştırmacı düzenlemiş olduğu verileri tanımlar. Bunun için gerekli yerlerde doğrudan alıntılara da başvurmak zorunda kalabilir. Bu sürecin sonunda araştırmacı tanımlamış olduğu bulguları açıklar, ilişkilendirir ve anlamlandırır. Araştırmacı bu aşamada ayrıca yapmış olduğu yorumları daha da güçlendirmek için bulgular

arasındaki neden sonuç ilişkilerini açıklar ve ihtiyaç duyulması durumunda farklı olgular arasında karşılaştırma yapar (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Araştırmada ilk önce 2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde meydana gelen değişiklikleri tespit etmeye yönelik, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan tebliğler dergileri, faaliyet raporları, bütçe sunuşları, stratejik planlar taranarak bu süre zarfında yapılan değişiklikler tespit edilmiştir. Tespit edilen değişiklikler; tür, içerik ve alanlarına göre çeşitli başlıklar altında tasnif edilerek temalar oluşturulmuştur. Belirlenen başlıklar hakkında açıklama ve tarihsel görünümüne değinildikten sonra değişiklikler; değişikliğin yılı, kısa içeriği ve yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanı'nın bulunduğu tablolarla toplu olarak ifade edilmiştir. Ardından ilgili başlık altında yer alan, 2000 yılından sonra meydana gelmiş değişiklere geçilmiştir. Bu aşamada örgün eğitim istatistikleri, idari faaliyet raporları, bütçe sunuşları, stratejik planları, Türkiye istatistik Kurumu (TÜİK) eğitim istatistikleri; hükümet ve parti programları, beş yıllık kalkınma planları, Resmi Gazete arşivi, MEB Mevzuat içerik arama robotu verileri, Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi verileri, MEB şura kararları, 2000 yılı sonrası tarihli tebliğler dergileri, çeşitli eğitim dergileri, eğitim alınana ait kitaplar, konuyla ilgi tez ve makaleler, gazeteler, eğitim içerikli haber siteleri, eğitim alanında faaliyet gösteren sendika ve sivil toplum kuruluşları tarafından yayımlanan istatistik, izleme ve araştırma raporları kullanılarak içerik zenginleştirilmiştir. Değişiklikler öncesi durum, değişikliğin amacı, değişiklik sonrası meydana gelen durum ile varsa sayısal veriler paylaşılmıştır. Bölüm sonlarına mümkünse; o bölümle ilgili sayısal verilerde yaşanan değişimlerin yer aldığı tablolar eklenerek, yapılan değişikliklerin nicelik anlamındaki yansımaları gösterilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda yapılan tarama işlemi sonucunda aşağıdaki genel başlıklar çerçevesinde 2000 yılından sonra yapılan çalışmalar irdelenmeye çalışılmıştır.

Şekil 1. Araştırma Sürecinin Aşamaları.

Yukarıda belirtilen araştırma sürecinin aşamalarında başlıkların oluşturulması aşamasında 2000 yılından sonra gerçekleştirilen değişiklikler 12 ana başlık altında ifade edilmiştir. Bu 12 ana başlık şöyledir:

Tablo 1. 2000 Yılından Sonraki Değişiklerin Ana Başlıkları

1	Eğitim Programlarıyla İlgili Değişiklikler
2	Yöneticilerin Seçimi ve Atamasıyla İlgili Değişiklikler
3	Öğretmenlerin Yetiştirilmesi Özlük ve İstihdamı ile İlgili Değişiklikler
4	Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Değişiklikler
5	Okul Türleri ve Kademelerinde Yapılan Değişiklikler
6	Yüksek Öğretim ile İlgili Yapılan Değişiklikler
7	Yeni Yönetim Anlayışlarıyla İlgili Değişiklikler
8	Denetim Sistemiyle İlgili Değişiklikler
9	Ölçme Değerlendirme ve Sınav Sistemiyle İlgili Değişiklikler
10	Yaygın Eğitim Alanında Yapılan Değişikler ve Mültecilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri
11	Özel Öğretim Kurumlarıyla İlgili Değişiklikler
12	Uluslararası Sınavlar

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırma; “Eğitim Programları ile İlgili Değişiklikler; Yöneticilerin Seçimi ve Atanmasıyla İlgili Değişiklikler; Öğretmenlerin Yetiştirilmesi, Özlük ve İstihdamlarıyla İlgili Değişiklikler; Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Değişiklikler; Okul Türleri ve Kademelerinde Yapılan Değişiklikler; Yükseköğretim ile İlgili Değişiklikler; Yeni Yönetim Anlayışlarıyla İlgili Değişiklikler; Denetim Sistemiyle İlgili Değişiklikler; Ölçme Değerlendirme ve Sınav Sistemiyle İlgili Değişiklikler; Yaygın Eğitim Alanında Yapılan Değişikler ve Mültecilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri; Özel Öğretim Kurumlarıyla İlgili Değişiklikler ve Uluslararası Sınavlar” olmak üzere 12 ana başlıktan oluşmaktadır.

4. BÖLÜM BULGULAR

2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde farklı tarihlerde, birçok alanda değişiklikler meydana gelmiştir. Bu bölümde Türk Milli Eğitim Sisteminde meydana gelen değişiklikler elde edilen bulgulara göre 12 ana başlık ve bu ana başlıklar içerisinde yer alan alt başlıklar altında irdelenmeye çalışılmıştır. Meydana gelen değişiklikler, ait oldukları başlıklar altında kronolojik bir sıra gözetilerek yer almıştır. Yapılan değişikliklerle beraber, değişiklikten ne beklendiği ve değişikliğin meydana getirdiği durum betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada sayısal veriler kullanılarak tablo ve şekillerden de yararlanılmıştır.

4.1. EĞİTİM PROGRAMLARIYLA İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:

Eğitim programları;

“Kişide gözlenmesi kararlaştırılan hedefleri, bunları gerçekleştirebilecek düzenli eğitim ve sınama durumlarını içeren dirik bir bütün” (Sönmez, 2005);

“Öğrenene okul içinde ya da dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği” (Demirel, 2005),

“Geçerli öğrenme yaşantıları düzeneği” (Ertürk, 1982),

“Bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitim ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük tüm faaliyetleri kapsayan plandır” (Varış, 1994) olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim Programlarıyla İlgili Değişiklikler başlığı altında; 2005 yılında gerçekleşen eğitimde davranışçı bir anlayıştan yapılandırmacı anlayışa geçiş, ilköğretim kademesindeki 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıf öğretim planlarının güncellenmesi çalışmaları, yine aynı yıl uygulamaya konulan 1. sınıftan itibaren el yazısı kullanılmasına geçiş, 2007 yılındaki mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının öğretim programlarının güncellenmesi, 4+4+4 sistem değişikliği sonrası 2012, 2014, 2016 yıllarında gerçekleştirilen öğretim planı, ders kitabı ve öğretim materyallerinin güncellenmeleri, müfredat sistemi verilerinin ve işleyişinin ilişkisel bir veri tabanı

modeline ve elektronik ortama taşınmasını kapsayan e- müfredat modülü çalışmaları, 2017 yılında askıya çıkarılıp paydaş görüşüne açıldıktan sonra 2018 yılında son hali verilen yeni müfredat çalışmaları, 2010 yılında hayata geçirilen değerler eğitimi çalışmaları, 2011 yılındaki milli güvenlik bilgisi dersinin kaldırılması, 2011 yılından itibaren başlayan Arapça, Kürtçe ve diğer yaşayan dil ve lehçelerin seçmeli ders olarak okutulmaya başlanması gibi değişiklikler incelenmiştir. Bu değişiklikler Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2. Eğitim Programlarıyla İlgili Değişiklikler

No	Yılı	Yapılan Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2005	Müfredat değişikliği	
2	2005	Öğretim programlarının güncellenmesi	
3	2005	Zorunlu derslerin azaltılması	
4	2005	Haftalık ders yükünün azaltılması	
5	2005	Yabancı dilde ders uygulamasına son verilmesi	Hüseyin Çelik
6	2005	Orta öğretim kurumları ders öğretim planlarının yayımlanması	
7	2005	İlköğretim müfredatına el yazısı girmesi	
8	2007	Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının öğretim programları değişikliği	
9	2010	Değerler eğitimi yönergesi	Nimet Çubukçu
10	2011	Arapçanın seçmeli dersler arasında yer alması	Ömer Dinçer
11	2011	Milli güvenlik dersinin kaldırılması	
12	2012-2014-2016	Öğretim programlarının güncellenmesi	Ö.Dinçer, N.Avcı, İ.Yılmaz
13	2013	Kürtçenin seçmeli ders olması	
14	2014	Ders Programları Modülü (e-Müfredat Modülü)	Nabi Avcı
15	2017	Yeni müfredat taslağının askıya çıkması ve değerlendirmelerin alınması	İsmet Yılmaz
16	2017	2017-2018 eğitim-öğretim yılı itibariyle uygulanacak yeni müfredat çalışmaları	

Tablo 2 incelendiğinde eğitim programlarıyla ilgili en çok değişikliğin yapıldığı yıl olarak 2005 yılı dikkat çekmektedir. 2005 yılında paradigma değişikliği iddiasıyla birçok köklü değişikliğe gidilmiştir. Tablo 2’de bir başka dikkat çeken husus da öğretim programlarında yapılan yenileme ve güncelleme çalışmalarının çokluğudur.

Öğretim programları ile ilgili yapılan değişiklikler üç ana başlık altında toparlanmaya ve incelenmeye çalışılmıştır.

Buna göre;

1.Müfredat Değişikliği,

2.Değerler Eğitimi

3.Demokratikleşme

Ana başlıkları altında öğretim programı ile ilgili yapılan değişiklikler aşağıda açıklanmıştır.

4.1.1. Müfredatta Yapılan Değişiklikler:

Hüseyin Çelik’in Millî Eğitim Bakanlığı döneminde, 2004 yılında kararı alınan ve 2005 yılında uygulamaya konulan müfredat değişikliği gerçekleştirilmiştir. Değişikliğin gerekçesi ifade edilirken *“bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ile bireylerin, toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarında değişmelerin öğretim programlarının da belirli aralıklarla gözden geçirilmesini zorunlu kıldığı”* belirtilmiş ve 1968 programı olarak bilinen öğretim programlarında ilk köklü program değişikliği gerçekleştirilmiştir. 2005 yılında gerçekleştirilen program değişiklikleri eğitim sisteminde katı davranışçı bir anlayıştan, yapılandırmacı bir anlayışa doğru zihinsel dönüşümün de başlangıcını oluşturduğu, dönemin yetkilileri tarafından savunulmuştur (MEB, 2014). Eğitim müfredatının 1940'lardan beri ilk kez uluslararası karşılaştırma yapılarak ele alındığı, sekiz yıllık eğitimi kapsayan bir proje oluşturulduğu, müfredatta dünyadaki gelişmeleri ve AB vizyonunu ölçüt alan değişiklikler yapıldığını dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik tarafından ifade

edilmiştir. Müfredat hazırlanırken: 37 sivil toplum kuruluşu, 8 üniversite (ODTÜ, Gazi, Ankara, Abant İzzet Baysal, KTÜ, Hacettepe, Marmara, Bilkent) 53 Akademisyen, 697 müfettiş, 2259 öğretmen, 26304 öğrenci ve 9192 velinin doğrudan ya da dolaylı görüşlerine başvurularak, 9 ülkenin eğitim sistemi ve programlarının gözden geçirilerek, uluslararası araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi ve 114 akademik tezin incelenmesi ile katılımcılık ilkesi göz önünde bulundurularak şekillendirildiği belirtilmiştir. Yeni müfredat çalışmaları ile öğretimden çok eğitim ön plana çıkarılmaya çalışıldığı ifade edilerek çocuklarda eksik olan ortak 8 nokta belirlenmiştir. Bunlar; “eleştirel düşünme, problem çözme, bilimsel araştırma, yaratıcı düşünme, girişimcilik, iletişim ve bilgi teknolojilerini kullanma”dır. Türkçe'yi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi de bir diğer eksiklik olarak ifade edilmiştir. Değişiklikle beraber dersler öğretmen merkezli olmaktan çıkarılıp, öğrenci merkezli bir bakış açısıyla öğrencilerin kendilerini ifade edebilme kabiliyetlerinin gelişmesi amaçlanmıştır. Ana derslere, spor kültürü, sağlık, çevre, rehberlik, kariyer, girişimcilik ve afetlere karşı hazır olma, sivil savunma bilgisi gibi dersler eklenmiştir. Yüzeysel davranış ifadesi yerine, karşılıklı nedensellik ilkesi öne çıkarılması amaçlanmış, tüm derslerin ana becerisi Türkçe'ye duyarlılık olarak belirlenmiştir. Bu değişiklik kapsamında ilköğretim öğrencilerinin senede 15 saat gönüllü çalışmalarda bulunması ve öğrencilerin yeteneğine göre 6. sınıftan itibaren ilgi duyduğu alanlara yönlendirilmeleri kararlaştırılmıştır (Çalışkan, 2004).

Müfredat değişikliği çerçevesinde önce ilköğretim 1-8. sınıf ders öğretim planları, ardından orta öğretim kurumları ders öğretim planlarının 2005 yılı içerisinde yayımlanmıştır. Okullarda gösterilen zorunlu ders sayısı azaltılarak seçmeli ders sayısı artırılmış, ayrıca okul türlerine göre farklılık gösteren 40-45 saat olan haftalık ders yükü 30-35 saate düşürülmüştür.

2005 yılında yapılan değişiklik kapsamında ilköğretim 1. sınıftan itibaren öğrencilere el yazısı öğretilmeye başlanmış ve 2016-2017 eğitim-öğretim yılına kadar bu uygulama devam etmiştir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren yeniden dik temel harflerin kullanılması kararlaştırılmıştır. Öğrenciler 3. sınıftan itibaren "Güzel yazı" derslerinde el yazısını basitleştirilmiş yeni bir formatla isteğe bağlı öğrenebileceklerdir (cnnturk.com, 2017).

2007 yılında yine Hüseyin Çelik döneminde; Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarının MEGEP Projesi (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) kapsamında pilot okullarda geliştirilen 17 alan ve 64 daldaki öğretim programları 2004–2005 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. 2005-2006 öğretim yılından itibaren 3 yıl olan lise eğitim süresi 9. sınıflardan başlayarak, kademeli olarak 4 yıla çıkarılması sonrasında yine MEGEP kapsamında 42 alan ve 197 dala ait öğretim programları ve eğitim standartları hazırlanmıştır. 2005–2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan 42 alan 197 dala ait çerçeve öğretim programlarında, okullardan gelen dönütler göz önünde bulundurularak güncelleme çalışmaları yapılmıştır. Bu programlar 2007-2008 eğitim yılında tüm alanlarda uygulamaya konulmuştur (MEB SGB, 2011).

Öğretim programlarının güncelleştirilmesi çalışmaları ilerleyen yıllarda da devam etmiş 2012 yılında Ömer Dinçer, 2014 yılında Nabi Avcı ve 2016 yılında İsmet Yılmaz dönemlerinde öğretim programlarının güncellenmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. 2012-2013 öğretim yılında gerçekleştirilen, öğretim programlarının güncellenmesi çalışmaları, 2005 yılı ve sonrasında yenilenen programların geliştirilerek sürdürülmesini esas almaktadır.

4+4+4 sistem değişikliğiyle birlikte liselerinde zorunlu eğitim kapsamına alınması; ilkokul, ortaokul ve liseler için öğretim programlarının yeni sistemin getirdiği hedefler doğrultusunda yeniden gözden geçirilme ihtiyacı doğurmuştur.

Lise eğitiminin zorunlu hâle gelmesiyle beraber, öğretim programlarının da farklı ilgi, ihtiyaç, yetenek ve potansiyellere sahip öğrencilerin öğrenme ve gelişim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, ilköğretimde gerçekleştirilen öğretim programları çalışmaları, ilk sekiz yılın program içeriğinin öğrencilerin ilk sekiz yılın sonrasında bir üst öğrenime devam etmeyebileceklerini dikkate alarak düzenlendiği öne sürülmüş ve yeni durumda ihtiyaca cevap vermeyeceği dönemin yetkililerince ifade edilmiştir. Bu sebeple uygulamada olan 98 öğretim programından 96'sı yeni yaklaşımlar esas alınarak hazırlanıp uygulamaya konulmuştur.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumuna (TÜBİTAK) hazırlattırılan ortaöğretim yabancı dil (İngilizce) (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) dersinin öğretim programı, 2015-2016 eğitim ve öğretim yılından itibaren 9'uncu sınıflardan başlamak ve kademeli olarak uygulanmak üzere kabul edilmiştir. Ayrıca, ek protokol kapsamında Türk edebiyatı, dil ve anlatım, coğrafya, tarih, ileri matematik, fizik, kimya ve biyoloji derslerinin öğretim programlarının da yeniden güncelleme çalışmaları ve güzel sanatlar lisesi müzik ve görsel sanatlar bölümleri ile spor liselerinde kalıcı ve dinamik bir yapıya sahip öğrenme ortamları oluşturmak ve öğrenciler için eğitimi daha kaliteli hale getirmek amacıyla 64 öğretim programının yenilenmesine yönelik çalışmaları yapılmıştır. Talim ve Terbiye Kurulunun 12.06.2014 tarihli ve 55 sayılı kararı ile Anadolu öğretmen liselerinin ortak dersler bölümünde yer alan öğretmenlik mesleğine giriş, eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, Türk eğitim tarihi ile eğitim sosyolojisi dersleri Anadolu liselerinde seçmeli dersler kapsamında okutulması kararlaştırılmıştır (MEB, 2014).

2016 yılında İsmet Yılmaz döneminde “Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında gerçekleştirilen çalıştaylarda; MEB’e bağlı ilkokul ve ortaokullarda

uygulanan İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesinin zorunlu dersler bölümünde yer alan Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar), Matematik Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar), Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (1-3. Sınıflar), Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (3-8.Sınıflar), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4-7. Sınıflar), T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı (8. Sınıf), İngilizce Dersi Öğretim Programı (2-8. Sınıflar), Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar), Müzik Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar), Oyun ve Fiziki Etkinlikler Dersi Öğretim Programı (1-4. Sınıflar), Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı (5-8. Sınıflar), Teknoloji ve Tasarım Dersi Öğretim Programı (7-8. Sınıflar), Trafik Güvenliği Dersi Öğretim Programı (4. Sınıf), Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı (5-6. Sınıf) ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı (4. Sınıf)” olmak üzere bir çok öğretim programında yeniden güncelleme ve yenilemelere gidilmiştir (MEB, 2017).

İlk olarak 2014 yılında Nabi Avcı döneminde ifade edilen *e-Müfredat Modülü*: “müfredat programlarının ve yapılarının, ilişkişel veri tabanı modeline çevrilmiş ve etkileşimli hale getirilmiş bir yazılım projesidir”. E-Müfredat modülü ilk kez 2014 yılında ifade edilmesine karşın modülün pilot uygulamasının yapılması ancak 2017-2018 eğitim-öğretim yılında mümkün olmuş Ankara il, ilçe ve eğitim kurumları ile Bursa, Konya, Gaziantep, Kayseri, Giresun ve Kırşehir illerinde eğitim kurumları hariç il ve ilçe düzeyinde kullanılması kararlaştırılmıştır. Modülün ülke genelinde uygulanması 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren gerçekleştirileceği ifade edilmiştir (MEB, 2017). e-Müfredat projesinin hedefleri ise şu şekilde ifade edilmektedir

1. Tüm derslerin kodlanarak elektronik ortama taşınması ve ders adları, kodları bazında standart bir yapının her yerde kullanılması,

2. Derslerin alt bileşenlerinin sistemde tutulması, kazanımlarının tutulması,
3. Bu veriler ile öğretmenlerin yıllık ders planlarını otomatik olarak sistemden çıkarmalarının sağlanması,
4. Bu veriler ile öğretmenlerin günlük ders planlarını otomatik olarak sistemden çıkarmalarının sağlanması,
5. Sistemde tutulacak olan yıllık planlar ile verilen eğitim ve öğretimin çevrim içi olarak izlenebilmesi ve denetlenebilmesi,
6. Öğretmenlerin müfredat ile ilgili görüşlerini iletebilecekleri resmi bir elektronik ortamın oluşturulması,
7. Gelen eleştiri ve/veya önerilerin hızlı değerlendirebileceği bir veri ambarı kurularak sürekli kendini yenileyen bir müfredat yapısı çıkarılması, olarak belirlenmiştir” (MEB, 2017).

2017 yılında İsmet Yılmaz döneminde yeni bir müfredat hazırlanmasına yönelik; 172 sınıf düzeyi için 53 dersin taslak öğretim programını hazırlanmıştır. Taslak programlar askıya çıkarılarak; ilgili STK'lar, sendikalar, dernekler, üniversiteler ve öğretmenlerden; kurulan internet sitesi vasıtasıyla, taslağa ilişkin görüş ve öneriler alınmıştır (Yeni Şafak Gazetesi, 2017). Askıya çıkarılan taslak öğretim planları "mufredat.meb.gov.tr" adresinde 13 Ocak 2017 ile 10 Şubat 2017 tarihleri arasında incelemeye ve görüş bildirimine açık tutulmuştur. Bu süre zarfında kamuoyundan gelen geri bildirimler akademisyen ve öğretmenlerden oluşan 360 kişilik çalışma grubunun katılımıyla düzenlenen çalıştayda değerlendirilmiştir (MEB Sosyal Medya Hesabı, 2017). Hazırlanan müfredat taslağına ilişkin 165 bin 326 görüş geldiği Bakan İsmet Yılmaz tarafından ifade edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2017).

2017-2018 eğitim-öğretim yılı itibariyle kademeli olarak 1., 5. ve 9. sınıflarda uygulamaya konulan pilot uygulamanın izleme ve değerlendirme çalışmaları yapılmış, ilgili paydaşlar, kamu ve özel sektör temsilcileri ile odak grup çalışmalarının yapıldığı; yapılan tespitler şeffaflık, bilimsellik ve katılımçılık ilkelerinin gereği olarak öğretim programlarına yansıtıldığı; genel olarak öğretim

programlarında redüksiyon ve tashih düzeyinde bir takım düzeltme ve düzenlemeler yapıldığı ifade edilerek, güncellenen öğretim programları 20 Ocak 2018 tarihinde internet üzerinde kamuoyu ile paylaşılmıştır (ogretmenler.com, 2018).

Yeni müfredat değişikliği ile ilkokul ve ortaokul kademelerinde 17, ortaöğretim kademesinde 24, imam hatip ortaokulu ve imam hatip lisesi düzeyinde 10 olmak üzere toplam 51 ayrı, sınıf düzeyi itibariyle ise 176 müfredat yenilenmiştir. Müfredat yenileme çalışmalarında kalkınma planları, hükümet eylem planları, gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların etkisinin bulunduğu ve yeni müfredatın şimdiye kadar yapılan müfredatlar arasında en fazla demokratik katılımı gerçekleştiren müfredat olduğu, dönemin Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz tarafından ifade edilmiştir.

Yeni müfredatın ana odağının değerler eğitimi olduğu; “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik “gibi 10 kök değer ile 9 temel yeterlilik ve becerinin müfredata eklendiği, yeni müfredatların sade ve anlaşılır olmasına çalışıldığı, öğrencilere kazandırılması hedeflenen yeterlilik ve beceriler belirlenirken derslerin doğasının dikkate alındığını bilgisi yine Bakan Yılmaz tarafından ifade edilmiştir.

Yeni müfredat programlarıyla ilgili Ocak 2018'e kadar izleme ve değerlendirme çalışması yapılması ve yeni müfredatlara ait eğitim araç, gereçleri ile ölçme araçları Haziran 2018'e kadar hazırlanması planlanmıştır. 2018 Eylül ayından itibaren yeni programların ayrıntılı olarak tanıtılacağı toplantılar tüm öğretmenler ve velilerin katılımıyla düzenleneceği, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı sonunda ve 2018-2019 eğitim-öğretim yılı başında öğrencilerin yeni programa geçişte eksikliklerini telafi edecek oryantasyon eğitimleri yapılacağı ve yeni müfredata 2018-2019 eğitim-öğretim yılında tüm sınıflarda ve tüm derslerde geçileceği belirtilmiştir. Bakan Yılmaz yeni müfredatın açıklanması sırasında "*Bakanlığımız tarafından yenileme*

çalışması tamamlanan öğretim programlarının temelinde bilimsellik, çağdaşlık, akılcılık, ilericilik, millilik nitelikleri” olduğunu ifade etmiştir. Buna göre yeni müfredat da yer alan bazı önemli şunlardır:

-Fen bilimleri dersine tüm sınıf düzeylerinin sonuna Fen ve mühendislik uygulamaları konu alanı altında, uygulamalı bilim ünitesi kazanımları eklendi ve uygulamaların sergilendiği bilim şenliği gibi etkinliklerin yapılması hedeflenmiştir.

-Bilişim teknolojileri ve yazılım dersinde algoritma ve programlama konuları öne çıkarılmıştır.

-Oyun ve fizik etkinlikleri dersine obezite konusu eklenmiştir.

-Beden eğitimi dersinin ismi "beden eğitimi ve spor" olarak değiştirilerek bilinçli spor yapma, madde bağımlılığı ve dopingin zararları konularının eklenmiştir.

-Sosyal bilgiler dersine dijital okuryazarlık, çevre, finansal, harita ve medya okuryazarlıkları, yenilikçi düşünme becerileri, öz denetim, diyagram çizme ve yorumlamanın eklenmiştir.

-Türk dili ve edebiyatı dersine hikâyede bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu, gerçekçi, milli ve dini duyarlılığı yansıtan modernist metinler seçilmiştir.

-“Her dersin kendi bilimsel gelişimi çerçevesinde öğrencilerin seviyelerine uygun kuramlara yer verildiği” ifade edilerek, öğrenci seviyesinin üzerinde yer alan ve “öğretim programlarının kapsamı ile doğrudan bir ilgisi olmadığı düşüncesiyle” bazı konular bir üst öğrenim kurumu olan üniversiteye bırakılarak yeni lise müfredatından çıkarılmıştır.

-Millî Mücadeleye katılan İsmet İnönü, Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak, Sütçü İmam, kadın kahramanlardan Halide Onbaşı, Şerife Bacı, Fatma Seher Erden, Gördesli Makbule, Tayyar Rahmiye gibi isimler yeni müfredatta yer almıştır.

-İmam hatip liseleri fıkıh ve temel dini bilgiler derslerinde “cihat” kavramına yer verilmiştir. Bu kavramın müfredata konmasının amacının, Kur'an-ı Kerim de

geçen ve İslam dinine ait “cihadın” doğru anlaşılması ve istismar edilmesinin önüne geçilmesi olduğu ifade edilmiştir.

-Sosyal bilgiler dersinde yer alan "toplumsal hayatımızda demokrasi" kazanımının işlenmesi sırasında, 15 Temmuz Demokrasi Zaferi ve Milli Birlik Günü'nün ele alınacağı, 15 Temmuz ayrıca Türkçe dersleri ile Anadolu imam hatip lisesi meslek derslerinde de yer alacağı belirtilmiştir.

-Liselerde okutulan Çağdaş Türk ve dünya tarihi dersinde bulunan “1990 sonrası Türkiye’de meydana gelen siyasi ekonomik, sosyokültürel ve bilimsel gelişmeleri açıklar” kazanımı çerçevesinde “1990 sonrası gelişmeler, 28 Şubat müdahalesi, 27 Nisan e-muhtırası, 15 Temmuz darbe teşebbüsünün etkileri, terörün ve terör örgütlerinin PKK, DEAŞ, FETÖ'nün ortaya çıkış nedenleri ile terörü önlemeye yönelik tedbirler, 15 Temmuz 2016 darbe kalkışması, FETÖ, Paralel Devlet Yapılanmasının yapısı, amaç ve hedefleri ile 17-25 Aralık 2013 ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimindeki rollerinin ele alınacağı görülmektedir (MEB Sosyal Medya Hesabı, 2017)

2018 Ağustos ayında 11, Eylül ayında ise 9 dersin öğretim programlarında daha değişiklik ve güncellemeler yapılmıştır (MEB TD, 2018).

2018 yılında Ziya Selçuk’un başkanlığı döneminde açıklanan 2023 Eğitim Vizyonunda “Temel becerilere ilişkin zorunlu derslerin korunması şartıyla, zorunlu ders saat ve çeşitleri azaltılarak, derinleşmeye, kişiselleştirmeye ve uygulamaya zaman ayrılacağı, müfredatların tüm kademelerde bütüncül, yetenek kümeleriyle ilişkilendirilmiş, esnek ve modüler yapılar olarak yapılandırılacağı” ifadeleri yer almaktadır (MEB Vizyon Belgesi, 2018). Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk AA Editör Masasına 25 Ekim 2018 tarihinde verdiği demeçte, lisedeki ders sayısının yüksek olduğunu, Anglosakson ülkelerde, gelişmiş ülkelerde 5 veya 6 ders olduğunu ve öğrencilerin bu derslere yoğunlaştığını belirterek, ders sayısı fazla olduğu için,

öğrencilerin matematik gibi ana derslere yoğunlaşmadığını ve hobilerine vakit ayıramadığını belirtmiştir. Ayrıca bakan tarafından: "16 olan ders sayısı azalacak. 5 veya 6 ders olacak. Yoksa çocuklarımızı telef ediyoruz. Bir çocuğun her şeyden anlaması mümkün değil" sözlerine yer verilmiştir (memurlar.net, 2018).

4.1.2. Değerler Eğitimi:

2010 yılında Nimet Çubukçu döneminde Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, valiliklere ve tüm ilk ve orta dereceli okullara; 2010-2011 eğitim-egretim yılının ilk haftasında okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında ders içi ve ders dışında, değerler eğitimine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesine yönelik bir genelge yollamıştır.

MEB değerler eğitimi yönergesine göre amaç:

- a. Öğrencilere, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsetme; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, görevini yapma ve sorumluluk yüklenebilen birey olma bilincini kazandırmak,*
- b. Öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini bu değerlere saygı duymalarını sağlamak,*
- c. Öğrencileri, kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye olumlu katkılar yapan, kendisi, ailesi ve çevresi ile barışık, başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışan, hoşgörülü ve paylaşmayı bilen, dürüst, erdemli, iyi ve mutlu vatandaşlar olarak yetiştirmek,*
- d. Öğrencilere bireysel ve toplumsal sorunları tanıma ve bu sorunlara çözüm yolları arama alışkanlığı kazandırmak,*
- e. Öğrencilere, toplumun bir üyesi olarak beden ve ruh sağlığının yanı sıra ailesinin ve toplumun sağlığını korumak için bilimsel süreçlere ve ahlaki değerlere uygun olarak karar verme alışkanlığını kazandırmak,*
- f. Öğrencilerin kendilerine güvenen, sistemli düşünebilen, girişimci, plânlı çalışma alışkanlığına ve eleştirel bakış açısına sahip, estetik duyguları ve yaratıcılıkları gelişmiş bireyler olmalarını sağlamak,*

- g. Öğrencilerin kendisine, ailesine ve topluma karşı sorumluluk duyabilen, üretken, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunabilecek yapıda bireyler olarak yetiştirilmesini sağlamak,
- h. Öğrencilerin kişisel, toplumsal tüm kaynakları ve zamanlarını etkin, yerinde ve verimli kullanmalarını sağlamak,
- ı. Öğrencilere temel insanî değer ve erdemleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olmak,
- i. Öğrencilere okuma zevk ve alışkanlığı kazandırmak,
- j. Öğrencilere Türk dilini sevdirecek, dilimizdeki yozlaşmaların önüne geçilmesini sağlamak, k. Her öğrencinin biricik ve tek olmasını, bu tek ve biriciklerin çoklar olabilmesini ve okullarımızı çoklar içinde özel olmayı sağlayan bir yaşam merkezi durumuna getirmeyi sağlamak,
- l. Öğrencilerimizin milli, manevî ve evrensel değerleri hayata geçirmelerini sağlayarak toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlamak,
- m. Değerlerimizin gelecek nesillere aktarılmasındaki önemli görevi yerine getirerek artan ve değişen risk ve tehditlerden bireysel ve toplumsal korunmayı sağlamak. “

Olarak ifade edilirken, öğrencilere kazandırılması gereken değerler olarak; sevgi, sorumluluk, saygı, hoşgörü, duyarlılık, özgüven, empati, adil olma, cesaret, liderlik, nazik olmak, dostluk, yardımlaşma, dayanışma, temizlik, doğruluk, dürüstlük, aile birliğine önem verme, bağımsız ve özgür düşünebilme, iyimserlik, estetik duyguların geliştirilmesi, misafirperverlik, vatanseverlik, iyilik yapmak, çalışkanlık, paylaşımcı olmak, şefkat - merhamet, selamlaşma, alçakgönüllülük, kültürel mirasa sahip çıkma, fedakârlık belirlenmiştir (MEB Değerler Eğitimi Yönergesi, 2010).

Yayımlanan bu genelge ile okullarda işlenen müfredatın sadece bilgi vermek için değil aynı zamanda milli ve evrensel değerlerin farkına varıp, bu değerlere saygı duyan ve sahip olan bireyler yetiştirmekte önemi vurgulanarak, belirlenen değerler müfredat içerisindeki derslere serpiştirilmiştir. Ayrıca bu değerlerin ders dışı etkinlikler yoluyla da kazandırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. 2017 yılında

gerçekleştirilen müfredat değişikliğinde, yeni müfredatın ana odak noktalarından birinin değerler eğitimi olduğu vurgulanmıştır.

4.1.3. Demokratikleşmeye Yönelik Değişiklikler

Türkiye’de 2000 yılından sonra özellikle AK Parti hükümetleri döneminde, demokratikleşme başlığı altında birçok alanda adımlar atılmış ve değişiklikler yapılmıştır. Bu dönemde atılan demokratikleşme adımları arasında, 2009 yılında Kürtçe dilinde yayın yapan TRT Şeş televizyon kanalının açılması, 2011 yılında Kur’an Kurslarında uygulanan yaş sınırının kaldırılması, üniversite öğrencileri ve kamu çalışanlarına yönelik kıyafet serbestliği ve katsayı farkının kaldırılması gibi uygulamalar yer almaktadır. Bu dönemde Türkiye’de gerçekleşen demokratikleşme çalışmalarının eğitim programlarına ve müfredata yansıdığı düşünülmektedir.

2011 yılında Ömer Dinçer döneminde 1926’dan 2011 yılına kadar 86 yıl boyunca liselerde gösterilen. 1979 yılından itibaren askeri personeller tarafından ortaöğretim düzeyinde 10. sınıflarda zorunlu olarak okutulan milli güvenlik dersi, 28 Aralık 1979 tarihli ve 8/37 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yürürlükten kaldırılmıştır. Okullarda zorunlu olarak okutulan Milli güvenlik dersine benzer uygulamalara sadece Nazi Almanya’sı ve Sovyetler Birliği’nde kısa bir dönem başvurulduğu daha sonra eğitim sisteminden çıkartıldığı ifade edilmektedir (Karaca, 2012).

2011-2012 eğitim-öğretim yılında Muş Alpaslan Üniversitesi’nde seçmeli Alevilik dersi verilmeye başlanmıştır. 2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan giren 4+4+4 sistem değişikliğiyle beraber çocukların ilgi istek ve yetenek alanlarının belirlenip, bu alanlara yönelmeleri amaçlanarak, ortaokul ve lise kademelerinde de “seçmeli dersler” uygulaması başlatılmıştır. Uygulamaya göre ortaokul öğrencileri haftada 29 saat zorunlu, 5.6.7. sınıflarda haftada 6 saat, 8. sınıflarda 1 saat, İmam hatip ortaokullarında haftalık 2 saat seçmeli ders seçebileceklerdir. Liselerde haftalık okunması gereken zorunlu ve seçmeli ders

saatleri lise türlerine göre farklılık göstermektedir. 2011 yılında Ömer Dinçer döneminde 22 ülkede yaklaşık 350 milyon nüfusun anadil olarak konuştuğu, Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği 6 resmi dilden biri olan ve İslam dini açıdan da önemli olan, Arapça, Bakanlar Kurulu kararıyla okullarda, zorunlu seçmeli dersler arasındaki İngilizce, Çince, Fransızca, Almanca, İspanyolca, Rusça, Japonca, İtalyanca arasına zorunlu seçmeli ders olarak eklenmiştir (Hürriyet, 2015). 2011 yılında Mardin Artuklu Üniversitesinde Yaşayan Diller Enstitüsü kurulmuş ve Edebiyat Fakültesinde Kürt Dili ve Edebiyatı bölümü eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır.

2013 yılına gelindiğinde Nabi Avcı döneminde demokratikleşme paketi kapsamında Kürtçe ve diğer yaşayan dillerin yaygın ve örgün öğretimde seçmeli ders olarak öğretilbilmesinin yolu açılmıştır. 5. sınıfta verilen, aralarında Kurmançî, Zazaki, Abazaca, Arnavutça, Boşnakça ve Adıgece'nin bulunduğu "Seçmeli Yaşayan Diller ve Lehçeler" dersi uygulamanın ilk yılında 28 bin 587 öğrenci tarafından seçilmiştir. Bu ders kapsamında, ders seçimi yapan öğrencilerin büyük çoğunluğunun Kürtçe dilinin lehçeleri olan Zazaki ve Kurmançî'yi tercih etmiş, "Seçmeli Yaşayan Diller ve Lehçeler" dersini seçen 9 bin 714 öğrencinin ise lehçe tanımı yapmayarak ilinde açılacak lehçede bu dersi almıştır. Bu derslerin okutulmasına yönelik çeşitli üniversitelerde tezsiz yüksek lisans programları açılmıştır (Bianet, 2013). Seçmeli ders genelgesine göre, seçmeli dersin açılabilmesi için en az 10 öğrencinin aynı dersi seçmesi gerekmektedir. Ancak yıl içerisinde öğrenci sayısı azalsa bile, ders eğitim-öğretim yılı sonuna kadar kapanmayacaktır.

2000 yılından sonra, demokratikleşmeye yönelik atılan adımlar kapsamında uygulanış biçimi ve içeriği açısından, askeri vesayet dönemlerinden kalma milli güvenlik dersinin kaldırıldığı, üniversitelerde yaşayan diller enstitülerinin ve bu dillere yönelik lisans programlarının kurulduğu ve seçmeli derslerin kapsamının

genişletilerek, Arapça, Kürtçe ve diğer yaşayan dillerin öğrenilmesine yönelik seçmeli derslerin ihdas edildiği görülmektedir.

2000 yılından sonra Eğitim Programları ile İlgili Değişiklikler şöyledir: 2005 yılında yapılan değişiklikler kapsamında, davranışçı yaklaşımdan yapılandırmacı yaklaşıma doğru bir paradigma değişikliği yaşandığı ifade edilerek bu tarihte birçok değişikliğe imza atılmıştır. Bu değişiklikler arasında farklı kademelerde öğretim programlarının güncellenmesi, zorunlu ders saati sayısının azaltılması, haftalık ders yükünün azaltılması, yabancı dilde ders anlatılmasının sonlandırılması, ilköğretimde el yazısının kullanılması ifade edilebilir. Müfredat değişikliği kapsamında 2007 yılına gelindiğinde mesleki ve teknik eğitim okullarının öğretim programlarının güncellenmesi gerçekleştirilmiştir. 2010 yılında tüm kademelerde değerler eğitimi hem öğretim programları vasıtasıyla derslerde hem de ders dışı etkinliklerde üzerinde durulması kararlaştırılmış ve bu doğrultuda bir yönerge yayımlanmıştır. Demokratikleşme adımları kapsamında 2011 yılında milli güvenlik dersi kaldırılmış, zorunlu ders sayısı azaltılırken seçmeli ders sayısı artırılmıştır. 2013 yılında seçmeli dersler arasında Kürtçe ile birlikte diğer yaşayan dil ve lehçeler de yer almıştır. 4+4+4 değişikliğiyle beraber öğretim programlarında değişiklikler 2012, 2014 ve 2016 yıllarında da devam etmiştir. 2013 yılında müfredat çalışmalarının dijitalleşmesine yönelik e-müfredat modülü hazırlanmış ancak 2018 yılı itibarıyla ülke genelinde hala uygulamaya konulamamıştır. 2017 yılına gelindiğinde müfredatta köklü bir değişikliğe gidileceği açıklanarak, taslak müfredat askıya çıkmış ve eğitim paydaşlarının görüşlerine açılmıştır. Gelen dönütler sonrası müfredata son şekli verilmiş ve yeni müfredat kademeli olarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlamıştır.

4.2. YÖNETİCİLERİN SEÇİMİ VE ATAMASIYLA İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:

Türkiye’de eğitim kurumu yöneticiliği, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 88. Maddesinde yer alan “*Öğretmenlere; okul ve enstitü müdürlüğü, başyardımcılığı ve yardımcılığı görevleri, ikinci görev olarak yaptırılabilir.*” ifadesi gereği uzmanlaşma gerektiren bir alan ve ayrı bir meslek olarak değil, öğretmenlerin ikinci görev olarak yaptıkları bir iş olarak tanımlanmaktadır. Ocak 2019 itibariyle MEB bünyesinde; 29.671 müdür, 2.435 müdür başyardımcısı ve 52.747 müdür yardımcısı olmak üzere toplam 84.853 eğitim kurumu yöneticisi görev yapmaktadır. Türkiye’de kamu okullarında görev yapan öğretmenlerin yüzde 55’i kadın, yüzde 45’i erkek personel iken, eğitim kurumu yöneticilerinin yüzde 81’i erkek, yüzde 19’u kadınlardan oluşmaktadır (EBS, 2019).

Bu bölümde 2000’li yıllarda; *Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumları yöneticiliklerini ikinci görev olarak yürüteceklerin atanmalarına ya da görevlendirilmelerine ilişkin usul ve esasları düzenleyen belgeler* (Resmi Gazete, 2017) olan Yönetici Atama ve Görevlendirme Yönetmeliklerinde meydana gelen değişiklikler incelenmiştir. Farklı tarihlerde çıkarılmış yönetmeliklerdeki, müdür, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı seçmeye ilişkin atama ve görevlendirme yönetmeliklerindeki usuller ifade edilip, farklılıklar tablo halinde gösterilmiştir.

Yönetici atama ve görevlendirme yönetmelikleri tarihine bakıldığında ilk yönetmeliğin 1990 yılıyla beraber yayımlandığı, bu yönetmeliği 90’lı yıllarda 1993, 1995 ve 1998 yılında yeni yönetmeliklerin takip ettiği görülmektedir. 1990, 1993 ve 1995 yılları yönetici atama ve görevlendirme yönetmeliklerinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarına yöneticilerin seçimi için, il milli eğitim müdürlükleri bünyesinde değerlendirme komisyonu kurulması, değerlendirme formunda belirlenen kriterlere göre en yüksek puanı alan üç aday arasından atamaya

yetkili amir tarafından bu adaylardan birisinin yönetici olarak atanması usulü izlenmiştir (Aslanargun, 2011).

1998 yılında çıkarılan yönetmeliğe 2000 yılında bazı eklemeler yapılarak okul ve kurum müdürlerinin seçimine yönelik ilk defa bir sınav sistemi getirilmiştir. Bu sistemde; 5 yılını tamamlamış öğretmenlerin girebileceği seçme sınavından 70 puan barajını geçmek, ardından “yöneticilik görevinin gerektirdiği becerilerin” kazandırılmasına yönelik 120 saatten az olmamak üzere hizmet içi eğitim almak ve hizmet içi eğitim sonunda yapılacak değerlendirme sınavından başarılı olmakla beraber değerlendirme formunda belirtilen kriterler üzerinden de değerlendirildikten sonra yönetici olarak atanmaları öngörülmüştür. Yönetici adayları bu aşamalar neticesinde 100 üzerinde oluşacak puana göre A, B, C tipine ayrılan eğitim kurumlarına müdür olarak atanmışlardır. Bu yönetmelikle yüksek lisans eğitimini tamamlayanlara seçme sınavına girmeksizin hizmet içi eğitimlere katılma hakkı tanınmış, yönetim alanında doktora eğitimi mezunlarına da atama puanına 10 puan eklenmesini öngörerek, eğitim kurumu yöneticiliği seçilmede lisans üstü eğitim yapmış olmaya önem veren bir yönetmelik olarak göze çarpmaktadır. 1998 yılında yayımlana yönetmeliğin bir diğer önemli yanı ise ilk defa eğitim yöneticiliğinin bu yönetmelikte bir meslek olarak Millî Eğitim Bakanlığınca tanınmasıdır (Aslanargun, 2011).

2000 yılından sonra yeni çıkarılan Yönetici Atama Yönetmelikleri ile bu yönetmeliklerde yapılan değişiklikler, bu değişikliklerin tarihleri ve değişiklik tarihindeki Millî Eğitim Bakanı aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Yönetici Atama Yönetmelikleri ve Yönetmeliklerde Yapılan Değişiklikler

No	Yılı	Yapılan Değişiklik	Dönemin Bakamı
1	2004	11.1.2004 Tarihli Yönetmelik	
	2006	11.1.2004 Tarihli Yönetmelikte Yapılan, 04.03.2006 Tarihli Değişiklik	
3	2007	13.4.2007 Tarihli Yönetmelik	Hüseyin
4	2008	24.4.2008 Tarihli Yönetmelik	ÇELİK
	2008	24.4.2008 Tarihli Yönetmelikte Yapılan, 08.8.2008 Tarihli Değişiklik	
	2008	24.4.2008 Tarihli Yönetmelikte Yapılan, 15.10.2008 Tarihli Değişiklik	
7	2009	13.8.2009 Tarihli Yönetmelik	
	2009	13.8.2009 Tarihli Yönetmelikte Yapılan, 29.8.2009 Tarihli Değişiklik	
	2009	13.8.2009 Tarihli yönetmelikte yapılan, 10.9.2009 Tarihli Değişiklik	Nimet
	2009	13.8.2009 Tarihli Yönetmelikte Yapılan, 15.5.2010 Tarihli Değişiklik	ÇUBUKÇU
	2009	13.8.2009 Tarihli Yönetmelikte Yapılan, 9.10.2010 Tarihli Değişiklik	
	2011	13.8.2009 Tarihli Yönetmelikte Yapılan, 9.8.2011 Tarihli Değişiklik	Ömer DİNÇER
13	2013	28.2.2013 Tarihli Yönetmelik	
14	2013	4.8.2013 Tarihli Yönetmelik	
15	2014	10.6.2014 Tarihli Yönetmelik	Nabi AVCI
16	2015	6.10.2015 Tarihli Yönetmelik	
	2016	6.10.2015 Tarihli Yönetmelikte, 27 Ocak 2016 Tarihli Değişiklik	
18	2017	22 Nisan 2017 Tarihli Yönetmelik	İsmet
19	2018	21 Haziran 2018 Tarihli Yönetmelik	YILMAZ

Kaynak: Resmi Gazete'lerden derlenmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde ilki 2004 yılında, en sonuncusu 2018 yılında olmak üzere 10'u yeni Yönetici Atama Yönetmeliği, 9'u da bu yönetmeliklerde değişiklik olmak üzere toplam 19 adet Yönetici Atama Yönetmeliği ve yönetmelik değişikliği bulunmaktadır. Hüseyin Çelik'in bakanlığı döneminde yaklaşık 6 yılda 3 yönetmelik ve bu yönetmeliklerde 3 değişiklik, Nimet Çubukçu'nun bakanlığı döneminde yaklaşık 2 yıl içerisinde 1 yönetmelik ve bu yönetmelik üzerinde 4 değişiklik, Ömer Dinçer döneminde, 1,5 yılda 1 yönetmelik değişikliği, Nabi Avcı döneminde 3 yıl içerisinde 4 yönetmelik ve bu yönetmelikte 1 değişiklik ile İsmet Yılmaz'ın bakanlığında yaklaşık 2 yıllık sürede 2 adet yeni yönetici atama

yönetmeliği hayata geçirilmiştir. Yönetmelik değişiklikleri başlık halinde incelenmeye çalışılmış, bu yönetmeliklerle ilgili yapılan ekleme ve çıkarmalar ilgili yönetmelik başlığı altında irdelenmiştir.

4.2.1. 11.1.2004 Tarihli Yönetmelik

11.1.2004 tarihli ve 25343 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği ile okul yöneticisi atamalarında hizmet içi eğitim zorunluluğu yürürlükten kaldırılmıştır. Okul ve kurum yöneticilikleri dört yönetim kademesine ayrılmış, birinci basamak olan müdür yardımcılığı için seçme sınavı şartı getirilmiştir. Bu sınavın bakanlıkça veya bakanlıkça uygun görülmesi halinde valiliklerce yapılabileceği belirtilmiştir. Müdür başyardımcılığı, C, B ve A tipi kurum müdürlükler için belirli yıl müdür yardımcılığı yapmış olmak ve yapılacak mülakat sınavında başarılı olma şartı getirilmiştir.

Bu yönetmelikte de Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında yönetici olmak için yönetim formasyonuna ve yeteneklerine sahip olmayan öğretmenlerin okul yöneticisi olmasına olanak sağlamıştır. Müdür yardımcılığı seçme sınavı konu dağılımı; yüzde 15 kamu yönetimi temel bilgileri, yüzde 35 mevzuat, yüzde 20 Türkçe Dil Bilgisi, yüzde 15 Atatürk İlkeleri ve Türk İnkılap Tarihi ve Ulusal Güvenlik, yüzde 15' i ise Genel Kültür konularını içermektedir. Yapılan sınavların içerdiği konu dağılımlarına bakıldığında eğitim yöneticisi olacakların eğitim yönetim bilimi yetkinliklerine bakılmadığı, eğitim yöneticisi olmak için sınavdan 70 puan almanın yeterli olduğu görülmektedir (Aslanargun, 2011). Yönetmelikte eğitim yönetimi ve yönetim bilimleri alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlara 6 ile 10 arasında değişen puan verilmektedir.

2004 yönetmeliğinde 2006 yılında değişikliğe gidilerek, kurum müdürlük için de yazılı olarak "Düzey Belirleme Sınavı" getirilmiştir. Bu sınavlardan 100 puan

üzerinden 70 puan barajını geçen müdür adayları başarılı sayılarak, yapılacak sözlü sınava girme hakkı kazanmışlardır. Eğitim kurumlarında müdürlük için atama puanı sözlü sınav puanının yüzde30, Yönetici Değerlendirme Formu puanının yüzde 20 ve Düzey Belirleme Sınavı puanının yüzde 50 oranında etkileri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Atama yapılamayan kurumlar için iki kez duyuru yapılmasının ardından aday bulunamaması halinde eğitim yöneticisi atanmasında, sınava bakılmaksızın atama yapılabileceği belirtilmiştir. Bir kurum için başvuran adaylar arasında puan eşitliği olması durumunda sırasıyla başöğretmen, uzman öğretmen, lisansüstü eğitim, hizmet içi eğitim durumlarına bakılarak bu kriterlere göre atama yapılacağı belirtilmiştir (Aslanargun, 2011).

11.01.2004 tarihli yönetmelikle okul yöneticiliği için hizmet içi eğitim şartı kaldırılmıştır. Bunun yanında okul yöneticiliği 4 kademeye ayrılmış, yönetmelikte belirtilen şartları taşımaları şartıyla adaylar arasından, bu kademelerin ilki olan müdür yardımcılığı için yazılı sınav A, B ve C tipi kurum müdürlükleri için sözlü sınav öngörülmüştür. Yönetmelikte 2006 yılında değişiklik yapılarak kurum müdürlükleri için sözlü sınavın yanına yazılı sınavda getirilmiştir.

4.2.2. 13.4.2007 Tarihli Yönetmelik

13.4.2007 tarihli ve 26492 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama Yönetmeliğinde “*atamalarda, kamu yararı ve hizmet gerekleri birlikte değerlendirilir*” ibaresi getirilmiş, sınavla yönetici seçimi uygulamasında vazgeçilerek, Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında görev yapanlar arasından, ilçe ve il milli eğitim müdürlüklerinin görüşleri doğrultusunda, atamaya yetkili amirlerce atama yapılması usulü getirilmiştir. Önceki yönetmelikte yer alan, müdür yardımcısı olarak atanabilmek için iki yıllık öğretmenlik şartı yerine adaylığın kaldırılmış olması şartı getirilmiştir. Okul müdürü olarak atanabilmek için kurum tipine göre değişen bir, iki veya üç yıl müdür yardımcılığı şartı getirilmiştir. Kurum için ön görülen hizmet süresini sağlayan

adaylar arasından, ilçe milli eğitim müdürünün teklifi ve il müdürünün uygun görüşü üzerine atamaya yetkili amir tarafından atama usulü getirilmiştir. İlgili yönetmeliğin yürütmesi, Danıştay 2. Dairesinin 30.04.2007 tarihli kararıyla durdurulmuş ardından birkaç ay sonra idare mahkemesince iptal edilmiştir. (Memurlar.net, 2007; Taş ve Önder, 2010; Aslanargun, 2011)

Bu yönetmelikte atamalarda, kamu yararı ve hizmet gerekleri birlikte değerlendirilir hükmü getirilerek, sınavla yönetici atama usulünden vazgeçilmiştir. Belirtilen şartları sağlayan adaylar arasından il/ilçe müdürlerinin uygun görüşüyle yönetici atama yoluna gidilmiştir.

4.2.3. 24.4.2008 Tarihli Yönetmelik

24.4.2008 tarihli ve 26856 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticileri Yönetmeliği ile geçmişte uygulanan seçme sınavı ya da üst yöneticilerin görüşleri doğrultusunda okul yöneticisi olma usulleri terk edilerek, “yönetici değerlendirme formuna göre elde edilen puan ile atama usulüne geçilmiştir. “Yönetici değerlendirme formu” puanı öğretmenlik ve müdür yardımcılığı süreleri ile ödül ve hizmet içi eğitim gibi faktörlere göre elde edilen puanlarla oluşturulmuştur. 24.04 2008 tarihli yönetmelikte 08 Ağustos 2008 ve 15 Ekim 2008 tarihlerinde yönetmeliğin ekinde bulunan Yönetici Değerlendirme Formundaki bazı başlıkların puan değerlerinde değişiklik yapılmıştır. Kısa bir süre sonra bu yönetmelikte idare mahkemesi tarafından iptal edilmiştir (Taş ve Önder, 2010; Aslanargun, 2011).

Bu yönetmelikte geçmişte kullanılan yöntemlerden farklı bir yola gidilmiş, belirtilen şartları taşıyan adaylar arasından, hazırlanan “yönetici değerlendirme formu” üzerinden elde edilen puanlara göre atama yapılması kararlaştırılmıştır.

4.2.4. 13.8.2009 Tarihli Yönetmelik

13.8.2009 tarihli ve 27318 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönetmelik ile okul yöneticisi olmak için en az 3 yıl çalışma şartı getirilmiştir. Bu yönetmelikte müdür ve müdür yardımcıları için seçme sınavı tekrardan getirilmiş, okul öncesi eğitim kurumlarına atanacak adaylarda okul öncesi, çocuk gelişimi öğretmeni olma şartı eklenmiştir. Yönetmelikte, çıkarılmasından kısa bir süre sonra ilk olarak 29 Ağustos 2009 tarihinde, ardından 10 Eylül 2009 ve 15 Mayıs 2010 tarihlerinde değişikliklere gidilmiştir. Değişikliklerin ilkinde “Yöneticilik İstek Formu’ndan” müdür yetkili öğretmenlik süresi ve öğretmenlik hizmet süresi çıkarılmıştır. İkinci değişiklikte tercih edilebilecek kurum sayısı 5’ten 10’a yükseltilmiş, son değişiklikte ise yönetmeliğin dört maddesinde daha değişiklik yapılmıştır (Taş ve Önder, 2010).

Bu yönetmeliğe göre adayların başarılı sayılabilmeleri için seçme sınavından 100 üzerinde 60 puan alma şartı getirilmiş, kısa süre sonra başarılı sayılmak için alınması gereken puan 70’ e yükseltilmiştir. Sınavdan alınan puan ile değerlendirme formundan elde edilen puanın toplanması ile, adayların atamada kullanılacak puanları elde edilmiştir Bir kuruma atanan yöneticilerin yer değiştirmek istemeleri durumunda yönetici değerlendirme formu üzerinden elde edilen puan baz alınarak yer değiştirme işlemi yapılacaktır. 2009 yönetmeliği ile kurum yöneticilerinin rotasyonu gündeme gelmiştir. Buna göre kurumunda 5 yılını dolduran müdürler ve 8 yılını dolduran müdür yardımcıları, yönetici değerlendirme formu göz önünde bulundurularak oluşturulan puanlarına göre zorunlu rotasyona tabi tutulmuşlardır (Aslanargun, 2011).

13.8.2009 tarihli yönetmelikte, 9.10.2010 tarihinde 27724 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan “Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair

Yönetmelik” ile tekrardan değişikliğe gidilmiştir. Değişiklik, yatılı kız öğrencisi bulunan kurumların müdür yardımcılığı norm kadrolarından en az birinin kadın adaylara ayrılarak atama yapılmasını, eğer başvuran kadın aday yoksa bu kadroya atama yapılamayacağını ihtiva etmektedir (Resmi Gazete, 2010).

Aynı yönetmelikte son olarak, 9.8.2011 tarihli ve 28020 sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanan “Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile köklü bir değişiklik yapılmıştır. Mesleki ve teknik eğitim kurumu, halk eğitim merkezi, öğretmen evi, akşam sana okulu vb. kurumlardaki kadrolara atanma başvurusunda bulunanlardan, yönetmelikte yer alan Ek-4 Yöneticilik Ek Puan Formunda belirtilen alan öğretmenlerine ek puan verileceği yönetmelikte yer almaktadır. Bu yönetmeliğe göre müdür başyardımcılıklarına atanabilmek için en az 1 yıl, Yatılı İlköğretim Bölge Okulları hariç diğer eğitim kurumlarından; (C) tipi kurumlar için en az 1 yıl, (B) tipi kurumlar için en az 2 yıl, (A) tipi kurumlar için en az 3 yıl asaleten yöneticilik yapmış olma şartı getirilmiştir. YİBO’lar içinse C, B, A tipi kurumlar için birer yıl artırımlı süre yöneticilik yapmış olmak gerekmektedir. Değişiklikle İl Değerlendirme Komisyonuna, eğitim hizmet kolundaki o ilde yetkili sendikanın temsilcisi de eklenmiştir. (Resmi Gazete, 2011) 9.8.2011 tarihli değişikliğe göre kurum müdürlerinden aralıksız asaleten 5 yıl müdürlük süresini dolduranların, tercihleri göz önünde bulundurularak Ek-2 Yönetici Değerlendirme Formu üzerinden elde edilecek puan üstünlüğüne göre il içinde yer değiştirmeleri yapılacaktır. Müdür yardımcılarının rotasyon süresi yönetmelikte 8 yıl olarak öngörülmüştür (Resmi Gazete, 2011).

Bu yönetmelikle kurum yöneticisi seçiminde tekrar yazılı sınav geri getirilmiştir. Yönetmelikte belirtilen şartları taşıyan adaylar arasından, yönetici atama da kullanılacak atama puanında yazılı sınavın yanı sıra değerlendirme formundan elde edilen puanda kullanılması öngörülmüştür. Bu yönetmelikte dikkat

çeken bir başka önemli değişiklikte yöneticilere rotasyon uygulanmasının gündeme gelmiş olmasıdır. Ayrıca adayların başvurduğu kurumlara göre, o kurum türü için yönetmelikte belirtilen alan öğretmeni olmaları şartıyla ek puan verilmesi kararlaştırılmıştır.

4.2.5. 28.2.2013 Tarihli Yönetmelik

28.2.2013 tarihli ve 28573 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği ile eğitim kurumlarına müdür olarak atanabilmek için 5 yıl, müdür yardımcısı olarak atanabilmek için 3 yıl öğretmen kadrosunda çalışmış olmak şartı getirilmiştir. Bu yönetmelikte yazılı sınav, sözlü sınav ve “Yönetici Değerlendirme Formu” aşamaları bulunmaktadır. Yazılı sınavda başarılı sayılabilmek için 100 üzerinden 70 puan almak gerekmektedir. İlane çıkılan her boş kadro için, bu kurumlara başvuran 6 aday yazılı sınav üstünlüğüne göre sözlü sınava çağırılır. Sözlü sınavı il milli eğitim müdürlüğü tarafından oluşturulacak sözlü sınav ve değerlendirme komisyonu yapmaktadır. Atamada kullanılacak puana yazılı sınav yüzde 50, sözlü sınav yüzde 30 ve “Yönetici Değerlendirme Formu” baz alınarak oluşturulan puan yüzde 20 oranında etki etmektedir. Her kurum için, puan üstünlüğüne göre üç aday valiliğe sunulmak üzere belirlenmektedir. Bu adaylardan uygun görülen aday vali tarafından kurum yöneticiliğine atanır. Bu yönetmeliğe göre sekiz yıllık yer değiştirme süresini tamamlayanlar hizmet puanlarının yüzde 70’i, yönetici değerlendirme formuna göre hesaplanan puanların yüzde 30’u ile oluşturulan puanlar dikkate alınarak puan üstünlüğüne göre boş kurumlara atanır (Resmi Gazete, 2013).

Bu yönetmelikte belirtilen şartları taşıyan adaylar arasından, geçmişte kullanılan yönetici seçme usullerinin bir karışımı olarak; yazılı sınav, sözlü sınav ve yönetici değerlendirme formu puanlarının belirtilen oranlarda birlikte kullanılmasıyla atama puanının elde edileceği ifade edilmiştir.

4.2.6. 4.8.2013 Tarihli Yönetmelik

04.08.2013 tarihli ve 28728 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumu Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinde; müdürlük için yazılı ve sözlü sınav, müdür yardımcılığı içinse yazılı sınav bulunmaktadır. Müdürlük sınavına girebilmek için bir yıllık müdür yardımcısı, müdür baş yardımcısı veya müdür yetkili öğretmenlik yapmış olmak; müdür yardımcılığı sınavına girebilmek için en az iki yıllık asıl öğretmen olma şartı getirilmiştir. Yazılı sınavda başarılı sayılabilmek için 70 ve üzeri puan almak gerekmektedir. Müdürlük kadroları için yazılı sınavdan başarılı olanlardan; her kurum için üç kişi puan üstünlüğüne, göre sözlü sınava çağırılır. Atama puanı yazılı sınavın yüzde 70'i, il milli eğitim müdürlüğü bünyesinde oluşturulan sözlü sınav komisyonu tarafından yapılacak olan sözlü sınavın yüzde 30'u ve yönetici değerlendirme formundan oluşturulan puanın tamamı göz önünde bulundurularak oluşturulur ve puan üstünlüğüne göre atama yapılır. Müdür yardımcılığı için yazılı sınav puanı ve yönetici değerlendirme formundan oluşturulan puanı esas alınarak atama puanı oluşturulur. İsteğe bağlı yer değiştirmeler, yönetici değerlendirme formundan oluşturulan puanına göre yapılır (Resmi Gazete, 2013).

Bu yönetmelikte belirtilen şartları taşıyan adaylar arasından yönetici seçiminde kullanılmak üzere; müdürlük için yazılı ve sözlü sınav, müdür yardımcılığı içinse yazılı sınav ve yönetici değerlendirme formu puanı bulunmaktadır. Kurum müdürlüğü için yazılı sınavda başarılı adaylardan her kurum için üç kişinin sözlü sınava çağırılır. Atama yazılı ve sözlü sınavların belirtilen oranlarda etki ettiği atama puanı üstünlüğüne göre gerçekleştirilir. Bu yönetmelik hiç uygulanamadan yeni bir yönetmelik yayımlanmıştır.

4.2.7. 10.6.2014 Tarihli Yönetmelik

14.3.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6528 sayılı Kanun ve 652 sayılı KHK' ye eklenen geçici 10. Maddesi uyarınca; kurum yöneticilerinden, görev süresi dört yıl ve üzeri olanların, 2013-2014 ders yılının bitimi itibarıyla, görev süreleri dört yıldan daha az olanların dört yıllık sürenin tamamlanmasını takip eden ilk ders yılının bitimi itibarıyla, başka bir işleme gerek kalmaksızın yöneticilik görevleri sona ermiştir. Bu yönetmelik maddelerine açılan yürütmeyi durdurma davaları sebebiyle yönetici görevlendirme sürecini yönetilemez hale getirmiştir (Eğitim-Bir-Sen, 2016).

10.6.2014 tarihli ve 29026 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Görevlendirilmelerine İlişkin Yönetmeliğe göre: müdür adaylarının; müdür olarak görev yapmış olmak, en az iki yıl müdür başyardımcılığı yapmış olmak; en az üç yıl kurucu müdür, müdür yardımcısı veya müdür yetkili öğretmenlik yapmış olmak, en az sekiz yıllık asıl öğretmen olmak şartlarından en az birini sağlıyor olmaları gerekmektedir. Müdür yardımcılı kadroları için ise: müdür, müdür başyardımcısı, müdür yetkili öğretmen veya müdür yardımcısı olmak; en az dört yıllık asıl öğretmen olmak şartlarından birini taşıyor olmak gerekmektedir. Müdürlükte görev süresini dolduran adaylar "Görev Süreleri Uzatılacak Eğitim Kurumu Müdürleri Değerlendirme Formu" üzerinden değerlendirilir. Dört yıllık görev süresi dolup, kendi kurumunda görev süresinin uzatılmasını isteyen adayların yönetici değerlendirme formu üzerinden yapılacak değerlendirme de 100 puan üzerinden 75 puan ve üzeri almaları halinde il milli eğitim müdürünün teklifi üzerine vali onayı ile görev süreleri uzatılır. İlk defa müdür olarak görevlendirilmek üzere başvuran adaylar yönetici değerlendirme formu üzerinden değerlendirilip, puan üstünlüğüne göre boş kurum sayısının üç katı kadar aday sözlü sınava çağırılır. Sözlü sınavdan başarılı sayılmak için 70 ve üzeri puan almak gerekmektedir. Sözlü sınav puanının yüzde 50'si ve Ek-2 formu üzerinden oluşturulan puanın yüzde 50'si alınarak atama puanı belirlenir. Puan üstünlüğüne

göre il milli eğitim müdürünün teklifi üzerine vali onayı ile kurum müdürü ataması gerçekleştirilir. Müdür yardımcılığı ve müdür başyardımcılığı kadroları için gereken şartları sağlamaları kaydıyla il içi bir eğitim kurumunda görev yapanlardan, eğitim kurumu müdürünün inhası, il milli eğitim müdürünün teklifi ve vali onayı ile müdür yardımcısı veya müdür başyardımcısı olarak görevlendirilirler (Resmi Gazete, 2014).

Bu yönetmelikte belirtilen şartları taşıyan adaylar arasından kurum müdürlüğü için, yönetici değerlendirme formu ve sözlü sınav puanlarının aritmetik ortalaması sonucu elde edilen atama puanına göre atama gerçekleştirilmiştir. Müdür yardımcılığı içinse yönetmelikte belirtilen şartları sağlayan adaylar arasından kurum müdürünün inhası yoluyla atamaya gidilmiştir.

4.2.8. 6.10.2015 Tarihli Yönetmelik

6.10.2015 tarihli ve 29494 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Görevlendirilmelerine Dair Yönetmelikte müdür kadrolarına atanacakların; müdür olarak görev yapmış olmak, en az iki yıl müdür başyardımcısı veya en az üç yıl müdür yardımcısı, kurucu müdür, müdür yetkili öğretmenlik yapmış olmaları gerekmektedir. Müdür yardımcılığı için; müdür yardımcısı ya da daha üst kadrolarda görev yapmış olmak veya adaylık dahil en az dört yıllık öğretmen olma şartı aranmaktadır. Ayrıca müdür başyardımcılığı için seçilen okul türüne uygun alan mezunu olmak şartı getirilmiş, uygun alan mezunu başvuran olmaması durumunda diğer alan öğretmenlerinin de atanabileceği belirtilmiştir. Yönetmeliğe göre müdür yardımcılığı görevlendirmeleri yazılı, müdür görevlendirilmeleri değerlendirme formu ve sözlü sınav sonuçlarına göre yapılacaktır. Müdür kadrosunun bulunduğu kurum için başvuran adaylardan, Ek-1 formuna göre oluşturulan puan önceliği dikkate alınarak, boş kadro sayısının üç katı kadar aday sözlü sınava çağırılır. Sözlü sınavdan alınan puan ve Ek-1 formuna göre oluşturulan puanın aritmetik ortalamasıyla atama puanı ortaya çıkar. Başvuruda

bulunulan okul türüne uygun alan mezunu adaylara beş puan ilave edilerek, puan önceliğine göre görevlendirmeler gerçekleştirilir. Müdür yardımcılığı ve müdür başyardımcılığı kadroları için yazılı sınavdan 70 ve üzeri puan alanlar başarılı sayılacak, puan üstünlüğüne göre tercihler dikkate alınarak il millî eğitim müdürünün teklifi üzerine valinin onayı ile görevlendirmeler yapılır. Yönetmeliğe göre eğitim kurumu yöneticileri aynı kurumda aynı unvanla 8 yıldan fazla görev yapamayacaktır (Resmi Gazete, 2015).

06.10.2015 tarihli yönetmelikte; 27 Ocak 2016 Tarihli ve 29606 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici Görevlendirilmelerine Dair Yönetmelikte Değişikli Yapılmasına İlişkin Yönetmelik” ile bazı değişiklikler yapılmıştır. Kurum müdürü görevlendirmelerinde yeterli sayıda aday bulunamaması durumunda, aranan hizmet sürelerinin ihtiyaç karşılanana kadar birer yıl düşürüleceği, dört yılını dolduran müdür başyardımcısı ve müdür yardımcılarının görev sürelerinin, kurum müdürünün inhası sonrası dört yıl daha uzatılabileceği yönetmeliğe eklenmiştir. Yönetmeliğin önceki halinde kurucu müdür ve dört yıllık süresi dolan fakat aynı kuruma görevlendirilme isteğinde bulunan müdürler verilmesi öngörülen beş puan, sekiz puana çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 2016).

Yönetmeliğe göre belirtilen şartları taşıyan adaylar arasından, müdür yardımcılığı görevlendirmeleri yazılı sınav puanlarına göre yapılacaktır. Müdür görevlendirilmeleri, yönetici değerlendirme formu puanı üstünlüğüne göre kurum sayısının 3 katı adayın yer alacağı, sözlü sınav sonucu elde edilen puan ve yönetici değerlendirme puanlarının aritmetik ortalamalarından elde edilen atama puanına göre yapılacaktır. Bu yönetmelikte de kurum yöneticilerinin ay kurumda 8 yıldan daha fazla çalışamayacağı hükmü yer almıştır.

4.2.9. 22.04.2017 Tarihli Yönetmelik

22.04.2017 Tarihli ve 30046 Sayılı Resmî Gazetede Yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici Görevlendirme Yönetmeliğinde; müdür olarak görevlendirilebilmek için müdür olarak görev yapmış olmak veya kurucu müdür, müdür başyardımcısı, müdür yardımcısı, müdür yetkili öğretmenlikte en az bir yılı doldurmak gerekmektedir. Müdür başyardımcısı veya müdür yardımcısı olarak görevlendirilmek için; müdür yardımcılığı ya da daha üst kadrolarda görev yapmış olmak, en az dört yıllık öğretmen olmak şartlarından en az birini sağlıyor olmak gerekmektedir. Kurum sayısının üç katı kadar aday yapılacak sözlü mülakat sınavına çağrılmaktadır. Öngörülen sayıda başvurusu olmaması durumunda müdür yardımcılığı için gereken süre dört yıl yerine iki yıl olarak uygulanmaktadır. Adaylar yapılan sözlü sınav ve yönetici değerlendirme formu puanlarının aritmetik ortalamalarından elde edilecek atama puanlarıyla, puan üstünlüğüne göre kurumlara atanacaktır. Ayrıca müdür başyardımcılığı kadroları için; fen lisesi müdür başyardımcılığına görevlendirileceklerde Matematik, Fizik, Kimya veya Biyoloji alan öğretmeni olmak; Sosyal Bilimler Lisesi müdür başyardımcılığına görevlendirileceklerde Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Felsefe, Psikoloji veya Yabancı Dil alan öğretmeni olmak; Güzel Sanatlar Lisesi müdür başyardımcılığına görevlendirileceklerde Görsel Sanatlar/Resim veya Müzik alan öğretmeni olmak; Spor Lisesi müdür başyardımcılığına görevlendirileceklerde Beden Eğitimi alan öğretmeni olmak; İmam Hatip Lisesi müdür başyardımcılığına görevlendirileceklerde İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri alan öğretmeni olmak; mesleki ve teknik eğitim kurumları müdür başyardımcılığına görevlendirileceklerde Atölye ve Laboratuvar öğretmeni olmak şartı aranmaktadır (Resmî Gazete, 2017)

Bu yönetmeliğe göre yönetici görevlendirmeleri; Ek-1 değerlendirme formu üzerinden oluşan puan ve sözlü sınavdan alınan puanın aritmetik ortalamasıyla oluşacak puan üstünlüğüne göre yapılmaktadır. Sözlü sınavda başarılı sayılmak için

60 puan ve üstü almak gerekmektedir. Kurum müdürü görevlendirmelerinde; başvuruda bulunulan kadro ile müdür adaylarının branşlarının uygun olması durumunda (spor lisesine beden eğitimi, güzel sanatlar lisesine resim veya müzik öğretmeni gibi) adaya beş puan ilave edilir. Kurucu müdür ve dört yıllık süresi dolan fakat aynı kuruma görevlendirilme isteğinde bulunan müdürlere ilaveten dört puan verilir. Müdür başyardımcıları ve müdür yardımcılarının dört yıllık görev sürelerini tamamlayıp halen görev yaptıkları okulda aynı kadroya görevlendirilmek isteyenlere dört ilave puan verilmektedir (Resmi Gazete, 2017).

Bu yönetmelikte kurum müdür ve müdür yardımcılıkları için yönetmelikte belirtilen şartları taşıyan adayların, yönetici değerlendirme formu ve sözlü sınavdan elde edilen puanların aritmetik ortalamasıyla elde edilen atama puanına göre atanacakları belirtilmiştir.

4.2.10. 21.06.2018 Tarihli Yönetmelik

21.06.2018 Tarihli ve 30455 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan MEB Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme Yönetmeliğinde; müdür olarak görevlendirilmek isteyenlerin bakanlık bünyesinde daha önce müdür olarak görev yapmış olmak, kurucu müdür, müdür başyardımcısı, müdür yardımcısı veya müdür yetkili öğretmen olarak toplam 1 yıl çalışmış olmak, şube müdürlüğü ya da daha üst kadrolarda görev yapmış olmak şartlarından en az birini taşımaları gerekmektedir. Müdür yardımcısı olmak içinse; müdür, kurucu müdür, müdür başyardımcısı, müdür yardımcısı veya müdür yetkili öğretmen olarak görev yapmış olmak, şube müdürlüğü ya da daha üst kadrolarda görev yapmış olmak veya adaylık dahi en az 2 yıllık öğretmen olmak şartlarından birini taşımak gerekmektedir. Yönetmelikte dikkat çeken değişikliklerden biri de müdür başyardımcılığının kaldırılmış olmasıdır. Daha önce müdür başyardımcısı olarak görevlendirilenler görev sürelerinin sonlanmasıyla müdür yardımcısı olarak görevlendirme talebinde bulunabileceklerdir. Yöneticiliğe

ilk defa görevlendirilecekler için yeniden yazılı sınav uygulaması getirilmiştir. Buna göre yazılı sınavdan 100 üzerinden 60 ve üstü puan alanlardan, puan önceliğine göre boş kadro sayısının 3 katı kadar aday sözlü sınava çağırılacak ve sözlü sınavdan da 100 üzerinden 60 ve üzeri alan adaylar başarılı sayılacaklardır. Görevlendirmeye esas puanlar ise yazılı sınavın yüzde 60 sözlü sınavın yüzde 40 oranında dikkate alınmasıyla belirlenecektir.

Yöneticilik görev süresi dolan ve yeniden yönetici olmak isteyenler ise Ek-1 yönetici değerlendirme formu üzerinden yapılacak değerlendirme puanlarına göre yeniden yönetici olarak görevlendirilebilecekler. Yeniden kendi kurumlarına görevlendirmek isteyenlere fazladan 4 puan verilecektir. Yönetmelikte aynı eğitim kurumunda 8 yıldan fazla görev yapılamama uygulaması önceki yönetmeliklerdeki gibi devam etmektedir. Daha önceki yönetmeliğe göre yönetici olamayan sözleşmeli öğretmenler bu yönetmelikle birlikte yönetici olarak görevlendirilebileceklerdir (MEB, 2018). Bu yönetmelikle birlikte gelen en dikkat çekici değişiklik müdür başyardımcılığı kadrosunun kaldırılmasıdır. Kurum yöneticisi atama yöntemi olarak, yönetmelikte belirtilen şartları taşımaları kaydıyla hem müdür hem de müdür yardımcısı kadrolarına başvuran adayların girecekleri yazılı sınav ve sözlü sınavların belirtilen oranlarda etki etmesiyle elde edilen, atama puanına göre yapılacağı ifade edilmiştir. 2018 yılında Ziya Selçuk'un başkanlığı döneminde "2023 Eğitim Vizyonu" belgesinde Yönetici atama ve yetiştirilmesinde değişikliklere gidileceği belirtilerek; okul yöneticilerinin genel ve alana yönelik becerilerini iyileştirmek için lisansüstü düzeyde mesleki gelişim programları tasarlanacağı, okul yöneticilerinin mesleki gelişimlerini sürekli desteklemek üzere üniversitelerle ve STK'larla yüz yüze, örgün ve/veya uzaktan eğitim iş birliklerinin hayata geçirileceği, okul yöneticileri için "Yatay ve Dikey Kariyer Uzmanlık Alanları" yapılandırılacağı, okul yöneticiliğinin yüksek lisans düzeyinde mesleki uzmanlık becerisine dayalı profesyonel bir kariyer alanı olarak yapılandırılacağı, özlük haklarının iyileştirileceği ve okul yöneticiliğine

atamada yeterliliklere dayalı yazılı sınav uygulaması ve belirlenecek diğer nesnel ölçütlerin kullanılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca vizyon belgesinde İl ve ilçe millî eğitim müdürlerinin “Okul Profili Değerlendirme Yaklaşımı” içinde yer alan ölçütler özelinde, il ve ilçedeki öğretmenlerin desteklenmesi ve Okul Gelişim Planları'nın gerçekleşmesi kapsamında yıllık olarak değerlendirilecekleri de yer almıştır (MEB Vizyon Belgesi, 2018). 2000 yılından sonra yönetici atama yönetmeliklerinde yapılan değişikliklerin tek bir tabloda görselleştirilerek karşılaştırılmaları şekil 2'de aşağıda verilmiştir.

Şekil 2. 2004-2018 Yönetici Atama Yöneliklerinin Genel Görünümü

Yönetici Atama Yönetmelik Tarihi	Yönetici Atama Usulü		Okul ve Kurum Türlerine Göre Yöneticilikler				
			Birinci Kademe Müdür Yardımcılığı	İkinci Kademe, C tipi Md. / Md. Başyrd.	Üçüncü Kademe B Tipi Md.	Dördüncü Kademe A Tipi Md.	
	Müdür	Md. Yrd.					
11.01.2004	Md. Yrd. Snavı		1 Yıllık Öğrt. Olmak	1 Yıllık Md. Yrd. Olmak	2 Yıllık Md. Yrd. Olmak	5 Yıllık Md. Yrd. Olmak	
4.03.2006	Müdürlük ve Md. Yrd. Snavı			Düzyer Belirleme Snavı + Belirli Yıl Md. Yrd. Yapmış Olmak			
13.04.2007	İl-İlçe MEM Uygun Görüşü			1 Yıllık Md. Yrd. Olmak	2 Yıllık Md. Yrd. Olmak	5 Yıllık Md. Yrd. Olmak	
24.04.2008	Değerlendirme Formu					3 Yıllık Md. Yrd. Olmak	
8.08.2008							
15.10.2008							
13.08.2009	Yazılı Snavı + Değerlendirme Formu		3 Yıllık Öğrt. Olmak	5 Yıllık Öğretmen Olmak (Her kurum için puan üstünlüğüne göre 3 aday valiliğe sunulur, uygun görülen vali tarafından atanır)			
29.08.2009							
10.09.2009							
15.05.2010							
9.10.2010							
9.08.2011							
28.02.2013	Yazılı Snav (%50)+ Sözlü Snav(%30) + Değerlendirme Formu(%20)						
4.08.2013	Md. İçin Yazılı + Sözlü Snav + Değ. Formu	Md. Yrd. İçin Yazılı Snav + Değ. Formu	2 Yıllık Asıl Öğretmen Olmak	1 Yıllık Md. , Md. Başyrd. Yada Md. Yetkili Öğretmenlik Yapmış Olmak			
10.06.2014	Sözlü Snav + Değerlendirme Formu	Kurum Md.nün İnhası İle	Md. Md. Başyrd.,Md. Yet. Öğrt Yapmış Olmak;4 Yıllık Asıl Öğretmen Olmak	Müdür Olarak Görev Yapmış Olmak; 2 Yıl Md. Başyrd.; 3 Yıl Kurucu Md.; 3 Yıl Md. Yrd. ; 3 Yıl Md. Yet. Öğrt.; 8 Yıllık Asıl Öğrt.			
6.10.2015		Yazılı Snav		Müdür Olarak Görev Yapmış Olmak; 2 Yıl Md. Başyrd.; 3 Yıl Kurucu Md.; 3 Yıl Md. Yrd. ; 3 Yıl Md. Yet. Öğrt.; 8 Yıllık Asıl Öğrt. (Yeterli sayıda aday bulunamazsa süreler 1 er yıl düşürülür)			
27.01.2016	Sözlü Snav + Değerlendirme Formu	Yazılı Snav (görev süresi dolan Md. Yrd. Ve Md Başyrd. Kurum Md. İnhası İle yeniden atanır)					
22.04.2017		Sözlü Snav + Değerlendirme Formu	Md. Md. Başyrd.,Md. Yet. Öğrt Yapmış Olmak;4 Yıllık Öğretmen Olmak (aday bulunmazsa 2 yıl)	Müdür Olarak Görev Yapmış Olmak; Md. Başyrd, Kurucu Md., Md. Yrd. , Md. Yet. Öğrt.den birinde 1 yıl görev yapmış olmak .			
21.06.2018	Yazılı Snav (%60)+Sözlü Snav (%40) (Yazılı sınavda başarılı olanlardan boş kadro sayısının 3 katı aday sözlü snava girme hakkı kazanır)		Md. Md. Başyrd.,Md. Yet. Öğrt Yapmış Olmak;2 Yıllık Öğretmen Olmak	Müdür Olarak Görev Yapmış Olmak; Md. Başyrd, Kurucu Md., Md. Yrd. , Md. Yet. Öğrt.den birinde 1 yıl görev yapmış olmak .			

Kaynak: 2004-2018 yılları arasında yayımlanan yönetici atama yönetmeliklerinden derlenmiştir.

Şekil 2’de 2000-2018 Yönetici Atama Yöneliklerinin Genel Görünümü incelendiğinde 2000’li yıllarda yönetici atama yönetmeliklerinde yaşanan bazı önemli değişiklikler şöyledir. 11.01.2004 tarihli yönetmelikten 28.02.2013 tarihli yönetmeliğe kadar olan dönemde okular A, B, C tipi olmak üzere 3’e ve yöneticilikler de dört kademeye ayrılmakta ve farklı kademelerdeki okul yöneticilikleri için farklı şartlar aranmaktadır. 2013 yılında çıkartılan yönetmelikte bu uygulama terk edilerek tüm eğitim kurumlarına müdür olabilmek için belirtilen ortak şartları sağlamak gerekliliği aranmaya başlanmıştır.

Bu süre zarfında yaşanan bir başka önemli değişiklikte yöneticiliğe atama usulünderdir. 2004 yılı yönetmeliğinde müdür yardımcılığı için sınav var iken 2006 yıllarında çıkarılan yönetmelikte okul müdürlüğü için de sınav uygulaması getirilmiştir. 2007 yılına gelindiğinde seçme sınavı kaldırılarak il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinin uygun görüşü ile yönetici atama usulüne geçilmiştir. 2008 yılında ise yeniden değişikliğe gidilerek yönetici değerlendirme formu ile yönetici seçimi yapılması kararlaştırılmıştır. 2009 yılında ise yazılı sınav ve değerlendirme formunun beraber uygulanması yoluna gidilmiştir. 2013 yılında yönetmelikteki ilgili bölüm yeniden değiştirilerek yönetici atamada kullanılacak puanın; yazılı sınav, sözlü sınav ve değerlendirme formu üzerinden belirlenen ağırlıklarda etki etmesiyle oluşturulması öngörülmüştür. Çok geçmeden bir kez daha değişiklik yapılarak müdür yardımcılığı için yazılı sınav ve değerlendirme formu, müdürlük için ise sözlü sınav ve değerlendirme formunun kullanılmasına geçilmiştir. 2014 yılında ise müdür yardımcıları kurum müdürünün inhası, kurum müdürleri de sözlü sınavla yöneticiliğe atanmışlardır. 2017 yılında yeniden hem müdürlük hem de müdür yardımcılığı için aynı yöntem uygulanmaya başlanarak, sözlü sınav ve değerlendirme formu ile yönetici atamasına geri dönmüştür. 2018 yılına gelindiğinde müdürlük ve müdür yardımcılığı için hem yazılı hem de sözlü sınavın birlikte uygulandığı bir atama usulü belirlenmiştir.

4.3. ÖĞRETMENLERİN YETİŞTİRİLMESİ, ÖZLÜK VE İSTİHDAMI İLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER

Bu bölümde 2000’li yıllarda öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük ve istihdamları ile ilgili; yıllara göre öğretmen atamaları, pedagojik formasyon kursu programı, bazı lise türlerine öğretmen seçmede kullanılan sınav değişiklikleri, öğretmenlik kariyer basamakları, eğitim fakültelerinde uygulanacak yeni programlar, hizmet içi eğitim çalışmaları, öğretmenlik yeterlilik parametreleri, alan değişiklikleri ile öğretmenlik alan bilgisi sınavı konuları 9 alt başlık halinde incelenmiş ayrıca sendika kanunu, toplu sözleşme hakkı, cuma namazı izni, başörtülü çalışma hakkı gibi öğretmenlerin özlük ve çalışmalarıyla ilgili yapılan değişikliklere de değinilmiştir.

2016 yılı verilerine göre Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapan öğretmenlerin hizmet sürelerinin yüzdeler dağılımı incelendiğinde: hizmet süresi 0-10 yıl arası yüzde 52,7, hizmet süresi 11-25 yıl yüzde 39,2, hizmet süresi 25 yıldan fazla olanlar ise yüzde 8,1’lik bir oran teşkil etmektedir. Türkiye’deki öğretmenlerin yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde ise yüzde 49,3’ünün 35 yaş ve altında, yüzde 41,5’inin 36 ile 50 yaş arasında ve yüzde 9,2’sinin 50 yaşın üzerinde olduğu görülmektedir. Genel yaş ortalaması 37,04 ile Türkiye, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri içerisinde en genç öğretmen nüfusuna sahip olan ülke konumundadır (MEB ÖYGGM, 2017).

2000 yılından sonra öğretmenlerin yetiştirilmesi ve istihdamı ile ilgili yapılan değişiklikler, değişikliğin yapıldığı tarih ve bu dönemde görev yapan Milli Eğitim Bakanının yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Yetiştirilmesi ve İstihdamı ile ilgili yapılan değişiklikler

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	1998	Öğretmenlik yeterlilik parametrelerinin belirlenmesi	M. Bostancıoğlu
2	2002...	Öğretmenlere Alan Değişikliği Hakkı Tanınması	
3	2005	Pedagojik formasyon kursu programı getirilmesi	Hüseyin Çelik
4	2005	Öğretmenlikte kariyer basamaklarına ilişkin çalışmalar	
5	2006	Sözleşmeli öğretmenlik istihdamına başlanması	
6	2006	Bazı liselere atanacak öğretmen seçme sınavının kaldırılması	Hüseyin Çelik
7	2006	Eğitim fakültelerinde uygulanacak yeni programlar	
8	2007	Hizmetiçi eğitim yönetmeliği	Nimet Çubukçu
9	2008	Tezsiz yüksek lisans programında değişiklik	
10	2010	Toplu sözleşme yapılması	
11	2010	Zorunlu hizmet affı	Ömer Dinçer
12	2011	Sözleşmeli öğretmenlerin kadroya alınması	
13	2013	Kılık kıyafet yönetmeliğinde değişiklik	Nabi Avcı
14	2013	Öğretmenlik alan bilgisi sınavı	
15	2015	Yeni aday öğretmen yetiştirme programı	
16	2014-15 16-17	Hizmet alanları ve hizmet puanları çizelgesinde değişiklikleri	N.Avcı-İ.Yılmaz
17	2016	Sözleşmeli öğretmen istihdamına yeniden başlanması.	

Tabloda görüldüğü üzere, 2000 yılından sonra öğretmenlerin hizmet öncesi eğitim fakültelerinde yetiştirilmelerinde uygulanan programramlardan, istihdam ediliş biçimlerine, hizmet içi eğitim faaliyetlerinden, farklı okul türlerine geçişte uygulanan yöntemlere kadar geniş bir yelpazede değişiklikler yapılmıştır.

2000 yılından sonra öğretmenlerin yetiştirilmesi ve istihdamı ile ilgili yapılan değişiklikler; aşağıda başlıklar halinde gruplandırılmış, ardından kronolojik bir sıra takip edilerek açıklanmıştır.

4.3.1. Yıllara Göre Öğretmen Atamaları:

2000 yılından 2017 yılına kadar 18 yıl boyunca gerçekleştirilen atamalarla toplam 682.530 öğretmenin ataması yapılmıştır. Bu da yıllık ortalama 37.918 öğretmenin atamasının yapıldığı anlamına gelmektedir. 2003 yılından itibaren Ak Parti iktidarları döneminde atanan öğretmen sayısı toplam 583.992 iken Ak Parti

iktidar döneminin, yıllık atanan ortalama öğretmen sayısı 38.933' dür. 2000-2002 yılları arası koalisyon hükümetlerince atanan öğretmen sayısı 98.538 iken bu dönemde yıllık atanan ortalama öğretmen sayısı 32.846'dır. 2017 yılı itibariyle MEB bünyesinde çalışmakta olan öğretmen sayısının 904.679 olduğu düşünülürse, 2000'den sonra atanan öğretmen sayısı, toplam öğretmen sayısının yüzde 75'ini teşkil ettiği görülmektedir. 2000 yılından sonra çeşitli atama türlerinde atanan öğretmen sayılarının belirtildiği tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 5. Yıllara Göre Öğretmen Atamaları (2000-2018)

Yıllar	İlk Atama	Açıktan A., Kurumlar Arası Yen. A.	A. İlk, K. İçi, K. Arası İlk Atama	Millî Sporcu	Engelli Öğretmen Ataması	Sözleşmeli (657 4/B)	28 Şubat Mağduru	Toplam
2000								29.914
2001								32.068
2002								36.556
2003	18.473	2.027	2.314					22.814
2004	17.900	536	593					19.029
2005	20.000	183	594					20.777
2006	30.456	494	50			19.877		50.877
2007	18.914	289	175	115		25.927		45.420
2008	20.093	647	132	144		19.693		40.709
2009	21.186	1.955	662	90		6.323		30.216
2010	36.193	2.020	1.647	62	1.000			40.922
2011	36.650	1.201	2.033	61				39.945
2012	55.254	256	514	74				56.106
2013	40.687	250		106	311		225	41.579
2014	49.002	366		83	671		868	50.990
2015	51.326	404		152	723		131	52.736
2016	29.699	238		63	498	18.506	11	49.015
2017					1500	21.357		22.857
Toplam	445.833	10.866	8.714	950	4703	111.683	1235	682.530

Kaynak: 2000-2002 Yılları arası Bilgin Cankar'ın Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezinden; 2003-2017 yılları MEB 2018 Yılı Bütçe Sunuş Raporundan alınmıştır.

Tablo incelendiğinde en çok öğretmen atamasının 56.106 kişi ile 2012 yılı ve 52.736 atama ile 2015 yıllarında gerçekleştiği görülmektedir. 4+4+4 sisteminin

başladığı 2012 yılı ile 2016 yılları arasında yıllık ortalama 50.085, toplam 250.426 öğretmenin ataması gerçekleştirildiği görülmektedir. 2013 yılından itibaren 28 Şubat döneminde görevinden ayrılmak zorunda bırakılan 1.235 öğretmenin atamasının yeniden yapıldığı görülmektedir. Ayrıca 2007 yılından 2016 yılına kadar toplam 950 Milli Sporcunun ve 2010-2017 yılları arasında 4.703 engelli öğretmenin atamalarının yapıldığı görülmektedir.

Öğretmen atamaları konusunda son yıllarda yapılan önemli değişikliklerden biride sözleşmeli öğretmenlik başlığı altında gerçekleştirilmiştir. 31 Mart 2006 tarihli Resmî Gazete yayımlanan, 657 sayılı kanunun 4. Maddesinin (B) bendinin 3. Fıkrasına, öğretmen ihtiyacının kadrolu öğretmenler ile karşılanamayacağı durumlarda sözleşmeli öğretmen atamasının gerçekleştirilebileceği yönündeki karar ile “sözleşmeli öğretmenlik” kanunlaşmıştır. Bu yasal düzenleme sonrası 2006 yılında 19.877, 2007 yılında 25.927, 2008 yılında 19.693 ve 2009 yılında 6.323 sözleşmeli öğretmenin ataması gerçekleştirilmiştir. 2011 yılında Ömer Dinçer döneminde: 2/6/2011 tarihli ve 632 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile sözleşmeli öğretmenlik, bu öğretmenlerin maaşlarının düşük olması, tayin, özlük hakları ve zorunlu çalışma süreleri gibi sorunlar nedeniyle kaldırılmıştır. 2005-2010 yılları arasında atamaları sözleşmeli öğretmen olarak yapılan 68.000 civarında sözleşmeli öğretmen, kadrolu öğretmenliğe geçirilmiş ve “Sözleşmeli Öğretmenlik” uygulamasına ara verilmiştir (MEB SGB, 2011; Memurlar.net, 2011; MEB Bütçe Raporu, 2017).

MEB tarafından ifade edilen verilerine göre 2016 yılı itibarıyla MEB bünyesinde hizmet veren öğretmenlerin hizmet yılı Türkiye ortalaması 11,4’tür. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ortalaması 6,4 iken, Ege Bölgesinde 14,2’dir. Ortalama hizmet süreleri karşılaştırıldığında farklı şehirler arasında da büyük farklılıklar vardır. Şırnak ilinde 1,8 yıl olan öğretmenlerin ortalama hizmet süresi, İzmir’de 15,6 yıldır. 2011 yılında kaldırılan sözleşmeli öğretmenlik uygulaması yukarıda ifade

edilen veriler gerekçe gösterilerek 2016 yılında İsmet Yılmaz döneminde yeniden getirilmiştir. Bu kapsamda öncelikle, kalkınmada birinci derecede öncelikli bölgeler olmak üzere Millî Eğitim Bakanlığını bünyesindeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarına 15 bini KPSS puanıyla başvuran adaylardan, 5 bini de dersane öğretmenlerinden olmak üzere toplam 20 bin kişinin; 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesinin (B) fıkrası kapsamında sözleşmeli öğretmen olarak ataması 2016 yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Sözleşmeli öğretmen olarak atanan öğretmenlerin atandıkları bölgede 4 yıl sözleşmeli olarak, 2 yıl ise kadrolu olarak görev yapma yükümlülüğü bulunmaktadır. Ayrıca kadrolu öğretmenler ile sözleşmeli öğretmenlerin sahip oldukları özlük hakları bakımından başka önemli farklılıklar da bulunmaktadır. Her yıl sözleşme yenileme gerekliliği, 6 yıl boyunca eş ve özür durumuna bağlı tayinlerden yararlanamama, ek ders ücretinden sosyal güvenlik primi kesilmesi, kıdem ve kademe ilerlemesinin 4 yılın sonunda kadroya geçmeleriyle beraber hesaplanacak olması, yıllık rapor hakkı, evlilik, doğum, babalık izin sürelerinin daha az olması, yönetici olarak görevlendirilememeleri; özlük haklarına ilişkin farklılıkların bazılarıdır. İlerleyen dönemlerde sözleşmeli öğretmenlerin yönetici olarak görevlendirilmeleri ve izin haklarının kadrolu öğretmenler ile eşitlenmesi gibi bir takım değişiklikler yapılmıştır. 2018 yılında Ziya Selçuk döneminde sözleşmeli öğretmenlikte kadroya geçmek için belirlenen zorunlu çalışma süresi 4+2 toplam 6 yıldan, 3+1 toplam 4 yıla indirilmiştir. 2003-2017 yılları arasında MEB'e 54.051 öğretmen dışı personelin ataması da yapılmıştır (SETAV, 2016; MEB ÖYGGM, 2017; MEB Bütçe Raporu, 2017; milliyet.com.tr, 2017; cnnturk.com, 2018; EBS, 2018).

25 Ekim 2018 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk Anadolu Ajansına verdiği demeçte öğretmen atamalarına ilişkin; "Öğretmen sayısı açısından artık doygunluğa ulaşıyoruz. Artık emekli olan personel kadar öğretmenin alınacağı bir döneme gidiyoruz" değerlendirmesinde bulunmuştur.

4.3.2. Pedagojik Formasyon Kursu Programı:

28.07.1998 tarihinde YÖK ve MEB arasında imzalanan “Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Koordinasyon ve İş birliği Protokolüne” üniversiteler tarafından Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programları açılmaktadır. 2005 yılında Hüseyin Çelik döneminde; pedagojik formasyonu olmayan eğitim fakültesi dışında kalan fakülte ve yüksek okul mezunu olan öğretmenler için üniversitelerin eğitim bilimleri fakültesi veya eğitim bilimleri bölümlerince pedagojik formasyon kursu programları açılmaya başlanmıştır (MEB SGB, 2011). Bu programa öğrenciler en erken lisans programlarının birinci sınıfını tamamlamak koşuluyla başvurabilirler. Programın eğitim süresi en az iki yarı yıl olup, yoğunlaştırılmış program ise 7 haftadan az olamamaktadır. Lisans süresince pedagojik formasyon eğitimini tamamlayamayanlar mezuniyetleri sonrasında da eğitimi tamamlayabilmektedirler. Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programını başarıyla tamamlamak için “eğitim bilimine giriş, öğretim ilke ve yöntemleri, eğitimde ölçme ve değerlendirme, eğitim psikolojisi, sınıf yönetimi seçmeli ders 1, seçmeli ders 2, özel öğretim yöntemleri, öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı, öğretmenlik uygulaması” dersleri olmak üzere 1. dönem, haftada 14 saat teorik ders, 2. dönem, haftada 14 saat teorik ve 10 saat uygulama dersi almak ve toplam 25 krediyi tamamlamak durumundadırlar (YÖK, 2014). İlerleyen yıllarda da öğretmen olmak isteyen ancak eğitim fakültesi mezunu olmayan adaylar, üniversiteler tarafından açılan pedagojik formasyon kurslarını tamamlayarak öğretmen olarak atanabilmişlerdir.

2018 yılında Ziya Selçuk’un başkanlığı döneminde “2023 Eğitim Vizyonu” belgesinde pedagojik formasyon konusunda da değişikliğe gidileceği; Sertifikaya dayalı Pedagojik Formasyon uygulaması kaldırılarak yerine yurt sathında kolay erişilebilir lisansüstü düzeyde “Öğretmenlik Mesleği Uzmanlık Programının” getirilerek, bu program mesleki gelişim çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığında öğretmenlik hakkı kazanan adaylara uygulanmaya başlayacağı ifade edilmiştir.

4.3.3. Bazı Lise Türlerine Öğretmen Seçmede Kullanılan Sınav Değişiklikleri:

Aralık 1999 tarihli ve 2507 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan; Millî Eğitim Bakanlığı Anadolu Liseleri Öğretmenlerinin Seçimi ve Atamalarına ilişkin Yönetmelik çerçevesinde düzenlenen Anadolu Liselerine Öğretmen Seçme sınavı, Kasım 2006 tarihli ve 2590 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Anadolu Liseleri Öğretmenlerinin Seçimi ve Atamalarına İlişkin Yönetmeliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik'in 1'inci maddesiyle Yürürlükten kaldırılmıştır (MEB, 2006). 2005/73 sayılı genelge dayanak gösterilerek yapılan Anadolu liselerine sınavsız öğretmen atamaları Danıştay 2. Dairesi'nin 2005/2651E. 2007/2508K. sayılı kararı ile iptal edilmiş ve 19.09.2009 tarih ve 27354 sayılı Resmi Gazete'de yayımlan "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri ile Her Türdeki Anadolu Liseleri Öğretmenlerinin Seçimi ve Atamalarına Dair Yönetmelik" ile yönetmelikte ifade edilen lise türlerine öğretmen olarak atanabilmek için tekrar sınav getirilmiştir (ogretmenlersitesi.com, 2009).

19.12.2010 tarihli ve 27790 sayılı resmi gazete' de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri ile Her Türdeki Anadolu Liseleri Öğretmenlerinin Seçimi ve Atamalarına Dair Yönetmelik' konulan geçici 26. Maddede "19.09.2009 tarih ve 27354 sayılı Resmi Gazete'de yayımlan "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri ile Her Türdeki Anadolu Liseleri Öğretmenlerinin Seçimi ve Atamalarına Dair Yönetmelik kaldırılmıştır" ifadesiyle Anadolu Liselerine Öğretmen seçiminde kullanılan sınav uygulamasına son verilmiştir. Yönetmelik kaldırılmasına rağmen 2012 yılı mart ayında, MEB yeniden Anadolu liselerine öğretmen seçme sınavı açmış ancak bu okul türlerine öğretmen atamasında sınav dikkate alınmamıştır (Demirci, 2012). 2015 yılına gelindiğinde ise 17.07.2015 tarihli ve 29329 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Millî Eğitim

Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinde yapılan değişiklikler ile Fen ve Sosyal Bilimler liselerine öğretmen olmak için yapılan seçme sınavı uygulamasına son verilmiştir. Bu kurumlara öğretmen olarak atanabilmek için 3 yıldır öğretmen olma şartını taşıma ve hizmet puanı üstünlüğüne göre atama usulü getirilmiştir. Yapılan bu değişiklikte 24.05.2016 tarihli ve Esas No:2016/1149 sayılı Danıştay kararı ile son bulmuş, karar sonrası Fen ve Sosyal Bilimler liselerine öğretmen olarak yer değiştirme talebinde bulunabilmek için, halen Fen ve Sosyal Bilimler lisesinde görev yapmak ya da bu kurum türlerinden ayrıldığı tarihten itibaren 5 yılı doldurmamak şartlarından birini taşımak gerekmektedir (memurlar.net, 2017). 2017 yılında ortaöğretime geçiş sisteminin değişmesiyle tüm Fen ve Sosyal Bilimler liselerinin yanı sıra bazı anadolu, imam hatip ve meslek liselerinin proje okulu olmasıyla bu okullara öğretmen seçiminde proje okulları yönetmeliğince işlem yapılmaya başlanmıştır. Bu kurumlara eğitim kurumunun bağlı bulunduğu genel müdürlüğün inhası, İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğünün teklifi ve Bakanın onayı ile dört yıllığına öğretmen ataması yapılmakta, görev süresi bir sefere mahsus 4 yıl daha uzatılabilmektedir. Ayrıca yönetmeliğe göre proje okullarında öğretim üyeleri de görevlendirilebilmektedir (MEB, 2016).

2006 yılında Anadolu Liselerine Öğretmen Seçme sınavı kaldırılmış ardından 2009 yılında yeni bir yönetmelikle belirtilen lise türlerine öğretmen olarak atanabilmek için öğretmen seçme sınavı tekrar getirilmiştir. 2010 yılında yapılan değişiklikle 2009 yönetmeliği yürürlükten kaldırılmış, böylece bazı lise türleri için öğretmen seçme sınavı uygulaması terk edilmiştir. Yönetmelik kaldırılmasına rağmen 2012 yılında öğretmen seçme sınavı açılmış ancak sınav sonuçlarına göre atama yapılmamıştır. 2015 yılına gelindiğinde bu yıla kadar fen liselerine öğretmen seçmede kullanılan sınav da kaldırılmış ancak Danıştay'ın değişikliğe müdahale etmesiyle bu karar da uygulanamamıştır. 2017 yılında değişen sınav sistemiyle

beraber proje okullarına öğretmen seçim işlemlerinin, özel program ve proje uygulayan eğitim kurumları yönetmeliğine göre yapılması öngörülmüştür.

4.3.4. Öğretmenlik Kariyer Basamakları:

2005 yılında Hüseyin Çelik döneminde; Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. Maddesinin 2004 yılında değiştirilmesiyle öğretmenlik mesleği; öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrılmıştır. 13 Ağustos 2005 tarih ve 25905 Sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan "Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği" ile toplam serbest öğretmen kadrosunun yüzde 20'si oranında uzman öğretmen, yüzde 10'u oranında da başöğretmen kadrosu ayrılması öngörülmüştür (MEB SGB, 2011). Ayrıca yönetmeliğe göre alanında veya eğitim bilimleri alanında yüksek lisans eğitimini tamamlamış öğretmenler uzman öğretmen, doktora eğitimini tamamlamış öğretmenler ise başöğretmen kariyer basamağına alınmışlardır. Lisansüstü eğitim yapmamış öğretmenlerden 7 yıl ve üzeri hizmet süresine sahip olanların yapılacak sınava katılma hakkı kazanmıştır. Bir üst kariyer basamağına geçebilmek için uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik kariyer basamaklarına yönelik ayrı ayrı iki merkezi yazılı sınav getirilmiştir. Yazılı sınavlarda başarılı sayılabilmek için 60 puan ve üzeri almak gerekmektedir. Yazılı sınavın konuları ve ağırlık katsayıları; 30 Türkçe, yüzde 20 genel kültür, yüzde 40 pedagojik formasyon bilgisi ve yüzde 10 Milli eğitim mevzuatı, eğitim yönetimi ve eğitim sistemi ile ilgili temel bilgiler yer almaktadır. Bir üst kariyer basamağına geçebilmek için yazılı sınavda başarılı olmanın yanı sıra, bakanlığın yapacağı değerlendirmede hizmet içi eğitim faaliyetleri yüzde 40, kıdem yüzde 20, sicil ve teftiş puanları yüzde 20 ve öğretmenin katıldığı mesleki ve kültürel etkinlikler yüzde 20 oranında göz önünde bulundurulması öngörülmüştür. Bu değerlendirilme neticesinde başarılı bulunan öğretmenler, puan üstünlüğüne göre yukarıda ifade edilen oranlarda bir üst kariyer basamağına geçirilmiştir (MEB, 2005). Anayasa Mahkemesi 2009 yılında yönetmeliğin bazı bölümlerini iptal etmiştir. 2010 yılında

Anayasa Mahkemesi kararı göz önünde bulundurularak uzman ve başöğretmenlik uygulamalarına aşağıdaki koşulları getirmiştir.

- 1- *Anayasa Mahkemesi, "hizmet içi eğitimin" kariyer öğretmenlikte dikkate alınmasını Anayasa'ya aykırı bulduğundan, hizmet içi eğitim bir ölçüt olmaktan çıkarılmıştır.*
- 2- *Düzenleme ile öğretmenliğe en az lisans düzeyinde yükseköğrenim görmüş olanların atanmasına imkân sağlanmaktadır. Dolayısıyla ön lisans mezunları artık öğretmen olmayacaktır.*
- 3- *Anayasa Mahkemesi "ile diğer hususların" ibaresini de Anayasa'ya aykırı bulmuş, bu nedenle yönetmelikte yer alan bazı düzenlemeler kanuna taşınmaktadır. Buna göre, değerlendirme 100 tam puan üzerinden yapılacak; değerlendirme puanının, yüzde 20'sini yükseköğrenim ve lisansüstü eğitim durumu, yüzde 5'ini öğretmenlikteki kıdem, yüzde 5'ini sicil notu, yüzde 20'sini bilimsel, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler, yüzde 50'sini ise sınav puanı oluşacaktır.*
- 4- *Anayasa Mahkemesi "sınava katılacaklarda aranacak en az çalışma süresinin yönetmelikle düzenlenmesini de Anayasa'ya aykırı bulmuştu. Yönetmelikte daha önce uzman öğretmenlik için 7 yıl olarak belirlenen şart 10 yıla çıkarılmıştır. Yine daha önce yönetmelikte "Başöğretmenlik için uzman öğretmenlikte 6 yıl" olarak belirlenen şart, kanun tasarısında "başöğretmenlik sınavına katılacaklarda uzman öğretmen unvanıyla en az 5 yıl görev yapmış" olarak yer almıştır (MEB SGB, 2011,s.228).*

Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Sınavı ilk ve son kez; lisans mezunları için 27.11.2005 tarihinde, lisans öncesi mezunu öğretmenler için ise 30.04.2006 tarihinde gerçekleştirilmiştir. ÖSYM tarafından yapılan sınav ve MEB değerlendirmesi neticesinde ilgili yönetmelik gereği 92.382 uzman öğretmen ve 338 başöğretmen ataması yapılmıştır (Cankar, 2017). Anayasa mahkemesi kararı sonrası bakanlığa itirazlar yapılmış ve MEB tarafından valiliklere gönderilen 10 Haziran

2011 tarihli resmi yazıda “öğretmenlik kariyer basamakları yükselme sınavında 60 ve üzeri puan alanlar ile alanında veya eğitim bilimleri alanında tezli yüksek lisans öğrenimini 30 Eylül 2005 tarihine kadar tamamlayıp uzman öğretmenlik kontenjanının giremeyenlere, başvuru yapmaları halinde uzman öğretmenlik sertifikası düzenleneceği ifade edilmiştir (MEB, 2011). Yapılan başvurular ve açılan davalar neticesinde 2016 yılına gelindiğinde bakanlık bünyesinde başöğretmen kadrosunda 418 öğretmen, uzman öğretmenlik kadrosunda 110 bin 352 öğretmen yer almıştır (CNN TÜRK, 2017). 2017 yılında dönemim MEB Müsteşarı Yusuf Tekin tarafından; daha önce yapılan sınav benzeri sınavlarla kariyer basamaklarında ilerleme yapılmayacağı uzman ve başöğretmen unvanlarının öğretmen performans sistemi içerisindeki performans göstergelerine göre verileceği ifade edilmiştir (ogretmenlericin.com, 2017).

2004 yılında yapılan değişiklikle öğretmenlik mesleğinin; öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrıldığı ve ilerleyen süreçte tek defaya mahsus yapılan sınavlar ve belirtilen ölçütlere göre, değişikliğin hayata geçirildiği görülmektedir. Sonraki dönemlerde yapılan hukuki itirazlar neticesinde belirtilen şartları taşıyan öğretmenler kariyer basamaklarına geçiş yapmıştır. Kariyer basamakların tek defaya mahsus uygulanmasının yol açtığı adaletsizlik hale gündemdeki yerini korumaktadır.

4.3.5. Eğitim Fakültelerinde Hizmet Öncesi Eğitimde Yapılan Değişiklikler

Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 04.11.1997 tarih ve 97.39.2761 sayılı kararı ile düzenlenen öğretmen yetiştirme programları 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmıştır. İlerleyen zamanlarda düzenlenen sempozyum, panel, çalıştay, açık oturum, konferans gibi akademik etkinliklerde eğitim fakültelerinde uygulanan öğretmen yetiştirme programlarının çağımızın gerekliliklerini karşılamada yetersiz kaldığı ifade edilerek, yenilenme ihtiyacı ortaya konulmuştur. Ayrıca, Hüseyin Çelik döneminde 2003-2004 eğitim-öğretim yılından itibaren ilköğretim

programlarında yapılan değişiklikler öğretmen yetiştirme programlarının güncellenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. 2006-2007 akademik yılından itibaren uygulanan öğretmen yetiştirme programlarında özet olarak şu değişiklikler meydana gelmiştir:

- *-Yeni program içeriklerinin yüzde 50'sini alan bilgisi, yüzde 30'unu öğretmenlik meslek bilgisi, yüzde 20'sini ise genel kültür dersleri oluşturacaktır. (Oranlarda bazı alanlar için küçük değişiklikler olabilmektedir.)*
- *-Yeni programlarda yan alan uygulaması son bulmuştur.*
- *-Çakılı ders uygulaması esnetilmiş, seçmeli ders sayısı artırılmıştır. Fakültelere programdaki toplam kredinin yüzde 25 ine denk gelen oranda ders belirleme yetkisi tanınmıştır.*
- *-Öğretmen adaylarına birleştirilmiş sınıf, YİBO ve köy okullarında okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması yapma imkânı getirilmiştir.*
- *-Öğretmen adaylarına entelektüel donanım kazandırmak amaçlı, programlardaki genel kültür derslerinin sayısı artırılmıştır. Bilim Tarihi, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Felsefeye Giriş, Etkili İletişim, Türk Eğitim Tarihi gibi dersler genel kültür dersleri arasında yer almıştır (YÖK, 2006).*

2012 yılında YÖK, eğitim fakültesi mezunlarının sayısının her geçen gün artması ve bu sayının öğretmen ihtiyacının çok üzerinde olmasını gerekçe göstererek; Okul Öncesi Öğretmenliği, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık, Özel Eğitim Bölümü Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümleri dışındaki eğitim fakültelerinin ikinci öğretim programlarının kaldırılmasına ve yeni ikinci öğretim programlarının açılmamasına karar vermiştir. O dönem ihtiyaç sebebiyle açık bırakılan ikinci öğretim programlarının kapanma tarihi de 2016 yılı olarak öngörülmüştür. 2012 yılında alınan YÖK kararıyla birlikte Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde bulunan anaokulu öğretmenliği ve İngilizce öğretmenliği uzaktan eğitim programları da kapatılmıştır. Öğretmen ihtiyaçları göz önünde bulundurularak 2012 yılında

alınan bu doğru karara rağmen ilerleyen yıllarda aksi yönde adımlar atılarak eğitim fakültelerindeki bazı programların kontenjanları artırılmıştır (Tedmen, 2014).

Haziran 2018 tarihli tebliğler dergisinde yayımlanarak “Öğretmen Adaylarının Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim-Öğretim Kurumlarında Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Yönerge ”de güncellemeye gidilmiştir. Bu değişiklikle amaçlanan; “öğretmenlik uygulamasının iyileştirilmesine yönelik olarak kurumlar arasında etkin koordinasyon sağlamak, planlama, uygulama ve değerlendirmede belirlenen ilkeler çerçevesinde ulusal düzeyde standartlar oluşturmak, öğretmen yetiştiren kurumlar ile uygulama kurumları arasındaki işbirliğini geliştirerek taraflar arasındaki bilgi ve deneyim alışverişini artırmak, öğretmen yetiştiren kurumlarla uygulama kurumları arasında eğitim ve öğretim sürecindeki etkileşimi en üst düzeye çıkarmak, teorinin uygulamaya, uygulamanın teoriye aktarılmasında yaşanabilecek olumsuzlukları gidermek, deneyim sahibi ve üstün nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesini sağlamak” olduğu belirtilmiştir. Güncelleme çalışmasında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, eğitim fakülteleri ve il millî eğitim müdürlüklerinin görüşleri dikkate alındığı ifade edilmiştir (MEB TD, 2018).

2018 yılında Ziya Selçuk’un bakanlığı döneminde yayımlanan “2023 Eğitim Vizyonu” belgesinde eğitim fakültelerine yönelik hedefler arasında; “YÖK ile yürütülecek işbirliği ve koordinasyon çerçevesinde Türkiye genelinde belirlenecek ölçütleri taşıyan eğitim fakültelerinde öğretmen yetiştirme programları öğretmenlik uygulaması merkeze alınarak özel olarak yeniden yapılandırılacağı, Yükseköğretim Kurumu ile yapılacak iş birliği çerçevesinde eğitim fakültelerine sıralamada üst dilimde yer alan öğrencilerin yerleştirilmesine yönelik iyileştirmeler yapılacağı, eğitim fakültelerinde yürütülen okul öncesi ve sınıf öğretmenliği bölümlerindeki hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarının yeniden yapılandırılmasına öncelik verileceği, Millî Eğitim Bakanlığı gerekli alt yapı hazırlandıktan sonra eğitim

fakültelerinin hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarının okullardaki ihtiyaç doğrultusunda, uygulama ağırlıklı olmasını atamaya esas koşullar arasında değerlendireceği” ifade edilmiştir.

Eğitim fakültelerinde uygulanan hizmet öncesi eğitim faaliyetlerine ilişkin; 2006 yılında yeni bir öğretmen yetiştirme programının hayata geçirilmesi, 2012 yılında bazı öğretmenlik programları dışarıda bırakılarak, eğitim fakültelerinin ikinci öğretim programlarının kapatılması, yine aynı yıl Açıköğretim fakültesinde bulunan öğretmenlik programlarının kapatılması ve 2018 yılında Öğretmen Adaylarının Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim-Öğretim Kurumlarında Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Yönergede güncelleme çalışmaları yapılması adımları atılmıştır. Yapılan değişikliklere rağmen istenilen sonuca ulaşamadığı ifade edilerek 2018 yılında yayımlanan “2023 Eğitim Vizyonu” belgesinde de bu konuya genişçe yer verilmiştir.

4.3.6. Hizmet içi Eğitim Çalışmaları:

Hizmet içi eğitim çalışmaları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 48. maddesinde “*Öğretmenlerin daha üst öğrenim görmelerini sağlamak üzere yaz ve akşam okulları açılır veya hizmet içinde yetiştirilmeleri maksadıyla kurslar ve seminerler düzenlenir. Yaz ve akşam okulları öğretmen yetiştiren kurumlarca açılır; bunlara devam ederek yeterli krediyi dolduran öğretmenlere o kurumun belge veya diploması verilir. Millî Eğitim Bakanlığınca açılan kurs ve seminerlere devam edenlerden başarı sağlayanlara belge verilir. Bu belgelerin, öğretmenlerin atama, yükselme ve nakillerinde ne ölçüde ve nasıl değerlendirileceği yönetmelikle düzenlenir*” şeklinde ifade edilmektedir.

Türkiye’de öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetleri Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 48 ve 49. maddeleri, 657 Sayılı Kanun’un 214. maddesi ile 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 15. maddesi ve Hizmetiçi Eğitim Yönetmeliği çerçevesinde

düzenlenip yürütülmektedir. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğünce merkezî, İl Millî Eğitim Müdürlüklerince mahallî olarak planlanıp uygulanan hizmet içi faaliyetler; Milli Eğitim Bakanlığınca bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, yönetici raporları, denetim raporları, personel talepleri, araştırma sonuçları, kurul önerileri, anketler, ilgili mevzuat değişiklikleri, birim veya kurumların ihtiyaçların, kalkınma planları, hükümet programları, şura kararları, eylem planları ve diğer üst belgeler göz önünde bulundurularak tespit edilmektedir (MEB SGB, 2011).

2007 yılı Hüseyin Çelik döneminde yürürlükte bulunan 16 genelge ve talimatta yenileme çalışması yapılarak tek bir genelge haline getirilmiş ve 2007 yılı içinde yayımlanmıştır (2007/57 Sayılı Hizmetiçi Eğitim Genelgesi). Sonraki dönemlerde “Hizmetiçi Eğitim Yönetmeliği” ve “Hizmetiçi Eğitim Merkezleri Yönetmeliği” yenilenerek tek bir yönetmelik halinde toparlanmıştır.

Şekil 3. Yıllara Göre Düzenlenen Hizmet İçi Faaliyetler

Yıl	Merkezi Faaliyetler		Mahalli Faaliyetler		Ara Toplam		Toplam Faaliyet Sayısı	Toplam Katılımcı Sayısı	
	Faaliyet Sayısı	Katılımcı Sayısı	Faaliyet Sayısı	Katılımcı Sayısı	Faaliyet Sayısı	Katılımcı Sayısı			
2000	445	23.583	6.126	288.426			6.571	312.009	
2001	419	20.080	7.526	321.411			7.945	341.491	
2002	313	22.072	11.772	495.643			12.085	517.715	
2003	453	19.727	7.120	253.135			7.573	272.862	
2004	526	34.154	11.422	587.402			11.948	621.556	
2005	543	33.156	9.050	478.168			9.593	511.324	
2006	634	44.006	14.829	472.533			15.463	516.539	
2007	614	44.808	19.855	437.136			20.469	481.944	
2008	751	41.783	24.490	540.565			25.241	582.348	
2009	930	45.448	10.906	452.506			11.836	497.954	
2010	957	48.743	19.246	437.653			20.203	486.396	
2011	1156	51.860	19.848	459.813			21.004	511.673	
2012	Yüz yüze	291	12.999	18.851	539.337	19.142	552.336	20.280	670.087
	Uzaktan			1.138	117.751	1.138	117.751		
2013	Yüz yüze	293	13.545	15.779	422.898	16.072	436.443	16.155	445.084
	Uzaktan	2	2	81	8.639	83	8.641		
2014	Yüz yüze	307	18.836	15.269	426.405	15.576	445.241	15.596	447.137
	Uzaktan	3	760	17	1.136	20	1.896		
2015	Yüz yüze	298	19.444	21.018	520.901	21.316	540.345	21.341	561.648
	Uzaktan	9	20.632	16	671	25	21.303		
2016	Yüz yüze	375	30.893	37.290	1.410.881	37.665	1.441.774	37.798	1.729.016
	Uzaktan	48	283.150	85	4.092	133	287.242		
2017 *	Yüz yüze	400	21.972	31.877	761.862	32.277	783.834	32.311	839.088
	Uzaktan	34	55.254	0	0	34	55.254		

Kaynak: Resim 2018 yılı MEB Bütçe Sunusunun 104. sayfasından aynen alınmıştır.

Şekil 3’de verilen Yıllara Göre Düzenlenen Hizmet İçi Faaliyetler incelendiğinde; hizmet içi faaliyet sayısında yıllar içerisinde dalgalanmaların

meydana geldiği görülmektedir. Düzenlenen hizmet içi faaliyetlerde oransal olarak bir önceki yıla göre en çok artış gerçekleşen yıllar 2002, 2004 ve 2016 olarak dikkat çekmektedir. 2012 yılından itibaren merkezi ve mahalli faaliyetlerin yanı sıra uzaktan hizmet içi faaliyetlerin de gerçekleştirilmeye başlandığı görülmektedir. En çok merkezi faaliyet 2011 yılında düzenlenirken, en fazla mahalli faaliyet ise 2016 yılında düzenlenmiştir.

4.3.7. Öğretmenlik Yeterlilik Parametreleri:

Türkiye'de öğretmen yeterlikleri ile ilgili ilk resmi çalışmalar 1998 yılında. YÖK ve Dünya Bankasının "YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi" projesi kapsamında öğretmen yetiştirme standartlarının belirleme ve akreditasyon çalışmaları ile yapılmıştır. Buna göre öğretmen yeterlikleri; "konu alanı ve alan eğitimine ilişkin yeterlikler", "öğretme-öğrenme sürecine ilişkin yeterlilikler", "öğrencilerin öğrenmelerini izleme, değerlendirme ve kayıt tutma" ile "tamamlayıcı mesleki yeterlilikler" olmak üzere dört başlık altında sıralanmıştır. 1999 yılına gelindiğinde ise bakanlık ve üniversitelerden gelen temsilcilerden oluşan "Öğretmen Yeterlilikleri Komisyonu" "Öğretmen Yeterlilikleri" belgesini hazırlamıştır. "Eğitme-öğretme yeterlilikleri" "genel kültür yeterlilikleri" ve "özel alan yeterlilikleri" olmak üzere üç başlıktan meydana gelen belge 12/07/2002 yürürlüğe girmiştir (MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2017).

2002 yılında yürürlüğe giren Temel Eğitime Destek Programı (TEDP) 5 bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler öğretmen eğitimi, eğitimin kalitesi, yönetim ve organizasyon, yaygın eğitim ve iletişimdir. Bu program kapsamında 13-16 Nisan 2004 tarihinde düzenlenen çalıştay neticesinde:

- a) "Kişisel ve mesleki değerler- mesleki gelişim,
- b) Öğrenciyi tanıma,
- c) Öğrenme ve öğretme süreci.
- d) Öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme,

- e) *Okul aile ve toplum*
- f) *Program ve içerik bilgisi*

Olmak üzere 6 ana yeterlik, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşan “Öğretmen Mesleki Genel Yeterlilikleri” belirlenmiştir.

İlerleyen süreçte yapılan bazı değişikliklerle 2006 yılında yürürlüğe giren bu yeterlilikler sonrası başlatılan Öğretmenlik Mesleği Özel Alan Yeterliliklerinin belirlenmesi çalışmaları neticesinde 14 alanda Özel Alan Yeterliliği belirlenerek 2008 yılında yürürlüğe girmiştir. Ortaöğretim öğretmenlerine yönelik 8 Özel Alan Yeterliliği ise 2011 yılında yürürlüğe konulmuştur (ÖYGGM, 2017).

2017 yılında İsmet Yılmaz döneminde her bir alan için ayrı özel alan yeterlilikleri belirlemek yerine, genel yeterliliklere alan bilgisi ve alan eğitimi bilgisi eklenerek bütünsel tek bir metin halinde “Öğretmen Genel Yeterlilikleri” oluşturulmuştur. Öğretmen Genel Yeterlilikleri “Mesleki Bilgi”, “Mesleki Beceri” ve “Tutum ve Değerler” olmak üzere 3 ana yeterlilik alanı, 11 yeterlilik ile 65 yeterlilik göstergesinden meydana gelmektedir (ÖYGGM, 2017).

Yine aynı yıl içerisinde 2017-2023 dönemlerini kapsayan “Öğretmen Strateji Belgesi” hazırlanmıştır. Öğretmen strateji belgesinde öğretmenlik mesleğinin sorunlarının çözülebilmesi için “yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim faaliyetlerinden başlayarak, istihdam edilen öğretmenlerin emekliliklerine kadar devam eden tüm aşamalar bütünsel bir sistemin birbirini etkileyen temel unsurları olarak değerlendirilmesi gerektiği” ve belgenin bu anlayış doğrultusunda hazırlandığı ifade edilmektedir. 77 paydaş kurum ve kuruluşun görüşleri alınarak. İlgili kurum ve kuruluşların geribildirimleri, 19. Millî Eğitim Şûrası tavsiye kararları, 64. Hükûmet Eylem Planı ve 65. Hükûmet Programı doğrultusunda, Millî Eğitim Bakanlığınca yürütülmekte olan güncel faaliyet ve politikalar da göz önünde bulundurularak son halini aldığı ifade edilmektedir. Öğretmen Strateji Belgesinde “öğretmenliğe yönelik

hizmet öncesi eğitim, öğretmenlik mesleğine adayların seçimi ve istihdamı, adaylık ve uyum eğitimi, kariyer geliştirme ve ödüllendirme, öğretmenlik mesleğinin statüsü ve sürekli mesleki gelişim” olmak üzere altı temel bileşen belirlenmiştir. Öğretmen Strateji Belgesinde 3 Amaç, bu amaçlara ait 8 hedef ve bu hedeflere ulaşmak için 35 adet eylem ile bu eylemler ait performans göstergeleri, eylemin gerçekleştirilmesinde sorumlu kurum-kuruluş ve eylemin gerçekleştirileceği süreler ifade edilmektedir (MEB ÖYGGM, 2017).

Türkiye’de öğretmen yeterlikleri belirleme çalışmaları 1998 yılında başlamış, 1999 yılında ilk “Öğretmen Yeterlilikleri” belgesini hazırlanmıştır. 2004 yılında 6 ana yeterlik, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşan “Öğretmen Mesleki Genel Yeterlilikleri” belirlenmiştir. Ardından 2008 yılında ise 14 alanda Özel Alan Yeterliliği yürürlüğe girmiştir. 2017 yılında ise ayrı ayrı özel alan yeterlikleri yerine “Öğretmen Genel Yeterlilikleri” oluşturulmuştur. Ayrıca aynı yıl 2017-2023 dönemlerini kapsayan “Öğretmen Strateji Belgesi” hazırlanmıştır

4.3.8. Alan Değişiklikleri:

Bir öğretmenin kadrosunun görev yaptığı öğretmenlik alanından bir başka alana geçirilmesi suretiyle gerçekleştirilen alan değişikliği uygulaması 2000’li yıllarda ilk olarak 2002 yılında Metin Bostancıoğlu döneminde “MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile ihtiyaç halinde diğer bölüm öğretmenlerinin kurs bitirerek özel eğitim öğretmeni olabileceği kararı ile hayata geçirilmiştir.

2005 yılında “*Öğrenimlerine göre birden fazla alan öğretmenliğine atanabilecek olanlar ile yeni bir öğrenim görerek yeni bir alanda yetişen ya da öğrenimine uygun alanı dışındaki bir görevi yürütmekte olan öğretmenlere*” yönelik uygulanmıştır (memurlar.net, 2005).

Ardından 2007 yılında yayımlanan bir genelge ile: bazı alan öğretmenlerinin Teknoloji ve Tasarım alanına, mezuniyet alanı dışındaki alanlara atanmış olanların mezuniyet alanlarına, kapatılan bölüm öğretmenlerinin genelgede ifade edilen alanlara ve bazı alanlarda ilköğretim kademesindeki alanlarından ortaöğretim kademesindeki belirtilen alanlara, ortaöğretim kademesindeki alanlarından ilköğretim kademesindeki belirtilen alanlara, alan değişikliği hakkı tanınmıştır (MEB, 2007).

2012 yılında ise 4+4+4 sistem değişikliği sonrası norm fazlası sınıf öğretmenleri mezuniyet alanları, varsa yan alanlarıyla birlikte, Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenliği ile Teknoloji ve Tasarım alanına; diğer norm fazlası alan öğretmenleri de mezuniyet alanları, varsa yan alanlarıyla birlikte Teknoloji ve Tasarım alanına alan değişikliği suretiyle özür durumundan yer değiştirmek üzere başvurabilmişlerdir (memurlar.net, 2012). 2014 yılına gelindiğinde ise; 540 saatlik Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenliği Eğitim Programı eğitimi başarıyla tamamlayan öğretmenler ile 90 saatlik Teknoloji ve Tasarım Öğretmenliği Eğitim Programı eğitimi başarıyla tamamlayan öğretmenlere alan değişikliği hakkı tanınmıştır (memurlar.net, 2014). Son olarak 2017 yılında, Sınıf öğretmenlerinden 540 saatlik "Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenliği Eğitim Programı"nı başarıyla tamamlayanlar özel eğitim alanına, kapatılan alanlarda görev yapmakta olup görev yaptıkları alanlar dışında başka bir alanda yükseköğrenimini bitirenlerinde mezun oldukları alanlara değişiklik yapabilişlerdir (MEB İKGM, 2017).

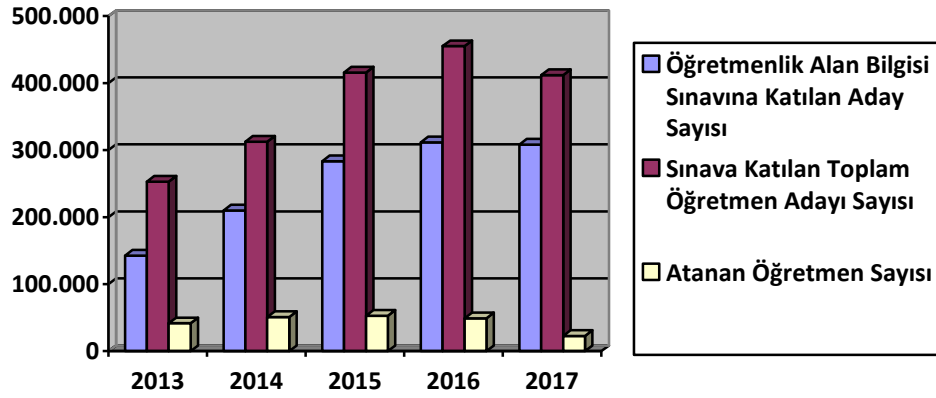
2000'li yıllarda; ilki 2002 yılında olmak üzere 2005,2007, 2012, 2014 ve 2017 yıllarında toplam 6 kez alan değişikliği uygulamasına gidilmiştir. 2005 alan değişikliğinde mezuniyet alanına dayalı geçiş esas alınmıştır. 2007 de alan değişikliğinin kapsamı geniş tutulurken, sonraki yıllarda yapılan değişikliklerde kurs

bitirenlerin, özel eğitim öğretmenliğine alan değişikliği yapabilmeleri dikkat çekmektedir.

4.3.9. Öğretmenlik Alan Bilgisi Sınavı:

2013 yılında Nabi Avcı döneminde yapılan değişiklik neticesinde; öğretmen adayları KPSS genel kültür, genel yetenek ve eğitim bilimleri sınavı yanında mezun oldukları alanlar ile ilişkili alan bilgisi sınavına da girmeye başlamışlardır. Öğretmenlik Alan Bilgisi Sınavında adaylar 40 soruluk alan bilgisi testi ile 10 soruluk alan bilgisi eğitimi testine tabi tutulmaktadır.

Şekil 4. Öğretmenlik Alan Bilgisi Sınavına Katılım (2013-2017)

Öğretmenlik Alan Bilgisi Testine 2013 yılında 142.644 öğretmen adayı katılırken, 2014 yılında 209.774 öğretmen adayı, 2015 yılında 283.583 öğretmen adayı, 2016 yılında 311.759 öğretmen adayı katılmıştır. Tüm öğretmenlik alanlarından atanabilmek için KPSS'ye giren aday sayısı, 2013 yılında 252.741 kişi, 2014 yılında 312.688 kişi, 2015 yılında 415.508 kişi, 2016 yılında ise 455.119 kişidir. Bu adaylardan 41.579'u 2013 yılında, 50.990'ı 2014 yılında, 52.736'sı 2015 yılında, 49.015'i 2016 yılında da ve 22.857'si 2017 yılında öğretmenliğe atanmıştır. Buna karşın KPSS'ye girip öğretmen olarak atanamayan öğretmen adayı sayısı 2016 yılı itibarıyla toplam 438.134 kişidir (MEB ÖY GGM, 2017). 2017 yılında ise 308.125 öğretmen adayı öğretmenlik alan bilgisi sınavına, bunlarla beraber 412.005

kişi ise eğitim bilimleri sınavına katılmıştır (ÖSYM, 2017). 2017 yılı içerisinde 22.857 öğretmen ataması yapılmıştır.

Öğretmen seçiminde kullanılan sınavlara 2013 yılı itibariyle öğretmenlik alan bilgisi sınavı da eklenmiştir. 40 soruluk alan bilgisi testi ve 10 soruluk alan bilgisi eğitimi testinden oluşan öğretmenlik alan bilgisi sınavına tabi tutulan öğrenci sayısının arttığı gözlemlenmektedir.

Bu başlıklar altında ifade edilen değişiklikler dışında 2000’li yıllarda öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük ve istihdamıyla ilgili adımlardan bazıları şunlardır.

Metin Bostancıoğlu döneminde 2001 yılında çıkarılan 4688 sayılı “Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu” uyarınca, Nimet Çubukçu döneminde 2010 yılı referandumu neticesinde çıkan torba yasayla memurlara toplu sözleşme hakkı verilmiştir. Toplu sözleşme hakkı ile hükümet ve yetkili sendikalar arasında 2 yılda bir gerçekleştirilen kamu görevlilerinin mali ve sosyal haklarını belirlemek üzere yürütülen toplu sözleşme görüşmeleri başlamıştır. Toplu sözleşme sonucunda tarafların üzerinde mutabık kaldıkları maddeleri içerisinde barındıran “toplu sözleşme” hayata geçirilmiştir (Yıldırım ve Köse, 2015).

2010 yılında Nimet Çubukçu döneminde 06.05.2010 tarih ve 27573 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin "Zorunlu çalışma yükümlülüğü süreleri" başlıklı 27. maddesinde; 3 hizmet bölgesi ve 6 hizmet alanı ve bu hizmet bölgesi ve hizmet alanlarına ilişkin zorunlu çalışma süreleri belirlenmiştir. Yürürlük tarihinden önce atanan ancak zorunlu hizmet yükümlülüğünü tamamlamayan öğretmenler ise zorunlu hizmet yükümlülüğünden muaf tutulmuştur (memurlar.net, 2014).

Bir başka değişiklikte kılık kıyafet yönetmeliğinde meydana gelmiştir. 1980 darbesi sonrası Milli Güvenlik Konseyi'nin oluşturduğu Bakanlar Kurulu tarafından

'Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık Kıyafetine Dair Yönetmelik'in 5. maddesine göre, kamuda kadınların başlarının daima açık olması gerekmektedir. Uzun yıllar devam eden bu uygulama; 1 Ekim 2013'te açıklanan demokratikleşme paketi kapsamında yer alan karar ile, 2013 yılında Nabi AVCI döneminde "Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik'te değişiklik yapılarak kaldırılmıştır (aljazeera.com.tr, 2013).

2016 yılında Nabi Avcı döneminde "Cuma İzni ile ilgili 2016/1 Sayılı Başbakanlık Genelgesi'nin Resmî Gazetede yayımlanmasıyla, okullarda ders saatlerinin cuma günleri, cuma namazına göre ayarlanabilmesinin önü açılmıştır (Hürriyet, 2016).

2014,2015, 2016 ve 2017 yıllarında Nabi Avcı ve İsmet Yılmaz'ın bakanlık dönemlerinde birçok eğitim biriminin hizmet bölgesi, hizmet alanı, zorunlu çalışma yükümlülüğü sürelerini yenilenmiştir. Yapılan güncellemeler neticesinde zorunlu hizmet kapsamındaki okul sayısı artırılmıştır. Birçok ilçe merkezi zorunlu hizmet kapsamına girerken birçok okulun hizmet puanı artırılarak hizmet süresi kısalmıştır.

Nabi Avcı döneminde, 2015 yılında imzalanan 2016-2017 yıllarını kapsayan toplu sözleşmesi ile öğretmen ve müdür yardımcılarına haftalık tuttıkları nöbet karşılığı 3 saat ek ders ödenmesi kararlaştırılmıştır. Yine 3. Dönem Toplu Sözleşme göre İLKSAN üyeliği isteğe bağlı hale gelmiştir (Devlet Personel Başkanlığı, 2015). Ancak Danıştay 17. Dairesi bu düzenlemenin toplu sözleşme konusu olmayacağını belirterek hükmün yürürlüğünü durdurmuştur. Bu karar sonrası öğretmenler zorunlu İLKSAN üyeliğinden çıkamamaktadır (memurlar.net, 2016).

2015 yılında Nabi Avcı döneminde yapılan değişikliğe göre yeni atanan aday öğretmenlere bir senelik fiili çalışma süreleri sonunda asli öğretmenliğe geçiş için hem merkezi yazılı sınav hem de atandıkları illerde yapılacak olan sözlü sınav

şeklinde iki aşamalı sınav sistemi getirilmiştir (MEB ÖDSGM, 2016). Yapılan yazılı ve sözlü sınav puanlarının aritmetik ortalamasından oluşturulacak puanda, 60 puan ve üzeri alan adaylar asli öğretmenliğe geçiş hakkı kazanacaklardır. Ancak sözlü sınav uygulamasına açılan iptal davaları ve kararları neticesinde 2017 yıl asli öğretmenliğe geçiş sınavından itibaren, aday öğretmenlere sadece yazılı sınav uygulaması yapılmıştır (memurlar.net, 2017).

2016 yılında Nabi Avcı döneminde 2 Mart 2016 tarihli ve 2456947 sayılı Aday Öğretmen Yetiştirme Sürecine İlişkin Yönergesi ile 6 ay süreli “Aday Öğretmen Yetiştirme Süreci” uygulamaya geçirilmiştir. Uygulama kapsamında öğretmenler “sınıf içi faaliyetler, okul içi faaliyetler ve okul dışında gerçekleştirilen faaliyetleri” kapsayan 774 saatlik eğitime tabi tutulmuşlardır. Bunlara ek olarak yaz aylarında da aday öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca MEB tarafından belirlenen kitapları okuyup, yine MEB tarafından seçilen filmleri izlemişlerdir (SETAV, 2016).

17 Nisan 2015 tarihinde yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin 54'üncü maddesinde, 6 Temmuz 2013 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanan 10. Kalkınma Planı'nda, kamuda performans değerlendirmesinin gerçekleştirilmesi hedefi doğrultusunda öğretmen performans değerlendirme sistemi taslağı oluşturulmuştur. Sistemin, 2017 yılında 12 ilde pilot uygulamasının ardından 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren ülke genelinde uygulanacağı duyurulmuştur. Çoklu değerlendirmeyi esas aldığı ifade edilen taslak performans değerlendirme modeline göre; öğretmenler her yıl kurum müdürü, zümre öğretmenleri, zümre dışındaki öğretmenler, veli, öğrenci değerlendirmeleri ile kendi öz değerlendirmesinin yer aldığı 6 kaynaktan değerlendirilecektir. Ayrıca tüm öğretmenler 4 yılda bir yeterliklerinin ölçüleceği sınava tabi tutulacaklardır. Değerlendirme sonucunda öğretmenlerin yetersiz buldukları konularda hizmet içi

eğitim almalarının sağlanacağı ifade edilmiştir. Ancak performans değerlendirme sistemi eğitim sendikaları ve STK'larından yoğun tepki gormuş, uygulamanın yarardan cok zarara sebep olacağı ifade edilerek ceyitli sendikalar tarafından eylem kararları alınmıştır. Tvm bu tepkilerden sonra MEB tarafından açıklama yapılarak konu hakkında vniuersitelerden gelen gvruşlerin devam etmesi sebebiyle sistemin 2017-2018 eğitim-ogretim yılında uygulamaya gecmeyeceği belirtilmiştir. 2018 yılında Ziya Selcuk, bakan olması sonrası yaptığı açıklamada ogretmen performans sisteminin uygulanmayacağını ifade etmiştir (Ozturk, 2018; meb.gov.tr, 2018; Ntv,2018)

15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi sonrası 668 sayılı KHK ile ogretmen atamalarında izlenilen yontemde de değişikliğe gitmiştir. Daha onceleri KPSS puan onceliğine gvre gercekleştirilen ogretmen ataması yerine mvlakat puanıyla ogretmen ataması yontemine geçilmiştir. 2016 yılından itibaren uygulanmak uzere getirilen sisteme gvre; her bolvm iain ayrılan kontenjanın 3 katı kadar aday mvlakata cagırılmış, ardından KPSS puanlarına bakılmaksızın mvlakat puanı onceliğine gvre atamalar yapılmıştır. Bu yontemle yuksek KPSS puanı alan adayların duşuk mvlakat puanı alması ya da duşuk KPSS puanlı adayların yuksek mvlakat puanı alması sonucu sistemin haksızlıklara yol ağtığı eleştirileri getirilmiştir. Bir sonraki atama doneminde sistemde değişikliğe giderek adaylara verilebilecek mvlakat puanının, adayların aldıkları KPSS puanından 5 puandan fazla veya 5 puandan az olmaması kararlaştırılmıştır. Sisteme getirilen eleştirilerin devam etmesi uzere mvlakat geğti-kaldı formatında bir yapıya donuşturuilerek adaylara KPSS puanlarıyla yaklaşık aynı puanların verilmesi uygulamaya konulmuştur. Buna gvre yapılan değerlendirme ve gvvenlik soruşturması sonucunda 60 puan uştu alan adaylar tercihte bulunabilmişlerdir. Mvlakat puanı eşitliğinde, atama adayların KPSS puanları gvz onunde bulundurularak gercekleştirilmiştir (Akşam.com.tr, 2018; Karadaş, 2017; Memurlar.net, 2016).

2018 yılında Ziya Selçuk'un başkanlığı döneminde “2023 Eğitim Vizyonu” belgesinde öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük ve istihdamına yönelik; “mesleki yeterlilikleri yüksek, başarılı öğretmenlerin bilgi ve deneyim artırmak için yurt dışına gönderileceği, öğretmenlere yönelik yatay ve dikey kariyer basamaklarına yönelik lisansüstü düzeyde mesleki uzmanlık programları, yan dal programlarının açılacağı ve yine lisansüstü düzeyde mesleki gelişim programlarının tasarlanacağı, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sürekli desteklemek üzere üniversitelerle ve STK'larla yüz yüze, örgün ve/veya uzaktan eğitim iş birliklerinin hayata geçirileceği, elverişsiz koşullarda görev yapan öğretmenlere ve yöneticilere yeni bir teşvik mekanizması kurulacağı, öğretmen ve okul yöneticilerimizin atanmaları, çalışma şartları, görevde yükselmeleri, özlük hakları ve benzeri diğer hususları dikkate alan öğretmenlik meslek kanununun çıkarılmasına yönelik çalışmaların yapılacağı ifade edilmiştir (MEB Vizyon Belgesi, 2018).

2000 yılından sonra öğretmenlerin yetiştirilmesi ve istihdamı ile ilgili yapılan değişiklikler özetle şöyledir: 2000 yılından sonra öğretmen atamalarının yıllık ortalama yaklaşık 40.000 seviyesinde gerçekleştirildiği, 18 yıllık dönemde atanan öğretmen sayısının mevcut öğretmen sayısının 4'te 3'üne denk geldiği görülmektedir. Aynı dönemde milli sporcu, engelli öğretmen ve 28 Şubat mağduru öğretmenlerin atamaları da gerçekleştirilmiştir. 2000 yılından sonra atanan öğretmenlerin istihdam ediliş biçimlerinde de dönem dönem değişiklikler yapılmıştır. 1998 yılında pedagojik formasyon eğitimi almadan öğretmen olarak atanarlara yönelik getirilen pedagojik formasyon uygulamasının ilerleyen dönemlerde eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerden mezun olup öğretmen olmak isteyenleri de kapsayacak şekilde genişledildiği görülmektedir. Bu dönemde bazı okul türlerine öğretmen seçmede kullanılan sınav türlerinde de değişiklikler yapılmıştır. 2005 yılında öğretmenlik kayıyer basamakları getirilmiş, kariyer basamaklarına geçiş sınavı tek sefere mahsus uygulanmış, ancak konu ilerleyen dönemlerde de tartışılmaya devam etmiştir. 2006

yılından itibaren eğitim fakültelerinde öğretmen yetiştirmek üzere uygulanan programlarda değişikliğe gidilerek, daha esnek yapıda bir program hayata geçirilmiştir. 2000 yılında sonra da hizmet içi eğitim faaliyetleri devam etmiş, dönem dönem faaliyetin ağırlıklı uygulanış biçimleri merkezi ve mahalli olarak değişiklik göstermiştir. 2012 yılından itibaren bilgisayar tabanlı uzaktan eğitim faaliyetlerinin hizmet içi eğitim de uygulanmaya başlanması dikkat çekmektedir. 2000 yılından sonra bir öğretmenin sahip olması gereken yeterlikleri ifade eden öğretmen yeterlikleri parametrelerinde, çeşitli tarihlerde bazı değişiklikler yapılmıştır. Yine aynı dönem 2002, 2005, 2007, 2012, 2014 ve 2017 yıllarında öğretmenlere alan değişikliği hakkı tanındığı görülmektedir. 2013 yılı itibarıyla öğretmen adaylarının girdiği KPSS sınavının kapsamında değişikliğe gidilmiş ve her öğretmen adayının kendi mezun olduğu alanda sınava tabi tutulduğu Öğretmenlik Alan Bilgisi Sınavı getirilmiştir. Bu değişikliklerin dışında 2000 yılından sonra öğretmenleri ilgilendiren; toplu sözleşme, hizmet alanı ve bölgelerinin güncellenmesi, kılık kıyafet yönetmeliğinde değişiklik, aday öğretmen yetiştirme sürecinde değişiklik gibi diğer bazı konularda da değişiklikler yapılmıştır.

Öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük ve istihdamları ile ilgili 2000 yılından sonra çeşitli başlıklar altında birçok değişikliğin yapıldığı görülmektedir. Eğitim sisteminin en önemli ayağını oluşturan öğretmenlerin yetiştirilmesinden seçimlerine ve atanma sonrası süreçte özlük haklarına kadar yapılan bunca değişikliğe rağmen eğitim sisteminin öğretmen ayağı hem öğretmenler hem de toplumun diğer kesimlerince hala memnun edici bir düzeyde görülmemektedir. Bu alanda yapılan değişiklikler incelendiğinde aynı başlık altında farklı tarihlerde benzer değişikliklerin yer aldığı hatta bazı alanlarda çokça geriye dönüşleri barındıran uygulamalarla karşılaşıldığı görülmektedir. Bu durum diğer alanlarda olduğu gibi öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük ve istihdamları alanında da uzun vadeli bir bakış eksikliği olduğunu düşündürmektedir.

4.4. FİZİKİ DONANIM, MATERYAL VE TEKNOLOJİK DEĞİŞİKLİKLER:

Eğitim sistemi; öğretmen, öğrenci, veli ve eğitimin diğer canlı paydaşlarının yanı sıra; eğitim-öğretime kaynaklık eden ve kolaylaştıran fiziki donanım, materyal ve teknolojik ekipmanlara da ihtiyaç duymaktadır.

2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde meydana gelen fiziki donanım, materyal ve teknolojik değişiklikler, değişikliğin yapıldığı tarih ve bu tarihte görev yapan Milli Eğitim Bakanının yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 6. Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Değişiklikler

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2002-2007	Eğitim Çerçevesi Projesi	E.Mumcu-H.Çelik
2	(2003-....)	Ücretsiz Ders Kitabı	
3	(2003-....)	Eğitime % 100 Destek Projesi	
4	2003	Okul Aile Birliği Yönetmeliğinde Değişiklik	Hüseyin Çelik
5	2005	E-Devlet Uygulamaları	
6	2009	e-Twinning Projesi	
7	2010	FATİH Projesi	Nimet Çubukçu
8	2011	Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Standartları (İKS)	Ömer Dinçer
9	2012	Millî Eğitim Bakanlığının İstatistik Kapasitesinin Güçlendirilmesi	
10	2000-2018	Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Alanda Yaşanan Sayısal Değişiklikler	
11	2000-2018	Yıllara Göre MEB Bütçesi	

Tabloda görüldüğü üzere bu bölümde 2000’li yıllarda meydana “Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Değişiklikler” başlığı altında 9 değişiklikle beraber bu alanda yaşanan sayısal değişim ile yıllara göre Milli Eğitim Bakanlığı bütçe verilerine yer verilmiştir.

4.4.1. Ücretsiz Ders Kitabı Temini Projesi:

2003 yılında Hüseyin Çelik döneminden itibaren uygulamaya konulan Ücretsiz Ders Kitapları Projesi 2003-2004 öğretim yılında ilköğretim kurumlarında, 2006-2007 öğretim yılında da ortaöğretim kurumlarını hayata geçirilmiş ve tüm öğrencilere ders kitaplarının bakanlıkça ücretsiz dağıtılmasını kapsayan projedir.

2003 ve 2017 yılları arasında ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde dağıtılan kitap sayıları ile bu kitaplar için devlet tarafından ödenen bedeller aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Yıllara Göre Dağıtılan Kitap Sayısı ve Maliyeti

Yıl	İlköğretim		Ortaöğretim		Toplam Kitap Adeti	Toplam Ödeme (TL)
	Kitap Adedi	Ödeme (TL)	Kitap Adedi	Ödeme (TL)		
2003	81.834.281	157.523.013	-	-	81.834.281	157.523.013
2004	83.858.320	154.442.289	-	-	83.858.320	154.442.289
2005	106.510.090	174.997.782	-	-	106.510.090	174.997.782
2006	104.892.620	180.041.463	37.414.989	87.542.479	142.307.609	267.583.942
2007	122.070.013	201.989.666	35.062.367	66.292.656	157.132.380	268.282.322
2008	128.233.848	211.128.104	39.341.906	72.570.757	167.575.754	283.698.861
2009	129.004.189	186.466.684	58.428.930	99.542.475	187.433.119	286.009.159
2010	133.472.874	210.161.602	63.121.837	115.085.003	196.594.711	325.246.605
2011	129.364.298	226.656.047	85.993.271	149.477.788	215.357.569	376.133.835
2012	143.024.804	213.143.528	62.625.912	111.901.589	205.650.716	325.045.117
2013	133.586.334	204.389.156	76.167.232	125.564.566	209.753.566	329.953.722
2014	133.809.961	201.014.046	82.888.410	155.579.215	216.698.371	356.593.261
2015	156.377.910	215.388.408	80.321.981	179.697.764	236.699.891	395.086.172
2016	172.389.571	255.308.007	90.446.715	191.144.061	262.836.286	446.452.068
2017	133.181.131	253.584.775	76.606.595	225.837.749	209.787.726	479.422.524
Toplam	1.891.610.244	3.046.234.570	788.420.145	1.580.236.102	2.680.030.389	4.626.470.672

Kaynak: Tablo MEB 2018 yılı bütçe sunuşundan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tabloda ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde dağıtılan ücretsiz ders kitabı ve bu kitaplar için yapılan ödemeler yer almaktadır. Buna göre 2003 yılında ilköğretim kademesinde 81.834.281 adet olan, dağıtılan ücretsiz ders kitabı sayısının 2010 ve 2017 yılları dışında, her yıl bir önceki yıla göre artış gösterdiği görülmektedir. Dağıtılan ücretsiz ders kitabı sayısının 2016 yılında 172.389.571 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2017 yılına geldiğinde ise bu sayı 113.181.131 olarak gerçekleşmiştir. 15 yıl boyunca ilköğretim kademesinde toplam 1.891.610.244 adet ücretsiz ders kitabı dağıtılmıştır. Aynı dönemde ilköğretim kademesinde ki bu kitaplar için 3.046.234.570 TL ödeme yapılmıştır. Ortaöğretim kademesinde ise ücretsiz ders kitabı dağıtımını 2006 yılında başlamış, o yıl 37.414.989 adet ders kitabı dağıtılmıştır. Ortaöğretim kademesinde dağıtılan en fazla sayıdaki kitap 2016 yılında ki 90.446.715 adettir. 2017 yılına geldiğinde dağıtılan ücretsiz ders kitabı sayısı

76.6006.595 olmuştur. 2006-2017 yılları arasındaki dönemi kapsayan 12 yılda ortaöğretim kademesinde toplam 788.420.145 adettir. Bu dağıtım için ödenen toplam bedel ise 1.580.236.102 TL'dir. Projenin başladığı ilk yıldan 2017 yılına kadar tüm kademelerde dağıtılan ücretsiz ders kitabı sayısı 2.680.030.389 adettir. Buna karşılık yapılan ödeme ise 4.626.470.672 TL'dir.

4.4.2. Eğitime %100 Destek Projesi:

24 Nisan 2003 tarihli, 25088 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan yasal değişikliklerle daha önce eğitime yapılan desteklerde yüzde 5 olan vergi indirimi yüzde 100'e çıkarılmıştır. 11 Eylül 2003 tarihinde, Hüseyin Çelik döneminde başlayan ve hale devam eden "Eğitime %100 Destek Projesi"; devlet, özel sektör ve sivil toplumun el ele vererek eğitim sisteminin niteliksel ve niceliksel sorunlarının çözümünü sağlamak için 4482 Sayılı Yasa çerçevesinde yürütülmekte olan bir kampanyadır (bolugundem.com, 2004).

Tablo 8. Eğitime %100 Destek Projesi Kapsamında Yapılan Derslik Sayısı (2004-2017)

Yıl	Yapılan Derslik Sayısı	Yıl	Yapılan Derslik Sayısı
2004	7.143	2011	2.257
2005	6.653	2012	4.079
2006	6.744	2013	3.466
2007	3.530	2014	3.011
2008	1.358	2015	1.518
2009	624	2016	2.985
2010	2.967	2017	1.374
2004-2017 Arası Dönemde Yapılan Toplam Derslik Sayısı: 48.463			

Kaynak: MEB 2018 yılı bütçe raporu.

Tabloda Eğitime %100 Destek Projesi kapsamında 2004-2017 yılları arasında yapılan derslik sayısı görülmektedir. Buna göre projenin başladığı ilk yıl olan 2004 yılında, projeye yoğun ilgi gösterilerek 7.143 derslik yapılmıştır. 624 derslikle en az sayıda derslik yapılan yılın 2009 yılında yaşanan küresel ekonomik krizi dönemine

denk geldiği görülmektedir. Projenin başladığı 2004 yılından 2017 yılına kadarki 14 yılda 48.463 dersliğin eğitim sistemine kazandırıldığı görülmektedir.

4.4.3. E-Devlet Uygulamaları:

2005 yılında Hüseyin Çelik döneminde uygulanmaya başlayan; “*Eğitim yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve eğitim sistemiyle doğrudan veya dolaylı bir şekilde ilişkisi olanların bilgiye ulaşmaları ve bunları hayatın çeşitli alanlarında kullanabilmeleri amacıyla*” E-okul, e-mezun, doküman yönetim sistemi, veli bilgilendirme sistemi, elektronik imza, e-sınav, e-kayıt, e-burs, MEBİM 147 projeleri gibi E-Devlet projeleri hayata geçirilmiştir (MEB Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, 2011).

Bu projelerden bazıları şunlardır:

MEBBİS: 2007 Ocak ayında kullanıcıların kullanımına sunulan ve bir web sitesi yazılımı olan MEBBİS’in açılımı Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleridir. Sistemin bakımından ve geliştirilmesinden Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü sorumludur. MEB tarafından sunulmakta olan MEBBİS içerisinde birçok elektronik uygulama barındırmaktadır. Bu elektronik uygulamalar sayesinde eğitim camiasında görev yapan her düzeyde çalışan (müdür, yönetici, öğretmen vs.) kendileri için uygun modülleri kullanarak elektronik ortamda işlemler yapmaktadır. Özel okul ve devlet okulu ayırımına bakılmaksızın anaokulundan ortaöğretim kurumlarına kadar tüm eğitim kurumlarında bu sistem kullanılmaktadır. MEBBİS’te öğrencilerin okul kayıtlarından, nakil işlemlerine, notlarının girişlerinden devamsızlık yapıp yapmadıklarına, girdikleri ve sorumlu oldukları sınavlardan, girecekleri sınavlar için tercih ve başvuru işlemlerine, öğrenci belgesi almaktan haftalık derslerine kadar birçok işlem yapılabilir. MEBBİS’in içerisinde; “*Devlet Kurumları Modülü, e-Yatırım İşlemleri, Meis Modülü, Meis Sorgu Modülü, e-Alacak Modülü, e-Burs Modülü, Evrak Modülü, Tefbis, Kitap Seçim Modülü, Döner Sermaye*

Modülü, EğiTek Sınav Modülü, Sosyal Tesis Modülü. e-Mezun, İlköğretim Kurum Standartları Modülü, Özel MTSK Modülü, Özel Öğretim Kurumları Modülü, Özürlü Birey Modülü *RAM Modülü, TKB Modülü, Öğretmenevleri Modülü, Performans Yönetim Sistemi, EBİTEFO-BİTEFO Modülü, MEB İnternete Erişim Modülü, Öğretmenevi Faaliyet Modülü, Faaliyet Modülü, Yönetici Modülü, Okul Gelişim Programı Modül, Mal, Hizmet ve Yapım Harcamaları, MEBBİS Hizmetleri, Personel İşlemleri, e-Okul, E-Akademi, Halk Eğitim, Açık Öğretim Kurumları, e-Yurt, e-Taşınır” gibi modüller bulunmaktadır. (hürriyet.com.tr, 2018)

MEB’e-Mezun Projesi: Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında verilen eğitimin hedeflere ulaşma düzeyi belirlenmesine yönelik, bu okul mezunlarının Yükseköğretime geçiş veya çalışma bilgilerinin web tabanlı olarak izlenmelerinin öngörüldüğü projedir. Bu proje kapsamında elde edilen veriler ışığında, gerekli görülmesi durumunda eğitim programlarında değişikliklere gidileceği bildirilmiştir. (MEB SGB, 2011,s.35)

MEB’e-Kayıt Projesi: Okullara yapılacak kayıt işlemlerinin kolaylaştırılması amacıyla, kayıt işlemlerinin internet üzerinden yapılması projesidir. (MEB SGB, 2011,s.35)

MEB e-Okul Projesi: Devlet ve özel eğitim kurumlarının tüm kademelerindeki, öğrenci kaydı, nakil işlemleri, not girişleri, devamsızlık işlemleri, sınav bilgileri, merkezî olarak yapılacak sınavların başvuru ve tercih işlemleri, belge işlemleri (takdir, teşekkür, onur belgesi vb.), haftalık ders programı girişleri, alınan belgeler, e-karne, şube yazılı ortalamaları, duyurular gibi işlemleri; Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemi (MEBBİS) ile uyumlu olarak yapabildikleri internet tabanlı sistemdir. Ayrıca yine e-okul üzerinden öğrenci velileri de öğrencilerin devam-devamsızlık, not bilgileri gibi bilgilere erişebilmektedirler.

Mebim 147 hattı: Millî Eğitim Bakanlığının görev ve sorumluluklarıyla ilgili her türlü; Talep, Şikâyet, Görüş-Öneri, İhbar, Bilgi edinme soruları etkin ve hızlı bir

biçimde çözüme kavuşturabilmek amacıyla 1 Mart 2012 tarihinde Van-Erciş'te hizmet veren Millî Eğitim Bakanlığı İletişim Merkezi kurulmuştur. Bu merkeze *gelen çağruların ortalama yüzde 91'i bilgi edinme, yüzde 3,7'si talep, yüzde 3,6'sı görüş-öneri, yüzde 1,8'i de ihbar veya şikâyet ana başlıklarında* gerçekleşmektedir (meb.gov.tr). MEBİM 147 iletişim merkezi kurulduğu günden 2017 yılına kadar 10 milyon 500 bin çağrıya cevap vermiştir. 147 hattının kullanımına, amacından sapması ve eğitim çalışanları üzerinde olumsuz etki oluşturması gibi sebeplerle 2018 yılında Ziya Selçuk'un bakanlığı döneminde son verilmiştir.

Doküman Yönetim Sistemi (DYS): “Doküman Yönetim Sistemi ve kısa ifade ile DYS’ler, sayısal ortamdaki bilgi, belge ve dokümanların organizasyonunu ve yönetimini için geliştirilmiş uygulamalardır. Ayrıca sık sık geri dönüş yapılan fiziki ortamdaki evraklarımızın taranıp indekslenerek DYS içerisine almak bu belgelere hızlı ulaşımı sağlar” (Karar.com, 2017). Ömer Dinçer döneminde başlatılıp Nabi Avcı döneminde yaygınlaştırılan Millî Eğitim Bakanlığı Doküman Yönetim Sistemini 2012 Ekim ayında Bakanlık Merkez Teşkilatında, 2016 itibarıyla tüm ilçe milli eğitim müdürlüklerinde, 15 Mayıs 2017’den itibaren de ülke genelindeki bütün okulların yazışmalarının elektronik ortamda yapılmasında kullanılmaya başlanmıştır. DYS Millî Eğitim Bakanlığının tüm merkez ve taşra teşkilat birimlerinin yanında bakanlık yurtdışı teşkilatlanması bünyesinde bulunan 12 ülkedeki kurumlarda da kullanılmaktadır (ntv.com.tr, 2017).

2000 yılında sonra tüm dünya da güçlü bir şekilde yankı bulan dijitalleşme çalışmalarına Türkiye’de ayak uydurmuş ve e-Devlet uygulamalarını tüm kurumlarda yaygınlaştırmaya çalışmıştır. MEB de e-Devlet uygulamaları kapsamında zaman içerisinde birçok dijital içerik geliştirmiş ve bu içerikleri çalışan, veli ve öğrenci gibi eğitim paydaşlarının hizmetine sunmuştur. E- Devlet uygulamaları zaman ve para tasarrufu, bürokrasinin azaltılması ve belgelere kolay ulaşım gibi birçok avantaj sunmaktadır.

4.4.4. e-Twinning Projesi:

e-Twinning Projesi; 2005 yılında Avrupa Komisyonu tarafından e-öğrenme programının ana hareketi olarak başlatılmıştır Türkiye projeye 2009 yılında, Hüseyin Çelik döneminde dahil olmuştur. e-Twinning projesi “Avrupa’daki tüm öğretmenler için öğrencilerini de dahil edebilecekleri, deneyim ve bilgi paylaşımına olanak sağlayan, birlikte projeler yapabilecekleri güvenli bir sosyal ağ oluşturmak, öğretmen ve öğrencilerin bilişim teknolojileri kullanımını geliştirerek, teknolojiyi uyguladıkları müfredata entegre etmelerini ve yenilikçi öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmalarını teşvik etmek, öğretmen ve öğrencilerin İngilizce başta olmak üzere Avrupa dillerinde iletişim becerilerini geliştirmek, Avrupa Komisyonu’nca finanse edilen Erasmus Faaliyeti kapsamında yapacakları projelerde doğru ve verimli ortaklar bulmalarını sağlamak” amaçlarını taşımaktadır. Proje 2009-2020 yıllarını kapsamaktadır. Yürütücülüğünü Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren e-Twinning Türkiye Ulusal Destek Servisinin yaptığı projenin, paydaşları arasında Avrupa Komisyonu Eğitim Görsel-İşitsel ve Kültür Yürütme Ajansı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, 33 Avrupa Ülkesi ve 6 Avrupa Dışı Ülke Eğitim Bakanlıkları ve Ulusal Ajanslar ile, Avrupa Okul Ağı Konsorsiyumu yer almaktadır. Projenin hedef kitesinde ise okul idarecileri, öğretmenler ve öğrenciler yer almaktadır (MEB, 2014).

e-Twinning dünyasına giriş noktası olarak tanımlanan e-Twinning portalı 28 dilde kullanıma sunulmuş olan e-Twinning.net’de; e-Twinning ülkelerinden haberler, mesleki gelişim fırsatları, tanımayla ilgili bilgiler ve ayrıca başarılı projelerden örnekler sunulmaktadır. E-Twinning Portalının 2018 yılı itibariyle, 573.000’den fazla öğretmen üyesini bulduğu ifade edilmektedir. Portal, öğretmenlerin ortak bulması, proje oluşturma, fikirlerini paylaşması, en iyi uygulama alışverişinde

bulunmalarını hedeflemektedir. Mayıs 2018 verilerine göre Türkiye’de 52.000’den fazla okuldan, 129.000’den fazla kullanıcı portala kaydolup 23.000’den fazla projeye katılmışlardır (etwinning.meb.gov.tr).

4.4.5. FATİH Projesi:

2010 yılında Nimet Çubukçu’nun bakanlığı döneminde çalışmaları başlayan “Eğitimde Fırsatları Artırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi” (FATİH) Projesinin 2011 yılında Ömer Dinçer döneminde pilot uygulamaları yapılmış, 2012 yılında tanıtımı yapılarak hayata geçirilmiştir. Cumhuriyet tarihinin en büyük eğitim projesi olarak ifade edilen, FATİH Projesinin amacı “Eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak ve okullarımızdaki teknolojiyi iyileştirmek amacıyla, bilişim teknolojileri araçlarının öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla duyu organına hitap edilecek şekilde, derslerde etkin kullanılması” olarak ifade edilmiştir.

Fırsat eşitliğini sağlayıp, ülke genelinde niceliksel farklılıklarda bulunan uçurumun kapatılıp, niteliğin yükseltilmesi yani toplam kalitenin artırılması için 5 temel başarı faktörü belirlenmiştir.

Bunlar:

- 1.**Erişilebilirlik:** Her an her yerden, zaman ve araçlardan bağımsız olarak hizmet sunabilmek,
- 2.**Verimlilik:** Hedef odaklı, daha verimli çalışma ortamları ve gelişim alanları sunabilmek,
- 3.**Eşitlik (fırsat eşitliği):** Tüm paydaşların en iyi hizmete erişilebilmesini sağlayabilmek,
- 4.**Ölçülebilirlik:** Gelişimin doğru değerlendirilebilmesi için sürecin ve sonuçların doğru ölçülebilmesini sağlamak, buna göre düzgün geri bildirim verebilmek,
- 5.**Kalite:** Tüm eğitimin kalitesini ölçülebilir şekilde yükseltmektir.

Eğitimde FATİH Projesi ile, akademik başarı ile beraber, öğrencinin eğitim süreci içerisinde ortaya çıkan ilgi alanları, aktiviteleri ve eğilimleriyle

değerlendirilebilmesi amaçlanmaktadır. Öğrencilerin tüm öğrencilik hayatlarına ait verinin tek bir kimlik yönetimi sisteminde tutulacağı ve bir veri havuzu ile analizlerin anında yapılabileceği bir altyapı oluşturulacağı, proje tasarlama tarafları tarafından ifade edilmektedir. Bu proje sayesinde öğrencilerin sadece sınavla değerlendirildiği bir sistemden;”Sınav sonuçlarına göre eksik kalan yönlerini görerek, bunları görsel olarak analiz ederek, ders dışındaki ilgi alanlarını tespit ederek, özel yeteneklerini keşfederek, hangi yolla daha kolay öğrendiğini anlayarak, hangi alanlara eğilimli olduğunu fark ederek, değerlendirildiği” bir sisteme geçiş bu proje ile hedeflenmektedir. Ayrıca bu yolla öğrencilerin ilgi ve başarı alanlarına göre mesleğe yönlendirme anlamında da bilgi kaynağı olacak, bir sistemin kurulması amaçlanmaktadır. FATİH projesi kapsamında sistemin sınıflarda etkin kullanımına yönelik, tüm okullara yüksek hızlı ve güvenli internet (VPN) alt yapısı, yüksek hızlı erişim ve bir adet çok fonksiyonlu yazıcı; her derslik için etkileşimli tahta, kablolu/kablosuz internet bağlantısı ve sınıf yönetimi; her öğretmen için tablet bilgisayar, EBA portal, EBA market, e-posta hesabı, içerik geliştirme stüdyosu, bulut hesabı, öğrenim yönetim sistemi(LMS), ders notları paylaşımı; her öğrenci için tablet bilgisayar, EBA portal, EBA market, e-posta hesabı, bulut hesabı, dijital kimlik, ödev paylaşımı ve bireysel öğrenim materyalleri; gibi içerikler proje hedefi olarak öngörülmektedir (fatihprojesi.meb.gov.tr).

“Değişen öğrenme ortamlarında, yeni çağın öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmış, tablet bilgisayar kullanarak derste öğretmen ve öğrencilerin etkileşimine imkân sağlayan bir sınıf yönetim yazılımı” olan EBA-V Sınıf ile birbirleri ile etkileşim halinde bulunan etkileşimli tahta ve öğrenci tabletleri; öğretmen tableti tarafından yönlendirilip kontrol edilmektedir. Öğretmenler kendi tabletlerinden bu uygulamayı kullanarak “yoklama alma, mesaj ile uyarı gönderme, dikkati toplamak için tableti kilitleme, motive etmek için “aferin” gönderme, bilgi paylaşımı için web adresine yönlendirme, ilgi çekmek için zengin içeriklerin

paylaşımı” gibi işlemleri yapabilmektedir. Ayrıca uygulamayı kullanarak, öğretmen; kendi tabletinde bulunan içerikleri etkileşimli tahtaya ya da öğrenci tabletlerine gönderip sınıf ile paylaşabilir, sınıf içerisinde oylama yapabilir, anlatılan konunun kazanılma durumunu ölçebilir, sınav uygulayabilir, sınav esnasında öğrenci tabletlerinde bulunan uygulamalara erişimi kısıtlayabilir, sınav bitiminde sınav analiz raporu alabilir. Öğrenciler ise ders esnasında anlamadıkları yerleri “Anlayamadım” butonunu kullanarak geri bildirimde bulunabilir, sistem tarafından hangi anlatım sırasında anlaşılmadığı kayıt altına alındığından, öğretmen daha sonra anlaşılmayan kısım ile ilgili yönlendirme yapabilmektedir (fatihprojesi.meb.gov.tr).

Eğitimde FATİH Projesinin ana bileşenleri: Donanım ve yazılım alt yapısının sağlanması, Eğitsel e-içeriğin sağlanması ve yönetilmesi, Öğretmenlerin hizmetiçi eğitimi, Bilinçli, güvenli, yönetilebilir ve ölçülebilir BT kullanımının sağlanması, Öğretim programlarında etkili BT kullanımı olmak üzere 5 başlıktan oluşmaktadır. Eğitimde FATİH Projesinin sadece bir donanım veya eğitim projesi olmadığı, çok boyutlu bir hizmet projesi olduğu ve ülke ekonomisini dinamik kılmada oldukça büyük bir öneme ve yere sahip olduğu ifade edilerek;

1. Kapsamı itibarı ile bu projenin,

-Yurtiçi üretimin ve katma değer artırılması,

-Daha önce yurt içinde üretimi bulunmayan ürünlerin üretilebilmesi,

-Yeni teknoloji ve ürünlere yönelik araştırma-geliştirme faaliyetlerinin yapılabilmesi,

-Tüm okul dersliklerine yerleştireceği bilişim teknolojisi donanımı, yazılımı, ağ altyapısı ve internet erişim imkânı, e-içerikleri, öğretmenlere ve öğrencilere verilecek e-kitapı, tablet bilgisayarları ile Türkiye’deki yerli üretiminin canlandırması yerli firmalara iş ortamı oluşturması,

-Genç girişimcilik ruhunu geliştirmesi,

2. Eğitimde FATİH Projesi 21. yüzyıl vatandaşlığı becerileri olarak tarif edilen,

- Teknoloji kullanımı,*
  - Etkili iletişim,*
  - Analitik düşünme,*
  - Problem çözme,*
  - Birlikte çalışma ve iş birliği gibi becerileri geliştirerek öğrencilerimizi edilgen olmaktan çıkaracak ve eğitimde fırsat eşitliğini geliştirecektir.*
3. *Bilgiye erişim kolaylaşacak ve projeye daha önce okullarda yakalamaya çalıştığımız “okulda bilgisayar teknolojisi” hedefinden “öğrenci ve öğretmenin elinde bilişim teknolojisi” hedefi yakalanacaktır.”* denilmektedir.

Bu büyük ve kapsamlı proje: Donanım: Etkileşimli tahta, Tablet, Yazıcı, 110 Uzaktan eğitim merkezi. Erişim: Fiber optik (VPN), Bakır (ADSL), Uydu. Veri Merkezi: Sunucular, Depolama, Network, Güvenlik, Destek, Felaket Kurtarma Merkezi. Yönetim Yazılımları: Kimlik Yönetimi, Mobil cihaz yönetimi, Anti virüs ve güvenlik, Loglama, Sınıf Yönetimi, Coğrafi Bilgi Sistemi. İçerik Yazılımı: Kişisel Bulut Depolama, Market Uygulaması, Etkileşimli Tahta, Editör ve Player, Similasyon Yazılımı, Öğretim Yönetim Sistemi, Arama. İçerik: EBA Ders, EBA Video, EBA Kitap, EBA Görsel, EBA Doküman, Animasyonlar, Simülasyonlar, Etkileşimli İçerikler, Bireysel Öğrenme Materyalleri, Sınıf İçi Öğretim Materyalleri, Uygulamalar, Oyunlar, EBA Tartışalım. Sosyal Paylaşım: Doküman Paylaşımı, Ses Paylaşımı, Video Paylaşımı, EBA Tartışalım. Destek: Çağrı Merkezi, Servis Masası, Hukuk, Satın Alma-Tedarik, Lojistik, İletişim, Tanıtım. Öğretmen Eğitimi: Teknoloji Kullanımı, Mesleki Gelişim, Alan Bazlı Eğitimler, İçerik Geliştirme, Uzaktan Eğitimler olmak üzere 9 ana bileşen ve ana bileşenlerin altında yer alan 55 alt bileşenden meydana gelmektedir (fatihprojesi.meb.gov.tr).

FATİH Projenin 1. Fazında 84.921 adet “Etkileşimli tahta” ortaöğretim kurumlarına takılmıştır. 2. Fazda 347.367 adet Etkileşimli tahta bazı ortaöğretim kurumları ile ortaokullardaki yerini almıştır. Projenin 3. Fazı kapsamında Temel Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesindeki İlkokullara kurulmak üzere 150.000 adet

Etkileşimli tahta için ihtiyaç ve ön durum analizi yapılmış, ihale aşamasına gelinmiştir. 2015 yılı itibariyle 1.437.800 adet tablet bilgisayar Meslek lisesi haricindeki Liselerde eğitim gören 9. Sınıf öğrenci ve öğretmenlerine dağıtılmıştır. “Çok Fonksiyonlu Yazıcı” dağıtımının 1. kısmında 16.612 ve 2. kısmında 25.384 olmak toplam 41.996 adet A3/A4 çok fonksiyonlu yazıcının dağıtımları ve kurulumları yapılmıştır. İnternet erişim hizmetleri kapsamında, Faz-1’de bulunan 3100 okulun fiber internet bağlantısı hazır hale getirilmiş ve bu okulların Fatih VPN ağına erişimi sağlanmıştır. Mahalli yapılan “FATİH Projesi- Eğitimde Teknoloji Kullanımı” kurslarına, projenin 1. Fazında görev yapan 114.308 öğretmen katılmıştır (fatihprojesi.meb.gov.tr).

FATİH Projesinin içerik ayağını oluşturan Eğitim Bilişim Ağı (www.eba.gov.tr), Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen çevrimiçi bir sosyal eğitim platformudur.” MEB tarafından tasarlanan Eğitim Bilişim Ağı (EBA), öğretmen ve öğrencilerin içerik üretmesini ve ürettikleri içerikleri arkadaşları ve öğretmenleriyle paylaşmasını sağlayan sosyal bir eğitim platformudur. Çeşitli modülleriyle EBA; öğretmen, öğrenci ve veli olmak üzere tüm eğitim paydaşlarına hizmet etmektedir (MEB, 2013). EBA’nın amacı: *“okulda, evde, kısacası ihtiyaç duyulan her yerde bilgi teknolojileri araçlarını kullanarak etkili materyal kullanımını destekleyip teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlamaktır.”* şeklinde ifade edilmektedir. EBA, Kayıtlı kullanıcı sayısı, içerik çeşidi ve içerik sayısı ile şu anda dünyanın en büyük eğitim ağı olduğu ifade edilmektedir (fatihprojesi.meb.gov.tr).

2017 yılında MEB İletişim Daire Başkanı M. Sadık Arslan tarafından yapılan açıklamaya göre; FATİH Projesinde yeni bir modele geçildiği ifade edilmiştir. Yeni modelle bakanlık mal alımı yerine hizmet alımına giderek daha önceleri kendi yaptığı tablet, alt yapı gibi ihaleler yerine bu görevi GSM operatörlerine devrederek,

projenin uygulanacağı bölgelerin ihtiyacı olan bütün ürün, altyapı hizmetleri, cihazlar tek elden ihaleye çıkarılacaktır. GSM operatörleri ihalede bölgedeki öğrenci başına fiyat vereceklerdir. Projenin kalan bütün işlerini bu şirketler yapacak MEB ise her ay kontrollü denetim yapacaktır. Aynı açıklamada proje kapsamındaki Etkileşimli tahta ve çok fonksiyonlu yazıcı işlemlerinin yüzde 100 oranında tamamlandığı ancak tablet bilgisayar dağıtımında hedeflerin gerisinde kaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca 10 yıllık süre içerisinde projenin eksikliklerinin tamamlanacağı da belirtilmiştir. 2018 yılında Dönemin Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz tarafından, kodlama dersinin uygulanması gerekçe gösterilerek, proje kapsamında tablet bilgisayar yerine klavyeli bilgisayar dağıtımı yapılacağı ifade edilmiştir (yeniçaggazetesi.com.tr, 2018). 2018 yılı itibariyle, Proje kapsamında çeşitli kademelerdeki okullara 432.288 adet etkileşimli tahtanın kurulmasının yapıldığı belirtilmiştir (MEB Bütçe Raporu, 2018).

4.4.6. Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Standartları (Kurum Standartları) (İKS):

2011 yılında Ömer Dinçer döneminde önceleri “İlköğretim Kurumları Standartları” (İKS) olarak isimlendirilen ve 2011-2012 eğitim-öğretim yılında ülke genelindeki tüm devlet İlköğretim okullarında başlayan daha sonra ise “Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Standartları” : *“Okulda çocuğa yönelik sunulan her türlü eğitsel hizmete ve kurum imkânlarına ilişkin verilerin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı tüm Okul Öncesi ve İlköğretim kurumları ile ilçe, il ve Bakanlık düzeyinde e-Okul destekli bir yazılım aracılığıyla toplanmasını, analiz edilmesini ve değerlendirilmesini sağlayacak bir iç denetim ve öz değerlendirme sistemidir”*. “Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Standartları”, okulların taşınması gereken şartlar ile mevcut durumların karşılaştırılmasından yola çıkarak okul, ilçe, il ve merkez, düzeyinde yapılması gereken iyileştirici faaliyetlere kaynak oluşturup,

kurumlarımızı olması gereken seviyeye getirmek için tasarlanıp uygulamaya konulmuştur. Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığının hazırladığı e-Okul destekli Kurum Standartları modülü vasıtasıyla; bakanlık bünyesindeki kurumların güçlü ve zayıf yönleri tespit edilmesi, eğitimin tüm paydaşlarından eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin geri bildirim sağlanması ve verilere göre yapılan değerlendirme sonuçları bu modül vasıtasıyla analiz edilerek raporlaştırılmaktadır. Kurum standartlarının oluşturulmasında; Çocuk Dostu Okul Projesi kapsamında 2003-2006 döneminde ülke genelinde pilot uygulaması yapılan Çocuk Dostu Okul standartları ve göstergelerinden yararlanılmıştır. Bu üç standart alanı şöyle ifade edilmektedir:

Eğitim Yönetimi: Okulun kayıt kabul alanındaki çocukların eğitime koşulsuz erişimlerinin ve devamlarının sağlanması, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanma, okul, aile ve çevre iş birliğinin sağlanması, çocukların öğrenmelerini ve sağlıklı gelişimlerini sağlayacak stratejik planlama uygulamalarının gerçekleştirilmesini kapsamaktadır.

Öğrenme ve Öğretim Süreçleri: Eğitim ortamlarında çocukların haklarına, gelişimine, bireysel özelliklerine ve ihtiyaçlarına yönelik olarak eğitim-öğretim yaşantılarını destekleyici uygulamaları kapsamaktadır.

Destek Hizmetler: Okul ve okul çevresinde güvenlik, sağlık, beslenme ve temizlik alanlarında (aşamalı olarak) önlem alma, koruma ve geliştirme uygulamalarını kapsamaktadır (MEB, 2017,s.103).

Bu bölümde başlıklar altında ifade edilen değişiklikler dışında 2000 yılından sonra yapılan bazı değişiklikler şunlardır:

Eğitim Çerçevesi Projesi kapsamında; 2002-2007 yıllarını kapsayan, Erkan Mumcu ve Hüseyin Çelik'in bakanlıkları döneminde Milli Eğitim Bakanlığının “bilişim teknolojileri vizyonu doğrultusunda ilköğretim düzeyinde yeni teknolojilerin kullanılmasına ve yaygınlaştırılmasına yönelik olarak bütün okulların internet erişimine kavuşturulmasını, bilişim teknolojileri sınıflarının artırılması” amacı ve öğrencileri “teknolojiyle buluşturmak ve geleceğe hazırlamak hedefi” ile Avrupa

Yatırım Bankası kaynaklı, 3+3yıl süreli proje uygulanmıştır. Projenin I. fazı kapsamında 100 milyon Avro bütçe ile 1610 bilişim teknolojisi sınıfı kurulmuştur. 2. Fazda ise 770 okulun 4.017 BT sınıfına 64.272 adet bilgisayar alımı yapılmıştır (MEB SGB, 2011).

2005 yılında Hüseyin Çelik döneminde 31.5.2005 Tarihli ve 25831 sayılı resmî gazetede **Okul Aile Birliği Yönetmeliği** yayımlanmıştır. Yönetmelik kapsamında, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan okul aile birliklerinin kuruluş ve işleyişleri; sosyal ve kültürel etkinlikler ile kampanya ve kurslardan sağlanan maddî katkılar, bağışların kabulü, harcanması ve denetlenmesiyle kantin, açık alan, salon ve benzeri yerlerin işlettilmesi veya işletilmesinden sağlanan gelirlerin dağıtım yerleri, oranları, harcanması ve denetlenmesine dair usul ve esasları belirlenmiştir (MEB Okul Aile Birliği Yönetmeliği, 2005).

4.4.7 Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Alanda Yaşanan Sayısal Değişiklikler:

2000 yılından sonra meydana gelen hızlı teknolojik gelişmelerle beraber Türkiye inşaat sektörü hızlı bir gelişim göstermiştir. Bu gelişim milli eğitime de yansımaları olmuş, bu dönemde birçok okul ve derslik yapılmıştır. MEB kendi imkanlarının yanı sıra, eğitime %100 destek gibi projelerle de okul ve derslik ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlamıştır.

2003 yılından itibaren çeşitli eğitim kademeleri ve Eğitime %100 Destek Projesi kapsamında yapılan derslik sayılarının yıllara göre değişimi tablo halinde aşağıda verilmektedir.

Tablo 9. Yıllara Göre Yeni Yapılan Derslik Sayıları (2003-2017)

Yıl	Toplam	Anaokulu/ Anasınıfı	İlköğretim	Ortaöğretim	Yaygın eğitim	Eğitime %100 destekten
2003	15253	610	13959	553	131	-
2004	28078	884	17471	2476	104	7143
2005	28698	951	20256	683	155	6653
2006	28243	748	19301	1336	114	6744
2007	15728	425	10721	928	124	3530
2008	16790	505	14169	716	42	1358
2009	9844	1304	6148	1720	48	624
2010	17317	1500	10098	2725	27	2967
2011	9802	1627	3797	2007	114	2257
2012	18706	8024	2231	4300	72	4079
2011	17266	-	9826	3849	125	3466
2014	28748	-	20269	5352	116	3011
2015	15145	-	9158	4468	1	1518
2016	19.978	-	9.200	7.781	12	2.985
2017	14.405	-	6.763	5.364	221	2.057
Toplam	284001	16578	173367	44258	1406	48392

Kaynak: Eğitime Bakış 2017 İzleme ve Değerlendirme raporundan elde edilen verilerden hazırlanmıştır.

Tablo 9’da 2003-2016 dönemini kapsayan yıllara göre yeni yapılan derslik sayıları verilmiştir. Buna göre, bu dönemde 173.367 derslik ile en çok derslik ilköğretim kademesine yapılmıştır. Tabloda ifade edilen 15 yıllık dönemde toplam 284.001 bu süre zarfında yıllık ortalama yaklaşık 20 bin dersliğin eğitim-öğretime kazandırıldığı görülmektedir.

2005 yılından itibaren ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde bulunan toplam derslik sayılarının yıllar içerisindeki değişimi tablo olarak aşağıda verilmiştir.

Tablo 10. Kademeler Göre Derslik Sayısı (2005-2016)

Eğitim-öğretim Yılı	İlköğretimdeki Derslik sayısı	Ortaöğretimde Derslik sayısı
2005-2006	297000	93488
2006-2007	307511	98748
2007-2008	315887	100853
2008-2009	320393	109042
2009-2010	332902	110310
2010-2011	339653	117760
2011-2012	344710	121914

Eğitim-öğretim Yılı	İlkokulda Derslik sayısı	Ortaokulda Derslik sayısı	Ortaöğretimde Derslik sayısı
2012-2013	234920	124584	129566
2013-2014	243305	128551	140560
2014-2015	237760	147693	151661
2015-2016	246090	164943	182530
2016-2017	248270	177136	189751
2017-2018	252273	185672	204268

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri; MEB Eğitim İstatistikleri (2016-2018)

Tablo 10’da görüldüğü üzere 2005-2006 eğitim-öğretim yılından sonra ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki toplam derslik sayıları artmıştır.

2018 yılında Ziya Selçuk’un başkanlığı döneminde “2023 Eğitim Vizyonu” açıklanmıştır. Açıklanan vizyon belgesinde, çalışmanın fiziki donanım, materyal ve teknolojik değişiklikler başlığı altında yer verilebilecek hedefler şunlardır. “Çocukların ilgi, yetenek ve mizaçlarına yönelik gelişimleri için tüm okullarda Tasarım- Beceri Atölyeleri kurulması, Ulusal Dijital İçerik Arşivi oluşturulması, Öğrencilerin PISA gibi uluslararası değerlendirmelerde sınavlarda arzu edilen sonuçları alabilmeleri için üst bilişsel becerileri destekleyen dijital yeni nesil ölçme

materyalleri geliştirilmesi, Bilişimle üretim becerileri kazandırmaya yönelik, öğrencilerimizle kodlama ve 3D tasarım etkinlikleri yürütülmesi, Eğitime yapılan hayırsever bağışlarının daha etkili yönetilmesi için il ve bakanlık düzeyinde bir yapı kurulacağı, Okulun kendi koşullarında gelişimini desteklemek için her okula Okul Gelişim Planı hedefleriyle uyumlu okul gelişim bütçesi verileceği, Okul Aile Birliği gelirleri yeni bir yapıya kavuşturulacağıdır. Yine vizyon belgesinde “Öğrenme Süreçlerinde Dijital İçerik ve Beceri Destekli Dönüşüm” başlığı altında; Türk Eğitim Sisteminde farklı aktör ve kurumların katılımıyla dijital eğitim ve öğretim içeriği geliştirme ekosistemi oluşturulacağı, Dijital eğitim ve öğretim materyallerini belli kalite standartlarında kullanıma sunacak Ulusal Dijital İçerik Arşivi oluşturulacağı, Dijital öğrenme materyalleri geliştiren lider öğretmenler desteklenerek teşvik edileceği” ifade edilmiştir.

4.4.8. Yıllara Göre MEB Bütçesi:

Bu bölümde ilk önce, Millî Eğitim Bakanlığına 2000 ile 2018 yılları arasında ayrılan bütçe tutarı ile bu tutarın, gayri safi yurt içi hasıla ve merkezi yönetim bütçelerine oranı yüzdeler olarak belirtilmiştir. Ardından 2000-2005 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu ve Üniversitelere ayrılan eğitim bütçesi ve 2006-2018 yılları arasındaki dönemi kapsayan Millî Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu, Üniversiteler, ÖSYM ve Kredi ve Yurtlar Kurumlarına ait bütçeler ile bu bütçelerin, gayri safi yurt içi hasıla ve merkezi yönetim bütçelerine oranı yüzdeler olarak belirtilmiştir.

Tablo 11. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinin Gayri Safi Yurt İçi Hasıla ile Merkezi Yönetim Bütçesinin Oranları (2000-2018)

Öğretim Yılı	MEB Bütçesi	<i>GSYH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) oranı %</i>	Merkezi Yönetim Bütçeye oranı %
2000	3.350.330.000	2,01	7,15
2001	4.046.305.625	1,68	8,34
2002	7.460.991.000	2,13	7,6
2003	10.179.997.000	2,24	6,91
2004	12.854.642.000	2,21	8,21
2005	14.882.259.500	2,29	9,5
2006	16.568.145.500	2,18	9,47
2007	21.355.634.000	2,53	10,42
2008	22.915.565.000	2,41	10,3
2009	27.446.778.095	2,88	10,47
2010	28.237.412.000	2,57	9,84
2011	34.112.163.000	2,63	10,91
2012	39.169.379.190	2,76	11,16
2013	47.496.378.650	3,03	11,76
2014	55.704.817.610	3,19	12,81
2015	62.000.248.000	3,18	13,11
2016	76.354.306.000	3,55	13,38
2017	85.048.584.000	3,54	13,18
2018	92.528.652.000	2,69	12,13

Kaynak: MEB Bütçe Sunuşu Raporlarından alınmıştır.

Tablo 11’den görülmektedir ki; 2000-2018 yılları arasında MEB’e ayrılan bütçe her yıl bir önceki yıla göre artış göstermiştir. 2000 yılında 3.350.330.000 TL olan MEB bütçesi 2018 yılına gelindiğinde 92.528.652.000 TL’ye yükselmiştir. Benzer şekilde MEB bütçesinin Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranı 2000 yılında yüzde 2,01 iken 2001 yılında yüzde 1,68’ düşmüş ardından 2016 yılında yüzde 3,55 ile en yüksek orana çıkmıştır. Bu oranın 2018 yılında ise yüzde 2,69’a gerilediği dikkat çekmektedir. MEB bütçesinin toplam Merkezi Yönetim Bütçesi içerisindeki payı ise 2000 yılında yüzde 7,15 iken yıldan yıla artarak, 2016 yılında yüzde 13,38’i gördükten sonra bir miktar gerileyerek 2018 yılında yüzde 12,13 olmuştur.

2000 ile 2018 yılları arasındaki döneme ait, toplam eğitim bütçesi ve eğitim bütçesinin gayri safi yurt içi hasıla ile merkezi yönetim bütçesinin oranları aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 12. Toplam Eğitim Bütçesi ve Eğitim Bütçesinin Gayri Safi Yurt İçi Hasıla ile Merkezi Yönetim Bütçesinin Oranları (2000-2018)

Öğretim Yılı	Eğitim Bütçesi (MEB+YÖK ve Üniversiteler) TL	Toplam Eğitim Bütçesinin	
		GSYH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) Oranı %	Merkezi Yönetim Bütçeye Oranı %
2000	4.396.874.700	2,64	9,39
2001	5.411.216.175	2,25	11,15
2002	9.956.958.700	2,84	10,15
2003	13.588.605.000	2,99	9,23
2004	16.260.306.946	2,91	10,79
2005	20.053.889.184	3,09	12,85
Öğretim Yılı	Eğitim Bütçesi (MEB+YÖK ve Üniversiteler+ ÖSYM+KYK) TL	Toplam Eğitim Bütçesinin	
		GSYH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) Oranı %	Merkezi Yönetim Bütçeye Oranı %
2007	29.806.481.000	3,54	14,54
2008	32.309.276.650	3,4	14,52
2009	38.651.774.745	4,06	14,74
2010	40.490.707.600	3,68	14,11
2011	49.144.719.500	3,79	15,72
2012	56.595.419.190	3,99	16,13
2013	68.344.693.150	4,36	16,92
2014	78.866.391.610	4,51	18,13
2015	87.910.414.000	3,76	18,59
2016	109.768.136.000	4,21	19,24
2017	122.414.001.000	4,03	18,98
2018	134.726.827.000	3,91	17,66

Kaynak: MEB Bütçe Sunuşu Raporlarından alınmıştır.

Tablo 12’de 2000-2005 yılları arasında MEB, YÖK ve Üniversitelere ayrılan toplam eğitim bütçesi ve 2007-2018 yılları arasındaki döneme ait MEB, YÖK, ÖSYM, KYK ve üniversitelere ait toplam eğitim bütçesi ile bu bütçenin gayri safi yurtiçi hasıla ve merkezi yönetim bütçelerine oranının yüzdelik karşılığı

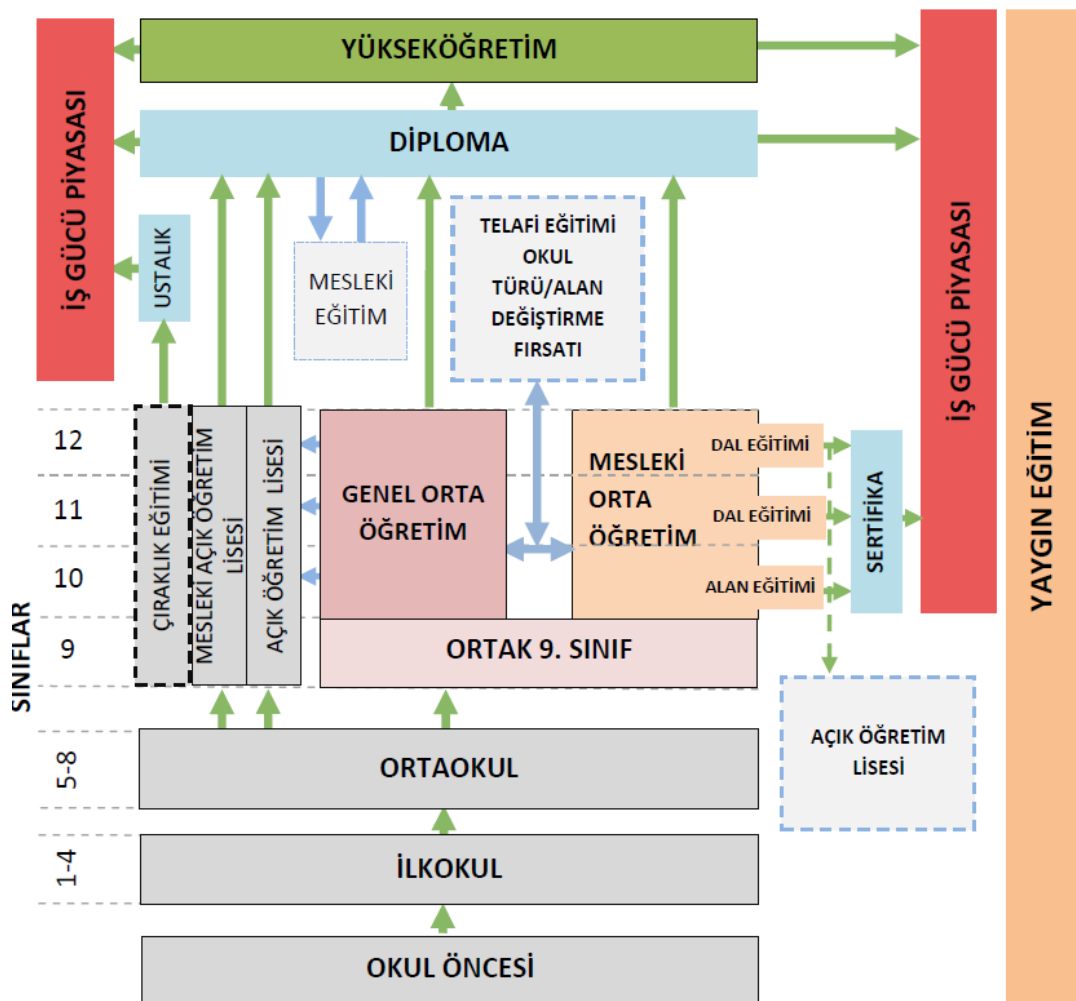
gösterilmiştir. Buna göre hem 2000-2005 yılları arasındaki dönemde hem de 2007-2018 yılları arasındaki dönemde eğitime ayrılan toplam bütçe ile bu bütçenin GSYH ve Merkezi Yönetim Bütçelerine oranlarında artış yönlü eğilim olduğu görülmektedir. Eğitim bütçesinin GSYH'ye oranı 2014 yılında yüzde 4,51 ile en yüksek oranı yakalamış sonraki yıllarda ise bu oranda azalmalar gözlemlenmiş ve bu oran 2018 yılında yüzde 3,91 olarak gerçekleşmiştir. Eğitim bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesine oranı ise 2016 yılında yüzde 19,24'a çıkmış, 2018 yılında ise yüzde 17,66 oranında gerçekleşmiştir.

2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde yaşanan Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Değişimler şöyledir: 2003 yılından itibaren ilköğretim kademesinde, 2006 yılından itibaren de ortaöğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin ders kitaplarının devlet tarafından verilmesini içeren Ücretsiz Ders Kitabı Temini Projesi başlamıştır. Yine 2003 yılında eğitim ihtiyaçlarının, devletin yanında özel sektöründe süreçlere dahil edilmesini öngören Eğitim %100 Destek Projesi başlamış, bu kapsamda eğitime yapılan desteklerde vergi indirimi yüzde 100'e çıkarılmıştır. 2005 yılından itibaren çeşitli tarihlerde, kaynak tasarrufu ve bürokrasinin azaltılarak belgelere kolay ulaşımın sağlanmasına yönelik e-Devlet uygulamaları hayata geçirilmiştir. 2009 yılına gelindiğinde Türkiye, Avrupa'daki öğretmen ve öğrencilerle deneyim ve bilgi paylaşımı yapılabilen e-Twinninge dahil olmuştur. 2010 yılında ise eğitim süreç ve materyallerinin dijitalleşmesini ve tüm süreçlerin kolay bir şekilde izlenilmesini hedefleyen "Eğitimde Fırsatları Artırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi" FATİH Projesi hayata geçirilmiştir. FATİH Projesi kapsamında okullarda internet altyapısı, akıllı tahta ve öğrencilere bilgisayar dağıtımı ile dijital içerik ve materyallerin oluşturulmasına yönelik faaliyetler devam etmektedir. 2011 yılında ise Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Standartları oluşturularak, iç denetim ve öz değerlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirileceği bir sistem ortaya konulmuştur.

4.5. OKUL TÜRLERİ VE KADEMELERİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER:

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununa göre şekillenmiş olan eğitim kademeleri, örgün ve yaygın eğitim şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Örgün eğitim ise kendi içerisinde okul öncesi, ilkököl, ortaokul, ortaöğretim (genel ortaöğretim ve mesleki ortaöğretim) ve yüksek öğretim kurumları şeklinde eğitim kademeleri yer almaktadır. Türk Eğitim Sisteminde kademelendirilmesine ilişkin şema aşağıda verilmiştir.

Şekil 5. Türk Eğitim Sisteminin Kademelendirilmesi

Kaynak: Türk Eğitim Sistemi ve Ortaöğretim 2015, s.18

Yukarıdaki şemada görüldüğü üzere; Türk Millî Eğitim sisteminde örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri, isteğe bağlı okul öncesi eğitim kademesiyle başlamaktadır.

Ardından zorunlu eğitim kapsamında ilkokul ve ortaokul gelmektedir. Ortaokuldan mezun olan bir öğrencinin, zorunlu eğitimini tamamlamak ve diploma alması için ortaöğretim kademesini bitirmesi gerekmektedir. Zorunlu ortaöğretim kapsamında örgün eğitim veren, 9. Sınıf müfredatları ortak olan ve alan veya okul türü değişikliğinin mümkün olduğu, mesleki ve genel ortaöğretim kurumları bulunmaktadır. Yine zorunlu ortaöğretim kapsamında açık öğretim lisesi ve mesleki açık öğretim lisesi ile çıraklık eğitim seçenekleri bulunmaktadır. Çıraklık eğitimden mezun olan öğrenciler diplomalarını alarak iş gücüne katılırlarken, diğer ortaöğretim kurumlarını bitirenler mezun olup, diplomalarını aldıktan sonra bir üst eğitim kurumu olan yükseköğretime devam edebilirler. Ayrıca MEB tarafından her yaşta bireye yönelik yaygın eğitim faaliyetleri de yürütülmektedir.

Bu bölümde; Türkiye Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alan eğitim kademeleri ve bakanlık bünyesinde hizmet veren bazı hizmet birimleri açıklanmıştır. Ardından 2000’li yıllarda gerçekleşen değişiklikler kademeler halinde başlıklandırılarak, bu başlıklar altında incelenmektedir.

4.5.1. Okul Öncesi Eğitimde Yapılan Değişiklikler:

Okul Öncesi Eğitim; isteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş, 3-5 yaş grubundaki çocukların eğitim aldığı, çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını, onların ilköğretime hazırlanmasını, koşulları elverişsiz çevrelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı sağlanmasını, Türkçe’nin doğru ve güzel konuşulmasını amaçlayan eğitim kademesidir.

2000 yılından sonra Okul Öncesi Kademesinde yapılan değişiklikler, değişiklik tarihi ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanını ile birlikte Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Okul Öncesi Eğitim ile İlgili Değişiklikler

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2000	Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Programı (2001-2005)	Metin BOSTANOĞU
2	2006	Derslik Sayısına Göre Anasınıfı Açılma Zorunluluğu Getirilmesi	Hüseyin ÇELİK
3	2006	Okul Öncesi Eğitimini Yaygınlaştırma ve Kalitesini Artırma Projesi	
4	2010	Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi	Nimet ÇUBUKÇU

Tablo 13 ‘den de görüldüğü üzere, Okul Öncesi Eğitim kademesinde 2000 yılından sonra; Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Programıyla bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Ardından 2006 yılında okullarda bulunan derslik sayısına göre anasınıfı açılma zorunluluğunda değişiklik yapılmış, yine ayı yıl Okul Öncesi Eğitimini Yaygınlaştırma ve Kalitesini Artırma Projesi hayata geçirilmiştir. 2010 yılına gelindiğinde ise bu kademedeki Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi ile önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

Yapılan bu değişiklikler şöyledir:

Metin Bostancıoğlu döneminde; 27.06.2000 tarihinde TBMM genel kurulunca onaylanan “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Programı (2001-2005)” nın 688. Maddesinde okul öncesi eğitim kurumları arasında bulunan farklılıkların giderilmesine yönelik standartların oluşturulacağı ve okul öncesi eğitim döneminde toplum tabanlı milli, manevi ve ahlaki değerlere bağlı eğitim verilmesi için yazılı, sözlü ve görüntülü eğitim programlarının yapılmasının özendirileceği ifade edilmektedir. Yine beşinci kalkınma planınının 701. maddesinde okul öncesi eğitim veren çeşitli kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin bütüncül bir yaklaşımla yürütülebilmesine yönelik düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir.

2006 yılında Hüseyin Çelik döneminde ilköğretim kurumlarının bünyesinde, 6 ile 12 dersliği arasında olan okullarda 1 anasınıfı, 12’den fazla derslikli okullarda ise 2 anasınıfı açılma zorunluluğu getirilmiştir (Cankar & Taş, 2017).

Okul Öncesi Eğitimi Yayınlştırma ve Kalitesini Artırma Projesi; 2006 yılında Hüseyin Çelik döneminde, Temel Eğitim Genel Müdürlüğünce hazırlanmış, Hollanda hükümetinin MATRA Katılım Öncesi Projeler Programı kapsamında kabul edilip uygulamaya geçilen ve 2007 yılı sonunda tamamlanan projedir. Projenin amacı: Türkiye'nin o dönemki okul öncesi eğitim politikalarını gözden geçirip, AB ülkelerindeki uygulamalarla karşılaştırıp, Türkiye'nin şartlarına en uygun politikaların geliştirilmesine katkı sunmak, okul öncesi eğitim kalitesini artırmak, okul öncesi eğitimdeki okullaşma oranlarını artırmak, AB üyesi ülkelerin eğitim sistemleri ve standartlarına uyum sağlamaktır. Proje kapsamında; 36-72 aylık çocuklara yönelik eğitim programı geliştirilmiş ve geliştirilen programa uygun öğretmen kılavuz kitabı hazırlanıp, öğretmenlere gönderilmiştir. Ayrıca okul öncesi eğitim alanında hizmet veren eğitim paydaşlarının bir araya getirildiği “bilgi topluluğu” oluşturularak çalıştaylar düzenlenmiş, okul öncesi eğitim strateji dokümanı oluşturulmuştur (MEB SGB, 2011).

Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi, 2010 yılında Nimet Çubukçu'nun bakanlığı döneminde başlatılan ve dezavantajlı çocuklar ve aileleri için nitelikli gündüz bakım ve okul öncesi eğitim hizmetleri verilmesine yönelik; Millî Eğitim Bakanlığının, diğer kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin ve STK'ların proje ortağı olarak yer aldığı projedir. Projenin çıktılarına bakıldığında; “Toplum temelli gündüz bakım ve okul öncesi eğitim konusunda Millî Eğitim Bakanlığı kurumların kapasitesinin güçlendirilmesi ve programlarının geliştirilmesi; nitelikli toplum temelli gündüz çocuk bakımı ve okul öncesi eğitim modellerinin geliştirilmesi ve kurumsallaştırılması; okul öncesi eğitime katılımı artırmak; okul öncesi eğitim yapan okul ve sınıflara ekipman ve materyal desteği sağlamak; ortaklaşa önerilecek hibe programları yoluyla, proje ortaklarının birlikteliğiyle hibe programlarının hazırlanması dikkat çekmektedir. Proje kapsamında 2012 yılına kadar 38 ilde 75 projeye hibe desteği sağlanmıştır (MEB SGB, 2011).

2000 yılından sonra okul öncesi eğitim kurumları yönetmeliklerinde de çeşitli tarihlerde değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler, değişiklik tarihi ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanının verildiği tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 14. Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmelik ve Yönetmelik Değişiklikleri

No	Tarih	Değişiklikleri	Dönemin Bakanı
1	26.02.2002	Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği	Metin Bostancıoğlu
2	8.06.2004	Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği	
3	20.02.2006	Yönetmelikte değişiklik	
4	9.06.2007	Yönetmelikte değişiklik	Hüseyin Çelik
5	27.10.2007	Yönetmelikte değişiklik	
6	6.09.2008	Yönetmelikte değişiklik	
7	31.07.2009	Yönetmelikte değişiklik	
8	29.08.2009	Yönetmelikte değişiklik	Nimet Çubukçu
9	3.04.2012	Yönetmelikte değişiklik	
10	21.07.2012	Yönetmelikte değişiklik	Ömer Dinçer
11	26.07.2014	Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği	
12	23.10.2014	Yönetmelikte değişiklik	Nabi Avcı
13	25.06.2015	Yönetmelikte değişiklik	

Not: Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde 16 Haziran 2016 ve 31 Ocak 2018 tarihlerinde, yönetmelikte değişiklikler yapılmış ancak bu değişiklikler okul öncesi kademesi ile ilgili değildir.

2000’li yılların ilk Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, koalisyon döneminde, 26.02.2002 tarihli ve 24679 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Kasım 2002 seçimleri sonucunda Ak Partinin iktidar olmasıyla beraber okul öncesi eğitim ile ilgili ilk yönetmelik 08.06.2004 tarihli ve 25486 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak Hüseyin Çelik döneminde gerçekleştirilmiştir. 08.06.2004 tarihli Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde ilki 20.02.2006 tarihinde olmak üzere 09.06.2007 tarihinde, 27.10.2007 tarihinde, 06.09.2008 tarihinde, 31.07.2009 tarihinde, 29.08.2009 tarihinde, 03.04.2012 tarihinde ve son olarak 21.07.2012 tarihinde değişiklikler yapılmıştır.

26 Temmuz 2014 tarihinde 29072 sayılı Resmî Gazete de yer alan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği yayımlanmıştır. (Meb, 2014) Daha önceleri Okul Öncesi Kurumları Yönetmeliği ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği olarak ayrı ayrı olan yönetmelikler, temel eğitim bakış açısıyla tek bir yönetmelik bünyesinde toplanmıştır. Yönetmeliğin okul öncesi eğitime bakan kısmı incelendiğinde; okul öncesi eğitimden yararlanan birey sayısının artırılmasına yönelik daha önce kararlaştırılan ikili eğitim uygulaması ve anasınıflarında etkinliklerin aralıksız olarak 50 dakikalık 6 saatten oluşan bir yapıya getirilmesi gibi değişikliklerin kapsamı genişletilerek anaokullarında da aynı uygulamalara gidildiği görülmektedir. Yeni yönetmelikle okul öncesinde tam gün eğitim taleplerinin karşılanmasına yönelik, imkân dahilinde çocuk kulüpleri açılacaktır. Sınıf mevcutları ise en az 10 en fazla 20 öğrenciden oluşacak zorunlu durumlarda 25 kadar çıkarılabilecektir. Anasınıfına 48-66 aylık öğrencilerin kayıt edilebileceği ancak bir grup açılacak kadar öğrencisi olmayan okullarda 36-47 aylık öğrencilerinde anasınıfına kayıt edilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca bu yönetmelikte yaz aylarında 2 ayı geçmemek üzere yaz eğitiminin yapılabileceğine yer verilmiştir. Yönetmelikte 23 Ekim 2014 tarihinde değişikliğe gidilerek velinin okul öncesi kurumlara yazılı talebi veya sağlık raporu yoluyla ilkokula kaydı bir yıl ertelene ve okul öncesi eğitim kurumlarına öncelikli olarak kaydedilebilecek çocuklar için 67-68-69 aylık olma zorunluluğu kaldırılmıştır. (Tedmen, 2014) 25 Haziran 2015 tarihine gelindiğinde yönetmelikte ana sınıflarının kaç kişiden oluşabileceğinin üst sınırı olan 25 sayısı yönetmelikten çıkartılmış ve sınıf mevcudunun 25 ten fazla olmasının önü açılmıştır. 2015 yılında yönetmelikte yapılan bir başka değişiklik ise yaz aylarında açılacak okul öncesi programlara sadece okul öncesi eğitimden yararlanamayacak çocukların kaydının yapılabileceğidir. (Tedmen, 2016) İlerleyen dönemlerde 16 Haziran 2016 ve 31 Ocak

2018 tarihlerinde, yönetmelikte değişiklikler yapılmış ancak bu değişiklikler okul öncesi kademesi ile ilgili değildir.

2018 yılında Ziya Selçuk'un başkanlığı döneminde "2023 Eğitim Vizyonu" belgesinde "Erken Çocukluk" başlığı altında; 5 yaş, erken çocukluk eğitiminde zorunlu olacağı, erken çocukluk eğitiminin niteliğini artırmak için ortak kalite standartları geliştirileceği, oyun temelli gelişim etkinliklerinin yer aldığı yaz okulu programlarının planlandığı ve Şartları elverişsiz okullarda erken çocukluk eğitimi alan çocukların beslenme ihtiyacı karşılanarak, ailelere materyal desteği sağlanacağı yer almıştır (MEB Vizyon Belgesi, 2018).

2000 yılından sonra okul öncesi eğitimde yaşanan sayısal değişimler ise şöyledir.

Okul Öncesi Eğitim kademesinde yıllara göre okul/birim sayısı, öğretmen sayısı ve öğrenci sayılarında yaşanan sayısal değişim tablo olarak aşağıda verilmiştir.

Tablo 15. Okul Öncesi Kademesinde Yıllara Göre Okul/Birim, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Eğitim- öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Eğitim- öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
1923-1924	80	136	5880	2006-2007	20 675	24 775	640 849
1950-1951	52	71	1760	2007-2008	22 506	25 901	701 762
1970-1971	413	743	10714	2008-2009	23 653	29 342	804 765
1980-1981	2007	2874	43545	2009-2010	26 681	42 716	980 654
1990-1991	3625	6624	113388	2010-2011	27 606	48 330	1 115 818
1998-1999	7976	11825	207319	2011-2012	28 625	55 883	1 169 556
2000-2001	9249	16563	258706	2012-2013	27 197	62 933	1 077 933
2001-2002	9643	18149	289066	2013-2014	26 698	63 327	1 059 495
2002-2003	11314	18921	320038	2014-2015	26 972	68 038	1 156 661
2003-2004	13 285	17 511	344 741	2015-2016	27 793	72 228	1 209 106
2004-2005	15 978	22 152	434 771	2016-2017	28 891	76 384	1 315 854
2005-2006	18 539	20 910	550 146	2017-2018	31 246	84 257	1 501 088

Kaynak: Tablo çeşitli yıllara ait MEB istatistiklerinde yararlanılarak oluşturulmuştur

Tablo 15’te görüldüğü üzere 1960’lı yıllardan itibaren okul öncesi eğitime verilen önem giderek artmış ancak uzun yıllar boyunca okul öncesi eğitimin hizmeti nüfusa oranla dar bir kitleye sunulabilmiştir. 1998-1999 eğitim-öğretim yılında okul öncesi eğitim hizmeti veren ana okulu/ ana sınıfı sayısı 7.976, okul öncesi öğretmenleri sayısı 11.825 ve okul öncesi kademesinde eğitim alan öğrenci sayısı 207.319 iken bu göstergeler her yıl istikrarlı bir şekilde artarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde ana okulu/ ana sınıfı sayısının 31.246’ya, öğretmen sayısının 84.257’ye ve okul öncesi öğrenci sayısının ise 1.501.088’e yükseldiği görülmektedir. Bu verilere göre 2000’li yıllar boyunca okul sayısı yaklaşık 3 katına, öğretmen sayısı yaklaşık 8 katına ve öğrenci sayısı da yaklaşık 7 buçuk katına çıkarılmıştır. Ayrıca 2017-2018 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Türkiye’de özel okul öncesi eğitim kurumu sayısı 6.271, bu kurumlarda görev yapan öğretmen sayısı 22.830 ve öğrenci sayısı ise 236.355’dir (MEB, 2018).

8. beş yıllık kalkınma planında ifade edilen 2000 yılı nüfus sayımı verilerine göre okul öncesi eğitimde okullaşma oranı yüzde 9,7 iken, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı MEB istatistiklerine göre net okullaşma oranları; 3-5 yaşta yüzde 38,52 ye, 4-5 yaşta yüzde 50,42’ye ve 5 yaşta yüzde 66,88’e çıkmıştır. Bu verilerden görüleceği gibi okul öncesi eğitimde okul sayısı, okul öncesi öğretmenleri sayısı ve okul öncesi eğitim gören öğrenci sayısı ile beraber net okullaşma oranlarında da artış meydana gelmiştir.

Okul öncesi kademesinde 2009 yılından itibaren net okullaşma oranlarında meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 16. Okul Öncesi Kademesinde Okullaşma Oranları (%)

Eğitim- öğretim Yılı	<i>Yaş</i>	<i>Net Okullaşma Oranı (%)</i>	Eğitim- öğretim Yılı	<i>Yaş</i>	<i>Net Okullaşma Oranı (%)</i>
2009-2010	4-5 Yaş	38,55		3-5 Yaş	32,68
2010-2011	4-5 Yaş	43,1	2014-2015	4-5 Yaş	41,57
2011-2012	4-5 Yaş	44,04		5 Yaş	53,78
	3-5 Yaş	26,63		3-5 Yaş	33,26
2012-2013	4-5 Yaş	37,36	2015-2016	4-5 Yaş	42,96
	5 Yaş	39,72		5 Yaş	55,48
	3-5 Yaş	27,71		3-5 Yaş	35,52
2013-2014	4-5 Yaş	37,46	2016-2017	4-5 Yaş	45,7
	5 Yaş	42,54		5 Yaş	58,79

Kaynak: MEB 2018 yılı bütçe sunuşu

Tablo 16’da okul öncesi kademesinde ifade edilen yıllarda net okullaşma oranının arttığı görülmektedir. 4+4+4 sistem değişikliğinin gerçekleştirildiği 2012 yılında ise okula başlama yaşının erkene çekilmesi sebebiyle bir önceki yıla göre azalma olduğu görülmektedir.

2000 yılından sonra okul öncesi eğitimde yapılan değişiklikler özetle şöyledir: “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Programı (2001-2005)”nda okul öncesi eğitim kademesine yönelik vurgu yapılmış ve bu kademedeki bazı düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir. 2006 yılında ilköğretim okulları bünyesinde bulunan derslik sayısına göre anasınıfı açılmasının teşvik edilmesi yönünde adım atılmıştır. Aynı yıl Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırma ve Kalitesini Artırma Projesi kapsamında Türkiye’nin okul öncesi eğitim politikalarının incelenip, geliştirilerek, AB üyesi ülkelerin eğitim sistemlerine uygun hale getirilmesi ve bu kademedeki eğitimin kalitesinin artırılması amaçlanmıştır. 2010 yılında ise bir başka proje olan Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi hayata geçirilmiştir. Proje ile dezavantajlı çocuklar ve aileleri için nitelikli gündüz bakım ve okul öncesi eğitim hizmetleri verilmesi ve okul öncesi eğitim yapan okul ve sınıflara ekipman ve

materyal desteği sağlanması hedeflenmiştir. 2000 yılından sonra Okul Öncesi Eğitim kademesinde 3 yeni yönetmelik yayımlanmış ve bu yönetmeliklerde farklı tarihlerde toplam 10 değişiklik yapılmıştır. Değişikliklerinden en dikkat çekici olanı ise 2014 okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliklerinin temel eğitim bakış açısı ile tek bir yönetmelik altında birleştirilmesidir. 2018 yılında yayımlanan “2023 Eğitim Vizyonu” belgesinde ilerleyen dönem için 5 yaş erken çocukluk eğitiminin zorunlu hale getirileceği ifade edilmiştir. Yapılan değişiklikler neticesinde okul öncesi eğitimde okullaşma oranları yıldan yıla artış göstermiştir.

4.5.2. İlköğretimde (İlkokul-Ortaokul) Yapılan Değişiklikler:

Zorunlu eğitimin ilk basamağı olan dört yıl süreli ilkokullar ve yine dört yıl süreli ortaokulları kapsayan toplam sekiz yıl süreli eğitim-öğretim verilen ilköğretim; çocukların iyi birer vatandaş olabilmesi için, gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, millî ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını amaçlamaktadır.

Bu bölümde 2000 yılından sonra, ilköğretim yani ilkokul ve ortaokul kademelerini ilgilendiren; 4+4+4 sistemine geçiş, ilkokula başlama yaşının düşürülmesi, BİLSEM sınavlarının ülke genelinde yapılmaya başlanması, ortaokul 5. sınıflarda yabancı dil hazırlık sınıfı uygulamasının başlanması, 5. sınıf öğrencilerine yönelik spor yetenek testinin uygulanmaya başlanması ve okul sütü programı gibi bazı değişiklikler incelenmiştir.

İlköğretim kademesinde yapılan değişiklikler, değişiklik tarihi ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanını ile birlikte Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. İlköğretim Kademesinde Yapılan Değişiklikler

No	Yıl	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2011	Okul Sütü Programı	Ömer Dinçer
2	2012	4+4+4 Sistemine Geçiş	
3	2012	Okula Başlama Yaşının Düşürülmesi	Nabi Avcı
4	2014	Okul Üzümü Projesi	
5	2016	Yetenek Tarama ve Spora Yönlendirme Projesi	
6	2017	Ortaokul 5. Sınıf Yabancı Dil Hazırlık Sınıfı	İsmet Yılmaz

Tablo 17’de 2000 yılından sonra ilköğretim kademesinde gerçekleştirile 6 değişiklik görülmektedir. İlköğretim kademesinde yapıla değişiklikler incelendiğinde, bu kademedede yapılan önemli değişikliklerin 2011 yılından itibaren başladığı, en kapsamlı değişikliklerin ise 2012 yılıyla beraber hayata geçirildiği görülmektedir. İlköğretim kademesinde yapılan değişiklikler aşağıda açıklanmıştır.

2011 yılında Ömer Dinçer döneminde; anasınıfı ve ilkokul kademelerindeki öğrencilerin yeterli ve dengeli beslenmelerine katkı sağlamak amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının ortaklığıyla **“Okul Sütü Programı”** uygulanmaya başlamıştır (MEB Faaliyet Raporu, 2017). Okul Sütü Programı kapsamında 19.09.2013 tarih ve 28770 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Okul Sütü Programı Uygulama Tebliği doğrultusunda bağımsız anaokulu, uygulama sınıfı, anasınıfı ve ilkokul öğrencilerine pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri haftada 3 gün süreyle 200 ml ambalajlı, yapılı, sade, UHT içme sütü dağıtılmaktadır. (okulsutu.com) Proje kapsamında yıllık ortalama 250 milyon kutu, projenin başladığı günden şubat 2018 tarihine kadar yaklaşık 1 buçuk milyar kutu sütün dağıtımının yapıldığı dönem Millî Eğitim Bakanı İsmet YILMAZ tarafından ifade edilmiştir (sağlık.gov.tr, 2018). 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ise, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve MEB’in paydaşlığında, **“Okullarda Kuru Üzüm Dağıtım Projesi”** hayata geçirilmiştir. Proje ile öğrencilerin

sağlıklı ara öğün tüketme alışkanlığı kazandırılması, yeterli ve dengeli beslenmelerine katkıda bulunarak sağlıklı büyüme ve gelişmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Proje kapsamında 35 bin okulda 6 milyona yakın öğrenciye Salı ve Perşembe günleri okul üzümleri dağıtılmaktadır. (MEB)

2000 yılından sonra ilköğretim kademesinde gerçekleşen en önemli ve kapsamlı değişikliğin, 2012 yılında Ömer Dinçer döneminde yapılan 4+4+4 sistem değişikliği olduğu söylenilebilir. 28 Şubat 1997 tarihinde yapılan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısında kararı alınan ve 17 Ağustos 1997'de mecliste onaylanan, zorunlu eğitimi 8 yıla çıkararak yasa ile; imam hatip liseleri ve diğer bütün meslek okullarının orta kısımları kapatılmıştır. Hiçbir bilimsel ve pedagojik formasyon gözetilmeden, siyasi ve ideolojik saiklerle değiştirilen ve bir darbe döneminin ürünü olan mevcut eğitim kademeleri modeli, uygulamaya konulduğu dönemden itibaren sıkça tartışılmıştır. Kesintisiz 8 yıllık eğitime yapılan en genel eleştiriler; aralarında 7-8 yaş farkı bulunan çocukların aynı binalarda eğitim almak zorunda kalmaları, köy okullarının kapanması, çocukların çok erken yaşlarda Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına yönlendirilmesi ve çocuklarına dini eğitim vermek isteyen ailelerin taleplerinin karşılıksız kalması şeklindedir (Çelik, Boz, Gümüş, & Taştan, 2013). Diğer ülkelerde uygulanan modeller de örnek gösterilerek, 8 yıllık kesintisiz eğitimin değişmesi yönünde talepler dile getirilmiştir. UNESCO verilerine göre o dönem, 218 ülkede uygulanan eğitim modeli incelenmiş ve 168 ülkede ilkokul+ ortaokul+ lise modeli, 50 ülkede ise ilköğretim+ lise modelinin uygulandığı, batı ülkelerinin 35'inin ilkokul+ ortaokul+ lise modelini, 8'inin de ilköğretim+ lise modelini uyguladığı görülmüştür (Gündüz, 2011). 2010 yılında gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şurasında konu gündeme gelmiştir. Sonraki dönemde okul kademelerinde değişiklik yapılması fikri kamuoyunda tartışılmıştır. Dönemin ana muhalefet partisi CHP 4+4+4 modeline alternatif olarak, 9 yılı kesintisiz olan 1+8+4 zorunlu eğitim modelini önermiştir. CHP 4+4+4 sistemine getirdiği eleştirilerde ve

kendi önerdiği 1+8+4 modelinde, imam hatip ortaokullarını meslek okulu olarak tanımlamış ve meslek seçiminin ortaöğretim kademesinden başlamaması gerektiğini savunmuştur. İmam hatip ortaokulunu, ortaokul kademesi içerisinde bir seçenek olarak sunan 4+4+4 modelini öngören yasa tasarısı 30 Mart 2012 tarihinde meclisten geçmiş ardından Cumhurbaşkanınca onaylanarak, 11 Nisan 2012 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklikle beraber ilköğretimde 8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitimin yerine 4+4 yıllık daha esnek ancak yine zorunlu bir modele geçilmiştir. Bu değişikliğin sonucu olarak ilkokul ve ortaokul kademeleri yeniden ortaya çıkmıştır. Fiziki imkanları uygun olan ilkokul ve ortaokullar birbirinden ayrılmıştır. Ortaokulların yeniden açılmasıyla imam hatip ortaokulları da kapatıldığı 28 Şubat sürecinin ardından 15 yıl sonra yeniden açılmıştır.

4+4+4 değişikliğiyle birlikte 30 Eylül 2012 tarihi itibarıyla 66 ayını tamamlayan tüm çocukların, 2012-2013 eğitim ve öğretim yılı için okul kayıt işlemleri e-okul sistemi üzerinden merkezî olarak yapılacağı belirtilmiştir. 66-72 aylık çocukların sağlık raporu ile okula başlamaya hazır olmadığı ortaya konulması durumunda, bu çocuklar bir sonraki eğitim-öğretim yılında ilkokula başlayacağı, 60-66 aylık çocuklarda ilkokula başlaması istenilenler, velilerinin yazılı isteği ile ilkokula başlayabileceği ifade edilmiştir (MEB, 2012). 2013 yılında İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde Okul Kayıt Yaşı başlıklı 15. Maddede yapılan değişiklikle okula başlama yaşı 66 aydan 69 aya çekilmiştir. Buna göre 60-68 aylık çocuklar velilerinin talepleri doğrultusunda ilkokula başlayabilirken, 69-71 aylık çocukların okula başlamaya uygun olmadıkları doktor raporuyla ortaya koymaları durumunda okula bir sonraki yıl başlayabilmektedirler (Madde 15).

İlk olarak 2016 yılında Nabi Avcı döneminde Millî Eğitim Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında imzalanan "Yetenek Tarama ve Spora

Yönlendirme Projesi” protokolü ile 2016-2017 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm 5. Sınıf öğrencileri spor yetenek tarama testine tabi tutulması planlanmıştır. Gerekli eğitim ve yönlendirmeler sonunda öğrencilerin lise son sınıfa kadar yani 8 yıl içerisinde bir spor dalında lisans almaları hedeflendiği ifade edilmiştir (Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2016). İlerleyen dönemde spor yetenek tarama testine tabi tutulacak sınıf düzeyi 5. sınıftan 3. sınıfa çekilmiştir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 3. Sınıf seviyesindeki 1 milyon 300 bin öğrencinin, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ise 2. Sınıf ile 8. Sınıf arasında yer alan 9 milyon 200 bin öğrencinin yetenek tarama testine tabi tutulmasının hedeflendiği dönemin Gençlik ve Spor Bakanı Osman Aşkın BAK tarafından ifade edilmiştir (GSB, 2018).

2017 yılında İsmet Yılmaz’ın bakanlığı döneminde hayata geçirilen: 5. Sınıflarda yabancı dil hazırlık sınıfı, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı itibariyle 81 ilde 620 okulda, 110 bin öğrencinin katılacağı pilot uygulamaya konulmuştur. Bu uygulama kapsamında ortaokul 5. sınıf öğrencilerine; haftada 15 saatlik Yabancı Dil dersi, 6 saat Türkçe dersi, 4 saatlik Matematik dersi, 3 saatlik Fen Bilimleri dersi, 2 saatlik Sosyal Bilgiler dersi, 2 saatlik Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile 2 saatlik seçmeli ders verilecektir (MEB TEGM, 2017). Pilot uygulama sonucuna göre 5. Sınıflarda hazırlık sınıfı uygulaması ülke genelinde uygulamaya konulacaktır. Dersin içeriği iletişimsel dil becerilerinin geliştirilmesi ve dil bilgisi öğretimi üzerine hazırlanması ile öğrencilerin yabancı dil düzeylerini A1’den B1 seviyesine ulaştırılması hedeflenmektedir (Hürriyet.com.tr, 2017).

Daha önceleri lise düzeyinde uygulanan ve ilerleyen dönemlerde son verilen hazırlık sınıfı uygulamasının, ortaokul 5. Sınıflar düzeyinde yeniden uygulamaya konulmasını; 2015 yılında dönemin Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürü olan Funda Kocabıyık *"Kritik dönem hipotezine göre, çocuklar 15 yaşına kadar kendi anadillerinin dışında bir yabancı dili öğrendiklerinde, bu dili kendi anadili gibi öğreniyorlar. Bu yaşa kadar öğrendikleri 2. dille düşünebiliyorlar,*

analiz, sentez yapabiliyorlar, aksansız konuşabiliyorlar.” sözleriyle ifade etmiştir (AA, 2015).

Türkiye’de yabancı dil öğretimiyle ilgili son 20 yılda yaşanan gelişmelere bakıldığında; 1997 yılında 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle 5. Sınıfta yabancı dil hazırlık programı uygulayan Anadolu liselerinin orta kısımları kapatılmış, orta okulda yabancı dil hazırlık uygulaması da son bulmuştur. Anadolu liseleri hazırlık sınıfı uygulaması lise düzeyine alınmıştır. Yine 1997 yılında alınan kararla yabancı dil dersleri 4. Ve 5. Sınıflarda haftalık 2 saat ,6.7.8. sınıflarda ise haftalık 4 saat olarak uygulanmaya başlamıştır. 2012 yılına gelindiğinde 4+4+4 değişikliğiyle birlikte yabancı dil öğretimi İlkokul 2., 3. ve 4. sınıflarda haftada iki saat; ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda ise haftada dört saat olarak uygulanmaya başlamıştır. 2013 yılında 5. ve 6. Sınıflarda yabancı dil öğrenimi haftada 4 saatten 3 saate indirilmiştir (Gür, B.S., Çelik, Z., Yurdakul, S., 2016). İlköğretim kademesinde toplam ders saatleri içerisinde yabancı dile ayrılan payın Türkiye ve OECD ülkeleri ortalamalarının yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 18. İlköğretim Kademesinde Toplam Ders Saatleri İçerisinde Yabancı Dile Ayrılan Payın Türkiye ve OECD Ülkeleri Ortalaması

İlkokul düzeyinde toplam ders saatleri içerisinde yabancı dile ayrılan payın OECD ülkeleri ortalaması	İlkokul düzeyinde toplam ders saatleri içerisinde yabancı dile ayrılan payın Türkiye ortalaması	Ortaokul düzeyinde toplam ders saatleri içerisinde yabancı dile ayrılan payın OECD ülkeleri ortalaması	Ortaokul düzeyinde toplam ders saatleri içerisinde yabancı dile ayrılan payın Türkiye ortalaması
%5,06	%5	%8,82	%9,97

Kaynak: Bilgiler (Gür, B.S., Çelik, Z., Yurdakul, S., 2016,s.11)’ dan alınarak, tablo tarafımdan hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde 5. Sınıfta yabancı dilde hazırlık uygulaması öncesi Türkiye’deki ortaokul seviyesinde; yabancı dil derslerinin toplam ders saati içerisindeki ortalamasının OECD ortalamasının üzerinde olduğu, ders saati sayısının artırılmasının yabancı dil öğretiminde tek başına anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır (Gür, Çelik, Yurdakul, 2016).

2000 yılından sonra ilköğretim kademesinde uygulanan bazı önemli projeler ise şöyledir:

MEB 2000 yılından sonraki dönemlerde, düşük bir seviyede olan, özellikle kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik birçok projeyi hayata geçirmiştir. 2000 yılında başlatılan “Kardelenler” projesi kapsamında; maddi yetersizlik sebebiyle okula gidemeyen kız çocuklarına eğitim fırsatı sağlanmasına yönelik 28 binden fazla öğrenciye ulaşılmış, 100 binin üzerinde burs verilmiştir (egitimtercihi.com, 2014). 2001 yılında hayata geçirilen “Haydi Kızlar Okula” projesi ile 2004 yılına gelindiğinde fazladan 40000 kız çocuğunun eğitim-öğretime katıldığı ifade edilmektedir (unicef.org). 2005 yılında başlatılan “Baba Beni Okula Gönder” projesiyle 10.524 kız çocuğuna burs verilip, 33 kız yurdu, bir ilköğretim okulu ve 11 köy okulunun yaptırıldığı ifade edilmektedir (Eryılmaz, 2017). 2004 yılında Hüseyin Çelik döneminde başlatılan Eğitimde Gönül Birliği Projesi; yatılı ilköğretim bölge okullarındaki öğrencilere sıcak bir aile ortamı sunmak amacıyla 200 bin çocuğa ulaşmanın hedeflendiği projedir (MEB SGB,2011). 2011 yılında Ömer DİNÇER döneminde başlayan Aşamalı Devamsızlık Yönetimi Modeli (ADEY) projesi ile: okul terki ve devamsızlığın önüne geçmek ve bu durumların erken teşhisini yapabilmek hedeflenmiştir (MEB SGB, 2011).

Yukarıda ifade edilen projeler dışında halen devam etmekte olan bazı ulusal projeler şunlardır: Yemekte Denge Projesi, Sağlıklı Adımlar Projesi, Can Dostlar Hareketi, Minik Tema Yavru Tema, Konya Ovası Projesi, Afet Eğitimi Programı (Tedmen, 2018).

Bu bölümde ilköğretim kademesindeki okul/birim sayısı, öğrenci sayısı, öğretmen sayısı, net okullaşma oranları, şube başına düşen öğrenci sayısı ve öğretmen başına düşen öğretmen sayısı gibi parametrelerin yıllara göre değişimi incelenmiştir.

2000 yılından sonra İlköğretim kademesinde, okul/birim ve derslik sayısında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 19. İlköğretim Kademesinde Okul/Birim ve Derslik Sayısı (1999-2018)

Eğitim- öğretim Yılı	Okul/Birim Sayısı		Derslik Sayısı	
	İlköğretim		İlköğretim	
1999-2000	33317		-	
2000-2001	36072		-	
2001-2002	35052		-	
2002-2003	35133		-	
2003-2004	36114		-	
2004-2005	35 611		-	
2005-2006	34 990		297000	
2006-2007	34 656		307511	
2007-2008	34 093		315887	
2008-2009	33 769		320393	
2009-2010	33 310		332902	
2010-2011	32 797		339653	
2011-2012	32 108		344710	
	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul
2012-2013	29 169	16 987	234920	124584
2013-2014	28 532	17 019	243305	128551
2014-2015	27 544	16 969	237760	147693
2015-2016	26 522	17 343	246090	164943
2016-2017	25 523	17 889	248 270	177 136
2017-2018	24 967	18 745	252 273	185 672

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri (1999-2000 yılları arası 2015-2016), Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018)

Tablo incelendiğinde; 1999-2000 ile 2003-2004 eğitim-öğretim yılları arasında ilköğretimdeki okul sayısı, 2001-2002 yılındaki azalma dışında bir önceki yıla göre artış göstermektedir. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında hareket yönü tersine dönerek bu yıldan 2011-2012 eğitim-öğretim yılına kadar ilköğretimdeki okul sayısı azalırken, aynı kademedeki derslik sayısının arttığı görülmektedir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar ilkokul kademesinde

de benzer durum söz konusu olmuş okul sayısı azalırken derslik sayısı artmıştır. Bu durum köyden kente göçün artması sonucu az derslikli köy ilkokullarının kapanması, yerine kentlerde yer alan çok derslikli okulların açılması ile açıklanabilir. Ortaokul kademesinde ise 2012-2013 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar okul sayısının arttığı, buna bağlı olarak ta, derslik sayısının da arttığı görülmektedir.

2000 yılından sonra İlköğretim kademesinde, öğrenci sayısında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 20. Yıllara Göre İlköğretim Kademesindeki Öğrenci Sayısı (1999-2018)

Eğitim Öğretim Yılı	İlköğretim	Eğitim Öğretim Yılı	İlköğretim	
			İlkokul	Ortaokul
1999-2000	10028979	2009-2010	10 916 643	
2000-2001	10480721	2010-2011	10 981 100	
2001-2002	10477616	2011-2012	10 979 301	
2002-2003	10331645	Yılı		
2003-2004	10479538	2012-2013	5 593 910	5 566 986
2004-2005	10 565 389	2013-2014	5 574 916	5 478 399
2005-2006	10 673 935	2014-2015	5 434 150	5 278 107
2006-2007	10 846 930	2015-2016	5 360 703	5 211 506
2007-2008	10 870 570	2016-2017	4 970 160	5 519 688
2008-2009	10 709 920	2017-2018	5 104 599	5 590 134

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri (1999-2000 yılları arası 2015-2016), Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018)

Tablo incelendiğinde ilköğretim kademesinde eğitim gören öğrenci sayısındaki değişim; 2000-2001 eğitim-öğretim yılında bir önceki yıla göre artış göstermiş, bu yıldan 2003-2004 yılına kadar 150 bin civarı bir azalma gösterdikten sonra; 2008-2009 eğitim-öğretim yılı dışında, 2004-2005 yılından 2011-2012 eğitim-öğretim yılına kadar olan dönemde bir önceki yıla göre artış yönünde eğilim içerisinde bulunmuştur. 4+4+4 sistem değişikliğinin ilk yılı olan 2012-2013 eğitim-öğretim yılında da ilkokul ve ortaokuldaki öğrenci sayısının toplamının bir önceki yıl ilköğretim kademesindeki öğrenci sayısına göre arttığı ifade edilebilir. 2013-2014

eğitim-öğretim yılından 2016-2017 eğitim-öğretim yılına kadar olan sayısal değişime bakıldığında hem ilkokul hem de ortaokul kademesinde öğrenci sayısında bir önceki yıla göre azalma olduğu görölmektedir. Ancak 2017-2018 rakamları iki kademedeki öğrenci sayılarında da bir önceki yıla göre artış olduğunu göstermektedir.

2000 yılından sonra İlköğretim kademesinde, öğretmen sayısında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 21. Yıllara Göre İlköğretim Kademesindeki Öğretmen Sayısı (1999-2018)

Eğitim-öğretim Yılı	İlköğretim	Eğitim-öğretim Yılı	İlköğretim	
			İlkokul	Ortaokul
1999-2000	325140	2009-2010	485 677	
2000-2001	345015	2010-2011	503 328	
2001-2002	372687	2011-2012	515 852	
2002-2003	373303			
2003-2004	384170	2012-2013	282 043	269 759
2004-2005	401 288	2013-2014	288 444	280 804
2005-2006	389 859	2014-2015	295 252	296 065
2006-2007	402 829	2015-2016	302 961	322 680
2007-2008	445 452	2016-2017	298 520	325 992
2008-2009	453 318	2017-2018	297 176	339 850

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri (1999-2000 yılları arası 2015-2016), Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018)

Yıllara göre ilköğretimdeki öğretmen sayısında yaşanan değişimi ifade eden tablo incelendiğinde; 2005-2006 eğitim-öğretim yılında yaşanan azalma dışında, 1999-2000 ile 2011-2012 yılları arasında ilköğretim kademesinde görev yapan öğretmen sayısında sürekli artış yaşandığı görölmektedir. 1999-2000 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde görev yapan öğretmen sayısı 325.140 iken 2011-2012 eğitim-öğretim yılında öğretmen sayısı 515.852 ye yükselmiştir. 4+4+4 sistem değişikliği sonrasında ilkokul kademesindeki öğretmen sayısındaki değişim, 2012-2013'den 2015-2016 eğitim-öğretim yılına kadar artış yönlü eğilim göstererek; 20 bin artışla 282.043'den 302.961'e yükselmiştir. 2015-2016'dan 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar ise bu sayıda yaklaşık 5 bin kişilik bir azalma meydana gelmiş ve

öğretmen sayısı 297.176'ya düşmüştür. Ortaokul kademesinde ise 2012-2013 ile 2017-2018 yılları kapsayan dönemde, öğretmen sayısında artış yaşanmış 2012-2013 yılında 269.759 olan ortaokul öğretmeni sayısı 2017-2018 yılında 339.850'ye yükselmiştir. İlköğretim kademesinde 1999-2000 eğitim-öğretim yılında ilköğretim kademesinde görev yapan öğretmen sayısı 325.140 iken, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında aynı kademe görev yapan toplam öğretmen sayısı yaklaşık 2 katına çıkarak 637.026'ya yükselmiştir.

2000 yılından sonra İlköğretim kademesinde net okullaşma oranlarında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 22. Yıllara Göre İlköğretim Kademesindeki Net Okullaşma Oranları (%)

Eğitim Öğretim Yılı	İlköğretimde Net Okullaşma Oranı (%)	Eğitim Öğretim Yılı	İlköğretimde Net Okullaşma Oranı (%)	
2000-2001	95,28	2010-2011	98,41	
2001-2002	92,40	2011-2012	98,67	
2002-2003	90,98	Eğitim Öğretim Yılı	İlkokulda (%)	Ortaokul (%)
2003-2004	90,21			
2004-2005	89,66	2012-2013	98,86	93,09
2005-2006	89,77	2013-2014	99,57	94,52
2006-2007	90,13	2014-2015	96,30	94,35
2007-2008	97,37	2015-2016	94,87	94,39
2008-2009	96,49	2016-2017	91,18	95,68
2009-2010	98,17	2017-2018	91,54	94,47

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri (1999-2000 yılları arası 2015-2016), Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018)

Yukarıda ilköğretim kademesinde yıllara göre gerçekleşen net okullaşma oranlarının ifade edildiği tablo incelendiğinde; 2000-2001 eğitim-öğretim yılından 2004-2005 eğitim-öğretim yılının kadar ilköğretimdeki net okullaşma oranlarında bir önceki yıllara göre azalma olduğu, bu oranın yüzde 95,28 seviyesinden yüzde 89,66 seviyesine indiği görülmektedir. 2005-2006 eğitim-öğretim yılında başlayan net okullaşma oranlarındaki artış 8 yıllık kesintisiz eğitimin son yılı olan 2011-2012

eğitim-öğretim yılına kadar devam etmiş ve bu kademedeki net okullaşma oranı yüzde 98,67'ye yükselmiştir. 4+4+4 sistem değişikliği sonrası ilkokulda net okullaşma oranları, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı ve 2013-2014 eğitim-öğretim yılında da artış göstermiş ve 2013-2014 eğitim-öğretim yılında zirve yaparak yüzde 99,57 oranına çıkmıştır. 2014-2015 eğitim-öğretim yılından 2016-2017 eğitim-öğretim yılına kadar ise bu oran bir önceki yıla göre azalmış, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında ise bir miktar artış göstererek yüzde 91,54 olarak gerçekleşmiştir.

2000 yılından sonra İlköğretim kademesinde, şube başına düşen öğrenci sayısında yıllara göre meydan gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 23. Yıllara Göre İlköğretim Kademesindeki şube Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2000-2018)

Eğitim Öğretim Yılı	İlköğretim	Eğitim Öğretim Yılı	İlköğretim	
			İlkokul	Ortaokul
2000-2001	30	2010-2011	25	
2001-2002	28	2011-2012	25	
2002-2003	27			
2003-2004	27	Eğitim Öğretim Yılı		
2004-2005	27	2012-2013	22	27
2005-2006	27	2013-2014	22	27
2006-2007	27	2014-2015	21	25
2007-2008	27	2015-2016	21	24
2008-2009	25	2016-2017	20	24
2009-2010	25	2017-2018	21	24

Kaynak: Tüik Eğitim İstatistikleri (1999-2000 yılları arası 2015-2016), Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018)

Tablo 23'te ifade edilen yıllara göre ilköğretim kademesindeki şube başına düşen öğrenci sayısı incelendiğinde; 2000-2001 eğitim-öğretim yılından itibaren 2011-2012 eğitim-öğretim yılına kadar şube başına düşen öğrenci sayısının azalma eğiliminde olduğu, azalma yönlü eğilimin 4+4+4 sistem değişikliği sonrasındaki dönemde ilkokul ve ortaokulda da görülebileceği, bu duruma tek aykırı durumun ise ilkokul kademesinde, 2017-2018'de yaşanan artışın olduğu görülmektedir. 2000 yılında 30 olan şube başına düşen öğrenci sayısı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında

ilkokul kademesinde 21, ortaokul kademesinde ise 24 seviyelerine gerilemiştir. Bu durumun, gerçekleşen yoğun inşaat faaliyetlerinin ve uygulamaya konulan “Eğitime Yüzde 100 Destek Projesi” gibi çalışmaların bir yansıması olduğu düşünülebilir.

2000 yılından sonra İlköğretim kademesinde, öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 24. Yıllara Göre İlköğretim Kademesindeki Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2000-2018)

Eğitim Öğretim Yılı	İlköğretim	Eğitim-öğretim Yılı	İlköğretim	
2000-2001	30	2010-2011	21	
2001-2002	28	2011-2012	20	
2002-2003	28			
2003-2004	27	Eğitim-öğretim Yılı	İlkokul	Ortaokul
2004-2005	26	2012-2013	20	19
2005-2006	27	2013-2014	19	18
2006-2007	26	2014-2015	18	17
2007-2008	24	2015-2016	18	15
2008-2009	23	2016-2017	17	17
2009-2010	22	2017-2018	17	16

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri (1999-2000 yılları arası 2015-2016), Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018)

Yıllara göre ilköğretim kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının değişimini ifade eden tablo incelendiğinde; 2000-2001 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde her bir öğretmene 30 öğrenci düşerken, sekiz yıllık zorunlu ilköğretimin son yılı olan 2011-2012 yılında her bir öğretmene 20 öğrencinin düştüğü görülmektedir. 4+4+4 sistem değişikliği sonrasında da aşağı yönlü bu hareket hem ilkokul hem de ortaokul kademelerinde devam etmiş, 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde ilkokullarda ortalama öğretmen başına 17 öğrenci düşerken, ortaokullarda ise bu rakam 16’ya inmiştir.

2018 yılında Ziya Selçuk’un başkanlığı döneminde yayımlanan “2023 Eğitim Vizyonu” belgesinde “Temel Eğitim” başlığı altında; Okulun ve çocukların

kendi mahallesinin bir parçası olarak geliştirilmesi gereği için kayıt bölgelerinde okul-mahalle spor kulüpleri kurulacağı, Çocukların ilgi, yetenek ve mizaçları doğrultusunda yaşam becerileri kazanımlarına yönelik Tasarım - Beceri Atölyeleri kurulacağı, İlkokul çocuklarının gelişimsel özellikleri dikkate alınarak tenefüs sürelerinin artırılabacağı, Türkçenin korunması ve geliştirilmesinin temel eğitimin omurgası olarak ele alınacağı, İlkokul kademesinin amaçları dikkate alınarak, çocukların değerlendirilmesi not yerine beceri temelli etkinlikler doğrultusunda yapılandırılacağı, ilkokul ve ortaokullarda çocukların izleme ve değerlendirilmesinde, e-portfolyo temelli bir gelişimsel izleme raporu kullanılacağı, İkili eğitim tümüyle kaldırılacağı, Yardımcı kaynak ihtiyacını büyük ölçüde ortadan kaldıracak düzenlemeler yapılacağı ve mevcut ödev verme uygulamalarının, öğrenmeye katkısı açısından yeniden yapılandırılacağına yer verilmiştir (MEB Vizyon Belgesi, 2018).

İlköğretim kademesinde 2000 yılından sonra şu değişiklikler yapılmıştır: Öğrencilerin yeterli ve dengeli beslenmelerine katkı sağlamak amacıyla 2011 yılında okul sütü projesi başlatılmış, okul sütü projesini 2014 yılında hayata geçirilen okullarda kuru üzüm dağıtım projesi izlemiştir. 2012 yılında ise 2000 yılından sonra okul kademelerinde yapılan en kapsamlı değişiklik olan 4+4+4 sistem değişikliği uygulamaya konulmuş ve bu kapsamda ilköğretim kademesi ilkokul ve ortaokul olmak üzere iki kademeye ayrılmıştır. Ayrıca değişiklikle zorunlu eğitim daha esnek bir yapıya bürünmüş ve 12 yıla çıkarılmıştır. 2012 yılında okula başlama yaşı da düşürülmüş ancak sonraki yıllarda yapılan düzenlemelerle bir miktar yükseltilmiştir. 2016 yılında GSB ile imzalanan protokol kapsamında “Yetenek Tarama ve Spora Yönlendirme Projesi” hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında önce 5. Sınıf düzeyindeki ardından değişiklik yapılarak 3. Sınıf düzeyindeki öğrencilere spor yetenek tarama testi uygulanmaya başlanmıştır. 2017 yılında ise 5. Sınıflarda “yabancı dil hazırlık sınıfı” pilot uygulamaya konulmuştur. 2000 yılından sonra

özellikle kız çocuklarının okullaşma oranlarını artırmaya yönelik birçok proje uygulanmıştır. Uygulanan projeler sonucu kız çocuklarının okullaşma oranlarında anlamlı oranda artış meydana geldiği görülmektedir.

4.5.3. Genel Ortaöğretimde Yapılan Değişiklikler:

Genel ortaöğretim; ilköğretime dayalı en az dört yıllık zorunlu eğitimle öğrencilere genel kültür kazandırmanın yanı sıra, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime, hem yükseköğretime veya geleceğe hazırlayan eğitim-öğretim sürecidir.

Bu bölümde 2000' yılından sora genel ortaöğretimde yapılan; lise türlerinde yaşanan değişiklikler, orta öğretimde eğitim süresinin 4 yıla çıkarılması, hazırlık sınıflarının kaldırılması, genel lise ve meslek liselerin 9. sınıflarında uygulanan programların ortak hale getirilmesi, bazı derslerin yabancı dilde öğretimine son verilmesi, haftalık ders saati sayısının azaltılması, proje okullarının kurulması ve yıllara göre genel ortaöğretimdeki yaşanan sayısal değişimler incelenmiştir.

Lise türlerinde yapılan değişiklikler, değişiklik tarihi ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanını ile birlikte Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Lise Türlerinde Yaşanan Değişiklikler

No	Yıl	Yapılan Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2003	Sosyal Bilimler Liselerinin kurulması	
2	2005	Süper Liselerin Anadolu Lisesine dönüştürülmesi	
3	2005	Ortaöğretimin 4 Yıla Çıkarılması	
4	2005	Lise Hazırlık Sınıfının Kaldırılması	Hüseyin Çelik
5	2005	9. Sınıflarda Ortak Programa Geçilmesi	
6	2005	Diğer Bakanlıklar Bünyesindeki Lise Türlerinin MEB'e devredilmesi	
7	2008	Lise Çeşidinin 79'dan 15'e düşürülmesi	
8	2008-2014	Lise Çeşidinin 15'den 9'a düşürülmesi	Çelik-Çubukçu-Dinçer-Avcı
9	2010-2014	Genel Liselerin Anadolu Lisesine dönüştürülmesi	Çubukçu-Dinçer-Avcı
10	2014	Temel Liselerin açılması	
11	2015	Liselerde Devamsızlık Süresinin Düşürülmesi	Nabi Avcı
12	2015	Polis Kolejinin kapatılması	
13	2016	Askeri Liselerin kapatılması	İsmet Yılmaz
14	2016	Proje Okullarının Kurulması	

Tablo incelendiğinde 2005 yılı, genel ortaöğretim kademesi içinde çok sayıda değişikliğin yapıldığı bir yıl olarak görülmektedir. Tabloda dikkat çeken bir başka ayrıntı ise çeşitli tarihlerde yapılan düzenlemelerle ortaöğretim kurumu çeşitliğinin azaltılmaya çalışılmasıdır.

Genel Ortaöğretim kademesinde yapılan değişiklikler aşağıda açıklanmıştır.

2003 yılında Hüseyin Çelik döneminde *Edebiyat ve Sosyal Bilimler alanlarında ihtiyaç duyulan üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesine kaynaklık etmek, edebiyat ve sosyal bilimler alanlarındaki ilgi ve yetenekleri üst düzeyde olan öğrencileri bu alanlarda yüksek öğretime hazırlamak, Türk sanat ve kültür birikimini anlayıp yorumlayabilen, yeni bilgi ve projeler üretebilen bireyler yetiştirmek, öğrencilerde geçmiş nesiller ile çağdaşları arasında ortak duyguların uyandırılmasını sağlamak ve Öğrencileri edebiyat ve sosyal bilimler alanlarında*

araştırmaya yöneltecek ve gelişmelere ilgilerini uyandıracak ortam ve şartları hazırlamak amaçlarıyla Sosyal Bilimler Liseleri kurulmuştur. Öğrenim süresi hazırlık+4 yıl olan sosyal bilimler liseleri diğer ortaöğretim kurumları gibi 9. ve 10. Sınıf seviyelerinde ortak öğretim programları uygulanmaktadır. 10. sınıftan sonra alan seçimi yapılmaksızın Talim Terbiye Kurulunun SBL'ler için oluşturduğu ortak ders çizelgesini takip ederek Türkçe-Matematik programı uygulanmaktadır. Sosyal Bilimler Liselerinde 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren dil sınıfları açılabilir. Yönetmeliğe göre okula alınacak öğrenci sayısı 96, sınıf mevcudu ise 24 kişiyi geçmemektedir (MEB, 2003).

Yine Hüseyin Çelik döneminde 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren bir yıl hazırlık eğitimi verilen ve not ortalaması ile girilen yabancı dil ağırlıklı “Süper Liselerin” tamamı, 9. Sınıftan başlayarak kademeli olarak Anadolu lisesi ismini almıştır. Aynı yıl; uygulanan programlar bakımından Millî Eğitim Bakanlığı denetiminde olup, diğer bakanlıklara bağlı olarak faaliyet gösteren Adalet, Meteoroloji, Tapu Kadastro ve Tarım meslek liseleri Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. Böylece ortaöğretim kademesinde bulunan askeri liseler ve polis kolejleri dışındaki tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır (MEB SGB, 2011).

18-19 Ağustos 2008 tarihinde, Başkent Öğretmenevinde "Ortaöğretimde Okul Çeşitliliğinin Azaltılması ve Program Çeşitliliğine Önem Verilmesi" konulu çalıştay düzenlenmiştir. (milliyet.com.tr, 2008) Bu çalıştay sonrası hayata geçirilen uygulamalar ile ortaöğretimdeki lise çeşidi 79'dan 15'e, ardından 2014 yılına kadar olan süreçte 9'a düşürülmüştür. 2010 yılında Nimet Çubukçu döneminde yayımlanan genelge ile 2014 yılına kadar 1953 genel lise Anadolu lisesine dönüştürülmüştür.

Daha önceleri “güzel sanatlar ve spor liseleri” olarak hizmet veren okullar ayrılarak, “güzel sanatlar liseleri” ve "spor liselerine" olarak ikiye ayrılmıştır. Bu

düzenlemeler neticesinde Ortaöğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde Anadolu, fen, sosyal bilimler, Anadolu öğretmen liseleri, güzel sanatlar ve spor liseleri olmak üzere 6 lise türü bulunmaktadır. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı 22 okul türü düzenlemeler sonrası 2'ye düşürülerek "Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi" ile "Çok Programlı Anadolu Lisesi" adı altında hizmet vermektedir. Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bünyesindeki "Anadolu imam hatip liseleri ve imam hatip liselerini tek çatı altında birleştirerek Anadolu imam hatip lisesine dönüştürülmüştür. Bu liseler dışında Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde bir de açık öğretim lisesi bulunmaktadır (hurriyet.com.tr, 2014).

Düzenlemeler öncesi 2008 yılında Türk Eğitim Sisteminde yer alan lise türleri ve bu türlerdeki okul sayıları şöyledir:

Liseler: *Lise (Resmi ve Gündüz öğretimi yapan liseler-1733); Lise, Özel lise (Yabancı Dil Ağırlıklı Program uygulayan liseler-849), Özel Lise (119), Anadolu Lisesi (437), Yabancı Dille Öğretim Yapan Özel Lise (252), Fen Lisesi (63), Özel Fen Lisesi (72), Özel Akşam Lisesi (25), Spor Lisesi (4), Polis Koleji (1).*

Açık öğretim Lisesi: *Açık öğretim Lisesi/Mesleki Açık öğretim Lisesi (159).*

Çok Programlı Liseler: *Çok Programlı Lise (724).*

Güzel Sanatlar Liseleri: *Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi (55), Güzel Sanatlar Lisesi (1).*

Öğretmen Liseleri: *Anadolu Öğretmen Lisesi (115).*

İmam Hatip Liseleri: *İmam Hatip Lisesi (426), Anadolu İmam Hatip Lisesi (120), İmam Hatip Lisesi (Yabancı dil ağırlıklı-2).*

Ticaret Meslek Liseleri: *Ticaret Meslek Lisesi (318), Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (143).*

Teknik Liseler: *Teknik Lise (Erkek Teknik-220), Anadolu Teknik Lisesi (Erkek Teknik-94), İnşaat Teknik Lisesi (2), Motor Teknik Lisesi (2), Anadolu Tekstil Teknik Lisesi (Kız Teknik-1), Tekstil Teknik Lisesi (Erkek Teknik-1).*

Endüstri Meslek Liseleri: *Endüstri Meslek Lisesi (421), Anadolu Meslek Lisesi (186), Denizcilik ve Su Ürünleri Meslek Lisesi (1), Kimya Meslek Lisesi (1), Matbaa Meslek Lisesi (2), Motor Meslek Lisesi (2), Yapı Meslek Lisesi (2), Ortopedik Özürlüler Meslek Lisesi (2), Tekstil Meslek Lisesi (3), Anadolu Tekstil Meslek Lisesi (2).*

Kız Meslek Liseleri: *Meslek Lisesi (Kız Teknik-335), Anadolu Meslek Lisesi (Kız Teknik-174), Özel Meslek Lisesi (Kız Teknik-2), Özel Anadolu Meslek Lisesi (Kız Teknik- 1), Anadolu Hazır Giyim ve Deri Hazır Giyim Meslek Lisesi (1), Tekstil*

Meslek Lisesi (3), Anadolu Tekstil Meslek Lisesi (3), Kuaförlük Meslek Lisesi (1), Anadolu Seramik Meslek Lisesi (1), Terzilik Meslek Lisesi (1), Geleneksel Türk Sanatları Meslek Lisesi (Kız Teknik-1), Süs Bitkileri Meslek Lisesi (1), Anadolu Süs Bitkileri Meslek Lisesi (1) Anadolu Moda Tasarımı Meslek Lisesi (1).

Sağlık Meslek Liseleri: *Sağlık Meslek Lisesi (254), Anadolu Sağlık Meslek Lisesi (2), Laboratuvar Sağlık Meslek Lisesi (2), Ortopedik Cihaz ve Protez Teknisyen Okulu (1).*

Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri: *Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi (2), Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi (79), Özel Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi (5).*

Diğer Meslek Liseleri: *Adalet Meslek Lisesi (3), Anadolu İletişim Meslek Lisesi (16), Anadolu Denizcilik Meslek Lisesi (8), Anadolu Tapu Kadastro Meslek Lisesi (1), Tarım Meslek Lisesi (Ziraat Meslek Lisesi-10), Konservatuvar (7), Anadolu Meteoroloji Meslek Lisesi (1), İşitme Engelliler Meslek Lisesi (11)*

(milliyet.com.tr, 2008).

2014 yılında Nabi Avcı döneminde, 13 Eylül 2014 tarihli Resmî Gazete ‘de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde; “temel lise dönüşüm programına alınan kurumların kurucuları tarafından açılan ve faaliyetleri 2018-2019 eğitim-öğretim yılının sonuna kadar devam eden ortaöğretim özel okulları” olarak tanımlanmış ve Temel liseler açılmıştır (MEB, 2014). 14 Mart 2014 Tarihli ve 28941 Sayılı Resmî Gazetede Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yayımlanmış, bu değişiklikle özel okula dönüşüm program devreye alınarak Temel Liseler ortaya çıkmıştır. Bu programa göre 2 Haziran 2014'ten itibaren başvuru yapan dershanelerden Temel lise veya özel okul olmak için belirlenen koşulları taşıyanların dönüşümleri 01.09.2015 tarihine kadar gerçekleştirilmiştir. Bu süre zarfında 3 bin 530 olan dershaneden 2 bin 536'sı dönüşüm programına başvururken, 700 dersane faaliyetine son vermiştir. 1463 dersane dönüşüm okulu olurken bu okulların 1221 tanesi temel lise olarak faaliyetlerini sürdürmüştür (Hürriyet, 2015).

Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı, parasız yatılı ve üniformalı olarak ortaöğretim kademesinde eğitim-öğretim veren Polis Kolejleri, Anadolu liselerinin fen bilimleri programlarına göre eğitim-öğretim yapmaktaydılar. Emniyet teşkilatına

orta ve üst kademe amir yetiştiren Polis Akademilerine öğrenci veren Polis Koleji ilde defa 1938 yılında Ankara’ da kurulmuştur. 1979 yılında hazırlık sınıfı eklenerek eğitim süresi 4 yıla çıkmış, 2005 yılında MEB bünyesindeki ortaöğretim kurumlarından hazırlık sınıfının kaldırılmasıyla Polis Kolejilerindeki hazırlık sınıfı da kaldırılmıştır. 1985 yılında İzmir, İstanbul ve Afyon illerine 1988 yılında Adana ve Kayseri’ye Polis Koleji açılmış aynı yıl Afyon Polis Koleji ise kapatılmıştır. 1992 yılında Adana, İzmir ve Kayseri Polis Kolejleri ve 1994 yılında İstanbul Polis Koleji kapatılmıştır (Sabah Gazetesi). 2004 yılında açılan Bursa Polis Koleji 2013 yılında kapatılmıştır (Bursa POMEM). Nabi Avcı döneminde; 7 Mart 2015 tarihinde TBMM’de kabul edilen 6638 sayılı İç Güvenlik Paketi kapsamında: Polis Kolejleri kapatılmış, burada okuyan öğrencilere, Ortaöğretime geçiş için girdikleri sınav puanları baz alınarak, diğer ortaöğretim kurumlarına geçiş hakkı tanınmıştır. Polis Koleji öğretmenleri de kadro derecelerine uygun olarak MEB bünyesindeki okullara öğretmen olarak atanmışlardır (Sabah Gazetesi, 2015).

Harp okulları ile Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Fakülte ve Yüksek Okullar gibi diğer üst eğitim kurumlarına öğrenci hazırlamak için, MEB bünyesindeki yabancı dil ağırlıklı liselerin fen programları doğrultusunda eğitim-öğretim yapmış olan Askeri Liselere girebilmek için: ÖSYM tarafından yapılan Askeri Liseler Sınavı’ndan (ALS) barajı geçmek, ardından Ön Sağlık Muayenesi, Bedeni Yeterlilik Sınavı, Mülakat ve Sağlık Muayenesi aşamalarından geçmek gerekmektedir (sorgunmehmetakifersoyoo.meb.k12.tr, 2017). Türkiye’de faaliyet göstermiş Askeri Liseler: 1845 yılında Mekteb-i Fünun-ı İdadiye ismiyle kurulup, İstanbulda yer alan 1925’te Kuleli Askerî Lisesi; 1983 yılında İzmir’de kurulan Maltepe Askeri Lisesi, kuruluşu 1773 tarihine dayanan Maltepe Askeri Lisesi’nin devamı olarak 1946’dan itibaren İstanbul Heybeliada’da hizmet veren İstanbul Heybeliada’da Deniz Lisesi ve kuruluşu 1845 yılına dayanan Bursa Işıklar Askerî Hava Lisesidir (egitimajansi.com, 2016). 2016 yılında İsmet Yılmaz döneminde, 15 Temmuz Darbesi sonrası çıkarılan

669 sayılı “*Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname*”nin 104. Maddesi çerçevesinde Askeri Liseler, Harp Okulları ve Astsubay Hazırlama okulları kapatılmıştır. Ortaöğretim kademesinde eğitim-öğretim yapan Askeri Liseler ve Astsubay Hazırlama Okulları’nda okuyan öğrencilere, KHK’nın 105 maddesi kapsamında, ortaöğretime geçiş sınavlarında aldıkları puanlara göre, MEB bünyesindeki ortaöğretim kurumlarına geçiş hakkı tanınmıştır (Resmi Gazete, 2016).

2005 yılında Hüseyin Çelik döneminde ortaöğretim kademesinde çok sayıda değişikliği bünyesinde barındıran kararlar alınmıştır. Değişikliğin ana sebebi dönemin Milli Eğitim Bakanı tarafından “*AB perspektifi bunu gerektiriyor*” sözleriyle ifade edilmiştir. Bazı Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamalar örnek verilerek, Türkiye’deki 3 yıllık ortaöğretim süresinin diploma denkliği açısından sorunlara yol açtığını bu sebeple de ortaöğretim süresinin 4 yıla çıkarılmasının mutlak manada gerekli olduğu ifade edilmiştir. Yine bakan tarafından, bu uygulamanın Talim Terbiye Kurulu’nca, 2003-2004 eğitim-öğretim yılı itibariyle uygulamaya konulması planlandığı ancak 57. Hükümetin; o dönem için fiziki mekân donanım ve öğretmen yetersizliği bulunması sebebiyle 4 yıllık lise uygulamasının 2 yıl ertelendiği belirtilmiştir. 4 yıllık lise uygulaması 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulamaya konulmuştur (memurlar.net, 2005).

Bu çoklu değişiklikler kapsamında Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi ve Süper Lise türlerinde uygulanan Hazırlık sınıfı uygulaması kaldırılmış, bunun yerine diğer sınıf seviyelerindeki yabancı dil ders saatlerinin sayısı artırılmıştır. Hazırlıkla birlikte 5 yıl eğitim veren Galatasaray Lisesi, İstanbul Lisesi, Kadıköy Anadolu Lisesi ve sosyal bilimler liselerinde hazırlık sınıfı uygulaması 4+1(hazırlık) yıl olarak uygulanmaya başlanmıştır (Hürriyet, 2005).

Bakan Hüseyin Çelik, 25 ilde yapılan bir araştırmaya göre; araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun “*hazırlık sınıfının fonksiyonel, yararlı ve dil öğreniminde faydalı olmadığını*” düşündüğünü ifade ederek, uygulamanın temelini bu araştırmaya dayandığını dile getirmiştir (Memurlar.net, 2005). Anadolu ve fen liselerinde, bazı derslerin yabancı dilde öğretimine son verilmiştir. Yabancı dil eğitiminde ağırlık liselerden ilköğretim kademesine kaydırılarak, yabancı dil eğitiminin 4. sınıftan başlaması kararlaştırılmıştır (Hürriyet, 2005).

Daha önceleri 9. Sınıfta farklı öğretim programları uygulanan Meslek liseleri ve Genel liselerinin, 9. Sınıf öğretim programları ortak hale getirilerek 9. Sınıfı sonrası bu lise türleri arasında geçiş yapılabilmesi sağlanmıştır. Ayrıca bu kapsamda 2004-2005 eğitim-öğretim itibarıyla 40’ı genel lise 65’i meslek lisesi olmak üzere 105 pilot okulda uygulanan; 9. sınıf haftalık ders çizelgesinde yer alan ortak beceriler, bilgisayar ile tanıtım ve yönlendirme dersleri, 2005-2006 öğretim yılından itibaren tüm lise türlerinde uygulamaya konulmuştur (Hürriyet.com.tr, 2005).

2005 yılında yapılan değişiklikler kapsamında ortaöğretim kurumlarında uygulanan haftalık ders çizelgesinde değişikliğe gidilerek, haftalık ders saati sayısını azaltılmıştır. Genel liselerde haftalık ders saati 33’den 30’a, Anadolu öğretmen liselerinde 41’den 36’ya, fen liselerinde 41’den 35’e, güzel sanatlar liselerinde 40’dan 35 saate düşürülmüştür (Türk, 2015). Ancak 2010,2012 ve 2013 yıllarında yapılan değişikliklerle haftalık ders saati sayısının yeniden artırıldığı görülmektedir. Okul türlerine göre haftalık ders çizelgelerinin yıllara göre toplam ders saati değişimi aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 6. Okulu Türlerine Göre Haftalık Ders Çizelgelerinin Yıllara Göre Toplam Ders Saati Değişimi

Kurul Kararları	19.08.1998 (174)				14.07.2005 (193)					20.07.2010 (76)					14.08.2012 (124)				28.03.2013 (18)				27.02.2013 (6)				
	Hız.	9.	10.	11.	Hız.	9.	10.	11.	12.	Hız.	9.	10.	11.	12.	Hız.	9.	10.	11.	12.	Hız.	9.	10.	11.	12.			
Genel Lise	-	33	33	33	-	30	30	30	30	-	30	30	30	30	37	37	37	37	37	35	35	35	35	35			
Anadolu Lisesi	34	37	37	37	-	35	35	35	35	35	35	35	35	35	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40			
Hazırlık Sınıfı Bulunan Anadolu Lisesi (Yab. Dil Ağırlıklı Lise)*	34	37	37	37	-	-	-	-	-	33	35	35	35	35	33	40	40	40	40	34	40	40	40	40			
Anadolu Öğretmen Lisesi	34	41	41	41	-	36	36	36	36	-	35	38	38	38	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40			
Fen Lisesi	34	41	41	41	-	35	35	35	35	-	35	37	37	37	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40			
Sosyal Bilimler Lisesi	-	-	-	-	35	35	35	37	37	34	35	40	40	40	-	40	40	40	40	34	40	40	40	40			
Güzel Sanatlar Lisesi-Görsel	38	40	40	40	-	35	35	35	35	-	35	35	35	35	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40			
Güzel Sanatlar Lisesi-Müzik	38	40	40	40	-	35	35	35	35	-	35	35	35	35	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40			
Spor Lisesi	-	-	-	-	-	34	34	34	34	-	35	35	35	35	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40			

Not: *2005-2006 eğitim öğretim yılında yabancı dil ağırlıklı liseler uygulamadan kaldırılmıştır.

Kaynak: Şekil Türk Eğitim Sistemi ve Ortaöğretim isimli kitabın 66. sayfasından alıntıdır.

2015 yılında Nabi Avcı döneminde 01/07/2015 tarihli ve 29403 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde yapılan değişiklikle; liselerde daha önceleri 20 günü özürsüz 25 günü özürlü olmak üzere toplam 45 günlük devamsızlık süresi, 10 günü özürsüz 20 günü özürlü olmak üzere toplam 30 güne düşürülmüştür (MEB, 2015).

2016 yılı İsmet Yılmaz döneminde; 1 Eylül tarihinde *Resmî Gazete* 'de yayımlanan "MEB Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nin 1. Maddesinde ifade edilen "yurt içinde ve yurt dışında yerli veya yabancı kurum ve kuruluşlarla veya başka ülkelerle iş birliği anlaşmaları çerçevesinde kurulan ve ulusal veya uluslararası proje yürüten okul ve kurumlar ile belirli eğitim reformu ve programları uygulayan" okulların proje okulu olabilmemesinin önü açılmıştır.

- "Uygulanacak projenin niteliğine uygun kendi türünde fiziki altyapı, donanım, insan kaynağına sahip olması; eğitsel ve

- sosyal faaliyetler bakımından bulunduğu yerleşim yerindeki diğer okullar arasında ön plana çıkması*
- *Bakanlıkça ulusal veya uluslararası düzeyde yeni ya da farklı bir program veya projeyi uygulayan veya uygulanması planlanan okul olması*
  - *Kamu kurum/kuruluşları, organize sanayi bölgesi, serbest ticaret bölgesi, ilgili alanda büyük ölçekli işletme veya sivil toplum kuruluşları ile görev alanına uygun kendine has uygulamalar ve kapsamlı çalışmalar içeren konularda protokol yapması*
  - *Alana ait bir dal programında eğitim yapan mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu olması*
  - *Bakanlığın kabul ettiği uluslararası yetkili kurum ve kuruluşlarca akredite edilmiş olması*
  - *Merkezi sınavlarda kendi türünde başarı ortalamasına göre il genelinde ilk beş dereceye sahip olması*
  - *Okulun açılış tarihi, yapısı veya yetiştirdiği devlet adamları itibarıyla tarihi nitelik taşıması”*

Proje okullarında görev alacak öğretmenlerin atamasında adaylık süresi dahil en az 4 yıl öğretmenlik yapmış olması, zorunlu çalışma yükümlülüğünü tamamlamış ya da muaf olması, son 4 yıl içinde adli veya idari soruşturma sonucu aylıktan kesme ya da daha üst ceza almamış olması veya soruşturma sonucu görev yerinin değiştirilmemiş olması ve son olarak atanacağı eğitim kurumunun bulunduğu ilde görev yapıyor olması gibi şartlar aranmaktadır (Madde:13). Proje okullarında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 38. maddesine göre öğretim elemanları ders vermek üzere görevlendirilebilmektedir (Madde:14).

Proje okullarında her ders yılı sonunda yıl boyunca yapılan eğitim-öğretim faaliyetleri, özgün uygulamalar, elde edilen kazanımlar ve yeni uygulamalara ait önerilerin yer aldığı bir rapor hazırlanarak okul türünün bağlı bulunduğu genel müdürlüğe gönderilerek rapor incelemeye tabi tutulmaktadır (Madde:20).

2016-2017 eğitim-öğretim yılında Türkiye genelinde; 13'ü birden fazla proje uygulayan 99 imam hatip okulu; Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı 58 Anadolu,

fen, sosyal bilimler lisesi; Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı 6 meslek lisesi ile FETÖ' den MEB' devredilen 37 fen ve sosyal bilimler lisesi olmak üzere toplam 200 okul proje okulu olarak eğitim-öğretim yapmıştır (egitimcaddesi.com, 2016). 2017-2018 eğitim-öğretim yılında ortaöğretime geçiş sisteminin değişmesi ile sınavla öğrenci alan okullar arasında fen liseleri, sosyal bilimler liseleri ve anadolu liselerinin yanı sıra proje uygulayan okullara da yer verilmiştir. Bu değişiklik sebebiyle proje okulu sayısında artış olmuştur. Proje okulu olan lise türleri arasında bazı anadolu liseleri, meslek liseleri ve imam hatip liseleri yer almaktadır. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında proje okulu olarak eğitim verecek okulların ilan edildiği 30.05.2018 tarihli yazıya göre Türkiye'deki özel program ve proje uygulayan okul sayısı 569'dur (MEB, 2018).

Bu bölümde; yıllara göre genel ortaöğretimdeki okul/birim sayısı, derslik sayısı, öğrenci sayısı, öğretmen sayısı, ortaöğretim kademesindeki net okullaşma oranları, şube başına düşen öğrenci sayısı ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı gibi parametrelerde yaşanan sayısal değişiklikler incelenmiştir.

2000 yılından sonra Genel Ortaöğretimde, okul/birim ve derslik sayılarında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 26. Genel Ortaöğretimdeki Okul/Birim ve Derslik Sayısı (1999-2018)

Eğitim- öğretim Yılı	Okul/Birim Sayısı			Derslik Sayısı		
	Resmi Genel Ortaöğretim	Özel Genel Ortaöğretim	Toplam	Resmi Genel Ortaöğretim	Özel Genel Ortaöğretim	Toplam
1999-2000	2215	441	2656	32724	3207	35931
2000-2001	2288	459	2747	37.423	3258	40.681
2001-2002	2175	460	2635	41.540	3984	45.524
2002-2003	2215	337	2552	46.894	3056	49.950
2003-2004	2268	459	2727	49.543	3498	53.041
2004-2005	2357	582	2939	50.898	4614	55.512
2005-2006	2778	628	3406	50.898	4614	55.512
2006-2007	2994	696	3690	56.552	6112	62.664
2007-2008	3119	711	3830	52.347	8533	60.880
2008-2009	3270	783	4053	63.013	6946	69.959
2009-2010	3358	709	4067	67.895	7285	75.180
2010-2011	3328	774	4102	70.121	7845	77.966
2011-2012	3331	840	4171	69.532	8076	77.608
2012-2013	3307	907	4214	77.216	8317	85.533
2013-2014	2737	1007	3744	75.417	9386	84.803
2014-2015	2781	1174	3955	70.030	10635	80.665
2015-2016	2807	2504	5311	64.352	26397	90.749
2016-2017	2979	2246	5225	58.371	30560	88.931
2017-2018	3111	2606	5717	61132	35320	96.452

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Resmi genel ortaöğretimdeki okul sayısındaki değişimin; 2001-2002 eğitim-öğretim yılından 2009-2010 yılına kadar artış olarak, 2009-2010'dan 2012-2013 eğitim-öğretim yılına kadar ise yatay yönde seyretmiştir. 4+4+4 değişikliğinin yapıldığı 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 3.307 olan okul sayısı bir sonraki yıl 470 adet azalmış ve 2.737 ye düşmüştür. 2013-2014'den sonra yeniden yükselişe geçen bu sayı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 3.111'e ulaşmıştır. Özel öğretim kurumları genel müdürlüğüne bağlı genel orta öğretim kurumu sayısında ise 2002-2003 eğitim-öğretim yılı dışında, hep bir önceki yıla göre artış yönlü değişimler gerçekleşmiştir. Bu sayıda en büyük artışın, dershanelerin dönüşüm sürecinin ve özel öğretim

kurumlarında eğitim-öğretim gören öğrencilere yönelik devlet desteğinin başladığı 2014-2015 yılından sonra meydana geldiğini görülmektedir. 2014-2015 eğitim-öğretim yılında özel eğitim kurumu olarak genel ortaöğretim hizmeti veren kurum sayısının yüzde 113'lük bir artışla, 1174'ten 2.504'e yükseldiği ve bu yılda 2.807 olan resmi genel ortaöğretim sayısına en yüksek oranda yaklaştığı görülmektedir. 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi sonrası FETÖ örgütüyle ilişkili görülen bazı kurumların kapatılmasıyla, bu sayı bir önceki yıla göre 258 azalarak 2.246'ya düşmüştür. 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde ise 2606 ile en yüksek seviyeye ulaştığı ifade edilebilir. 1999-2000 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki dönemde bu kademedeki hizmet veren okul/birim sayısında yaklaşık yüzde 115'lik bir artışın meydana gelerek 2656'dan 5717'ye yükselmiştir. Aynı dönem içerisinde, aynı kademdeki derslik sayısında meydana gelen artış ise yaklaşık yüzde 168 olmuş ve derslik sayısı 35.931'den 96.452'ye çıkmıştır.

2000 yılından sonra Ortaöğretim kademesinde, öğrenci sayısında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 27. Yıllara Göre Genel Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayısı (1999-2018)

Eğitim-öğretim Yılı	Genel Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayısı	Eğitim-öğretim Yılı	Genel Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayısı
<i>1999-2000</i>	1.399.912	<i>2009-2010</i>	2 420 691
<i>2000-2001</i>	1.487.415	<i>2010-2011</i>	2 676 123
<i>2001-2002</i>	1.673.363	<i>2011-2012</i>	2 666 066
<i>2002-2003</i>	2.038.003	<i>2012-2013</i>	2 725 972
<i>2003-2004</i>	1.963.998	<i>2013-2014</i>	2 906 291
<i>2004-2005</i>	1 937 055	<i>2014-2015</i>	2 902 954
<i>2005-2006</i>	2 075 617	<i>2015-2016</i>	3 047 503
<i>2006-2007</i>	2 142 218	<i>2016-2017</i>	2 912 093
<i>2007-2008</i>	1 980 452	<i>2017-2018</i>	3 074 642
<i>2008-2009</i>	2 271 900		

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 1.399.912 olan genel ortaöğretimdeki öğrenci sayısının, 2002-2003 eğitim-öğretim yılına kadar artarak 2.038.003'e ulaştığı görülmektedir. Bu rakam sonraki 2 yılda azalarak 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 1.937.055'e düşmüş, daha sonraki 2 yıl sürede artarak 2.142.218'e yükselmiştir. 2007-2008 eğitim-öğretim yılındaki azalma sonraki yıllarda yerini artış yönlü bir eğilime bırakmış, bu yıldan sonra 2015-2016 eğitim-öğretim yılına kadar artarak 2015-2016 eğitim-öğretim yılında 3 milyonun üzerine çıkarak 3.047.503 olarak gerçekleşmiştir. Genel ortaöğretimdeki öğrenci sayısı 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 2.912.093'e düşse de bir sonraki sene yeniden 3 milyon seviyesinin üzerinde 3.074.642 olmuştur. 1999-2000 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında genel orta öğretimdeki öğrenci sayısında yüzde 119'luk bir artış meydana gelerek, bu sayı 1.399.912'den 3.074.642'ye çıkmıştır.

2000 yılından sonra Ortaöğretim kademesinde, öğretmen sayısında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 28. Yıllara Göre Genel Ortaöğretimdeki Öğretmen Sayısı (1999-

Eğitim-öğretim Yılı	Genel Ortaöğretimdeki Öğretmen Sayısı	Eğitim-öğretim Yılı	Genel Ortaöğretimdeki Öğretmen Sayısı
1999-2000	70.137	2009-2010	111 896
2000-2001	71.502	2010-2011	118 378
2001-2002	72.621	2011-2012	122 716
2002-2003	77.253	2012-2013	119 393
2003-2004	79.545	2013-2014	117 353
2004-2005	93 209	2014-2015	123 160
2005-2006	102 581	2015-2016	151 458
2006-2007	103 389	2016-2017	147 868
2007-2008	106 270	2017-2018	159 579
2008-2009	107 789		

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. (Rakama özel öğretim kurumları da dahildir.)

Genel ortaöğretimde yıllara göre öğretmen sayılarının verildiği tablo incelendiğinde; bu rakamın 1999-2000 eğitim-öğretim yılından başlayarak 2011-2012 eğitim-öğretim yılına kadar arttığı, bu süre zarfında 70.137'den 112.716'ya yükseldiği görülmektedir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilen 4+4+4 sistem değişikliği sonrası genel ortaöğretimdeki öğretmen sayısı 2 yıl süre ile azalıp 2013-2014 eğitim-öğretim yılında 123.160'a düşmüştür. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında görülen yaklaşık 30 binlik bir sıçrama sonrası bu sayının 151.458'e ulaşmasının sebebi, bu yıldan geçerli olmak üzere hayata geçirilen özel okul teşvikleriyle beraber özel ortaöğretim kurumu sayısındaki artış ve bu artışın, genel ortaöğretimdeki öğretmen sayısına yansımaları ile açıklanabilir. 2016-2017 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde genel ortaöğretimdeki öğretmen sayısında bir miktar azalma yaşanarak 147.868' düşmüştür. 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 70.137 olan genel ortaöğretimdeki öğretmen sayısının, 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde yüzde 127'lik bir artışla 159.579'a yükseldiği görülmektedir. 2000 yılından sonra Ortaöğretim kademesinde, net okullaşma oranlarında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 29. Yıllara Göre Ortaöğretim Kademesindeki Net Okullaşma Oranları (%) (2000-2018)

Eğitim-öğretim Yılı	Net Okullaşma Oranı (%)	Eğitim-öğretim Yılı	Net Okullaşma Oranı (%)
2000-2001	43,95	2009-2010	64,95
2001-2002	48,11	2010-2011	66,07
2002-2003	50,57	2011-2012	67,37
2003-2004	53,37	2012-2013	70,06
2004-2005	54,87	2013-2014	76,65
2005-2006	56,63	2014-2015	79,37
2006-2007	56,51	2015-2016	79,79
2007-2008	58,56	2016-2017	82,54
2008-2009	58,52	2017-2018	83,58

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri (1999-2000 yılları arası 2015-2016), Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018)
(not: tabloda genel ve mesleki orta öğretim verileri birlikte yer almaktadır.)

Tablo 30 incelendiğinde; 2000-2001 eğitim-öğretim yılında yüzde 43,95 olan ortaöğretim kademesindeki net okullaşma oranınının 17 yıllık süre zarfında yaklaşık iki katına çıkarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde yüzde 83,58 oranına ulaştığı görülmektedir. Net okullaşma oranlarının 2005-2006 ve 2008-2009 eğitim-öğretim yıllarındaki küçük gerilemeler dışında 200-2001 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki dönemde artış eğilimi göstermiştir. 4+4+4 sistem değişikliğinin uygulamaya konulmasıyla beraber, ortaöğretimin zorunlu eğitim kapsamına alındığı 2012-2013 eğitim-öğretim yılı, bir önceki yıla göre en büyük artışın yaşandığı yıl olarak dikkat çekmektedir. 2000-2001 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar olan dönemde genel ortaöğretim kademesindeki net okullaşma oranlarında yüzde 90’lık bir artış meydana gelerek, bu oran yüzde 43,95’ten, yüzde 83,58’e yükselmiştir.

2000 yılından sonra ortaöğretim kademesinde, öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 30. Ortaöğretim Kademesinde Şube Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2000-2018)

Eğitim-öğretim Yılı	Şube Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Eğitim-öğretim Yılı	Şube Başına Düşen Öğrenci Sayısı
2000-2001	30	2009-2010	26
2001-2002	32	2010-2011	27
2002-2003	29	2011-2012	26
2003-2004	29	2012-2013	23
2004-2005	28	2013-2014	23
2005-2006	29	2014-2015	21
2006-2007	29	2015-2016	20
2007-2008	28	2016-2017	18
2008-2009	27	2017-2018	18

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri (1999-2000 yılları arası 2015-2016), Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018)

Tablo 30 incelendiğinde yıllara göre genel ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısının 2000 yılından sonra genel olarak azalma eğiliminde olduğu, 2001-2002,2005-2006 ve 2010-2011 eğitim-öğretim yıllarında bu sayıda artışların meydana geldiği görülmektedir. 2000-2001 eğitim-öğretim yılında 30 olan ortaöğretimde şube başına düşen öğrenci sayısı, 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar olan dönemde yüzde 40 azalmış ve bu dönemde 18 olarak gerçekleşmiştir.

2000 yılından sonra Ortaöğretim kademesinde, öğretmen başına düşen öğrenci sayısında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 31. Ortaöğretim Kademesinde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2000-2018)

Eğitim-öğretim Yılı	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Eğitim-öğretim Yılı	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
2000-2001	15	2009-2010	18
2001-2002	18	2010-2011	18
2002-2003	18	2011-2012	16
2003-2004	18	2012-2013	16
2004-2005	16	2013-2014	15
2005-2006	16	2014-2015	14
2006-2007	16	2015-2016	13
2007-2008	15	2016-2017	13
2008-2009	17	2017-2018	12

Kaynak: TÜİK Eğitim İstatistikleri (1999-2000 yılları arası 2015-2016), Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018)

Tablo 31 incelendiğinde genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının 17 yıllık dönemde genel olarak azaldığı, 2001-2002,2008-2009 ve 2009-2010 eğitim-öğretim yıllarında artış gösterdiği görülmektedir. 2000-2001 eğitim-öğretim yılında 15 olan genel ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısının, 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar olan süreçte yüzde 20 azalarak 12'ye düştüğü; bu oranın; öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en yüksek olduğu 2001-2004 arası dönem baz alındığında, 18'den 12'ye yaklaşık yüzde 33 azalmıştır.

OECD 2017 yılına ait Bir Bakışta Eğitim raporuna göre; 2017 yılında lise kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısında OECD ortalamasınının 14 olduğu, Türkiye’de genel ortaöğretimdeki aynı oranın aynı yılda bu rakamın altında olduğu görülmektedir.

2018 yılında Ziya Selçuk’un bakanlığı döneminde yayımlanan “2023 Eğitim Vizyonu” belgesinde ortaöğretim kademesiyle ilgili; Ortaöğretimde esnek ve modüler müfredat uygulanacağı, ders çizelgesine bağlı olarak ders saatleri azaltılacağı, ortaöğretimde çocukların ilgi yetenek ve mizaçlarına göre esnek seçmeli ders setleri yapılandırılacağı, ortaöğretimde sertifikaya dayalı bilişim ve iş dünyasına ilişkin yeterlilikler kazandırılacağı, alan seçiminin 9. sınıfta başlatılacağı, okullarda tasarım-beceri atölyeleri kurularak öğrenilen bilgilerin yaşam becerisine dönüşmesi sağlanacağı, açık öğretim lisesindeki öğrenci sayısının azalması için tedbirler alınacağı, okullar arası başarı farkının azaltılacağı ve sınavla öğrenci alan ortaöğretim kurumu sayısının zamanla azaltılacağına yer verilmiştir. yine vizyon belgesi içerisinde; fen ve sosyal bilimler liselerinin amaç ve işlevi doğrultusunda görev yapacak öğretmenler ve okul yöneticileri için ölçütler geliştirileceği, fen ve sosyal bilimler liselerindeki öğrencilere üniversitelerin araştırma olanaklarından ve laboratuvarlarından yararlanmalarının sağlanacağı, üniversitelerdeki bilim insanlarının öğrencilere eğitim ve araştırma koçu olmasına ilişkin gönüllük esasına ve teşvik mekanizmasına dayalı bir sistem yapılandırılacağı, teknokentlerde fen lisesi kurulmasının destekleneceği de ifade edilmiştir (MEB Vizyon Belgesi, 2018).

2000 yılında sonra genel ortaöğretim kademesinde meydana gelen değişiklikler özetle şu şekildedir: 2003 yılında yeni bir lise türü olarak sosyal bilimler liseleri kurulmuştur. 2005 yılı değişiklikleri çerçevesinde; süper liselerin Anadolu liselerine dönüştürülmesi, diğer bakanlıklara bağlı ortaöğretim kurumlarının MEB’e devri, ortaöğretim süresinin 4 yıla çıkarılması, lise hazırlık sınıfının kaldırılması ve 9. Sınıflarda ortak programa geçilmesi değişiklikleri yer almıştır.

2008 yılında yapılan düzenleme ile ortaöğretimdeki lise çeşidi 79'dan 19'a 2014 yılında da 9'a düşürülmüştür. 2014 yılına gelindiğinde bir özel öğretim kurumu olarak temel liseler açılmıştır. 2015 yılında ise emniyet teşkilatına orta ve üst kademe amir yetiştiren polis kolejleri kapatılmıştır. 2016 yılında ise yaşanan darbe girişimi sonrası askeri liseler kapatılmıştır. Aynı yıl kısaca proje okulu olarak adlandırılan, özel program ve proje uygulayan okullar uygulaması hayata geçirilmiştir.

4.5.4. Mesleki ve Teknik Eğitimde Yapılan Değişiklikler:

Mesleki ve Teknik Eğitim; İlköğretime dayalı en az dört yıllık zorunlu eğitimle öğrencilere genel kültür kazandırmanın yanı sıra, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime, mesleğe veya iş alanlarına hazırlayan eğitim-öğretim sürecidir.

Bu bölümde mesleki ve teknik eğitimde 2000'li yıllarda meydana gelen, Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarının Modernizasyonu Projesi, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), Orta Öğretim Projesi, Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması Projesi, Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Mezunlarının İzlenmesi Projesi, organize sanayi bölgelerinde açılan özel meslek ve teknik liselere eğitim ve öğretim desteği, Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018), Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okullarının Kalite Değerlendirme ve Öz değerlendirme Çalışması, çıraklık eğitimin zorunlu ortaöğretim kapsamına alınması, meslek liselerinin performanslarının ölçülme çalışmaları, mesleki ve teknik eğitim okul yönetim kurullarının oluşturulması, tematik meslek liselerinin açılması gibi adımlar ile yıllara göre mesleki eğitimde meydana gelen sayısal değişimler incelenmiştir.

Mesleki ve Teknik eğitimde yapılan değişiklikler, değişiklik tarihi ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanını ile birlikte Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32. Mesleki Eğitimle İlgili Değişiklikler

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2003	Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarının Modernizasyonu Projesi	Hüseyin Çelik
2	2004	Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP)	
3	2005	Orta Öğretim Projesi	
4	2005	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Mezunlarının İzlenmesi Projesi	
5	2011	Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması Projesi	Ömer Dinçer
6	2013	Organize Sanayi Bölgelerinde Açılan Özel Meslek ve Teknik Liselere Eğitim ve Öğretim Desteği	Nabi Avcı
7	2014	Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018)	
8	2015	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okullarının Kalite Değerlendirme ve Öz değerlendirme Çalışması	
9	2016	Çıracılık Eğitimin Zorunlu Ortaöğretim Kapsamına Alınması	
10	2017	Meslek Liselerinin Performanslarının Ölçülme Çalışmaları	İsmet Yılmaz
11	2017	Mesleki ve Teknik Eğitim Okul Yönetim Kurullarının Oluşturulması	
12	2017	Tematik Meslek Liselerinin Açılması	

Tablo incelendiğinde 2000’li yılların ilk dönemlerinde mesleki ve teknik eğitim kurumlarının fiziki yönden iyileştirilmesine yönelik projelerin uygulandığı, 2011 sonrası mesleki eğitimde yapıya ilişkin kaliteyi artırma yönlü değişiklikler dikkat çekmektedir. Ayrıca bu dönemde mesleki eğitimde farklı model arayışları sürmüş, özel meslek liselerinin açılması teşvik edilmiş ve meslek liseleri tematikleştirilmiştir.

Mesleki ve teknik eğitimde yapılan değişiklikler aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

2003 yılında Hüseyin Çelik döneminde hayata geçirilen ve 2007 yılında tamamlanan “Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarının Modernizasyonu Projesi” ile; meslek liselerinde görev yapan meslek dersi öğretmenlerine ait 9 alanda (*bilgisayar,*

otomotiv, elektrik-elektronik, giyim, konaklama işletmeciliği, yapı, tesisat-doğalgaz, çocuk gelişimi, pedagoji) yeterlilik belirleme çalışması yapılmış, bu yeterliliklere göre modüler öğretim programları oluşturulmuştur. “Yüksek Öğretimde Kalite Güvencesi ile Avrupa Ağ Sistemi” ile uyumlu “Kalite Güvence Sistemi” oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılmış, mesleki ve teknik eğitim fakültesi öğretim üyeleri ve öğretmenlere “Temel Beceri ve Öğrenci Merkezli Eğitim” seminerleri verilmiştir. Mesleki ve teknik eğitime ilişkin politika önerileri içeren “Beyaz Belge” çalışmaları yapılmış ve proje kapsamında; 93 öğretmen, 715 öğretim elemanı ile 93 sosyal taraf temsilcisine hizmet içi eğitim verilmiştir (MEB SGB, 2011, s121-122).

2004-2005 eğitim-öğretim yılında, Hüseyin Çelik döneminde başlatılıp, 2007 yılı Kasım ayında tamamlanan Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) ile; yaşam boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara kademe insan gücü yetiştirebilen, üretim ve teknoloji geliştirilebilen bir mesleki eğitim sistemi geliştirilmesi ve uygulanmasına katkı sunmak hedeflenmiştir. Proje ortakları arasında TOBB, TİSK, Hak-İş, DİSK, TESK VE TUSİAD'ın bulunduğu proje kapsamında; 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren, 9. sınıflardan başlayarak kademeli olarak, genel liselerle beraber mesleki ve teknik liselerin eğitim sürelerinde 4 yıla çıkarılmıştır. 42 alan ve 197 dala ait öğretim programları ve eğitim standartları hazırlanmış ve 2005-2006 eğitim-öğretim yılında uygulanarak gelen geri dönütler neticesinde güncellenmiştir. Güncellenen yeni bu programlar 2007-2008 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya konulmuştur. 5647 adet bireysel öğrenme materyali hazırlanmış, öğrenci ve öğretmenlerin hizmetine sunulmuştur. Ayrıca 9. Sınıf öğrencilerine yönelik, 42 alanı kapsayacak şekilde alan tanıtım ve yönlendirme modülü ile akademik, spor ve sanat alanları tanıtım ve yönlendirme modülleri hazırlanmıştır (MEB SGB, 2011, s121).

2006 yılında Hüseyin Çelik döneminde uygulamaya konulan, 2006-2012 yıllarında uygulanan ortaöğretim projesi, genel ve mesleki-teknik ortaöğretim kurumlarının tümünü kapsamaktadır. Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi amacıyla; ortaöğretim kalitesini, ekonomik uygunluğunu ve eşitlik düzeyini artırmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ortaöğretimin çağdaş yaklaşımlar dikkate alınarak yeniden yapılandırılması, eğitimin teknoloji ile desteklenmesi, öğretmenlerin yurt içi ve yurt dışında eğitimleri, yaşam boyu mesleki bilgi ve danışmanlık hizmetleri gibi alanlarda çalışmalar yapılmıştır (MEB SGB, 2011).

Ortaöğretim projesi kapsamında; 66 öğretim programı geliştirilmiş, Adalet Meslek Lisesi, Tapu Kadastro Meslek Lisesi, Meteoroloji Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi ve Tarım Meslek Liseleri için esnek ve yeterliliğe dayalı modüler yapıda yeni öğretim programları hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Sosyo-ekonomik olarak yüksek öneme sahip, tarım, sağlık, uçak gibi alanlarda eğitim veren okulların modern cihaz ve teçhizatlar la zenginleştirip zamanın ihtiyaçlarına cevap verir hale getirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. 13 yaş ve üstü bireylere rehberlik etmeyi ve paydaşlar arasında eşgüdümü amaçlayan internet tabanlı Ulusal Mesleki Bilgi Sistemi (MBS) oluşturulmuştur. Yine bu dönemde dezavantajlı konumda bulunan okulların eğitim kalitesinin artırılmasına amacıyla 3.519 okulun yararlandığı, ihtiyaçların giderilmesine yönelik proje bazlı hibe desteği sağlanmış, eğitim kurumlarının standartları belirlenmiş ve performans dayalı ölçme ve değerlendirmeye geçilmesi için internet tabanlı performans yönetim sistemi oluşturularak pilot uygulaması yapılmıştır. Bu proje kapsamında bakanlık eğitim politikalarını belirlemek amacıyla ulusal seviyede 9 araştırma yapılmıştır (MEB SGB, 2011).

Hüseyin Çelik döneminde 2007 yılında 24 ilde, 63 okulda pilot uygulaması yapılan, 2008 yılında ülke genelinde yaygınlaştırılan Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Mezunlarının İzlenmesi Projesi ile; bilişim teknolojilerinde faydalanarak,

mesleki-teknik ortaöğretim kurumları mezunlarının 2001-2002 eğitim-öğretim yılından itibaren istihdama katılma durumları belirlenmesi, elde edilen verilerin analizleriyle uygulanan programlar ile okulların değerlendirmeleri yapıp gerekli önlemler ve değişikliklerin yapılması, veriler ışığında iş hayatının taleplerine uygun düzenlemeler yapılarak mesleki-teknik eğitim ile istihdam arasındaki ilişkinin kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca proje ile performansa dayalı bir değerlendirilme yapılarak, sistemin kurumsallaşması hedeflenmiştir (MEB SGB, 2011).

2011 yılında Ömer Dinçer döneminde başlatılan Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması Projesi ile; o dönem sayıları 30'u bulan ortaöğretimdeki farklı okul türü ve çeşitliliği yerine, program türü ve çeşitliliği esasına dayanan ve programlar arası geçişi kolaylaştıracak biçimde bir ortaöğretim sisteminin yapılandırılması amaçlanmıştır. Proje ile; program, araç-gereç ve materyal kalitesinin artırılması, parçalı ortaöğretim yapısından kurtulup kaynak ve insan israfının önüne geçilmesi, ortaöğretimdeki öğrenci dağılımının mesleki-teknik liselerde yüzde 65 genel liselerde yüzde 35 olması ve böylece eğitim-istihdam dengesinin sağlanması gibi hedeflere katkı sunmak amaçlanmıştır (MEB SGB, 2011)

2013 yılı Nabi Avcı döneminde hayata geçirilen uygulama ile organize sanayi bölgelerinde açılan özel mesleki ve teknik eğitim okullarına eğitim-öğretim teşvikleri verilmeye başlanmıştır. Bu uygulama ile; mesleki ve teknik eğitimin kalitesinin artırılması, sanayi kuruluşlarının talep ettiği alanlarda ve kalitede iş gücünün sağlanarak istihdamın artırılması hedeflenmektedir. 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 42. Maddesi ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 12. Maddesinde yapılan değişikliklerle, organize sanayi bölgesi içerisinde açılan mesleki ve teknik eğitim kurumlarında veya bakanlar kurulu kararıyla organize sanayi bölgeleri dışında

açılan mesleki ve teknik eğitim kurumlarında okuyan öğrencilere yönelik, özel okul eğitim ve öğretim desteği verilebilmektedir. 2014-2015 eğitim-öğretim yılında bu teşvikten yararlanan, organize sanayi bölgeleri içerisinde hizmet veren mesleki ve teknik eğitim okulu sayısı 20'dir (MEB, 2015). 2015-2016 eğitim-öğretim yılında hizmet veren, organize sanayi bölgeleri içerisinde yer alan özel mesleki ve teknik eğitim liselerinin sayısı 23 iken, bu dönemde çıkarılan KHK'ler ile bir kurum kapatılmıştır. 2016 Eylül ayında açılan 4 yeni kurum ile beraber, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında hizmet veren okul sayısı 26 olmuş (MEB Faaliyet Raporu, 2017), 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde ise organize sanayi bölgeleri içerisinde yer alan özel mesleki ve teknik eğitim lise sayısı 27'ye yükselmiştir (MEB Bütçe Raporu, 2018).

Nabi Avcı'nın başkanlığı döneminde, Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018), 08.06.2014 tarihli ve 29024 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır. Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi'nin hazırlık sürecinde düzenlenen çalıştay ve toplantılarda ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, üniversitelerin, meslek kuruluşlarının, sektör temsilcilerinin, işçi ve işveren sendikalarının, sivil toplum kuruluşlarının, il ve ilçe yöneticilerinin, okul ve kurum yöneticilerinin, öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşleri alındığı yetkililerce belirtilmiştir. Ayrıca; Kalkınma Planları, Hükümet Programları, Mesleki ve Teknik Eğitim 2008-2012 Eylem Planı, Millî Eğitim Şûraları, AB Eğitim Müktesebatı, Vizyon 2023 Projesi, Millî Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı (2010-2014), Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi (2009-2013), Türkiye Sanayi Strateji Belgesi (2011-2014), İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı, Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planı ve Bilgi Toplumu Eylem Planı gibi belge ve planların göz önünde bulunduğu ifade edilmiştir. Tüm bu ön çalışmalar sonrasında; belgenin sosyal ve ekonomik kalkınmaya destek veren, toplumun tüm kesimlerinin kendi ihtiyaçlarına uygun öğrenme fırsatı bulduğu, yenilikçi, istihdama hazırlayan,

paydaşların etkin katılımı ile esnek ve geçirgen bir mesleki ve teknik eğitim sistemini oluşturmak amacıyla ulusal ve uluslararası gelişmeler paralelinde ve üst politika belgelerinde vurgulanan öncelikler çerçevesinde hazırlandığı ifade edilmiştir.

Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-2018); Mesleki ve teknik eğitime erişim ekseni, Mesleki ve teknik eğitimde kapasite ekseni ve Mesleki ve teknik eğitim ile istihdam ekseni olmak üzere, mesleki ve teknik eğitimi oluşturan üç ana politika ekseninde kurgulanmıştır. Mesleki ve teknik eğitime erişim ekseni, mesleki ve teknik eğitimin önemi ve erişim imkânları konusunda farkındalık, MTE kurumlarının tür ve kademeleri arasında yatay-dikey 9 geçişlerde esnek ve geçirgen bir yapı, özel politika gerektiren grupların erişim fırsatlarının artırılması ve Ar-Ge faaliyetlerinde iş birliğinin geliştirilmesi konularını kapsamaktadır. Mesleki ve teknik eğitimde kapasite ekseninde, mesleki ve teknik eğitimde yeterlilik sistemi, ulusal meslek standartları ve yeterliliklere göre öğretim programları, eğitim ortamları, mesleki rehberlik ve kariyer sistemi, yönetim ve finans yönetimi ve kalite güvence sistemi geliştirilmesi konuları yer almaktadır. Mesleki ve teknik eğitim ile istihdam ekseni, özel politika gerektiren gruplar dahil olmak üzere MTE öğrenci, kursiyer ve mezunlarına anahtar beceriler kazandırılması, iş yeri tabanlı eğitim, yaratıcılık, yenilikçilik ve girişimcilik, iş sağlığı ve güvenliği, ulusal ve uluslararası hareketlilik konularını kapsamaktadır (MEB, 2014).

2015 yılında Nabi Avcı döneminde başlatılan öz değerlendirme sistemi uygulama çalışmaları kapsamında 81 ilden 173 mesleki ve teknik eğitim ortaöğretim kurumu seçilmiş ve bu okullar, kurulan web tabanlı öz değerlendirme portalı üzerinden “öz değerlendirme” çalışmaları yapmış, bu çalışma sonuçları ışığında rapor ve eylem planları hazırlamışlardır. Kurumlar tarafından ve bireysel olarak hazırlanan 2600 rapor incelenmiş, uygun bulunan eylem planları 2015-2016 eğitim-öğretim yılı itibariyle uygulamaya konulmuştur (MEB Faaliyet Raporu, 2016).

İsmet Yılmaz'ın bakanlık döneminde 9 Aralık 2016 tarihli ve 29913 sayılı Resmî Gazetede yer alan Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi ve teşvik edilmesine yönelik adımlar hayata geçirilmiştir. Çıraklık eğitiminin zorunlu ortaöğretim kapsamına alınması en dikkat çekici değişikliklerden biridir. Bu uygulama dahilinde; on ve üstü sayıda personel çalıştıran işletmelerde, personel sayısının yüzde 5'inden az olmamak üzere, mesleki eğitim kurumları öğrencilerine staj öğrenimi yaptırabileceklerdir. Bu işletmeler eğitim birimleri kurarak, iş pedagojisi eğitimi almış personel görevlendireceklerdir. Böylece staj öğreniminin sistemleştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca staj yapmakta olan çıraklık eğitim öğrencileri, staj yaptıkları işletmenin personel sayısına göre asgari ücretin yüzde 15'i ile yüzde 30'u arasında bir ücret alacaklar, bunun dışında sigorta primleri de asgari ücretin yüzde 50'si üzerinden ödenecektir (SETAV, 2016).

Meslek liselerinin cazibesinin artırılmasına yönelik atılan bir başka adım ise; meslek lisesi mezunlarının, mezun oldukları alanlarla ilgili YÖK tarafından belirlenen bir ön lisans programını tercih etmeleri durumunda; aldıkları sınav puanı ve ortaöğretim başarı puanı yanında, ortaöğretim başarı puanının YÖK tarafından belirlenecek bir katsayı ile çarpılması sonucu elde edilen puan eklenmesidir. (Resmi Gazete, 2016) Yapılan bu değişiklikle yıllarca katsayı kurbanı olmuş meslek liselerinin teşvik edilmesine yönelik “katsayı desteği” hayata geçirilmiştir.

İsmet Yılmaz döneminde alınan kararla; 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren mesleki ve teknik eğitim kurumlarının sahip oldukları hizmet potansiyelini en verimli, etkili ve ekonomik bir şekilde kullanmak; okulların kurumsal kapasitelerinin gelişmesine katkıda bulunmak; eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve başarılı kurumların ödüllendirilmesi amacıyla, mesleki ve teknik eğitim kurumları belirlenen ölçütlere göre hazırlanan değerlendirme formu üzerinden performans

ölçümüne tabi tutulacaklar. İl milli eğitim müdürlüğü bünyesinde oluşturulacak performans değerlendirme komisyonu, mesleki ve teknik eğitim kurumlarını yerinde inceleyerek değerlendirecek ve okul performans değerlendirme modülüne girilecektir. Performans kriterleri: “eğitim-öğretim ortamları”, “rehberlik çalışmaları”, “öğrenci başarı, devam ve disiplin durumu”, proje ve okul-sektör iş birliği çalışmaları”, “sosyal etkinlik çalışmaları”, “okul sağlığı çalışmaları”, ve “yönetim” olmak üzere 7 ana başlık altında toplanmaktadır (haber7.com, 2017).

2017-2018 eğitim-öğretim yılında; Türkiye genelinde tüm il ve ilçelerde, okul müdürlerinin, il/ilçe milli eğitim temsilcilerinin, sektör ve meslek kuruluşu temsilcilerinin, üniversite, belediye ve ilgili diğer kamu ve özel kurum ve kuruluş temsilcilerinin üye olarak yer aldığı Mesleki ve Teknik Eğitim Okul Yönetim Kurulları oluşturulmuştur. Bu kurulların oluşturulmasında; mesleki ve teknik eğitimdeki okul-sektör iş birliğini güçlendirilmesi, sektörün ve ilgili tüm paydaşların yerel düzeyde mesleki ve teknik eğitimin gelişimine katkılarını sağlamak, mezunların istihdamını kolaylaştırmak, öğrencilerin işletmelerde beceri eğitimi ve staj imkanlarını artırmak, eğitim ortamlarının iyileştirilmesinde yerel kuruluşların desteğini almak, öğretmenlerin mesleki gelişimleri için işletmelerde işbaşı eğitim şeklinde hizmet içi eğitim imkanlarını artırmak hedeflenmiştir (MEB Bütçe Raporu, 2018).

İsmet Yılmaz döneminde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında; bulunduğu bölgede ihtiyaç duyulan sektörde nitelikli iş gücünü yetiştirmek ve mezunlarının bulunduğu bölgede istihdamını sağlamak amacıyla; 12 ilimizde 19 adet belirli alanlarda ihtisaslaşmış tematik mesleki ve teknik Anadolu lisesi açılmıştır (MEB Bütçe Raporu, 2018). Tematik liselere kaydolmak isteyen öğrenciler, okul yönetim kurulunca özel yeteneği de içeren değerlendirme sınavına tabi tutulacak. Değerlendirme puanının yüzde 30'u ile ortaöğretime geçiş sınavından aldıkları

puanın yüzde 70'inin toplamıyla yerleştirme puanı oluşturulacaktır. Tematik mesleki ve teknik Anadolu liseleri, eğitim verdikleri meslek alanı ile ilgili orta ve büyük ölçekli işletmeler ile bu işletmelerin temsilcisi kurum ve kuruluşlarla en az 10 yıl süreli iş birliği protokolleri yapacaktır. Bu protokoller, öğrencilerin işletmede beceri eğitimi ve stajı, mezuniyet sonrası istihdamı, öğretmenlerin meslek gelişimleri ve eğitim ortamlarının iyileştirilmesi gibi konuları içerecektir (MEB, 2017).

Proje okulu kapsamında faaliyet gösteren bu liseler ve buldukları bölgeler şöyledir: Motorlu araç teknolojileri, Adana Seyhan Şehit Bora Süelkan Motorlu Araçlar Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Adana Seyhan); Kimya teknolojisi, Mehmet Rüştü Uzel Kimya Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Ankara Yenimahalle); Uçak bakım, Aksu Uçak Bakım Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Bakanlık (Antalya Aksu); Mobilya ve iç mekan tasarımı, Hacı Sevim Yıldız Mobilya ve İç Mekan Tasarımı Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Bursa İnegöl); Elektrik-elektronik teknolojisi, Erzurum Yakutiye Elektrik-Elektronik Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Erzurum Yakutiye); Denizcilik, Çeşme Ulusoy Denizcilik Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (İzmir Çeşme); Makine teknolojisi, Huğlu Makine Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Konya Beyşehir); Motorlu araçlar teknolojisi, Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Motorlu Araçlar Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Sakarya Arifiye);Biyomedikal cihaz teknolojileri, Biyomedikal Cihaz Teknolojileri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Samsun Tekkeköy); Bilişim teknolojileri, Sivas Bilişim Teknolojileri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Sivas Merkez); Plastik teknolojisi, Küçükçekmece PAGEV Plastik Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (İstanbul Küçükçekmece); Ayakkabı ve Saraciye Teknolojisi, TASEV Ayakkabı ve Saraciye Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (İstanbul Küçükçekmece); Kuyumculuk teknolojisi, Küçükçekmece Kuyumculuk Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (İstanbul Küçükçekmece); Metal

teknolojisi, Pendik Halil Kaya Gedik Metal Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (İstanbul Pendik); Seramik ve cam teknolojisi, Pendik Nuh Kuşçulu Seramik ve Cam Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (İstanbul Pendik); Tekstil, Zeytinburnu TRİSAD Tekstil Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (İstanbul Zeytinburnu) (MEB, 2017).

Bu bölümde; 2000’li yıllarda; mesleki ve teknik ortaöğretimdeki okul/birim sayısı, şube sayısı, öğrenci sayısı ve öğretmen sayısı gibi parametrelerde yıllara göre yaşanan sayısal değişiklikler incelenmiştir.

2000 yılından sonra resmi ve özel mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının okul/birim sayılarında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 33. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Okul/Birim Sayısı (1999-2018)

Eğitim- öğretim Yılı	Resmi Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Özel Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Toplam	Eğitim- öğretim Yılı	Resmi Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Özel Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Toplam
1999-2000	3.322	22	3.344	2009-2010	4.824	22	4.846
2000-2001	3.519	25	3.544	2010-2011	5.155	24	5.179
2001-2002	3.710	22	3.732	2011-2012	5.456	45	5.501
2002-2003	3.649	11	3.660	2012-2013	6.078	126	6.204
2003-2004	3.667	14	3.681	2013-2014	6.785	426	7.211
2004-2005	3.858	19	3.877	2014-2015	4.677	429	5.106
2005-2006	4.007	22	4.029	2015-2016	4.820	419	5.239
2006-2007	4.223	21	4.244	2016-2017	5.479	372	5.851
2007-2008	4.429	21	4.450	2017-2018	5.683	383	6.066
2008-2009	4.595	27	4.622				

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar’a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 33’de mesleki ve teknik ortaöğretimdeki 1999-2000 eğitim-öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki resmi ve özel okullardaki okul/birim sayısında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Buna göre 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 3.322 olan resmi mesleki ve teknik ortaöğretimdeki okul/birim sayısı

2013-2014 eğitim-öğretim yılına kadar artış eğilimi göstererek 2013-2014 eğitim-öğretim yılında gelindiğinde, 2000’li yıllardaki en yüksek seviye olan 6.785’e ulaşmıştır. Bu sayı 2014-2015 eğitim-öğretim yılında dikkat çekici bir şekilde azalarak 4.677’ye düşmüş, sonraki yıllarda artmaya devam ederek 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 5.683’e ulaşmıştır. Bu sayılara göre 1999-2000 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında resmi mesleki ve teknik ortaöğretimdeki okul/birim sayısında yüzde 71’lik bir artış gerçekleşmiştir.

Özel mesleki ve teknik ortaöğretimdeki okul/birim sayısının yıllara göre değişimi incelendiğinde; 1999-2000 eğitim-öğretim yılları ile 2010-2011 eğitim-öğretim yılları arasında dikkate değer bir değişim olmadığı 11 yıllık sürede 22’den 25’e çıkmıştır. Bu sayının 2011-2012 yılından itibaren katlanarak arttığı ve sonraki 3 eğitim-öğretim yılında 426’ya yükseldiği görülmektedir. Özel mesleki ve Teknik ortaöğretim kurumlarına teşvik verilmeye başlandığı 2013 yılı sonrasında özel mesleki ve teknik ortaöğretim okul/birim sayısının 126’dan 426’ya çıkması dikkat çekmektedir. Bu sayı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 383 olarak gerçekleşmiştir. 1999-2000 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki özel mesleki ve teknik ortaöğretimdeki okul/birim sayısında yüzde 1640’lık bir artış meydana gelerek, bu sayının 22’den 383’e yükselmiştir.

Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki toplam okul/birim sayısının 18 yıllık gelişimi incelendiğinde; bu sayının 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 3.344 iken 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 6.066’ya yükseldiği bu artışın oransal karşılığının yaklaşık yüzde 81 olduğu görülmektedir.

2000 yılından sonra resmi ve özel mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının şube sayılarında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 34. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Şube Sayısı (1999-2018)

Eğitim- öğretim Yılı	Resmi Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Özel Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Toplam	Eğitim- öğretim Yılı	Resmi Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Özel Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Toplam
1999-2000	31.676	103	31.779	2008-2009	53.876	95	53.971
2000-2001	31.154	85	31.239	2009-2010	64.126	114	64.240
2001-2002	34.932	72	35.004	2010-2011	68.720	128	68.848
2002-2003	36.899	87	36.986	2011-2012	70.841	254	71.095
2003-2004	39.284	49	39.333	2012-2013	83.748	903	84.651
2004-2005	40.612	72	40.684	2013-2014	89.803	3168	92.971
2005-2006	41.027	84	41.111	2014-2015	116.484	3190	119.674
2006-2007	42.961	72	43.033	2015-2016	121.171	2951	124.122
2007-2008	43.150	74	43.224				

Kaynak: Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.; 2016-2017 ve 2017-2018 eğitim-öğretim yıllarına ait veriye ulaşılamamıştır.

Tablo 34'te mesleki ve teknik ortaöğretimdeki 1999-2000 eğitim-öğretim yılı ile 2015-2016 eğitim-öğretim yılları arasındaki resmi ve özel okullardaki şube sayısında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Resmi mesleki ve teknik ortaöğretimdeki şube sayısının 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 31.676 iken 2015-2016 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde 121.171 olduğu, şube sayısındaki 16 yıllık oransal artışın yaklaşık yüzde 282 olduğu görülmektedir. Özel mesleki ve teknik ortaöğretimdeki şube sayısı bu süre zarfında yıldan yıla artarak, 103'ten 2951 çıkmış, bu değişikliğin oransal karşılığı ise yaklaşık yüzde 2.765 olmuştur. Mesleki ve teknik ortaöğretimdeki toplam değişim ise 31.779'dan 124.122'ye, yüzde 290 artış olarak gerçekleşmiştir.

2000 yılından sonra resmi ve özel mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının öğrenci sayılarında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 35. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayısı (1999-2018)

<i>Eğitim- öğretim Yılı</i>	Resmi Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Özel Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Toplam	<i>Eğitim- öğretim Yılı</i>	Resmi Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Özel Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Toplam
1999-2000	914.313	2.125	916.438	2009-2010	1.817.845	1603	1.819.448
2000-2001	873.765	1473	875.238	2010-2011	2.070.536	1951	2.072.487
2001-2002	905.361	1095	906.456	2011-2012	2.085.872	4348	2.090.220
2002-2003	984.630	945	985.575	2012-2013	2.251.797	17348	2.269.145
2003-2004	1.049.230	1164	1.050.394	2013-2014	2.457.834	56854	2.514.688
2004-2005	1.101.304	1090	1.102.394	2014-2015	2.712.227	75890	2.788.117
2005-2006	1.181.660	977	1.182.637	2015-2016	2.660.923	99217	2.760.140
2006-2007	1.243.588	911	1.244.499	2016-2017	2601810	111 720	2.713.530
2007-2008	1.263.855	1015	1.264.870	2017-2018	2505672	109 113	2.614.785
2008-2009	1.563.885	1379	1.565.264				

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 35'te mesleki ve teknik ortaöğretimdeki 1999-2000 eğitim-öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki resmi ve özel okullardaki öğrenci sayısında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Resmi mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrenci sayısının 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 914.313 iken yıldan yıla artarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 2.505.672'ye yükselmiş, bu artışın oransal karşılığı ise yaklaşık yüzde 174'tür. Özel mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğrenci sayısı ise 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 2.125 iken dalgalı bir seyir göstererek, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında 1951 olmuştur. Bu yıldan sonra hızlı bir artış göstermiş ve 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 109.113 olmuştur. Bu artışın oransal karşılığı ise yaklaşık yüzde 5034'tür.

2000 yılından sonra resmi ve özel mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının öğretmen sayılarında yıllara göre meydana gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 36. Mesleki ve Teknik Ortaöğretimdeki Öğretmen Sayısı (1999-2018)

Eğitim- öğretim Yılı	Resmi Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Özel Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Toplam	Eğitim- öğretim Yılı	Resmi Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Özel Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Toplam
1999-2000	73.070	172	73.242	2009-2010	94.649	317	94.966
2000-2001	68.337	130	68.467	2010-2011	104.003	324	104.327
2001-2002	72.090	173	72.263	2011-2012	112.409	689	113.098
2002-2003	60.680	23	60.703	2012-2013	133.321	2181	135.502
2003-2004	68.218	13	68.231	2013-2014	153.816	7472	161.288
2004-2005	74.321	84	74.405	2014-2015	167.558	7660	175.218
2005-2006	82.356	380	82.736	2015-2016	175.628	8604	184.232
2006-2007	84.032	244	84.276	2016-2017	178217	7 771	185988
2007-2008	84.449	322	84.771	2017-2018	179517	8 873	188390
2008-2009	88.615	309	88.924				

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 36'da mesleki ve teknik ortaöğretimdeki 1999-2000 eğitim-öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki resmi ve özel okullardaki öğretmen sayısında meydana gelen değişim gösterilmektedir. Resmi mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğretmen sayısı 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 73.070 iken, 2002-2003 eğitim-öğretim yılında 60.680'e düşmüş, 2012-2003 eğitim-öğretim yılından sonra her yıl bir önceki yıla göre artarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 179.517'ye ulaşmıştır. 1999-2000 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki dönem göz önüne alındığında oransal artış yaklaşık yüzde 145'tir. Özel mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmen sayısı 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 172 iken, 2003-2004 eğitim-öğretim yılında 13'e düşerek 18 yıllık dönemdeki en düşük seviyeye inmiştir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde ise 8.873 öğretmen özel mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında görev yapmıştır. 18 yılda gerçekleşen oransal artış ise yaklaşık yüzde 5.058'dir. Özel mesleki ve teknik ortaöğretimdeki toplam öğrenci sayısı ise bu süre zarfında 73.242'den, yüzde 157'lik bir artışla 188.390'a yükselmiştir.

2018 yılında Ziya Selçuk'un başkanlığı döneminde "2023 Eğitim Vizyonu" belgesinde mesleki ve teknik Öğretime ilişkin; mesleki ve teknik eğitim kurumlarının döner sermaye üretimleri artırılarak okulların eğitim altyapı ve donanımlarına ilişkin ihtiyaçlarını kendi gelirlerinden karşılamalarının sağlanacağı, Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının döner sermaye gelirlerinden alınan yüzde 15'lik hazine kesintisi yüzde 1'e düşürüleceği, Mesleki ve teknik eğitimde müfredatların esnek ve modüler olarak yapılandırılacağı, Alan eğitimlerinin 9. sınıfta başlayacağı, Mesleki ve teknik eğitim öğrencilerinin, öğrenimleri devam ederken protokol ve iş birlikleriyle gerçek iş ortamlarında kalma süreleri artırılarak, sektörlere göre stratejilerinin farklılaştırılacağı, Türkiye'nin rekabet gücü yüksek millî savunma sanayi sektörüne yönelik ara eleman yetiştirileceği, Mesleki ve teknik eğitim okullarında üretilen başarılı projelere mikro kredi sağlanacağı, Türkiye'nin dış ticaretinde ihtiyaç duyulan nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılamak üzere yurt dışında mesleki ve teknik eğitim imkânların oluşturulacağı, Her yıl, mesleki ve teknik eğitim kurumlarında üretilen ürünlerin sergileneceği bir fuar düzenleneceği, Çeşitli kurumlardaki ustabaşılardan ve kıdemli uzman çalışanların belirlenecek ölçütlerle işbaşı eğitimlerde derslere girmesinin kolaylaştırılacağı, Mesleki ve teknik ortaöğretim alan, dal ve modüllerinin içerikleri, öğretim süreleri ve öğretim materyallerinin çocukların ihtiyaçları ve iş hayatının talepleri doğrultusunda gözden geçirilerek yeniden düzenleneceği, Geleneksel Türk Sanatları alanında mesleki ve teknik eğitim müfredatlarının oluşturulacağı, Uluslararası yatırımcılarımızın, özellikle alanlarda ihtiyaç duydukları nitelikli işgücünün yetiştirilmesi için ilgili sektörle iş birliği içerisinde çalışmalar yapılacağı, Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı iş birliği ile Mesleki ve Teknik Okul sayısının artırılacağı ve Teknoparklar içinde Bilişim Meslek Lisesi modeli yapılandırılacağı ifadeleri yer almaktadır (MEB Vizyon Belgesi, 2018).

Mesleki ve teknik eğitimde 2000 yılından sonra yapılan değişiklikler özetle şu şekildedir.

2003 yılında Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarının Modernizasyonu Projesi kapsamında bu okullarda fiziki iyileştirme çalışmaları yapılmıştır. 2004 yılında başlatılan Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), mesleki eğitim alanında yapılan en kapsamlı proje niteliğindedir. Proje ile mesleki ve teknik okulların eğitim süreleri 4 yıla çıkarılmış, bu okul türlerinde uygulanan öğretim programlarında güncelleştirme çalışmaları yapılmıştır. Mesleki eğitimde uygulanan öğretim programlarında yenileme çalışmaları 2006 yılında başlatılan ortaöğretim projesi kapsamında da devam etmiştir. 2007 yılında bu okul türlerinde mezun olanların iş gücüne katılımlarının izlenmesine yönelik Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Mezunlarının İzlenmesi Projesi başlatılmıştır. 2013 yılında yapılan düzenlemeler ile organize sanayi bölgelerinde açılan özel mesleki ve teknik eğitim okullarına teşvik uygulanması kararlaştırılmıştır. 2014 yılında 4 yıllık süreyi kapsayan Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi yayımlanmıştır. 2016 yılında çıraklık eğitim zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır. 2017 yılında bu okul türlerine belirlenen parametreler üzerinden performans değerlendirme çalışmaları hayata geçirilmiştir. Aynı yıl yeni bir model olarak tematik mesleki ve teknik Anadolu liseleri açılmaya başlanmıştır.

4.5.5. İmam Hatip Okullarında Yapılan Değişiklikler:

İmam Hatip Okulları; ilköğretime dayalı en az dört yıllık zorunlu eğitim veren ve öğrencileri hem yükseköğretime hem de mesleğe hazırlayan İmam-Hatip Liseleri ile Ortaokul kademesinde yine dört yıl süreli eğitim-öğretim veren İmam Hatip Ortaokullarından oluşmaktadır.

Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alan İmam Hatip Okullarında 2000 yılından sonra meydana gelen değişiklikler, değişiklik tarihleri ve değişikliklerin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanlarının yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 37. İmam Hatip Okullarında Meydana Gelen Değişiklikler

Yıl	Değişiklik	Dönemin Bakanı
2009	Yeni İmam Hatip Liseleri Yönetmeliği	Nimet Çubukçu
2011	Katsayı Farkının Kaldırılması	Ömer Dinçer
2012	İmam Hatip Ortaokullarının Açılması	
2014	İHL'lerde Tek Tür Programa Geçilmesi	
2015	Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık	Nabi Avcı
2015	Müstakil Hafız İHO'ların Açılması	
2017	Bazı İHL'lerin Proje Okulu Olması	İsmet Yılmaz

Tablo 37’de İmam Hatip Okulları ile ilgili önemli değişikliklerin 2009 yılından itibaren başlamış ve bu değişiklikler yukarıda ifade edilen 7 başlık altında açıklanmıştır.

31 Temmuz 2009 tarihli ve 27305 sayılı Resmî Gazete yayımlanarak *yeni İmam Hatip Liseleri Yönetmeliği*, 1972 tarihli yönetmeliğin yerine yürürlüğe girmiştir. 1972 tarihli eski yönetmelikte İmam Hatip Liselerinin görevlerinin: “Laik öğretim sistemi içinde”, Milli Eğitim Bakanlığı’nın hizmetleri arasında ayrı bir meslek okulu niteliğinde kurulmuş bulunan İmam-Hatip Okulu’nun amaçları; Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun’un hükümlerine göre, özellikle imamlık ve hatiplik, Kur’an kursu öğreticiliği gerektiğinde müftülük, vaizlik ve benzeri görevleri yapmak üzere ortaöğretim görmüş din görevlileri yetiştirmektir” olarak açıklanmıştır. 2009 yılında yayımlanan yönetmelikte ise İmam Hatip Liseleri “Millî Eğitim Bakanlığı’nca açılan ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe hem yükseköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan imam-hatip liseleri, ilköğretimden sonra dört yıl öğretim veren, bölge şartlarına ve imkânlarına göre gündüzlü veya yatılı ve gündüzlü olarak karma eğitim ve öğretim yapan okullardır”

olarak tanımlanmıştır. İki yönetmelik arasındaki temel fark, eski yönetmelikte bu okulların kurulum amacının sadece “din adamı” yetiştirmek olduğu ifade edilirken, yeni yönetmelikte ‘hem mesleğe hem de yükseköğretime’ hazırlayıcı programlar uygulayacağı vurgulanmaktadır. Ayrıca yeni yönetmelikte imam hatip liselerinde öğrenim görececek öğrencilerde aranan; işitme, görme ve konuşma engelli olmama şartı kaldırılmıştır (Resmî Gazete, 2009).

Katsayı farkının kaldırılması İmam Hatip Liselerini ilgilendiren bir başka önemli değişikliktir. Yükseköğretime yerleştirme puanlarının oluşturulmasında sınav puanı ile beraber, öğrencilerin diploma puanlarından oluşturulan Ortaöğretim Başarı Puanının (OBP) da kullanılmasına ilk 1982 yılında başlanmıştır (ÖSYM). 28 Şubat post modern darbe sürecinde, 1999 yılında Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Genel Kurulunun aldığı karar ile; imam hatip lisesi ve meslek lisesi mezunları kendi alanlarında bir yükseköğretim kurumunu seçmeleri halinde Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanlarının (AOBP) çarpımında kullanılan kat sayı 0.5 iken, alanları dışında bir bölüm tercih etmeleri durumunda aynı kat sayı 0,2 olarak belirlenmiştir (Milliyet, 2009). 6 Eylül 2002 tarihli YÖK Genel Kurulunda alınan karar ile; 2003 ÖSS sınavından itibaren uygulanmak üzere, alan içi tercihlerde kullanılan katsayı 0.8’e, alan dışı tercihler için katsayı 0.3’e çıkarılarak, kat sayı adaletsizliği daha da üst seviyelere çıkartılmıştır (ÖSYM, 2002).

2004 yılına gelindiğinde AK Parti Hükümetince katsayı farkının kaldırılmasına yönelik bir yasa tasarısı hazırlanmış, ancak dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından veto edilmiştir. 2009 yılında Nimet Çubukçu döneminde YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) genel kurulu aldığı kararla İmam Hatip ve Meslek lisesi mezunlarının aleyhine uygulanan katsayı farkını kaldırmıştır. Tüm adaylar için katsayı 0,15 olarak belirlendi (Milliyet, 2009). Danıştay “Farklı statüde bulunan öğrencilerin aynı konumda değerlendirilmesi anayasal eşitlik ilkesine aykırıdır” diyerek, katsayı farkını kaldırılması kararını iptal etmiştir. 2009 yılı aralık ayına

gelindiğinde; katsayılar bu kez alan içi tercihlerde 0.15, alan dışı tercihlerde 0,13 olarak ilan edildi. 2010 yılı şubat ayında Danıştay'ın yürütmeyi durdurma kararı üzerine; mart ayında YÖK genel kurulu aldığı yeni kararlar alan içi tercihlerde katsayının 0.15, alan dışı 0,12 olduğunu kararlaştırdı ve 2010 sınavından bu katsayı uygulanmıştır (Radikal, 2013). 2011 yılında Ömer Dinçer döneminde; YÖK Genel Kurulu aldığı kararlar katsayı tüm adaylar için eşitlenerek 0.12 oldu. Böylece yükseköğretime geçişteki 13 yıl boyunca uygulanan katsayı adaletsizliği tarihe karışmış oldu (Kaplan, 2012).

2012 yılında Ömer Dinçer döneminde yapılan değişiklikle, yükseköğretim programlarına yerleştirmede kullanılan puanın oluşturulmasında, öğrencinin yükseköğretime geçiş sınavından aldığı puanla birlikte etki eden; AOBP (Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı) kaldırılarak, yerine OBP (Ortaöğretim Başarı Puanı) getirilmiştir. AOBP'li sistemde öğrencinin mezun olduğu okulun daha önceki yıllarda gösterdiği başarı, öğrencinin yerleştirme puanına etki ederken OBP'li sistem ile okul başarısı öğrenci başarısına etki etmeyecektir. Yalnızca öğrencinin mezuniyet notunun, kendi dönemi içindeki diğer notlar arasındaki yerine bakılarak OBP oluşturulacak ve öğrencinin merkezi sınavdan aldığı puana eklenerek yerleştirme puanı elde edilmektedir (Habertürk, 2012).

2012 yılında 4+4+4 sistem değişikliği ile birlikte, 8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitim uygulaması son bulmuştur. 4+4+4 değişikliğiyle 5.,6.,7. ve 8. Sınıflar, sistemin ikinci dördüne karşılık gelen müstakil orta ortaokullara geçmiştir. Bu kapsamda kademesine 8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitim öncesi bulunan İmam Hatip Ortaokulları yeniden kurulmuştur. 2014 yılında yapılan değişiklikle İmam Hatip Liselerinde, daha önceleri Anadolu İmam Hatip Lisesi ve İmam Hatip Lisesi olmak üzere iki ayrı programda eğitim uygulaması sona erdirilmiştir. Yeni düzenleme ile

2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren İmam Hatip Liselerinde kademeli olarak, sadece Anadolu İmam Hatip Lisesi programı uygulanmıştır.

Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 32. maddesine 25.06.2015 tarihinde eklenen 4. Fıkra ortaokul kademesindeki öğrencilerin sene kaybetmeden ***hafızlık eğitimi*** alabilmeleri sağlanmıştır. İlgili fıkra ortaokul veya imam hatip ortaokulu 5., 6., ve 7. Sınıf öğrencilerinin velilerinin yazılı başvurusu üzerine, bir eğitim-öğretim yılı boyunca Diyanet İşleri Başkanlığının açmış olduğu hafızlık eğitimine devam edebilecekleri, sene sonunda da öğrencilerin devam edemedikleri yıla ait derslerden sınava girerek başarılı olması halinde bir üst sınıfa geçirileceği belirtilmektedir. Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 32. Maddesinin 4. Fıkrasında belirtilen uygulama halen devam etmektedir. Yönetmelik değişikliği sonrası, çocuğunu erken yaşta hafızlık yapmasını isteyen velilerden bu yönde yoğun talep gelmiştir. Çocukların erken yaşta hafız olabilmelerine yönelik yeni bir model olarak, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından 2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren “Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi” hayata geçirilmiştir. Proje ile; hafızlık eğitiminin *“hazırlık, hafızlık ve pekiştirme” den ibaret olan üç temel aşamasının daha iyi gerçekleştirilmesi, öğrencilerin bir üst öğrenime hazırlanmasının yanı sıra ileriki dönemlerde Kur’an’ın muhtevasını kavramaya yön verecek olan akademik öğrenmeleri tamamlamaları ve okul ortamından uzak kalmadan diğer akranlarıyla birlikte aynı ortamda bulunarak hafızlık yapmaları*” amaçlanmıştır. Projenin paydaşları arasında Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri ile Diyanet İşleri Başkanlığının Merkez teşkilatı ve İl ilçe Müftülükleri yer almaktadır. 2018 yılı itibariyle proje 100’ün üzerinde imam hatip ortaokulunda uygulanmaktadır. Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Eğitimi Projesi’ne dahil olmak isteyen ve ilkokul 4. Sınıfı tamamlayan öğrencilerin seçim işlemi sınav ya da mülakatla yapılır. Seçilen öğrencilerle yaz döneminde 6 haftalık yoğunlaştırılmış Kur’an-Kerim eğitimi verilir. 5. Sınıfa kayıt

olan öğrencilere okul programı içerisinde haftalık 9 saate kadar Kur'an-ı Kerim dersi ile birlikte, müftülükle yapılan protokol kapsamında Kur'an Kursu ile takviye dersler verilmesi sağlanır. Hafızlığa hazırlık dönemini tamamlayan öğrenciler en geç 5. Sınıfın ocak ayında hafızlığa başlarlar. Öğrenciler 5. Sınıfın 2. Döneminden itibaren, 6. Sınıfta okula ara da vererek, yaklaşık 15 ay süre ile hafızlıklarını tamamlarlar. Hafızlığını tamamlayan öğrenciler, 7. Sınıfta okula devam ederken haftalık ders programı içerisinde 8 saatlik Kur'an- Kerim dersi ile hafızlıklarını pekiştirirler. 8. Sınıflar ise hafızlığın pekiştirilmesi ve üst öğrenime hazırlık yapılması şeklinde öngörülmüştür. Örgün eğitim içerisinde hafızlığa yönelik çalışmalar kapsamında Türkiye Diyanet Vakfı ile ortaklaşa yürütülen bir başka proje ile hafızların eğitim gördüğü Anadolu İmam Hatip Liselerinde hafız öğrencilerin hafızlıklarını pekiştirmeleri, mesleki, akademik, sosyal ve kültürel gelişimlerini sağlanarak yüksek öğretime hazırlanmaları sürecini yürütülmektedir (MEB DÖGM, 2018).2017 yılında ortaöğretime geçiş sistemi değişikliğiyle beraber sınavla girilen okul türleri arasında Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Özel Program ve Proje uygulayan Anadolu liseleri, Meslek Liseleri ve Özel Program ve Proje Uygulayan okullar kapsamında bulunan İmam Hatip Liseleri de yer almıştır. 2000 yılından sonra İmam Hatip Lisesi, İmam Hatip Ortaokulu sayıları ile bu okul türlerinde öğrenim gören öğrenci sayıları aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 38. Yıllara Göre İmam Hatip Lisesi Sayısı, İHL’de Okuyan Örgün Öğrenci Sayısı ve Açık öğretim İHL’de Okuyan Öğrenci Sayıları (1998-2018)

Eğitim- öğretim Yılı	İHL Sayısı	Örgün Öğrenci Sayısı	Açık öğretim İHL Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı
1998-1999	612	192786	-	192786
1999-2000	504	134224	-	134224
2000-2001	500	91620	-	91620
2001-2002	458	71583	-	71583
2002-2003	450	64534	-	64534
2003-2004	452	84898	-	84898
2004-2005	452	96851	-	96851
2005-2006	453	108064	-	108064
2006-2007	455	120668	-	120668
2007-2008	456	129274	-	129274
2008-2009	458	143637	-	143637
2009-2010	465	198581	-	198581
2010-2011	493	235639	-	235639
2011-2012	537	268245	-	268245
2012-2013	708	380771	-	380771
2013-2014	854	474096	-	474096
2014-2015	1017	546443	121 938	668 381
2015-2016	1149	555870	121 335	677 205
2016-2017	1 452	506 516	138 802	645 318
2017-2018	1 605	514 806	112 697	627 503

Kaynak: MEB Örgün Eğitim İstatistikleri; imamhatip.gen.tr, den elde edilen verilerden derlenmiştir.

Tabloya göre 28 Şubat sürecinde 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim ve meslek lisesi mezunlarına yönelik katsayı uygulamaları sonrası, imam hatip lisesi sayısı ve bu liselerde okuyan öğrenci sayısı 2003-2004 eğitim-öğretim yılına kadar azalmıştır. Öyle ki 1998-1999 eğitim-öğretim yılında 612 imam hatip lisesinde 192.786 öğrenci öğrenim görürken, 2002-2003 eğitim-öğretim yılında imam hatip lisesi sayısı 450’ye öğrenci sayısı ise 64.534’e düşmüştür. 2003 yılı sonrası AK Parti iktidarının başlamasıyla hem imam hatip lisesi sayısı hem de bu okullarda okuyan öğrenci sayısının da önemli miktarda artış meydana gelmiştir. 2017-2018 eğitim-öğretim

yılında Türkiye’de 1.605 imam hatip lisesinde 514.806 öğrenci örgün eğitim, 112.697 öğrenci de açıköğretimde öğrenim görmektedir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında örgün ve açıköğretimdeki toplam imam hatip öğrencisi sayısı 627.503’tür. Ayrıca tabloda 2015-2016 eğitim-öğretim yılından itibaren okul sayısı artarken bu okullarda okuyan öğrenci sayısında azalma meydana gelmiştir. 2002-2018 yılları arasında imam hatip lisesi sayısı yaklaşık 2,5 kat artarken bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı da yaklaşık 8 katına çıkmıştır.

8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitimle beraber kapatılan imam hatip okullarının orta kademeleri 2012 yılında gerçekleştirilen 4+4+4 sistem değişikliği sonrası imam hatip ortaokulları olarak yeniden faaliyete geçmiştir.

2012 yılından sonra bağımsız ve bir imam hatip lisesinin bünyesinde hizmet veren imam hatip ortaokulu sayıları ile bu okul türlerinde öğrenim gören öğrenci sayılarının yıllara göre meydan gelen değişim aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 39. Bağımsız ve İHL Bünyesinde Hizmet Veren İHO Sayıları ile Bu Okullarda Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları (2012-2018)

Eğitim- öğretim Yılı	Bağımsız İHO		İHL Bünyesinde		Toplam	
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
2012-2013	730	66 585	369	27 882	1.099	94 467
2013-2014	946	184 061	415	55 954	1.361	240 015
2014-2015	1.219	321 036	378	64 794	1.597	385 830
2015-2016	1.612	458 997	339	65 298	1.961	524 295
2016-2017	2 326	589 638	345	62 316	2 671	651 954
2017-2018	2 859	641 593	427	81 515	3 286	723.108

Kaynak: MEB Örgün Eğitim İstatistiklerinden derlenmiştir.

Açıldığı 2012-2013 eğitim-öğretim yılında müstakil ve İHL bünyesinde, toplam 1099 imam hatip ortaokulunda 94.467 öğrenci öğrenim görmekteyken 2017-2018 eğitim-öğretim yılında imam hatip ortaokul sayısı 3.286’ya öğrenci sayısı da 723.108’e yükselmiştir. Tablolardan da görüldüğü gibi 28 şubata süreci sonrası, 8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitimle orta kısımları kapatılan, yine aynı sürecin

yansımaları olarak yapılan değişiklikler sonucu okul ve öğrenci sayısı ciddi şekilde azalan imam hatip okulları, günümüzde eski hüviyetine dönmüştür.

2000 yılından sonra, özellikle AK Parti iktidarları döneminde İmam Hatip Okullarına yönelik yapılan değişiklikler özetle şöyledir: 28 Şubat döneminde kalma katsayı uygulamasının kaldırılmasına yönelik 2004 yılında hazırlanan yasa tasarısı, dönemin Cumhurbaşkanı'nca veto edilmiştir. 2009 yılında YÖK Genel Kurulunun katsayının eşitlenmesini öngören kararı Danıştay engeline takılmış, ardından katsayı farkının azaltılması adımı da Danıştay tarafından durdurulmuştur. 13 yılı boyunca uygulanan katsayı engeli ancak 2011 yılına gelindiğinde YÖK Genel Kurulu kararıyla kaldırılmıştır. 2009 yılında İmam Hatip Liseleri Yönetmeliğinde, bu okul türlerinin amacının din adamı yetiştirmek olarak tanımlandığı hükmü hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlamak olarak değiştirmiştir. Bu değişiklikle imam hatip liselerinin akademik misyonuna vurgu yapılmıştır. 2012 yılında 4+4+4 sistem değişikliğiyle beraber, ortaokullarda çeşitliliğe gidilmiş ve normal ortaokullarla beraber İmam Hatip Ortaokullarının da bu kademedeki yer alması sağlanmıştır. 2014 yılında, daha önceleri, Anadolu İmam Hatip Lisesi programı ve İmam Hatip Lisesi programı olmak üzere 2 ayrı program uygulanan İmam Hatip Liselerinde, bu tarihten itibaren sadece Anadolu İmam Hatip Lisesi Programı uygulanmaya başlanmıştır. 2015 yılından itibaren, imam hatip okullarında örgün eğitimle beraber “hafızlık” yapılabilmesine yönelik adımlar atılmıştır. Bu kapsamda yapılan yönetmelik değişikliğiyle, imam hatip ortaokulu öğrencilerinin sene kaybı olmaksızın hafızlık yapmaları sağlanmıştır. Ayrıca proje okulu formatında, örgün olarak hafızlık eğitimi ile beraber imam hatip ortaokulu programı uygulayan “Hafız İmam Hatip Ortaokulları” kurulmaya başlanmıştır. 2017 yılında yapılan ortaöğretime geçiş sistemi değişikliği sonrası, ilgili şartları sağlayan bazı imam hatip liseleri proje okulu olarak sınavla öğrenci almaya başlamıştır.

4.5.6. Özel Eğitim ve Rehberlik Alanlarında Yapılan Değişiklikler:

14 Eylül 2011 tarihli ve 280554 sayılı Resmî Gazetede yayımlana 652 KHK'nin 11. Maddesine göre, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri; özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları rehberlik ve araştırma merkezleri, iş okulları ve iş eğitim merkezleri ile aynı seviyede ve türdeki okul ve kurumlarda öğrencilere eğitim ve öğretimin verilmesi olarak tanımlanmaktadır.

2000 yılından sonra Özel Eğitim ve Rehberlik alanlarında yapılan değişiklikler, değişiklik tarihi ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanı'nın yer aldığı tabloda aşağıda verilmiştir.

Tablo 40. Özel Eğitim ve Rehberlik Alanlarında Yapılan Değişiklikler

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2000	Özel Eğitimin Okul Öncesinden Başlatılması	Metin Bostancıoğlu
2	2002, 2012, 2014, 2017	Diğer Mezuniyet Alanlarında Özel Eğitim Alanına Geçişler	-
3	(2004-....)	Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Öğrencilerin Okullara Ücretsiz Taşınması Projesi	
4	2005	5378 Sayılı Kanun Kapsamında Atılan Adımlar	
5	2006	Destek Eğitim Hizmetinin Devlet Tarafından Karşılanması	Hüseyin Çelik
6	2006	Evde Eğitim Hizmetleri Yönergesi	
7	2007	Özel Eğitim Giderlerinin Karşılanması Hakkında Genelge Yayınlanması	
8	2011	Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi	Nimet Çubukçu
9	2014	Özel Eğitim Alanlarının Birleştirilmesi	
10	2014	BİLSEM'lere Öğrenci Seçme Sınavlarının Yaygınlaştırılması	Nabi Avcı
11	2015	Yerli Zekâ Testi Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASIS)	

Tablo 40 incelendiğinde Özel Eğitim ve Rehberlik alanlarında çeşitli tarihlerde, mevzuat, uygulama değişiklikleriyle beraber projeler vasıtasıyla da değişiklikler yapılmıştır. 2000 yılından sonra Özel Eğitim ve Rehberlik alanlarında yapılan değişiklikler aşağıda incelenmeye çalışılmıştır. Bu bölümdeki ilk değişiklik; 2000 yılında Metin Bostancıoğlu döneminde yapılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Özel

Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde "36-72 ay arasındaki çocuklar için okul öncesi eğitim zorunludur ve kaynaştırma uygulamaları temeline dayalı olarak destek eğitim planları çerçevesinde yürütülür" denilmiş ve böylece ihtiyaç duyan çocuklar için özel eğitim okul öncesi dönemden itibaren başlatılmıştır (Cankar & Taş, 2017).

2002 yılında Metin Bostancıoğlu döneminde M.E.B. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile ihtiyaç halinde diğer bölüm öğretmenlerinin kurs bitirerek özel eğitim öğretmeni olabileceği kararı alınmıştır. 2012 yılında ise 4+4+4 sistem değişikliği sonrası norm fazlası sınıf öğretmenleri; mezuniyet alanları varsa yan alanlarıyla birlikte, Zihin Engelliler Sınıfı Öğretmenliği alanına alan değişikliği suretiyle özür durumundan yer değiştirmek üzere başvurabilmişlerdir (Memurlar.net, 2012). 2014 yılına gelindiğinde ise; 540 saatlik Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenliği Eğitim Programı eğitimini başarıyla tamamlayan öğretmenlerin, özel eğitim öğretmeni olabilmeleri yönünde uygulama gerçekleştirilmiştir (Memurlar.net, 2014). Son olarak 2017 yılında bir kez daha, sınıf öğretmenlerinden 540 saatlik "Zihin Engelliler Sınıfı Öğretmenliği Eğitim Programı'nı başarıyla tamamlayanlar özel eğitim alanına alan değişikliğinde bulunmuşlardır (MEB İKGM, 2017).

Hüseyin Çelik döneminde 2004-2005 eğitim-öğretim yılında başlatılan Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Öğrencilerin Okullara Erişiminin Sağlanması İçin Ücretsiz Taşınması Projesi; Millî Eğitim Bakanlığı ile Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığının ortaklığıyla hazırlanmıştır. Proje kapsamında özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin okullarına ulaştırılması ücretsiz bir şekilde sağlanmaktadır (MEB SGB, 2011). Proje halen uygulanmaya devam etmektedir. Özürlülüğün önlenmesi, özürlülerin sağlık, eğitim, rehabilitasyon, istihdam, bakım ve sosyal güvenliğine ilişkin sorunlarının çözümü ile her bakımdan gelişmelerini ve önlerindeki engelleri kaldırmayı sağlayacak tedbirleri alarak topluma katılımlarını sağlamak ve bu

hizmetlerin koordinasyonu için gerekli düzenlemeleri yapmak amacıyla 01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı “Özürllüer ve Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” çıkarılmıştır. Türkiye’nin taraf olduğu üst politika belgelerinin getirdiği yükümlülükler ve Avrupa Birliği (AB) yasal düzenlemelerine uyumluluk çalışmaları kapsamında 5378 sayılı kanun ile AB ülkelerinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylere tanınan tüm hak ve eğitim imkanların, Türkiye genelinde gereksinimi olan tüm bireylere sağlanması amaçlanmıştır (MEB Bütçe Raporu, 2018). 5378 sayılı kanunun 2’nci maddesinde; kamu kurum ve kuruluşlarına ait umuma açık hizmet veren her türlü yapıların, kanunun yürürlüğe girdiği 2005 tarihinden itibaren 7 yıl içinde özürllülerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir hükmü gereğince 2009 ve 2011 yıllarında 2 adet genelge yayımlanmıştır. Fiziksel Engelliler İçin Okul Binalarında Yapılması Gereken Düzenlemeler konulu genelge ile okul bina girişlerine engelli rampalarının inşa edilmesi, fiziksel engelli asansörü yapılması, okul bahçesinde otopark zinciri olmaması gibi önlemlerin alınması istenmiştir (MEB SGB, 2011).

Hüseyin Çelik döneminde alınan kararla 1 Haziran 2006 tarihinden itibaren; özel eğitim değerlendirme kurulları tarafından, destek eğitimi almaları yönünde karar verilen; görme, işitme, dil konuşma, ses bozukluğu bulunan, ortopedik, zihinsel, otistik, sosyal, duygusal bozukluğu olan engelli bireyler; sosyal güvenceleri olup olmadığına bakılmaksızın, özel eğitim ve rehberlik merkezlerinde alacakları destek eğitimlerin ücretleri MEB tarafından karşılanmaya başlanmıştır. Engelli bireylere yönelik; özel eğitim okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen destek eğitiminin, 2017 yılında bütçeden karşılanacak kısmı katma değer vergisi hariç bireysel eğitim için aylık 509 TL, grup eğitimi için aylık 143 TL olarak belirlenmiştir. Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik destek eğitim veren kurum sayısı, bu kurumlarda destek eğitim hizmeti alan öğrenci sayısı ve bu hizmet

için devlet tarafından tahsis edilen ödenek miktarının yıllara göre değişimi aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 41. Yıllara Göre Destek Eğitim Alan Öğrenci Sayıları ve Ödenek Tahsis Miktarları (2006-2017)

Eğitim-öğretim Yılı	Kurum Sayısı	Öğrenci Sayısı	Tahsis Miktarı (TL)
2006	995	115.601	263.187.188
2007	1.587	181.878	684.710.016
2008	1.795	205.831	830.961.427
2009	1.686	216.106	862.663.787
2010	1.647	223.920	906.720.974
2011	1.657	240.679	1.122.236.610
2012	1.748	255.848	1.263.384.975
2013	1.738	270.607	1.407.051.750
2014	1.878	295.617	1.496.413.034
2015	1.934	313.998	1.673.614.633
2016	2.030	325.680	2.100.607.782
2017	2.196	349.680	2.447.285.253

Kaynak: MEB 2017 yılı faaliyet raporundan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Yıllara Göre Destek Eğitim Alan Engelli Öğrenci Sayılarını ifade eden tablodan da görüldüğü üzere 2006 yılından 2017 yılına kadar destek eğitim alan engelli öğrenci sayısı her yıl bir önceki yıla göre artış göstermiştir. 2006 yılında destek eğitim alan engelli öğrenci sayısı 115.601 iken 2017 yılına gelindiğinde destek eğitim alan engelli öğrenci sayısı 349.680'e yükselmiştir. 11 yılda gerçekleşen bu artışın oransal karşılığı yaklaşık yüzde 202'dir. 2006 yılında okul öncesi ve ilköğretim çağındaki özel eğitim gerektiren bireylerden eğitim-öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara evde verilecek eğitim hizmetlerini planlamak ve yürütmekle ilgili usul ve esasları düzenlemek amacıyla Ocak 2006 tarihli ve 2580 sayılı tebliğler dergisinde Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Gerektiren Bireyler İçin Evde Eğitim Hizmetleri Yönergesi yayımlanmıştır.

2007 yılında 20.11.2007 tarih ve 2007/85 sayılı Özel Eğitim Giderlerinin Karşılanması konulu genelge yayımlanarak; engelli bireylerin devlet imkanlarından daha etkili bir biçimde yararlanmaları hedeflenmiştir. Genelge ile özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasına yönelik engellerin kaldırılması amaçlanmıştır. Ayrıca, engelli bireylerinde “tüm temel hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmalarına yönelik”, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 13.12.2006 tarihinde kabul edilen “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme” 2008 yılında TBMM tarafından onaylanarak yasalaşmıştır (MEB SGB, 2011).

2011 yılında Nimet Çubukçu döneminde başlayıp 2014 yılında tamamlanan ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen “Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesinin” genel hedefi “Türkiye’deki özel eğitim hizmetlerinin iyileştirilerek, özel eğitime ihtiyaç duyan tüm bireylerin toplumla buluşmasına katkıda bulunmak” olarak ifade edilmiştir. Projede STK’lar, belediyeler, yereldeki kamu kurumlarının ve özel sektörün aktif katılımları ve destekleriyle; psikolojik ölçme araçlarını kullanarak özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitime erişimlerini artırmak ve öğrenme ortamlarını iyileştirmek amaçlanmıştır. Projenin temel bileşenleri ise; “mevzuatın güçlendirilmesi ve sosyal farkındalığın artırılması, Engelsiz Okul Modelinin uygulamaya geçirilmesi, yeni psikolojik ölçme araçlarının uyarlanması ve mesleki eğitimde bütünleştirme uygulamalarının güçlendirilmesi” olarak ifade edilmiştir. Proje kapsamında: mevzuat ve farkındalık bileşenine yönelik; aralarında il milli eğitim müdürleri, RAM müdürleri, okul müdürleri öğretmenler, diyanet personelleri ve velilerin bulunduğu gruplara bilgilendirme toplantıları yapılması; mevzuat çalıştayları yapılarak “Mevzuat Öneri Belgesi” hazırlanması; kamu spotu, posterler, broşür ve bültenler hazırlanması çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Engelsiz Okul Modeli bileşenine yönelik; “Bütünleştirme Kılavuzu”, “Engelsiz Okul Standartları hazırlanmış; özel eğitim materyalleri hazırlanmış, “Engelsiz Okullar” çalıştayları

düzenlenmiş ve “Engelsiz Okullar Modeline” yönelik formatör, yönetici ve öğretmen eğitimleri düzenlenmiştir. Yeni psikolojik ölçme araçlarının uyarlanmasına yönelik çalışmalar ve ölçme araçlarının kullanımına yönelik formatör eğitimleri yapılmıştır. Engelli bireylerin mesleki eğitime katılmalarına yönelik; yurt dışında engelsiz okul modeli inceleme ziyaretleri düzenlenmiş ve meslek liselerinde 30 öğretmen formatör olarak eğitilmiştir (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2015).

2014 yılında MEB öğretmenliğe kaynaklık eden alanlara ilişkin düzenleme yapmıştır. Buna göre Görme Engelliler Öğretmenliği, İşitme Engelliler Öğretmenliği ve Zihinsel Engelliler Öğretmenliği alanlarından mezun olanlar Millî Eğitim Bakanlığı kadrolarına Özel Eğitim Öğretmeni olarak atanabilmektedirler (TEDMEN, 2014). Bu uygulamayla; Görme Engelliler Öğretmenliği, İşitme Engelliler Öğretmenliği ve Zihinsel Engelliler Öğretmenliği lisans programlarının ders dağılımları ve içeriklerinin birbirinden farklı olan bütün özel eğitim alanlarının paydaş kabul edilmesinin “özel” olmaktan çok uzak bir “genelleme” olduğu eleştirilere maruz kalmıştır (TEDMEN, 2014).

Türkiye’de ilk olarak 1993 yılında Ankara, İstanbul, İzmir, Denizli ve Bayburt illerinde kurulan Bilim ve Sanat Merkezleri (Satır, 2018), MEB Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) Yönergesinin 6. Maddesine göre aşağıda belirtilen amaçlar doğrultusunda hizmet vermektedir.

Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda BİLSEM’de sunulan eğitim hizmetleri ile özel yetenekli öğrencilerin;

- *Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseyen; ailesini, vatanını, milletini seven, ülkesine karşı görev ve sorumluluklarını bilen, bunları davranış hâline getirmiş bireyler olarak yetiştirilmesi,*
- *Ülkesinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; hür ve*

bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; lider, yapıcı, yaratıcı ve ülke kalkınmasına katkıda bulunan bireyler olarak yetiştirilip geliştirilmesi,

- *Bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, sorun çözen, kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetiştirmeleri, yetenekleri ve yaratıcılıklarını erken yaşta fark ederek en üst düzeyde kullanmaları,*
- *Öğrencilerin yaratıcı düşünce, keşif, icat, sosyal ilişkilerde başarı, inovasyon, liderlik, iletişim ve sanatsal beceriler kazanmaları,*
- *Özel yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini kazanmaları, disiplinler arası düşünme, sorunları çözme, belirlenen ihtiyaçları karşılamaya yönelik projeler gerçekleştirmeleri amaçlanır*

2014 yılında Nabi Avcı döneminde yapılan değişiklikle birlikte; Bilim ve Sanat Merkez öğrenci seçme sınavları ülke genelinde yapılmaya başlanmıştır. MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü rehberliğinde yürütülen, Bilim ve Sanat Eğitim Merkezlerinde (BİLSEM) eğitim alacak öğrencilerin belirlenmesine yönelik yapılan Bilsem sınavı; grup tarama testi ve bireysel değerlendirme olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Bilsem öğrencilerin okul eğitimini aksatmadan sahip oldukları zekâ ve yeteneklerinin gelişimine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Her ilde en az bir, nüfusun fazla olduğu illerde ise birden fazla bilim sanat merkezi bulunmakta ve her geçen gün bu merkezlerin sayıları artmaktadır.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen tarihlerde yapılan Bilim ve Sanat Eğitim Merkezlerine öğrenci seçme sınavı ilkokul 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerine dijital ortamda gerçekleştirilmektedir. Önceki yıllarda sınav başvuruları bireysel başvuru yoluyla yapılırken, 2017 - 2018 Eğitim-öğretim yılında velilerin talebi üzerine okul sınıf öğretmenleri tarafından doldurulan gözlem formu ile sınava aday gösterilmektedirler. Yapılan sınavda başarılı olan öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi ölçüldükten sonra Uyum (Oryantasyon), Destek Eğitimi; İletişim Becerileri, Grupla Çalışma Teknikleri, Öğrenme Yöntemleri, Problem

Çözme Teknikleri, Bilimsel Araştırma Teknikleri, Yabancı Dil, Bilgisayar, Sosyal Etkinlikler, Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme, Özel Yetenekleri Geliştirme, Proje Üretimi/Yönetimi gibi alanlarında kendi seviyelerine göre düzenlenmiş eğitimlere tabi tutulurlar. Bilssem eğitimleri öğrencilerin ilkökul, ortaokul ve lise öğrenimleri boyunca devam etmektedir. “Tüm programlar öğrenci merkezli, disiplinler arası, modüler yapıda; öğrencilerin yaratıcılığını, sorunlara farklı yaklaşım ve çözüm bulma becerilerini geliştirecek ve yetişkinlik dönemlerindeki şartlara hazırlayacak nitelikte bireyselleştirilerek hazırlanmaktadır.” Programlar uygulanırken, özel eğitim yöntem ve teknikleri, eğitim-öğretim araçları ve özel eğitim ortamları kullanılmaktadır. BİLSEM’lerde öğrencilere not verilmezken, süreç odaklı, proje tabanlı öğretim modeliyle öğretim sağlanmaktadır (bilsemonline.com, 2018). Türkiye’de yıllara göre BİLSEM sayısı, BİLSEM’lerdeki öğrenci ve öğretmen sayılarına ilişkin içerek, Özel Eğitim ve Rehberlik Alanında Yaşanan Sayısal Değişim başlıklı bölüm içerisinde verilmiştir.

2014 yılında, çocuğun özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik 25 yıldır kullanılan testlerde yenilemeye gidilmiştir. Özel eğitim ihtiyacının belirlenmesine yönelik, gelişmiş ülkelerinde kullandığı testler olan; WISC-R, Kaufman ve Woodcock-Johnson III Test Bataryası MEB tarafından satın alınmıştır. Bu testlerin ilkemize uygunluğuna yönelik 28 ilde 3000 öğrenci ile pilot uygulama yapılmıştır (TEDMEN, 2014). 2015 yılında WISC-R ve Kaufman kısa zekâ testlerinin Türkiye normları oluşturularak, bütün rehberlik ve araştırma merkezlerinde en az birer kişi bu testlerin uygulayıcı eğitiminden geçirilmiştir. WISC-R testi 2015 BİLSEM öğrenci seçiminde de kullanılmıştır (TEDMEN, 2015).

2015 yılı içerisinde MEB ile Anadolu Üniversitesi ortaklığında; Türkiye kültürüne uygun bir ölçek geliştirmek ve yurtdışından alınan zekâ testleri için bedel ve telif maliyetlerini azaltmak amacıyla, ilk yerli zekâ ölçeğini geliştirmek için iş birliğine gidilmiştir. Kasım ayı içerisinde geliştirilmesi hedeflenen “Anadolu Sak

Zekâ Ölçeği (ASIS)” isimli ölçek kamuoyuna tanıtılmıştır (TEDMEN, 2015). 2017 yılında BİLSEM’lere öğrenci seçilmesinde WISC-R testi yerine 2 yıllık çalışma sonrasında geliştirilen yerli Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASIS) kullanılmaya başlanmıştır. Prof. Dr. Uğur Sak proje yürütücülüğünde 19 kişilik ekip tarafından geliştirilen, Anadolu Sak Zeka Ölçeğinin (ASIS) pilot uygulaması 4-12 yaş aralığında 1201 çocuk ile, standardizasyon aşaması 4641 çocuk ile, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ise özel eğitim grupları da dahil 800’ün üzerinde çocukla tamamlandığı ve ASİS, dünyadaki bireysel zeka testleri arasında yaş grubuna düşen örneklem büyüklüğü bakımından temsil gücü en yüksek zeka testi olduğu ölçeği geliştiren ekip tarafından ifade edilmiştir (projeiq.com).

2000 yılından sonra Üstün Yetenekli bireylerin eğitime yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar arasından çeşitli tarihlerde gerçekleştirilen kongreler, sempozyumlar, strateji ve yöntem belirleme toplantıları, mevzuat geliştirme çalıştayları, çalışma ziyaretleri yapılmış ve “Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Ortak Akıl Platformu” kurulmuştur. 13 Mart 2012 tarihli ve 28232 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan “Üstün Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması” amacıyla bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasına ilişkin karar gereği TBMM’de 17 üyeden oluşan Meclis Araştırma Komisyonu kurularak çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmaların bir sonucu olarak 2013 yılında kabul edilen ve 2013-2017 yıllarını kapsayan plan hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur (MEB ÖERHGM, 2013). Yine 2014 yılında MEB tarafından, özel yetenekli ve üstün zekalı çocukların özelliklerine ilişkilerin bilgiler ve ailelerin bu özelliklerin kendi çocuklarında olup olmadığını anlamalarına yönelik yönlendirmelerin bulunduğu “Özel Yetenekli Çocuklar Aile Kılavuzu” hazırlanmıştır. Bu kılavuzda ailelerin çocuklarıyla nasıl iletişim geliştirmeleri gerektiği, ailelerin çocuklarına karşı benimsemeleri önerilen davranışların neler olduğuna da yer almaktadır (TEDMEN,

2014). Üstün yetenekli ve üstün zekalı çocuklara yönelik yapılan çalışmalara, yukarıda ayrıntıla olarak ifade edilen, BİLSEM sınavlarının ülke genelinde yaygınlaştırılması ve yerli zekâ ölçeği Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASIS) örnek verilebilir.

İsmet Yılmaz döneminde 10.11.2017 tarihli ve 30236 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Yeni yönetmelikteki dikkat çekici değişiklik isminde meydana gelmiş, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği yerine Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği ismini almıştır. Yeni yönetmelikteki bir başka önemli değişiklik ise rehber öğretmenlerin isteğe bağlı sınav görevi alabileceği belirtilmiştir. Bunun yanında belleticilik ve nöbet görevi yerine getirecekleri de hüküm altına alınmıştır. Ancak nöbet ve belleticilik görevlerine, sınav görevlerinde olduğu gibi isteğe bağlı hükmünün getirilmemesi, rehber öğretmenlerin yaptıkları işin ruhuna aykırı olduğu ve rehberlik hizmetlerinin bu durumdan olumsuz yönde etkileneceği yönünde eleştirilere muhatap olmuştur (Eğitim Bir Sen, 2017).

Özel eğitim ve rehberlik alanında yapılan yönetmelik değişiklikleri, bu değişikliklerin tarihleri ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanının yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 42. Özel Eğitim ve Rehberlik Alanında Yapılan Yönetmelik Değişiklikleri (2001-2018)

No	Tarih	Yönetmelik Değişiklikleri	Dönemin Bakanı
1	14.04.2001	Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği	Metin Bostancıoğlu
2	31.05.2006	Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği yayımlandı	Hüseyin Çelik
3	14.03.2009	Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmelikte değişiklik	
4	31.07.2009	Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmelikte değişiklik	Nimet
5	22.06.2010	Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmelikte değişiklik	Çubukçu
6	21.07.2012	Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmelikte değişiklik	Ömer Dinçer
7	10.11.2017	Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği	İsmet Yılmaz
8	7.07.2018	Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği yayımlandı	

Kaynak: MEB mevzuat bankası.

Tabloda 42’de 2000 yılından sonra özel eğitim ve rehberlik alanında yapılan yönetmelik değişiklikleri verilmiştir. 14.04.2001 tarihinde yayımlanan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği 17 yıl boyunca yürürlükte kalmış, ancak 10.11.2017 tarihinde Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinin çıkarılmasıyla mülga olmuştur. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ise, zaman içerisinde çeşitli değişiklikler olmakla beraber, çıkarıldığı 31.05.2006 tarihinden 07.07.2018 tarihine kadar yaklaşık 12 yıl yürürlükte kalmıştır.

Bu bölümde 2000 yılından sonra özel eğitim ve rehberlik başlığı altında yaşanan; bilim ve sanat merkezlerindeki okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayısı; okul öncesi kademesindeki kız, erkek ve toplam öğrenci sayısı; ilköğretim kademesindeki kız, erkek ve toplam öğrenci sayısı; ortaöğretim kademesindeki kız, erkek ve toplam öğrenci sayısı ile örgün özel eğitimdeki toplam okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayısındaki yıllara göre değişim incelenmektedir. 2006 yılında itibaren Bilim ve Sanat Merkezi sayısı, bu merkezlerde eğitim alan öğrenci, görev yapan öğretmen ve derslik sayılarının yıllara göre değişimi aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 43. Bilim ve Sanat Merkezlerindeki Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (2006-2018)

Yıl	Okul	Öğrenci	Öğretmen	Derslik
2006-2007	34	5 175	469	-
2007-2008	43	5 756	508	-
2008-2009	50	5 534	598	354
2009-2010	57	6 942	589	445
2010-2011	61	9 215	675	572
2011-2012	62	10 807	712	599
2012-2013	66	11 268	669	685
2013-2014	70	12 106	579	689
2014-2015	77	14390	-	-
2015-2016	106	24291	1319	-
2016-2017	111	37720	-	-
2017-2018	116	-	-	-

Kaynak: 2006-2014 dönemlerine ait MEB eğitim istatistikleri, örgün eğitim (2006-2007,2013-2014); MEB Bütçe Sunuşu 2017, s.59(2015-2016); Tedmen Eğitim Değerlendirme Raporu 2017 s.2017 (2016-2017) yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 43'te görüldüğü üzere ülke genelinde hizmet veren BİLSEM sayısı 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 34 iken 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde bu sayı yüzde 241 artarak 116 ya çıkmıştır. Benzer şekilde bu kurumlarda eğitim-öğretim gören öğrenci sayısı da yıldan yıla artarak 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 5.175 iken 11 yılın sonunda 7 katına çıkarak, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 37.720 olmuştur. Tüm bu sayısal değişimler ve BİLSEM sınavlarının ülke genelinde yaygınlaştırılması göstermektedir ki; üstün yetenekli ve üstün zekalı çocukların eğitimlerine verilen önem her geçen gün artmaktadır.

2010 yılından itibaren okul öncesi kademesinde özel eğitim hizmeti alan öğrenci sayısının yıllara göre değişimi aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 44. Yıllara Göre Okul Öncesi Kademesinde Özel Eğitim Alan Öğrenci Sayısı (2010-2016)

Yıl	Erkek	Kız	Toplam
2010	424	303	727
2011	516	374	890
2012	564	442	1006
2013	747	478	1225
2014	1239	696	1935
2015	2409	841	3250
2016	2736	939	3675

Kaynak: Eğitim-Bir-Sen Eğitime Bakış 2017'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 44'te okul öncesi kademesinde özel eğitim alan öğrenci sayılarının 2010-2016 yılları arasındaki dönem içerisindeki değişimi, cinsiyet dağılımı da göz önünde bulundurularak gösterilmektedir. Okul öncesi kademesinde özel eğitim alan her iki cinsiyetteki öğrenci sayısı ve buna bağlı olarak toplam öğrenci sayısında da artış görülmektedir. Ancak belirtilen tarihler arasında okul öncesi kademesinde özel eğitim alan kız öğrenci sayısındaki artış, erkek öğrenci sayısındaki artışa nazaran daha sınırlı kalmıştır. Okul öncesi kademesinde özel eğitim alan öğrenci toplam öğrenci sayısı 2010 yılında 727 iken aynı sayı 2016 yılına gelindiğinde 3675'ye yükselmiştir. 2010-2016 yılları arasında okul öncesi kademesinde özel eğitim alan toplam öğrenci sayısındaki oransal artış ise yüzde 505 olmuştur.

2010 yılından itibaren ilköğretim kademesinde özel eğitim hizmeti alan öğrenci sayısının yıllara göre değişimi aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 45. Yıllara Göre İlköğretim Kademesinde Özel Eğitim Alan Öğrenci Sayısı (2010-2016)

Yıl	Erkek	Kız	Toplam
2010	53023	72706	125729
2011	110236	69428	179664
2012	119335	75127	194462
2013	125511	78264	203775
2014	133151	82426	215577
2015	143657	87884	231541
2016	154690	92517	247207

Kaynak: Eğitim-Bir-Sen Eğitime Bakış 2017'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 45'te ilköğretim kademesinde özel eğitim alan öğrenci sayılarının 2010-2016 yılları arasındaki dönem içerisindeki değişimi, cinsiyet dağılımı da göz önünde bulundurularak gösterilmektedir. 2010 yılında 53.023 olan ilköğretim kademesinde özel eğitim alan erkek öğrenci sayısı, 2016 yılına gelindiğinde 154.690'a yükselmiştir. Aynı dönemde ilköğretim kademesinde özel eğitim alan kız öğrenci sayısı ise 72.706'dan 92.517'ye yükselmiştir. İlköğretim kademesinde özel eğitim alan kız öğrenci sayısı, okul öncesi kademesine benzer şekilde erkek öğrenci sayısının gerisinde kalmıştır. İlköğretim kademesinde özel eğitim alan toplam öğrenci sayısı ise 2010 yılında 125.729 iken 2016 yılına kadar olan süreçte yaklaşık yüzde 96,6 artarak 2016 yılında 247.207'ye yükselmiştir.

2010 yılından itibaren ortaöğretim kademesinde özel eğitim hizmeti alan öğrenci sayısının yıllara göre değişimi aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 46. Yıllara Göre Ortaöğretim Kademesinde Özel Eğitim Alan Öğrenci Sayısı (2010-2016)

Yıl	Erkek	Kız	Toplam
2010	9613	5179	14792
2011	12122	6837	18959
2012	15975	9206	25181
2013	23900	13816	37716
2014	26476	15294	41770
2015	34262	20777	55039
2016	35606	34262	69868

Kaynak: Eğitim-Bir-Sen Eğitime Bakış 2017'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 46'da ortaöğretim kademesinde özel eğitim alan öğrenci sayılarının 2010-2016 yılları arasındaki dönem içerisindeki değişimi, cinsiyet dağılımı da göz önünde bulundurularak gösterilmektedir. 2010-2016 yılları arasını kapsayan dönemde ortaöğretim kademesinde özel eğitim alan kız öğrenci sayısı; okul öncesi ve ilköğretimde özel eğitim alan kız öğrenci sayılarının aksine; ortaöğretim kademesinde özel eğitim erkek öğrenci sayısına nazaran daha fazla artış göstermiştir. 2010-2016 yılları arasındaki dönemde kız öğrenci sayısı 5.179'dan yaklaşık yüzde 561'lik bir artışla 34.262'ye yükselirken; erkek öğrenci sayısı 9.613'ten, yüzde 270'lik bir artış göstererek 35.606'ya çıkmıştır. Ortaöğretim kademesinde özel eğitim alan toplam öğrenci sayı ise 2010 yılında 14.792 iken 6 yıllık süreçte yaklaşık yüzde 372 artarak 2016 yılında 69.868'e yükselmiştir.

2006 yılından itibaren tüm kademelerdeki özel eğitim alan öğrenci ve öğretmen sayıları ile özel eğitimde kullanılan derslik sayılarının yıllara göre değişimi aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 47. Özel Eğitim Kurumlarındaki Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (2006-2018)

Yıl	Okul	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Toplam Öğrenci	Öğretmen	Derslik
2006-2007	489	-	-	32 027	6 296	-
2007-2008	579	-	-	24 613	6 018	-
2008-2009	583	-	-	25 386	6 481	4 746
2009-2010	602	63 060	78 188	28 195	6 928	5 536
2010-2011	612	122 874	76 639	141 248	7 868	5 404
2011-2012	714	135 874	84 775	199 513	8 189	5 694
2012-2013	1 261	150 158	95 558	220 649	10 344	5 290
2013-2014	1 248	160 866	98 416	242 716	9 733	6 486
2014-2015	1 254	179 487	109 002	259 282	10 596	6 292
2015-2016	1 268	192 093	114 112	288 489	11 595	7 287
2016-2017	1 362	201 0150	123 448	333 598	12 009	7 823
2017-2018	1 395	224 728	128 882	353 610	12 846	8 453

Kaynak: Çeşitli yıllara ait MEB Eğitim İstatistiklerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 47’de tüm kademelerde örgün özel eğitimdeki toplam okul sayısı, kız öğrenci sayısı, erkek öğrenci sayısı, toplam öğrenci sayısı, öğretmen sayısı ile derslik sayılarının 2006-2007 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki süreçteki durumları görülmektedir. 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 489 olan özel eğitim okulu sayısı her yıl bir önceki yıla göre artarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde yaklaşık yüzde 185 artışla 1.395’e yükselmiştir. 2006-2007 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki dönemde, 2007-2008 eğitim-öğretim yılındaki azalış dışında, özel eğitim alan toplam öğrenci sayısı her yıl artarak 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 32.027 iken 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 353.610 olmuştur. Okul sayısındaki bir önceki seneye göre en dikkat çekici oransal yükseliş ise yüzde 400’le 2010-2011 eğitim-öğretim yılında gerçekleşmiştir. 2006-2007 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki dönemde ki toplam oransal artış ise 10 kattan fazladır.

Özel eğitim kurumlarında hizmet veren öğretmen sayısı ise 2006-2007 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki dönemde, 2007-2008 ve 2013-2014 eğitim-öğretim yılları dışında artış göstererek 6.296'dan 12.846'ya yükselmiştir. Bu değişimin oransal karşılığı ise yüzde 104 olarak gerçekleşmiştir. Tablodan 2008-2009 eğitim-öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında özel eğitim kurumlarındaki derslik sayısında da artış olduğu görülmektedir. Bu süreçte derslik sayısı 4.746'dan 8.453'e yükselerek, yüzde 78'lik bir artış göstermiştir.

2018 yılında Ziya Selçuk'un bakanlığı döneminde "2023 Eğitim Vizyonu" belgesinde "Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık" başlığı altında; Kariyer Rehberliği Sistemi kurularak çocukların kendilerini ve meslekleri tanıma ile kariyer seçimi süreçlerinin yapılandırılacağı, PDR hizmetlerinin eğitim sistemindeki yeri, yapısı, işlevleri ve mevzuat alt yapısının yeniden düzenleneceği, Kültürel kodlarımız dikkate alınarak rehberlik hizmetlerinde kullanılacak yeni ölçme araçlarının geliştirileceği ve Rehberlik Araştırma Merkezleri'nin (RAM) yapısı güncel ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçlara cevap verme ekseninde yeniden ele alınacağı ifade edilmiştir. Yine vizyon belgesinde "Özel Eğitim" başlığı altında; Özel gereksinimli çocukların tespiti için Türkiye genelinde il bazlı taramalar yapılacak ve ihtiyaç haritalarının oluşturulacağı, Özel gereksinimli çocuklarımıza özel eğitim hizmetinin yayılımı için mobil platformlar kurulacağı ve Yerel yönetimlerin özel eğitim alanında faaliyet göstermesi teşvik edilerek ihtiyaç duyulan müfredat ve öğretmen mesleki gelişim programları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanacağı belirtilmiştir. Belgenin "Özel Yetenek" başlığı altında ise; Özel yetenekli bireylerin eğitimi için yeni bir mevzuat hazırlanacağı, Özel Yeteneklilerin Eğitimi, Bilim ve Değerlendirme Kurulu kurulacağı, Bilim Sanat Merkezleri yeniden yapılandırılacağı, Özel yeteneklilerin eğitimi için lisansüstü düzeyde öğretmen eğitimi planlanacağı ve özel yetenekli öğrencilere yönelik tarama, klinik tanı ve eğitsel tanı amaçlı standart ölçme araçları oluşturulacak ve çeşitliliği artırılacağı vurgulanmıştır (MEB Vizyon Belgesi, 2018).

2000 yılından sonra Özel Eğitim ve Rehberlik alanlarında yapılan değişiklikler özetle şöyledir: 2000 yılında yapılan mevzuat değişikliğiyle ihtiyaç duyan çocuklar için özel eğitim okul öncesi dönemden itibaren başlatılmıştır. İlk 2002 yılında olmak üzere çeşitli yıllarda, diğer alan öğretmenliklerinden özel eğitim öğretmenliğine alan değişikliği hakkı verilmiştir. 2004 yılında özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin okullarına ücretsiz taşınması projesi hayata geçirilmiştir. 2005 yılında çıkarılan kanunla, AB ülkelerinde yaşayan özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere yönelik eğitim hak ve imkanlarının, aynı şekilde Türkiye’de sağlanması amaçlanmıştır. 2006 yılından itibaren özel eğitim ve rehberlik merkezlerinde sağlanan destek eğitim faaliyetlerinin ücretlerinin devlet tarafından karşılanması uygulamaya konulmuştur. Yine aynı yıl özel eğitim gerektiren ancak okullarda bu hizmetten yararlanamayan öğrencilere yönelik evde eğitim hizmeti vermeye başlamıştır. 2011 yılında uygulamaya konulan Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi ile; mevzuatın güçlendirilmesi ve sosyal farkındalığın artırılması, Engelsiz Okul Modelinin uygulamaya geçirilmesi, yeni psikolojik ölçme araçlarının uyarlanması ve mesleki eğitimde bütünleştirme uygulamalarının güçlendirilmesi hedeflenmiş ve bu doğrultuda adımlar atılmıştır. 2014 yılında özel yetenekli öğrencilere yönelik eğitim veren okullar olan Bilim ve Sanat Merkez öğrenci seçme sınavları ülke genelinde yapılmaya başlanmıştır. Yine 2014 yılında özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin ve ihtiyaçlarının belirlenmesinde kullanılan testlerde yenilemeye gidilerek, uluslararası yaygınlığı daha yüksek testler MEB tarafından satın alınarak uygulanmıştır. 2015 yılında başlayan yerli zekâ testi oluşturma çalışmaları sonucunda yerli zekâ testi olarak Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASIS) oluşturulmuş ve 2017 yılından itibaren BİLSEM’lere öğrenci seçme işlemlerinde kullanılmaya başlanmıştır. 2017 yılında yapılan yönetmelik değişikliğiyle Rehberlik alanına ilişkin yönetmelik Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği yerine Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği ismini almıştır.

4.6. YÜKSEKÖĞRETİM İLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:

Ortaöğretime dayalı, en az iki yıllık yükseköğrenim veren eğitim kurumları olan yükseköğretim kurumlarında 2000 yılından sonra birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin yapıldığı tarih ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanları aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 48. Yüksek Öğretim ile İlgili Yapılan Değişiklikler

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2001	Meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş getirilmesi	M. Bostancıoğlu
2	2005	Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği	
3	2007	Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi başlıklı raporun yayımlanması	Hüseyin Çelik
4	2007	Eğitim Fakültelerinde Uygulanacak Yeni Programlarda Değişiklikler Yapılması	
5	2009	Farabi Değişim Programı	
6	2011	Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi Taslak Raporu	Nimet Çubukçu
7	2012	AOBP, OBP olarak değişmesi	Ömer Dinçer
8	2016	Milli savunma üniversitesinin kurulması	
9	2017	Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve KHK'larda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	İsmet Yılmaz
10	2018	Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğinde Değişiklik	
11	2000-18	Yeni Üniversitelerin Kurulması	-
12	2000-18	Yurtdışına Lisansüstü Öğrenci Gönderme Projesi	-
13	2000-18	Yükseköğretimdeki Sayısal Değişim	-

Bu bölümde 2000 yılında sonra Yükseköğretim kademesinde yaşanan değişiklikler; meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş, Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği, Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi Raporu, eğitim fakültelerinde uygulanacak yeni programlarda değişiklikler yapılması, Farabi Değişim Programı, Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi, AOBP'den OBP'ye geçiş, Milli Savunma Üniversitesi'nin kurulması, Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin

Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğinde değişiklik, yeni üniversitelerin kurulması, Yurtdışına Lisansüstü Öğrenci Gönderme Projesi ve yükseköğretimdeki sayısal değişim gibi alt başlıklar altında incelenmektedir.

Meslek yüksekokullarına sınavsız geçişle ilgili olarak Metin Bostancıoğlu döneminde 2001 yılında çıkarılan 4702 sayılı Kanunun ile meslek yüksek okulları ile meslekî ve teknik orta öğretim kurumlarından oluşan mesleki ve teknik eğitim bölgeleri meydana getirilmiş, ayrıca meslekî ve teknik ortaöğretim mezunu öğrencilere; istemeleri halinde bitirdikleri programın devamı veya buna en yakın programları uygulayan, öncelikle mezun oldukları okulun içinde bulunduğu meslekî ve teknik eğitim bölgesi içinde yer alan Meslek Yüksekokullarına sınavsız olarak geçme hakkı tanınmıştır. (MEB SGB, 2011). 2016 yılına gelindiğinde İsmet YILMAZ döneminde, 9 Aralık 2016 tarihli 6764 sayılı Kanun ile meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş yeniden kaldırılmıştır. Sınavsız geçiş yerine getirilen yeni modelde; bir mesleğe yönelik program uygulayan ortaöğretim kurumlarından, aynı alandaki ön lisans programlarına yerleştirmelerde (Hitit Üniversitesi, 2016): merkezi sınavdan aldıkları puan+ Ortaöğretim Başarı Puanları+ (OBPx0,06) formülüzasyonu sonucu ortaya çıkan puan kullanılmaktadır (YÖK, 2016).

2005 yılında Hüseyin Çelik döneminde yükseköğretim kurumlarının değerlendirme ve kalite geliştirme çabalarını daha sistemli ve izlenebilir hale getirebilmek amacıyla: 20 Eylül 2005 tarihinde yürürlüğe giren “*Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği*”yle, ülke çapında yükseköğretim kurumlarının kalite seviyelerinin tespit edilmesi ve geliştirilmesi için önemli bir süreç başlamıştır. Bu çalışmalar kapsamında Üniversitelerarası Kurul tarafından oluşturulan 9 kişilik Yükseköğretim Akademik

Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) göreve başlamıştır. 2006 yılında YÖDEK; dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak “*Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi*”ni hazırlamıştır. Bu rehber kapsamında yükseköğretim üst kurulları ile yükseköğretim kurumlarının yükümlülükleri; değerlendirme ilke, ölçüt ve süreçlerinin ayrıntıları belirlenmiştir (MEB SGB, 2011).

2007 yılında Yükseköğretim Kurulu tarafından, ***Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*** başlıklı rapor yayımlanmıştır. Bu rapor “*Yükseköğretim talebinin karşılanması ve yükseköğretime giriş, Yükseköğretimin yönetimi ve kalitesinin artırılması, Yükseköğretim kurumlarının Avrupa Yükseköğretim Alanına hazırlık çalışmaları*” olmak üzere üç ana boyutta ele alınan stratejik önerileri barındırmaktadır. Ayrıca raporda: okuldaki eğitimin ön plana çıkarılarak ortaöğretimde kalitenin artırılması , yükseköğretim programlarının gerektirdiği niteliğe sahip öğrencilerin bu kurumlara yerleşmesiyle de yüksek öğretimin kalitesinin artması amacıyla; ”*Yükseköğretim talebinin karşılanması ve yükseköğretime girişi ile ilgili*“ Erken yaşta yönlendirmeye yönelik, Yükseköğretim kontenjanının arttırılmasına yönelik, Mesleki eğitimin özendirici hale getirilmesine yönelik, Yükseköğretime seçme ve yerleştirme sisteminin yeniden düzenlenmesine yönelik öneriler yer almaktadır (MEB SGB, 2011).

2007 yılında yapılan değişikliklerle eğitim fakültelerinde okutulan genel kültür derslerinin sayısı arttırılmış, daha esnek yapıları bir programa geçilmesi sayesinde fakültelelere yüzde 25 oranında dersleri belirleme yetkisi verilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarına farklı okul türlerinde staj yapma şansı verilmiştir (YÖK,2006). (Not: bu konu hakkında 4.3. Öğretmemelerin Yetiştirilmesi ve İstihdamı ile İlgili Atılan Adımlar ana başlığının 4.3.3. numaralı Eğitim Fakültelerinde Uygulanacak Yeni Programlar alt başlığı altında ayrıntılı bilgi verilmiştir.)

2008 yılında 22 Mayıs tarihli YÖK Genel Kurulun tarafından alınan kararla; daha önceleri (4+1,5) yıl olarak uygulanan, ortaöğretim kurumlarında görev yapacak alan öğretmenlerinin yetiştirilmesine yönelik programlarda uygulanan tezsiz yüksek lisans öğrenim süresi, ders sayısı ve süresinde değişikliğe gidilmeden (4+1) yıl olmuştur (MEB SGB, 2011).

Farabi Değişim Programı, Şubat 2009'da Hüseyin Çelik döneminde yayımlanan “*Yükseköğretim Kurumları Arasında Öğrenci ve Öğretim Üyesi Değişim Programına İlişkin Yönetmelik*” başlamıştır. Yüksek Öğretim Kurumları Arası Öğrenci ve Öğretim Üyesi Değişim Programı uygulamaya konulmuştur (MEB SGB, 2011,s137). Farabi Değişim Programı ile protokol imzalayan yüksek öğretim kurumları kendi aralarında ön lisan, lisans, yüksek lisans ve doktora seviyelerindeki programlarda bulunan öğrenci ve öğretim üyelerinin, bir veya iki yarıyıl süreyle değişimlerini gerçekleştirebilmektedirler. Bu program ile yüksek öğretim kurumları arasında etkileşim, öğrenci ve öğretim üyelerinin hareketliliği ile farklı akademik çevrelerde bulunmaları amaçlanmaktadır. YÖK programa katılan öğrencilere karşılıksız burs verirken, öğretim üyelerini de desteklemektedir (Güdekli vd., 2013).

Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi çalışmaları Avrupa Birliği(AB)'nin 2000 yılında yayınladığı Lizbon Stratejisi hedefleri ve Türkiye'nin 2012 de dahil olduğu Bologna Süreci hedefleri doğrultusunda başlamıştır. Yükseköğretimde Yeterlilik: yükseköğretim mezunu bir kişinin neleri bilebileceği, neleri yapabileceği, nelere yetkin olabileceği anlamına gelmektedir. Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi ise “ulusal ve uluslararası paydaşlarca tanınan ve ilişkilendirilebilen yeterliliklerin belirli bir düzen içerisinde yapılandırıldığı bir sistemdir. Bu sistem aracılığıyla, yükseköğretimde tüm yeterlilikler ve diğer öğrenme kazanımları açıklanabilir ve tutarlı bir şekilde birbiri ile ilişkilendirilebilir (YÖK, 2010). Türkiye’de Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi oluşturma çalışmaları 2005 yılında Bologna Sürecinde, Ulusal Yeterlikler Çerçevesi

oluşturma kararı sonrasında; YÖK tarafından 2006 yılında alınan genel kararı ile Yükseköğretim Yeterlilikler komisyonunun oluşturulmasıyla başlamıştır. Komisyon tarafından 2008 yılında “Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi” taslağı. 2009 yılında ise "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Ara Raporu" oluşturulmuş, 2010 yılında ise çerçeve onaylanmıştır. 13 Ocak 2011 tarihli YÖK genel kurulunda TYYÇ Temel Alan Yeterlilikleri kabul edilmiştir. TYYÇ’de ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere 4 düzey ve her bir düzeyde farklı öğrenme çıktıları olan yeterlilikler bulunmaktadır (YÖK, 2010). TYYÇ kapsamında yükseköğretim kurumları, uyguladıkları programlarını Avrupa Kredi Transfer Sistemine (AKTS) uyarlama, Diploma Eki verme gibi çalışmalar yapmışlardır (MEB SGB, 2011). TYYÇ Ön lisans, Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora düzeyleri için Toplam Kredi (AKTS) ve öğrenci çalışma yükü aralıkları aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 49. TYYÇ Düzeyleri için Toplam Kredi (AKTS) ve Öğrenci Çalışma Yükü Aralıkları

TYYÇ DÜZEYLERİ	SÜRE	TOPLAM AKTS KREDİSİ	TOPLAM ÖĞRENCİ ÇALIŞMA YÜKÜ
8. DÜZEY (DOKTORA)	3 -4	180- 240	4.500- 5.400 6000- 7.200
7. DÜZEY (YÜKSEK LİSANS)	1,5- 2	90- 120	2.250- 2.700 3.000- 3.600
6. DÜZEY (LİSANS)	4	240	6.000- 7.200
5. DÜZEY (ÖN LİSANS)	2	120	3.000- 3.600

Kaynak: Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesinden alınmıştır.

Tablo 49’da Türkiye Yüksek Öğretim Yeterlilikler Çerçevesine göre; yükseköğretimdeki ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora kademeleri için belirlenen süre, toplama AKTS kredisi ve bu kademelerdeki öğrencilerin çalışma yükleri verilmiştir.

Öğrenci Katkı Payı, Ömer Dinçer döneminde 29.08.2012 tarihli Resmi

Gazete’de yayımlanan 2012/3584 sayılı “2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair” Bakanlar Kurulu kararnamesinin 2. Maddesinde “ 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılında öğrenimine devam eden veya yeni kayıt yaptıracak birinci öğretim ve açık öğretim öğrencilerinden, 4 üncü ve 11 inci maddelerdeki hükümler saklı kalmak kaydıyla, öğrenci katkı payı alınmaz. Bu öğrencilerden alınması gereken öğrenci katkı payı tutarları, Devlet tarafından karşılanır” denilerek yükseköğretim öğrencilerinden dönemlik alınan ücret kaldırılmıştır. Hazırlık sınıfı ve yabancı dil geliştirme programı hariç olmak üzere ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeydeki yükseköğretim programları için öngörülen program süreleri içerisinde mezun olamayan öğrencilerden ise belirlenen miktarda katkı payı alınacağı ifade edilmiştir (Madde 11). Ancak ikinci öğretim ve uzaktan eğitim programları katkı payı muafiyetinin dışında bırakılmıştır.

Milli Savunma Üniversitesi (MSÜ); İsmet Yılmaz döneminde; 15 Temmuz 2016 tarihli darbe sonrası 25 Temmuz 2016 tarihli, “Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair” 669 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Harp Akademileri Kanunu yürürlükten kaldırılarak; Kara, Hava ve Deniz Harp Akademileriyle Askeri Liseler kapatılmıştır. Aynı KHK ile “Vatanına, milletine ve devletine bağlı, Atatürk İlke ve İnkılaplarını benimseyen; milli değerlere, demokratik kültüre ve tarih şuuruna sahip nitelikli insan gücü yetiştirmek; askerî harekât ortamına ve askeri kültürün gelişimine yönelik doktriner çözümler sunmak misyonuyla” kurulmuştur. Millî Savunma Bakanlığının 25 Ekim 2016 tarihli emri ile Harp Okulları, Enstitüler, Astsubay Meslek Yüksek Okulları, Bando Astsubay Meslek Yüksek Okulu ile mülga olan Harp Akademileri Komutanlığı ve tüm Askeri Liselerin personeli, taşınır/taşınmaz malları Milli Savunma Üniversitesi

Rektörlüğü emrine verilmiştir.” (Milli Savunma Üniversitesi) Aynı yıl içerisinde Milli Savunma Üniversitesi Rektörlüğüne de bir sivil atanmıştır. Ayrıca aynı dönem içerisinde Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA)’da sağlık bakanlığına bağlanmıştır.

Kapatılan harp okulları, fakülte ve yüksekokulları ile jandarma dahil astsubay meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrenciler, girdikleri yükseköğretime geçiş sınavının yapıldığı tarihteki aldıkları puanlar dikkate alınarak, Yükseköğretim Kurulunca durumlarına uygun fakülte ve yüksekokullara nakledilmişlerdir. 2016 yılında mezun olan askeri öğrencilerin subay ve astsubaylığa yerleştirmeleri yapılmamıştır. Bu öğrenciler, yükseköğretime geçiş sınavı puanları dikkate alınarak YÖK tarafından belirlenen, durumlarına uygun fakülte ve yüksekokullardan diplama alabilmişlerdir. MSB ‘nin görev ve teşkilatı hakkındaki 1.325 sayılı kanunda yapılan değişikliklerle; ihtiyaç duyulması halinde sivil fakülte ve yüksekokullarda okuyan öğrencilerin, uygun şartları taşımaları ve seçilmeleri halinde, yurtiçi ve yurtdışındaki askeri okullara geçiş yaparak askeri öğrenci olabilmelerinin önü açılmıştır (Hürriyet, 2016).

1 Temmuz 2017 tarihli ve 30111 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan **“Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretim Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”** ile (Resmi Gazete, 2017):

- Yükseköğretim kurumlarının kalite süreçlerinin değerlendirilmesine yönelik, idari ve mali açıdan özerk yapıda Kalite Kurulu oluşturulacak, YÖK çıktı kontrolü ve akreditasyon yetkilerini bu kurula devredebilecektir.
- Üniversiteler ülke ve bölge ihtiyaçlarına yönelik ihtisaslaşabilecek ve bu süreçler YÖK tarafından koordine edilecektir.
- Oluşturulacak kurul ile YÖK tarafından üniversiteli işsizlerin önüne geçilmesi amacıyla kamu ve özel sektör iş birliğiyle kontenjan planlaması yapılabilecek.
- Meslek yüksekokulları ve bu okulların programlarına yönelik; dış paydaşlar ve sanayinin de katılımıyla bir kurul oluşturulacaktır.

- Meslek yüksekokullarının organize sanayi bölgelerinde açılması teşvik edilerek, mezunlar ile iş dünyası arasındaki ilişkiler güçlendirilecektir.
- Fen ve mühendislik alanlarında öğrenin gören öğrencilerin beceri odaklı yetkinliklerini geliştirmek amacıyla 1 yarıyıl süresince iş yerinde eğitim yapılması teşvik edilecektir.
- BAP projelerinde görev alacak tezli yüksek lisans ve doktora öğrencilerine BAP bütçesinde burs ödemesi yapılabilecektir.
- Emekli öğretim üyeleri 75 yaşına kadar yıllık uzatımlarla sözleşmeli olarak çalışabilecektir.
- Üniversiteler sermaye şirketi statüsünde teknoloji transfer şirketi kurabileceklerdir.
- “*Sabbatical*” olarak adlandırılan 6. yıl sonrasında projeye dayalı maaşlı araştırma izni üniversitemizde uygulanabilecektir.
- Yurt dışındaki üniversitelerde doktora sonrası araştırmacısı (post-doc) uygulaması yurtiçindeki üniversitelerde de uygulanabilecektir.
- Araştırma görevliliğine yönelik performans odaklı bir yaklaşıma geçilecektir.

Yukarıda ifade edilen bu değişiklikler dönemin YÖK başkanı Yekta Saraç tarafından sessiz devrim olarak nitelendirilmiştir (YÖK, 2017).

27 Haziran 2018 Tarihli ve 30461 Sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanan yeni *Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğinde* bazı köklü değişikliklere gidilmiştir.

Yönetmelikte yapılan bazı önemli değişiklikler şunlardır:

- Ulusal yayınevi ve uluslararası yayınevi tanımlarında değişikliğe gidilmiş, böylece daha önceleri farklı üniversitelerde farklı uygulamalara sebebiyet veren bu konuda yetki yükseköğretim kurumlarının senatolarına bırakılmıştır.
- Proje faaliyetlerinin değerlendirilmesinde yaşanan farklılıkları ortadan kaldırmaya yönelik; bilim, teknoloji ve sanata katkı sağlayıcı nitelikte olan yurtiçi ve yurtdışında başarı ile sonuçlandırılmış ve onaylanmış projelerin değerlendirilmesi güvence altına alınmıştır. Kısa süreli projelerin önüne geçmek için proje süresinin 9 aydan az olmaması şartı getirilmiştir.
- Yapılan yeni düzenlemeyle; topluma hizmet, yerel kalkınma, kalkınma ajansları vb. kurumların destekleri, döner sermaye üzerinden yapılan bilirkişilikler ve danışmanlıklar ve Avrupa Birliği Katılım öncesi Mali Yardım projeleri gibi projeler Akademik Teşvik kapsamı

dışında bırakılarak, akademik teşvikten yararlanması öngörülen projeler sınırlandırılmıştır.

- Tebliğ sunulduğu etkinliklerinin uluslararası nitelikte sayılabilmesi, en az 5 ülkeden katılımcının sağlanması şartına bağlanmıştır.
- Akademik teşvik puanında; profesör, doçent, doktor öğretim üyesi ve araştırma görevlileri arasındaki katsayı farklılığı kaldırılmıştır.
- Bir başka önemli değişiklikte, akademik faaliyet türlerinin tavan puanlarında yapılmıştır. Bu değişiklikte daha önceleri tüm faaliyet türlerin 30 olan tavan puan; proje, tasarım, sergi, tebliğ ve ödül türlerinde 20 puana, araştırma, tasarım ve sergide 15 puana düşürülmüştür. Yayın, patent ve atıflarda da tavan puanlarda değişikliklere gidilmiştir.
- Araştırma çalışmalarının ay bazlı olarak hesaplanması yönünde değişiklik yapılmıştır.
- Akademik faaliyet türlerinde alan bazlı bir ayrıma gidilmiş, farklı alanların faaliyetlerinin farklı katsayılar ile değerlendirilmesi esas alınarak akademik teşvik puanı hesaplaması uygulaması getirilmiştir. Buna göre 12 bilim alanı 4 farklı başlıkta yer almıştır. A1 alanında: Eğitim Bilimleri, Fen Bilimleri ve Matematik, Mühendislik, Sağlık Bilimleri, Ziraat, Orman ve Su Ürünleri; A2 alanında: Filoloji, Hukuk, İlahiyat, Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler ile Spor Bilimleri; A3 alanında: Mimarlık, Planlama ve Tasarım; A4 alanında ise Güzel Sanatlar yer almıştır.
- Hakemlik, akademik teşvik faaliyeti olmaktan çıkarılmıştır.
- Dergilerin, uluslararası hakemli dergi sayılabilmesinin şartlarında değişikliğe gidilerek, daha önceleri 3 yıldır yayın yapıyor olma şartı 5 yıla çıkarılmıştır. Bunun yanında derginin editör ve yayın kurullarının uluslararası olma şartı gibi bir dizi yeni değişiklik yapılmıştır.
- Projelerde yürütücü, araştırmacı ve bursiyerler için ayrı değerlendirme katsayılarına gidilmiştir.

Yeni yönetmelikle genel olarak amaçlananın; daha nitelikli projeler ortaya konulmasını teşvik etmek, yalnızca akademik teşvik puanı artırmak için oluşturulan

proje vb. akademik faaliyetlerin önüne geçmek, üniversiteler arasında meydana gelen uygulama farklılıklarının önüne geçmenin hedeflendiği söylenebilir. Yönetmeliğin bu haliyle özellikle yeni akademisyenler için bir dezavantaj oluşturulabileceği de ifade edilmiştir (Kaplan, 2018). Yönetmeliğe getirilen bir başka eleştiri ise düzenlemenin; bir iki yıllık geçiş süreci sonunda hayata geçirilmesi yerine hemen uygulamaya konması noktasındadır.

4.6.1. Yeni Üniversitelerin Kurulması:

Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılından 1950 yılına kadar ülke genelinde yalnızca 3 üniversite faaliyet göstermiş, 1973 yılında yani Cumhuriyetin 50. yılında bu sayı 12'ye yükselmiştir. Türkiye'de ilk vakıf üniversitesi 1984 yılında kurulmuş, 1990 yılında toplam üniversite sayısı 29 olmuştur. 1992 yılına gelindiğinde bir günde 23'ü devlet üniversitesi 1'i vakıf üniversitesi olmak üzere 24 üniversite kurularak toplam sayı 53'e çıkmıştır (Sargın, 2007) 1994-2003 yılları arasında 22 vakıf üniversitesi açılırken, bu süre zarfından bir tane bile devlet üniversitesi açılmaması dikkat çekmektedir. 1999 yılında itibaren Türkiye'deki devlet üniversitesi, vakıf üniversitesi/vakıf meslek yüksek okulu sayıları ve toplam üniversite sayısı ile bu sayılarda bir önceki yıla göre meydana değişimin aşağıda tablo olarak ifade edilmiştir.

Tablo 50. Üniversite Sayısı ve Üniversite Sayısının Bir Önceki Yıla Göre Değişimi (1999-2018)

Yıl	Devlet Üniversitesi	Bir Önceki Yıla Göre Değişim	Vakıf Üniversitesi ve MYO	Bir Önceki Yıla Göre Değişim	Toplam Üniversite	Bir Önceki Yıla Göre Değişim
1999	53	0	20	0	73	0
2000	53	0	20	0	73	0
2001	53	0	23	3	76	3
2002	53	0	23	0	76	0
2003	53	0	24	1	77	1
2004	53	0	24	0	77	0
2005	53	0	26	2	79	2
2006	68	15	26	0	94	15
2007	85	17	31	5	116	22
2008	94	9	40	9	134	18
2009	94	0	53	13	147	13
2010	102	8	64	11	166	19
2011	103	1	67	3	170	4
2012	103	0	77	10	180	10
2013	104	1	78	1	182	2
2014	104	0	79	1	183	1
2015	109	5	83	4	192	9
2016	111	2	71	-12	182	-10
2017	112	1	73	2	185	3
2018	129	17	77	4	206	21

Kaynak: Gür, B.S., Çelik, Z. ve Yurdakul, S. (2018). Yükseköğretime bakış 2018: İzleme ve değerlendirme raporu. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi; Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi 2018 verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 50’de yıllara göre Türkiye’de ki devlet üniversitesi sayısı, vakıf üniversitesi ve vakıf meslek yüksek okulu sayısı, toplam üniversite sayısı ile bu sayılarda bir önceki yıla göre yaşanan sayısal değişim ifade edilmektedir. 1999 yılında 53’ü devlet üniversitesi, 20’si vakıf üniversitesi ve vakıf MYO olmak üzere toplam 73 adet yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. 2000’li yıllar boyunca yeni üniversiteler ve meslek yüksek okulları kurulmaya devam etmiş, 2018 kasım ayı itibariyle Türkiye genelinde 129’u devlet üniversitesi, 77’si vakıf üniversite ve vakıf MYO olmak üzere toplam 206 adet yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. 2000’li

yıllar boyunca 76'sı devlet üniversitesi, 57'si vakıf üniversitesi ve vakıf MYO olmak üzere 133 yeni yükseköğretim kurumu açılmıştır. 2000 yılından sonra en çok üniversitenin açıldığı yıl olarak 2007 yılı dikkat çekmektedir. 2007 yılında 17'si devlet, 5'i vakıf olmak üzere toplam 22 üniversite açılmıştır. 2007 yılını 21 yeni üniversiteyle 2018 ve 19 üniversiteyle 2010 yılları izlemektedir. 2005 yılında toplam üniversite sayısı 79 olduğu dikkate alınır, 2006-2010 dönemi toplam 87 yeni üniversitenin açıldığı bu dönemin, önceki yıllardaki toplam üniversite sayısından daha fazla yeni üniversitenin açıldığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. 15 Temmuz 2016 yılında yaşanan darbe sonrası 667 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile FETÖ ile iltisaklı 15 vakıf üniversitesi kapatılmış ve faaliyet gösteren üniversite sayısı 177'ye düşmüştür.

2018 yılı itibariyle Türkiye'nin farklı illerinde bulunan devlet, vakıf ve toplam üniversite sayılarına ilişkin bilgiler aşağıda tablo halinde ifade edilmiştir.

Tablo 51. İllere Göre Üniversite Sayısı

Üniversite Sayısı				Üniversite Sayısı				Üniversite Sayısı			
il	Devlet	Vakıf	Toplam	il	Devlet	Vakıf	Toplam	il	Devlet	Vakıf	Toplam
İstanbul	13	48	61	Amasya	1	-	1	Niğde	1	-	1
Ankara	8	13	21	Artvin	1	-	1	Ordu	1	-	1
İzmir	6	3	9	Aydın	1	-	1	Rize	1	-	1
Antalya	2	3	5	Bilecik	1	-	1	Siirt	1	-	1
Konya	3	2	5	Bingöl	1	-	1	Sinop	1	-	1
Gaziantep	2	2	4	Bitlis	1	-	1	Tekirdağ	1	-	1
Kayseri	3	1	4	Bolu	1	-	1	Tokat	1	-	1
Mersin	2	2	4	Burdur	1	-	1	Tunceli	1	-	1
Trabzon	2	1	3	Çanakkale	1	-	1	Şanlıurfa	1	-	1
Bursa	2	1	3	Çankırı	1	-	1	Uşak	1	-	1
Eskişehir	3	-	3	Çorum	1	-	1	Van	1	-	1
Adana	2	-	2	Denizli	1	-	1	Yozgat	1	-	1
Afyon	2	-	2	Diyarbakır	1	-	1	Zonguldak	1	-	1
Balıkesir	2	-	2	Edirne	1	-	1	Aksaray	1	-	1
Erzurum	2	-	2	Elazığ	1	-	1	Bayburt	1	-	1
Hatay	2	-	2	Erzincan	1	-	1	Karaman	1	-	1
İsparta	2	-	2	Giresun	1	-	1	Kırıkkale	1	-	1
Kocaeli	2	-	2	Gümüşhane	1	-	1	Batman	1	-	1
Kütahya	2	-	2	Hakkari	1	-	1	Şırnak	1	-	1
Malatya	2	-	2	Kars	1	-	1	Bartın	1	-	1
K.maraş	2	-	2	Kastamonu	1	-	1	Ardahan	1	-	1
Neşehir	1	1	2	Kırklareli	1	-	1	İğdir	1	-	1
Sakarya	2	-	2	Kırşehir	1	-	1	Yalova	1	-	1
Samsun	2	-	2	Manisa	1	-	1	Karabük	1	-	1
Sivas	2	-	2	Mardin	1	-	1	Kilis	1	-	1
Adıyaman	1	-	1	Muğla	1	-	1	Osmaniye	1	-	1
Ağrı	1	-	1	Muş	1	-	1	Düzce	1	-	1

Kaynak: YÖK

Tablo 51’de görülmektedir ki; ülke genelinde en fazla üniversite bulunan il olan İstanbul’da 13’ü devlet üniversitesi ve 48’i vakıf üniversitesi ve vakıf meslek yüksek okulu olmak üzere 61 üniversite bulunmaktadır. İstanbul’un ardından ikinci sırada 8’i devlet üniversitesi, 13’ü vakıf üniversitesi ve vakıf MYO olmak üzere toplam 21 üniversiteyle Ankara gelmektedir. Üçüncü İzmir ise 6’sı devlet üniversitesi olmak üzere toplam 9 üniversiteye ev sahipliği yapmaktadır. Tabloda ayrıca tüm illerimizde en az bir üniversitenin olduğu görülmektedir. Devlet üniversiteleri ülke genelinde daha yaygın bir görüntü içindeyken, vakıf üniversitelerinin başta İstanbul olmak üzere 11 ilde faaliyet gösterdiği görülmektedir.

2000’li yıllar boyunca açılan yeni üniversitelerle, üniversite bulunmayan il kalmamıştır. Yeni üniversitelerin açılması ile üniversite sayısının artması bazı kesimlerce eleştirilmesine rağmen; 2017 yılında ABD, Rusya, Malezya, Danimarka, Polonya, İsviçre ve Norveç gibi bazı OECD ülkelerinde bir milyon kişi başına düşen üniversite sayısı 10’un üzerindeyken, Türkiye’de bu sayı 2,1’dir (Gür vd, 2017).

2018 yılı Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri incelendiğinde; Ülke genelinde 206 üniversitede, 1.757 fakülte, 469 yüksekokul, 993 meslek yüksek okulu, 704 enstitü, 3.143 araştırma uygulama merkezi, 18.251 bölüm, 28.766 program, 31.883 ana bilim dalı, 8.118 bilim dalı, 12.601 yüksek lisans program, 5.388 doktora program ve 130 sanatta yeterlilik programı bulunmaktadır. Bu akademik birimlerde görev yapan 16.944’ü profesör, 8.845’i doçent, 21.588’i doktor öğretim üyesi, 17.678’i öğretim görevlisi, 22.808’i araştırma görevlisi olmak üzere toplam 87.863 akademik personel bulunmaktadır. Türkiye’de yüksek öğrenim görmekte olan öğrenci sayısı ise; 2.768.757 ön lisans, 4.241.841’i lisans, 454.673’ü yüksek lisans, 95.100’ü doktora program olmak üzere toplam 7.560.371’dir.

4.6.2. Yurtdışına Lisansüstü Öğrenci Gönderme Projesi:

Türkiye’nin yetişmiş insan kaynağı ihtiyacını karşılamak amacıyla MEB, Üniversiteler ve bazı kamu kurum ve kuruluşları adına, cumhuriyetin ilk yıllarından beri yurt dışı eğitim bursu verilmektedir. 1929 yılında 1416 sayılı “Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun” ile başlayan yurt dışına öğrenci programları kapsamında 1929-2005 yılları arasında yılda ortalama 120 öğrenci olmak üzere toplam 9689 öğrenci yurt dışı bursu almıştır (MEB Yükseköğretim ve Yurtdışı Eğitim Genel Müdürlüğü, 2016). 2006 yılında hayata geçirilen “5 Yılda 5000 Öğrencisi Projesi” öngörülen sürenin tamamlanmasının ardından program adı “Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme” (YLSY) olarak değiştirilerek uygulanma devam etmiştir. 2006-2015 yılları arasında 7673 (MEB YYDEGM, 2016), 2016 yılında 706

kişi (ÖSYM, 2016), 2017 yılında 973 kişi bu programla yurt dışına gönderilmiştir (ÖSYM, 2017). 2002-2017 yılları arasına bakıldığında 10.401 kişi bu burs ile yurtdışı lisans üstü eğitim almıştır (MEB SGB, 2016).

2006 yılından itibaren üniversiteler ve diğer devlet kurumları tarafından, yurtdışına lisansüstü öğrenim görmeye gönderilmek üzere belirlenen kontezyan, başvuru, yerleşen aday sayısı ve boş kalan aday sayısına ilişkin bilgiler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 52. Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilen Kişi Sayısı (2006-2017)

Yıl	Tercih Yapan Aday Sayısı	Kontenjan Sayısı	Yerleşen Aday Sayısı	Boş Kalan Kontenjan Sayısı
2006	-	1000	1000	-
2007	-	1500	1500	-
2008	-	-	979	-
2009	-	1410	1410	-
2010	-	1772	1772	-
2011	-	1900	1900	-
2012	5390	1475	1271	204
2013	-	-	-	-
2014	1526	1391	1159	232
2015	1407	1500	1134	366
2016	835	900	706	194
2017	1260	1155	972	183
2018	-	1224	-	-

Kaynak: MEB SGB Türk Milli Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi; Çeşitli yıllara ait ÖSYM verilerinden derlenmiştir. (2008 ve 2013 yıllarına ait kontenjanlara ulaşamamıştır.)

Tablo 52’de üniversiteler ve diğer devlet kurumları tarafından, yurtdışına lisansüstü öğrenim görmeye gönderilen öğrenci sayısının 2006-2018 döneminde, her yıl için 1000 kişi civarında olduğu görülmektedir.

2016 yılında ise “Gelecek 10 yıl içi güçlü nesiller yetiştirme” sloganıyla, “100/2000 YÖK Doktor Burs Programı” başlamıştır. Bu programla tematik ve ülke

için önemli 100 alanda öğretim üyesi ihtiyacını karşılanması hedeflenmektedir. 100/2000 YÖK Doktor Burs Programı kapsamında her çağrı döneminde 2000 öğrenciye burs verilmektedir. Burs verilen öncelikli alanlar arasında; savunma bilişimi modelleme ve simülasyon, mikro ve nano teknoloji, aşı, afet tıbbı, hidrojen ve yakıt pilleri, sensör teknolojileri, iklim değişikliği, milletlerarası hukuk, KBRN, hava ve uzay araçları tasarımı, mekatronik uluslararası güvenlik ve terör, kutup çalışmaları, deniz hukuku, robotik, yapay zekâ ve makine öğrenmesi gibi alanlar yer almaktadır (YÖK, 2018).

4.6.3. Yükseköğretimde Yaşanan Sayısal Değişim:

Bu bölümde, Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısı, yükseköğretimdeki toplam akademisyen sayısı ve yükseköğrenim gören kız, erkek ve toplam öğrenci sayıları incelenmiştir.

2000 yılından 2015 yılına kadarki sürede, Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısının yıllara göre değişimi aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 53. Yıllara Göre Türkiye Kaynaklı Bilimsel Yayın Sayısı (2000-2015)

Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı
2000	6.979	2008	19.174
2001	8.380	2009	23.318
2002	10.806	2010	23.624
2003	13.155	2011	24.488
2004	16.299	2012	26.031
2005	17.433	2013	27.157
2006	15.344	2014	27.888
2007	18.283	2015	29.319

Kaynak: SETA Yök'ün 30 yılı, 2011, Bekir S. Gür, Zafer Çelik; TÜBİTAK ULAKBİM Türkiye Kaynaklı Bilimsel Yayın Sayısı https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/bty60_2.pdf; verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 53'te 2000-2015 yılları arasında Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısı verilmiştir. Buna göre 2000 yılında 6.979 adet Türkiye kaynaklı bilimsel yayın varken, bu rakam her yıl bir önceki yıla göre artış göstererek 2015 yılına gelindiğinde 29.319'a yükselmiştir. 2000-2015 yılları arasında Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısı 22.340 adet artmıştır. Bu artışın oransal karşılığı ise yaklaşık yüzde 320'dir.

2001 yılından sonra üniversitelerdeki toplam akademisyen sayısının yıllara göre değişimi, aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 54. Yıllara Göre Toplam Akademisyen Sayısı (2001-2018)

Yıl	Akademisyen Sayısı	Yıl	Akademisyen Sayısı
2001-2002	70.012	2010-2011	108.462
2002-2003	74.134	2011-2012	115.798
2003-2004	77.065	2012-2013	127.441
2004-2005	79.555	2013-2014	142.437
2005-2006	82.250	2014-2015	148.903
2006-2007	86.522	2015-2016	150.886
2007-2008	96.105	2016-2017	151763
2008-2009	97.923	2017-2018	158098
2009-2010	102.682		

Kaynak: Çeşitli yıllara ait ÖSYM yükseköğretim istatistikleri (2001-2013; YÖK yükseköğretim istatistikleri (2014-2018)

Tablo 54'te 2001-2002 eğitim-öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki yükseköğretimdeki toplam akademisyen sayısı verilmiştir. Buna göre 2001-2002 eğitim-öğretim yılında 70.012 akademisyen görev yapmakta iken, toplam akademisyen sayısı her yıl bir önceki yıla göre artarak, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 158.098'e yükselmiştir. 16 yıllık bu süre zarfında yükseköğretim sistemi içerisindeki akademisyen sayısı 88.086 kişi artmıştır. Bu artışın oransal karşılığı ise yaklaşık yüzde 126'dır. 2016-2017 eğitim-öğretim yılında akademisyen

sayısında bir önceki yıla göre artış, diğer yıllara göre dikkate değer oranda az gerçekleşmiştir. Bu durumun nedeni 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişimi sonrası FETÖ ile iltisaklı görülen akademisyenlerin görevlerinden ihraç edilmesi ile açıklanabilir. Darbe girişimi sonrası OHAL KHK'ları ile Temmuz 2018'e kadar, 5.281 akademisyen yükseköğretimden ihraç edilmiştir.

2001 yılından itibaren yükseköğrenim gören kız, erkek ve toplam öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 55. Yıllara Göre Yükseköğrenim Gören Öğrenci Sayısı (2001-2018)

Yıl	Toplam	Kız	Erkek
2001-2002	1.677.936	694.372	983.564
2002-2003	1.918.483	793.045	1.125.438
2003-2004	1.972.662	816.602	1.156.060
2004-2005	2.106.351	881.919	1.224.432
2005-2006	2.342.898	992.235	1.350.663
2006-2007	2.453.664	1.044.539	1.409.125
2007-2008	2.532.622	1.090.900	1.441.722
2008-2009	2.924.281	1.274.618	1.649.663
2009-2010	3.529.334	1.566.701	1.962.633
2010-2011	3.817.086	1.723.602	2.093.484
2011-2012	4.363.542	1.978.343	2.375.199
2012-2013	4.975.690	2.268.753	2.706.937
2013-2014	5.472.521	2.508.079	2.964.442
2014-2015	6.062.886	2.786.228	3.276.658
2015-2016	6.689.185	3.067.668	3.621.517
2016-2017	7.198.987	3.312.880	3.886.107
2017-2018	7.560.371	3.513.069	4.047.302

Kaynak: Çeşitli yıllara ait ÖSYM yükseköğretim istatistikleri (2001-2013; YÖK yükseköğretim istatistikleri (2014-2018)

Tablo 55'te 2001-2002 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında yükseköğretimdeki kız, erkek ve toplam öğrenci sayıları verilmektedir. Buna göre 2001-2002 eğitim-öğretim yılında 694.372 olan kız öğrenci

sayısı her yıl bir önceki yıla göre artarak, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 3.513.069'a yükselmiştir. Kız öğrenci sayısı, 16 yıllık bu dönemde 2.818.697 kişi artmıştır. Bu artışın oransal karşılığı yaklaşık yüzde 406'dır. Kız öğrenci sayısında yaşanan duruma benzer şekilde yükseköğretimdeki erkek öğrenci sayısı da her yıl artarak, 16 yılda 983.564'ten 4.047.302'ye yükselmiştir. 3.063.738 kişilik bu artışın oransal karşılığı ise yaklaşık yüzde 311'dir. Yükseköğrenim gören toplam öğrenci sayısı 2001-2002 eğitim-öğretim yılında 1.677.936 iken 2017-2018 eğitim-öğretim yılında bu sayı 7.560.371 olmuştur. Bu süre zarfında yükseköğrenim gören toplam öğrenci sayısı yüzde 350 oranında, yani 5.882.435 kişi artış göstermiştir. 2000 yılından itibaren Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı yurt sayısı ve kapasitelerinin yıllara göre değişimi aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Tablo 56. Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumuna Bağlı Yurt Sayısı ve Kapasitelerinin Yıllara Göre Değişimi (2000-2018)

Öğretim Yılı	Yurt Sayısı	Kapasite		
		Toplam	Erkek	Kadın
2000-2001	188	180 691	82 959	97 732
2001-2002	190	182 628	83 660	98 968
2002-2003	191	185 085	81 689	103 396
2003-2004	199	188 779	82 753	106 026
2004-2005	201	192 071	83 098	108 973
2005-2006	211	194 781	83 522	111 259
2006-2007	216	198 945	84 922	114 023
2007-2008	222	201 637	86 083	115 554
2008-2009	229	208 869	88 018	120 851
2009-2010	241	222 633	92 046	130 587
2010-2011	270	243 409	98 349	145 060
2011-2012	303	266 674	107 018	159 656
2012-2013	345	304 195	117 433	186 762
2013-2014	370	306 129	118 030	188 099
2014-2015	390	355 502	221 812	133 690
2015-2016	592	450 941	164 318	286 623
2016-2017	748	612 022	241 304	347 442
2017-2018	790	668 017	258 101	409 916

Kaynak: Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2017/18

Tablo incelendiğinde 2000 yılından sonra Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı yurt sayısı, bu yurtlarda kalan kadın ve erkek öğrenci sayısı ile toplam kapasitelerinin her yıl bir önceki yıla göre arttığı görülmektedir. 2000-2001 eğitim-öğretim yılında 188 lan yurt sayısı 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde 790'a yükselmiştir. Bu dönemde bu yurtlarda kalan toplam öğrenci sayısının 180.691'den, 668.017'ye yükseldiği görülmektedir.

2000 yılından sonra Yükseköğretimde yaşanan bazı önemli değişiklikler özetle şu şekildedir. 2001 yılında mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu mezunlarının meslek yüksekokullarına sınavsız geçebilmeleri yönünde yasal düzenleme yapılmıştır. 2005 yılında yükseköğretim kurumlarının değerlendirme ve kalite geliştirme çabalarını daha sistemli ve izlenebilir hale getirebilmek amacıyla Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği yayımlanmıştır. 2007 yılında YÖK tarafında Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi başlıklı rapor yayımlanmıştır. Yine aynı yıl eğitim fakültelerinde eski programlara nazaran daha esnek bir yapıya sahip yeni programlar uygulanmaya başlamıştır. 2008 yılında ortaöğretim kurumlarında görev alacak öğretmenlerin yetiştirildiği tezsiz yüksek lisans öğrenim süresi beş buçuk yıldan beş yıla düşürülmüştür. 2009 yılında yükseköğretim öğrenci ve öğretim üyelerine yönelik değişim programı olan Farabi Değişim Programı hayata geçirilmiştir. 2011 yılında Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi uygulamaya konulmuştur. 2012 yılına gelindiğinde yükseköğrenim öğrencilerinde dönemlik alınan Öğrenci Katkı Payı, bazı programlar dışında kaldırılmıştır. 2016 yılında Harp Akademileri kapatılarak, yerine daha sivil bir yapıda olan Milli Savunma Üniversitesi kurulmuştur. 2017 yılında çıkarılan kanunla yükseköğretim sisteminde; Üniversitelerin ihtisaslaşması, emekli öğretim üyelerinin 75 yaşına kadar çalışabilmesi ve doktora sonrası araştırmacı uygulamasının başlaması gibi bir dizi değişiklik meydana gelmiştir. 2018 yılında ise Akademik Teşvik Ödeneği

Yönetmeliğinde, daha nitelikli projelerin ortaya konulmasına yönelik bazı değişiklikler yapılmıştır. 2000 yılından sonra hızlı bir şekilde yeni üniversiteler kurulmuş, neticede üniversitesi olmayan il kalmamıştır. Ayrıca Cumhuriyetin ilk yıllarından beri uygulanan yurt dışına lisansüstü öğrenci gönderme faaliyetleri bu dönemde yaygınlaşarak devam etmiştir.

4.7. YENİ YÖNETİM ANLAYIŞLARIYLA İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:

Bu bölümde 2000 yılından sonraki yeni yönetim anlayışına ilişkin örnek teşkil edebilecek; MEB Toplam Kalite Yönetimi (TKY), Eurydice (Avrupa Eğitim Bilgi Ağı) Türkiye Ulusal Biriminin Kurulması, Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi, MEB Stratejik Planları, il milli eğitim müdürlüklerinde AR-GE birimlerinin kurulması, milli eğitim bakanlığı teşkilat yapısında meydana gelen değişiklikler, eğitim ve öğretimde yenilikçilik ödülleri, Türkiye Maarif Vakfının Kurulması ile İmam Hatip Vizyon Belgesi ve Kalite Takip Sistemi (KTS) uygulamaları incelenmektedir.

Yeni yönetim anlayışlarıyla ilgili değişiklikler, değişikliklerin yapıldığı tarih ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanlarının yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 57. Yeni Yönetim Anlayışlarıyla İlgili Değişiklikler

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	1999	Toplam Kalite Yönetimi (TKY) Uygulama Yönergesi	Metin Bostancıoğlu
1	2002	MEB TKY Taşra Teşkilatı Uygulama Projesi	
1	2005-2007	MEB TKY Uygulamaları Ödül Yönergesi, Eğitimde Kalite Ödülü El Kitabı	Hüseyin Çelik
2	2003	Eurydice (Avrupa Eğitim Bilgi Ağı) Türkiye Ulusal Biriminin Kurulması	
3	2004	Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi	
4	2010-2015	MEB Stratejik Planının yapılmaya başlanması (2010-2014),(2015-2019)	N.Çubukçu,N.Avcı
5	2010	İl Millî Eğitim Müdürlüklerinde AR-GE Birimlerinin Kurulması	Nimet Çubukçu
6	2011	MEB Yeniden yapılandırılması çalışmaları 652 sayılı KHK	Ömer Dinçer
7	2012	Eğitim ve öğretimde yenilikçilik ödüllерinin verilmeye başlanması	
6	2014	6528 sayılı Kanun ile Teşkilat Yapısı ve Görevlerinde Değişiklik	Nabi Avcı
6	2016	6764 sayılı Kanun ile Teşkilat Yapısı ve Görevlerinde Değişiklik	
8	2016	Türkiye Maarif Vakfının kurulması	İsmet Yılmaz
9	2017	İmam Hatip Vizyon Belgesi ve Kalite Takip Sistemi (KTS)	

Tablo incelendiğinde 2000’li yılların ilk döneminde Toplam Kalite Yönetimi anlayışı doğrultusunda çalışmaların yapıldığı, ayrıca Millî Eğitim Bakanlığının teşkilat yapısında çeşitli tarihlerde değişikliklerin meydana görülmektedir.

2000 yılından sonra Türk Millî Eğitim Sisteminde, yeni yönetim anlayışlarıyla ilgili meydana gelen değişiklikler aşağıda başlıklar halinde incelenmeye çalışılmıştır.

4.7.1. Toplam Kalite Yönetimi (TKY):

Eğitimde kalite çalışmaları; Millî Eğitim Bakanlığı Merkez ve taşra teşkilatlarında, Metin Bostancıoğlu’nun bakanlığı döneminde, 19.10.1999 tarihli “TKY Uygulama Yönergesi” ile başlamıştır. TKY uygulama yönergesinin amacı, “Millî Eğitim Bakanlığı merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatı ile bağlı okul ve kurumlarda yürütülen faaliyetlerin "Toplam Kalite Yönetimi" anlayışıyla

gerçekleştirilmesine ilişkin esas ve usulleri düzenlemek” olarak ifade edilmiştir. Ayrıca yönergede Toplam Kalite Yönetimi uygulamasıyla ilgili temel ilkeler, kalite kurul ve ekiplerin oluşturulması ve kurulun görevleri, kalite geliştirme ekibi ve görevleri hakkında bilgiler verilmiştir. 2002 yılında ise MEB TKY Taşra Teşkilatı Uygulama Projesi başlatılmıştır.

MEB tarafından TKY anlayışının uygulanmaya çalışılmasının amaçları şöyle ifade edilmiştir (Sezer, 2016):

- *Eğitim sistemi içinde doğrudan ya da dolaylı olarak bulunan herkesin eğitim sürecini sahiplenmesi ve bu sürecin anlaşılmasını sağlamak,*
- *Eğitim hizmetini üretenlerin kendilerini yönetmeleri için gereksinim duydukları anlayışları, araçları, yöntem ve teknikleri tanımlarını sağlamak,*
- *Eğitim sistemi içinde yer alanlara, daha etkili bir eğitim hizmeti üretmeleri için, bilgili ve deneyimli olanlardan yardım alma fırsatı yaratmak,*
- *Eğitim sisteminde yer alanlara, insanların ve kullanılan araçların öncekilerden daha nitelikli olduğu anlayışını kazandırmak,*
- *Eğitim sistemi içinde yer alan herkesin eğitim sürecini geliştirmesini sağlamak*
- *Eğitim sistemi içinde yer alan herkese başarının paylaşımı için beklenti ve fırsatları ortaya koymak,*
- *Eğitim hizmeti üretenlerde kalite araçlarının kullanımını ve anlaşılmasını sağlamak; planlama yapma, harekete geçme döngüsünün işe koşulmasını gerçekleştirmek.*

03.01.2005 tarihinde Hüseyin Çelik’in başkanlığı döneminde ise bu kez “MEB TKY Uygulamaları Ödül Yönergesi” yürürlüğe konulmuştur. Bu yönergede okul ve kurumlar ile iyileştirme faaliyetlerine öncülük eden ekip çalışmalarının ödüllendirileceği, yılın kaliteli okulu/kurumu ve yılın ekibi ödülü olmak üzere iki kategoride verileceği ve yapılan değerlendirmelerde dereceye giren okula/kuruma ve ekip üyelerine imkânlar ölçüsünde aynı ya da nakdî ödüller verilebileceği de ifade edilmiştir. Yönergede değerlendirme ölçütleri ile performans göstergeleri de belirtilmiştir.

2007 yılına gelindiğinde eğitimde kalite ödülü süreçlerinin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi amacıyla “Eğitimde Kalite Ödülü El Kitabı” yayımlanmıştır.

Eğitimde Kalite Ödülü El Kitabında MEB'in eğitim-öğretim ve yönetime ilişkin politikaları şu şekilde özetlenmiştir.

- “-Eğitimin paydaşları olan öğrenci, veli, öğretmen, diğer eğitim çalışanları, bir üst eğitim kurumu, işverenler, meslek kuruluşları ve genel anlamda toplumun mutluluğunu hedefleyen bir eğitim-öğretim ve yönetim yaklaşımını uygulama,*
- Eğitimin paydaşlarının eğitimde karar alma süreçlerine katkı ve belirli esaslar çerçevesinde katılımını sağlayarak toplumda demokrasi bilincini ve kültürünü geliştirme,*
- Dil, din, ırk, cinsiyet ayırımı gözetmeksizin eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlayarak herkesin bilgi ve becerisini eğitim yoluyla geliştirme,*
- Eğitimde insani değerleri ön planda tutarak yüksek karakterli insan yetiştirme,*
- İnsanlığın karşı karşıya bulunduğu ekonomik, kültürel ve sosyal problemlerin çözümünde, iş yapma heyecanımızın kaynağı olan kültürel müktesebatımızdan paydaşlarımızı haberdar etme,*
- İnsanlığın bilgi ve kültür birikimini ortak akıl ve eğitim yoluyla değerlendirerek, insanlığın ihtiyacı olan barış ve huzur ortamına kavuşmasına katkıda bulunma,*
- Eğitim-öğretim ve eğitimin yönetiminde süreçlere odaklanarak mükemmelle doğru sürekli gelişimi sağlama,*
- Başta insan kaynağı olmak üzere eğitime ayrılan kaynakları etkili ve verimli kullanma,*
- Çağdaş medeniyetin ortağı bireyler yetiştirme,*
- Yetişen insanımızın; iyi insan, iyi vatandaş ve iyi meslek adamı olmasına katkı sağlama,*
- Yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevre oluşturmaya saygı ve katkıda bulunma,*
- Toplumun düşünce ve ahlaki temizliğine katkıda bulunma,*
- İnsanların öğrenme ve kendilerini gerçekleştirmelerinin önündeki tüm engelleri ortadan kaldırma,*
- İş dünyasının ihtiyacı olan nitelikli bir işgücünün oluşumuna katkıda bulunma,*
- Eğitimde evrensel ilkeleri gözetme.”*

MEB'de TKY uygulamaları Türkiye Kalite Derneği (KalDer) ve Avrupa Kalite Yönetim Vakfı (EFQM) tarafından geliştirilen “Mükemmellik Modeli” esas alınarak yapılan öz değerlendirme çalışmalarıyla yürütülmektedir (MEB SGB, 2011).

2013 yılında “Sürdürülebilir kalite yönetim anlayışının eğitim kurumlarında yerleştirilmesi, emsallerine göre başarı gösteren kurumların ödüllendirilmesi ve bu alanda örnek uygulamaların paylaşılması amacıyla” Eğitimde Kalite Yönetim Sistemi geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Sistem ile, liderlik, insan kaynakları yönetimi, stratejik planlama, maddi kaynakların ve iş birliklerinin yönetimi ve süreç yönetimi temelinde kurumsal gelişim faaliyetleri ile bunların performans sonuçlarının değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur. 2013 yılı itibariyle sistemin elektronik ortama taşınması çalışmaları yapılmıştır. Yine aynı yıl yapılan çalışmalar sonucunda Eğitimde Kalite Yönetim Sistemi Yönergesi ve ekleri düzenlenerek yayımlanmıştır (MEB Faaliyet Raporu, 2013). 2014 yılında Kalite Yönetim Standartları Referans ve Rehber Kılavuzu geliştirilmiş ve pilot okullarda uygulanmıştır (MEB Faaliyet Raporu, 2014). 2015 yılı MEB yönetim ve organizasyona yönelik hedefleri arasında “Bakanlığa bağlı okul ve kurumların hizmet ve kalite standartları belirlenerek kalite yönetim sistemi kurulmasını ve uluslararası geçerliliği olan değerlendirme modelleri ile kurumsal performansın izlenmesini sağlamak” yer almıştır (MEB Faaliyet Raporu, 2015). 2016-2017 eğitim öğretim yılında mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında Kalite İzleme ve Değerlendirme Sistemi kurulmuştur (MEB Faaliyet Raporu, 2017).

4.7.2. Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi:

2004 yılında Hüseyin Çelik döneminde başlatılan Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi ile;

“Cumhuriyetimizin demokrasi ile güçlendirilmesi; öğrencilerimizde yerleşik bir demokrasi kültürünün oluşturulması, hoş görü ve çoğulculuk bilincinin geliştirilmesi, kendi kültürünü özümsemiş, millî ve manevî değerlere bağlı, evrensel değerleri benimseyen nesillerin yetiştirilmesi; öğrencilere seçme, seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılması; katılımcı olma, iletişim kurabilme, demokratik liderliği benimseyebilme ve kamuoyu oluşturabilme becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.” (Madde 5)

Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi TBMM ve MEB tarafından ortaklaşa yürütülmekte olan bir projedir. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı tüm ilköğretim ve lise öğrencilerini kapsayan bu proje kapsamında tüm okul kademelerinde yapılan serbest seçimler ile önce şube temsilcileri seçilmekte ve şube temsilcilerinden oluşan okul öğrenci meclisi kurulmaktadır. Ardından ilçelerde bulunan okul meclisi başkanları arasından ilçe meclisi ve temsilcisi, il de yapılan seçimlerle de il öğrenci meclisi ve il öğrenci meclisi başkanı, il öğrenci meclisi başkanlarından da Türkiye öğrenci meclisi meydana gelmektedir. Okul öğrenci meclisi iki ayda bir kez, il öğrenci meclisi her yarı yılda en az bir kez, Türkiye öğrenci meclisi ise Milli Egemenlik Haftasında toplanmaktadır. (Tebliğler Dergisi, 2004)

4.7.3. MEB Stratejik Planları:

5018 sayılı “Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu” ile birlikte kamu kurumlarına stratejik plan hazırlama zorunluğu getirilmiştir. Bu kapsamda Millî Eğitim Bakanlığı da ilki Nimet Çubukçu döneminde 2010-2014 yıllarını kapsayan, diğeri ise Nabi Avcı döneminde 2015-2019 yıllarını kapsayan iki adet stratejik plan hazırlanmıştır.

Dünya yaşanan hızlı değişim ve gelişmelerin, Türk kamu yönetiminde ve dolayısıyla eğitim yönetiminde kapsamlı bir yeniden yapılanma ihtiyacını ortaya çıkardığı ve bu sebeple; toplumun taleplerine karşı duyarlı, katılımcılığa önem veren, hedef ve önceliklerini netleştirmiş, hesap veren, şeffaf ve etkin bir kamu yapılanmasının gereği olarak “Stratejik Yönetim” yaklaşımı benimsendiği belirtilmiştir. Bu kapsamda stratejik yönetime geçişin bir aracı olan stratejik planın; *“kaynakların stratejik önceliklere göre dağıtılması ve uygulamaların buna göre sonuçlandırılması hususunda makro, sektörel, bölgesel ve yerel kriterler ile birlikte yönlendirici ve referans bir politika belgesi olacağı”* ifade edilmiştir. Stratejik

planlama anlayışının eğitim, öğretim ve yönetimde etkin olmasını ve bir kültür olarak benimsenmesi ve yönetim uygulamalarımıza idari ve mali yönden etkinlik kazandırılması amacıyla Bakanlık stratejik planına paralel olarak her okul, ilçe ve il düzeyinde de stratejik plan yapılması uygulamasına geçilmiştir (MEB, 2009).

2010-2014 Meb Stratejik Planın ardından 2014 yılında Nabi Avcı döneminde 2015-2019 Stratejik Planının hazırlanmıştır. Planın hazırlanma sürecinde; 179 üniversite, 72 eğitim fakültesi, 238 STK, 140 gazeteci, 35 bin iç paydaş ve 36 bin dış paydaşın; yazılı görüş, anket ve yüz yüze görüşme yollarıyla sürece dahil edildiği, bunun dışında yaklaşık 1500 katılımcıyla 5 adet çalıştay düzenlendiği belirtilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı 2015–2019 Stratejik Planının hazırlanmasında; küresel gelişmeler, toplumun ve ekonominin talepleri; UNİCEF, UNESCO ve OECD gibi uluslararası kuruluşların eğitim ile ilgili raporları; Avrupa Birliği eğitim ve öğretim müktesebatı, 10. Kalkınma Planı, Hükümet Programları, Millî Eğitim Şura Kararları ve diğer üst politika belgeleri dikkate alındığı, Hazırlanan Stratejik Planın, Milli Eğitim Bakanlığının çalışmalarını etkin ve verimli bir şekilde yürütmesini ve belirlenen stratejik amaçlara ulaşmasını sağlayacak bir yol haritası niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Dönemin MEB müsteşarı Yusuf Tekin 2015-2019 Stratejik Planının; eğitim-öğretime erişimin, eğitim kalitesinin artırılması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi üzerine kurgulandığını ifade etmiştir (MEB, 2015).

2015–2019 Stratejik Planının hazırlanmasında eğitimin paydaşlarının katılımıyla eğitim-öğretim sistemine ilişkin sorun ve gelişim alanları belirlenmiş ve bu çalışmalar sonucunda, Eğitim ve Öğretime Erişim”, “Eğitim ve Öğretimde Kalite” ile “Kurumsal Kapasite” olmak üzere üç ana tema ortaya çıkmıştır. Belirlenen bu üç ana tema altında beş yıllık stratejik amaçlar ve hedefler ile bu amaç ve hedefleri gerçekleştirecek stratejiler belirlenmiştir. Stratejilerin yaklaşık maliyetlerinden yola

çıkılarak stratejik hedef ve amaçların tahmini kaynak ihtiyaçları hesaplanmıştır. Planda yer alan stratejik hedef ve amaçların gerçekleşme durumlarının takip edilebilmesi için stratejik plan izleme ve değerlendirme modeli oluşturulmuştur (MEB, 2015).

4.7.4. Eurydice Ulusal Biriminin ve İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde AR-GE Birimlerinin Kurulması:

Ulusal eğitim sistemleri ve politikaları üzerinde güvenilir ve karşılaştırılabilir veriler sunan Eurydice (Avrupa Eğitim Bilgi Ağı); 1980 yılında Avrupa Komisyonu ve AB üyesi ülkelerce kurulmuştur. Ağ eğitim politikaları sorumlularına, araştırmacılara, eğitimle ilgili tüm kesimlere; Avrupa düzeyinde, ulusal düzeyde ve yerel düzeylerde karar vermelerine yardımcı olabilecek bilgiler ve analizleri sunmaktadır (meb.gov.tr).

AB üyesi ülkelerin eğitim sistemlerinin kalitelerin artırılması amacıyla ortaya çıkan, “Lizbon Stratejisi” kararlarında yer alan “AB üyesi ve AB aday ülkelerinin Eurydice birimlerinin kurulması” kapsamında, Türkiye’de 2003 yılı aralık ayında Hüseyin ÇELİK döneminde; MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı altında Türkiye Eurydice birimi kurulmuştur (MEB SGDB, 2011).

2010 yılı Nimet Çubukçu döneminde 25/06/2010 tarihli Millî Eğitim Müdürlükleri Araştırma Geliştirme (AR-GE) Birimleri Yönergesi çıkarılmış ve böylece İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde AR-GE birimleri kurulmuştur. AR-GE birimleri; eğitimde başarıyı artırmak için yapılan çalışmaların tekrarının önlenmesi ve faaliyetlerin tek elden yürütülmesi amacını gütmektedir. İl Milli Eğitim müdür yardımcısı veya şube müdürüne bağlı olarak faaliyet gösteren AR-GE birimi: en fazla 6 kişinin yer alabildiği araştırma, stratejik planlama ve kalite geliştirme ekibi ve en fazla 4 kişinin yer alabildiği proje ekibi olmak üzere iki ekipten oluşmaktadır (MEB, 2010).

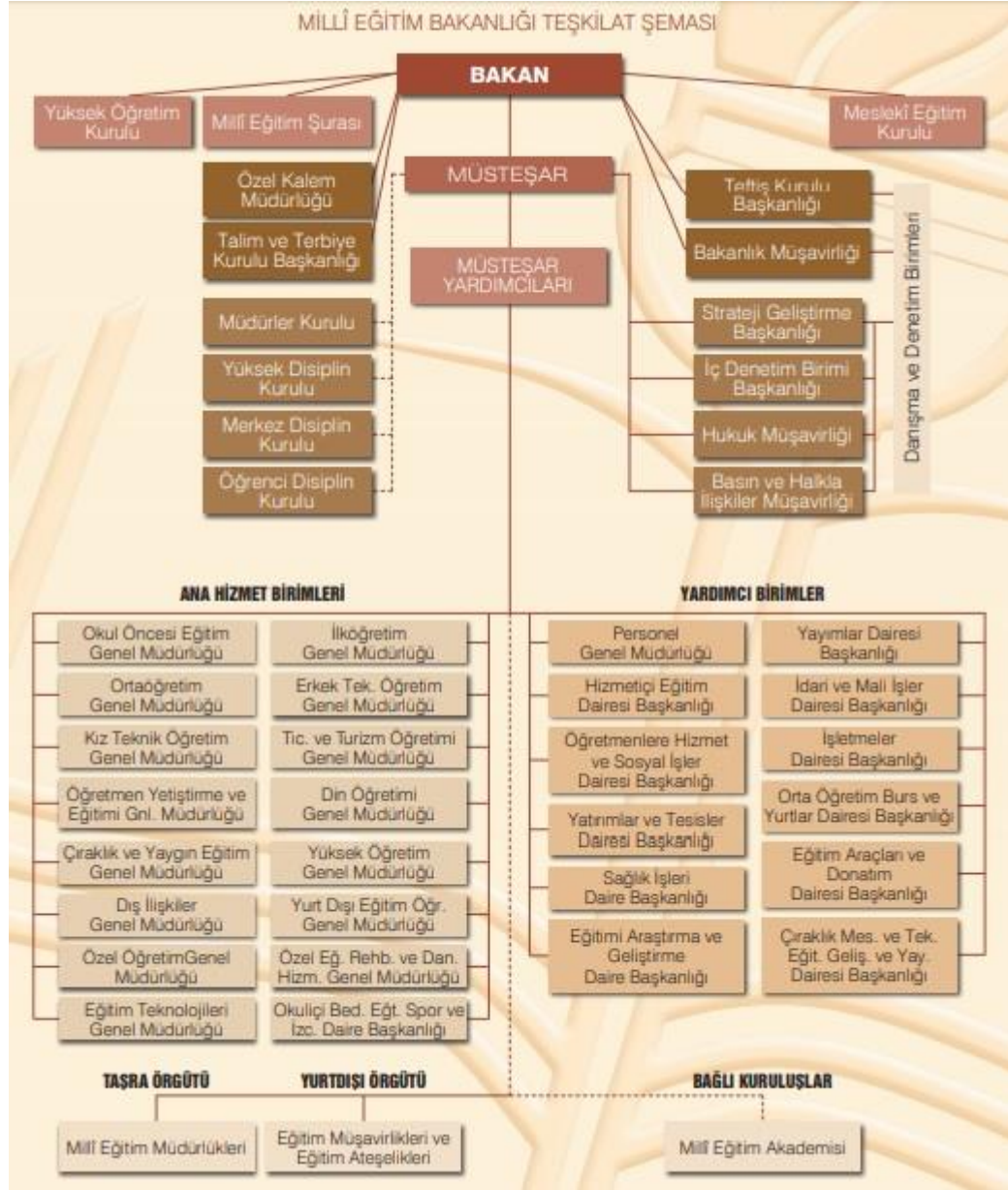
652 sayılı MEB Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile birlikte; Millî Eğitim Bakanlığının görevleri ve teşkilat yapısı değiştirilmiştir. Bu köklü değişiklikler sonrası 08.02.2014 tarihinde yeni bir İl Millî Eğitim Müdürlükleri AR-GE Birimleri Yönergesi yayımlanmıştır (MEB, 2014).

4.7.5. Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Yapısında Meydana Gelen Değişiklikler

Millî Eğitim Bakanlığı, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda belirtilen amaçlar doğrultusunda Merkez teşkilatı, taşra teşkilatı ve yurtdışı teşkilatı olmak üzere üç ana birimden oluşmaktadır. MEB Teşkilat yapısı 2000’li yıllarda, 2011 yılına kadar 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna göre, 2011 yılından sonra ise 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ye göre şekillenmiştir. Çeşitli tarihlere 3797 sayılı kanun ve 652 sayılı KHK’larda değişikliklerde yapılmıştır.

1992 yılında çıkarılan 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna göre Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Şeması şöyledir:

Şekil 7. 3797 Sayılı Kanun'a Göre MEB Teşkilat Şeması

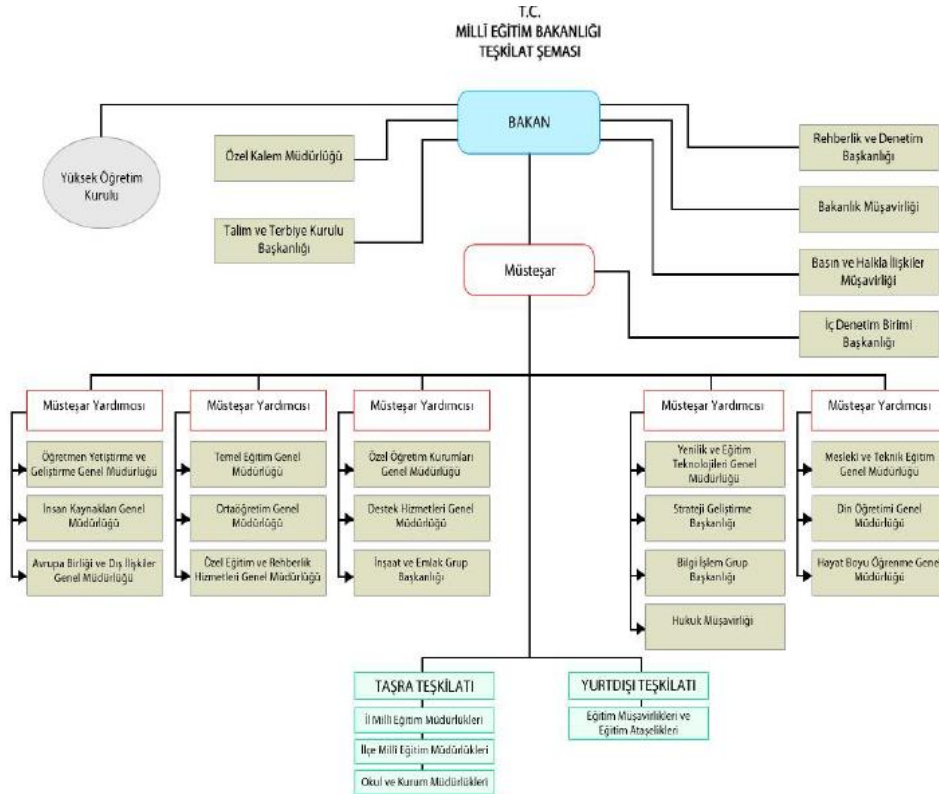
Kaynak: MEB 2011 Yılı Mali Performans Programı syf. 5'ten alınmıştır.

3797 sayılı kanun kapsamında oluşturulan teşkilat şemasında, doğrudan bakana bağlı Yüksek Öğretim Kurulu, Millî Eğitim Şurası, Mesleki Eğitim Kurulu, Özel Kalem Müdürlüğü ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı yer almaktadır. Bakanın altında, Müsteşara bağlı olarak Müdürler Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu, Merkez Disiplin Kurulu, Öğrenci Disiplin Kurulu, Strateji Geliştirme Başkanlığı, İç Denetim Birimi Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği ile Basın ve Halkla İlişkiler

Müşavirliği yer almaktadır. Müsteşarın altında 7 adet Müsteşar Yardımcısı bulunmaktadır. Müsteşar Yardımcılarına bağlı olarak; 15 tanesi Genel Müdürlük 1'i Daire Başkanlığı olmak üzere 16 ana hizmet birimi ile 1'i Genel Müdürlük, 11'i Daire Başkanlığı olmak üzere 12 yardımcı birim bulunmaktadır.

6223 sayılı kanundan alınan yetki ile 25.08.2011 tarihinde 652'nolu "Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" yayımlanmıştır. Buna göre Millî Eğitim Bakanlığı teşkilat yapısı merkez örgütü, taşra örgütü, yurtdışı örgütü ve bağlı kuruluşlar olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. (MEB , 2011) Taşra teşkilatı 81 il ve 918 ilçede yer alan Millî Eğitim Müdürlüklerinden oluşmaktadır (MEB, 2015). 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye göre MEB'in teşkilat yapısına ilişkin şema aşağıda yer almaktadır.

Şekil 7. 652 Sayılı KHK'ya Göre MEB Teşkilat Şeması

NOT:Şema; Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi-2011 isimli yayının 47. Sayfasından alınmıştır.

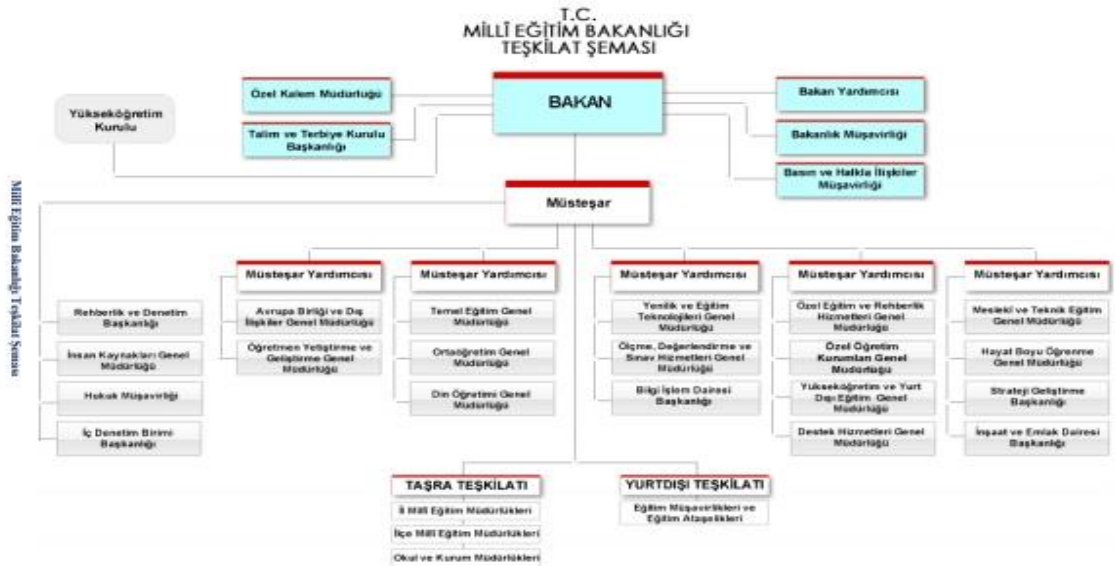
652 sayılı KHK ya göre MEB teşkilat şemasında: doğrudan bakana bağlı olarak; Özel Kalem Müdürlüğü, Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Rehberlik Ve Denetim Başkanlığı, Bakanlık Müşavirliği, Basın Ve Halkla İlişkiler Müşavirliği ve özerk yapıda olan Yüksek Öğretim Kurulu bulunmaktadır. Bakanlık müsteşarına bağlı olarak; İç Denetim Başkanlığı, Taşra Teşkilatı, Yurtdışı Teşkilatı ile Beş adet Müsteşar yardımcılığı bulunmaktadır. Müsteşar yardımcılığının altında; Öğretmen Yetiştirme Ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, Avrupa Birliği Ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim Ve Rehberlik Genel Müdürlüğü, Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İnşaat ve Emlak Grup Başkanlığı, Yenilik Ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Bilgi İşlem Grup Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Mesleki Ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ile Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bulunmaktadır. Taşra teşkilatında: İl Milli Eğitim Müdürlükleri, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri ile Okul ve Kurum Müdürlükleri yer almaktadır. Yurt Dışı Teşkilatı bünyesinde Eğitim Müşavirlikleri ve Eğitim Ataşelikleri bulunmaktadır (MEB , 2011).

652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK ile Merkez teşkilatında da yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Yeniden yapılanma çerçevesinde; 32 olan genel müdürlük sayısı 15'i kapatılarak, 17'ye düşürülmüştür. Talim Terbiye Kurulu üye sayısı da 15'ten 10'a, müsteşar yardımcısı sayısı 7'den 5'e düşürülmüştür. Genel müdür yardımcılıkları kaldırılmış ve daire başkanlıkları grup başkanlığına dönüştürülmüştür. Üst düzey yönetici kadroları, kadro karşılığı sözleşmeli olarak çalışılınabilecek bir yapıya bürünmüştür. Eğitim müfettişlikleri, il eğitim denetmenliğine dönüşmüş, teftiş kurulunun adı rehberlik ve denetim başkanlığı olmuştur. Müfettiş unvanı yerine denetçilik getirilmiş, denetçi yardımcılarının denetçi olarak atanabilmeleri tez hazırlama ve Kamu Personeli Dil

Sınavından (KPDS) 70 ve üstü puan alam şartına bağlanmıştır. Bu KHK ile beraber Merkez teşkilatındaki genel müdür yardımcısı, daire başkanı, şube müdürü; taşra teşkilatında bulunan il milli eğitim müdürü ve yurtdışı teşkilatındaki eğitim müşaviri, eğitim ataşesi ve eğitim ateşe yardımcısı kadrolarında bulunanların görevleri hiçbir işleme gerek kalmadan sone ermiştir. Ancak yurtdışı teşkilatında bulunan görevlilerin görevleri yeni atama yapıncaya kadar devam etmiştir. Ayrıca 652'nolu KHK'de bakanlık merkez teşkilatında uzman istihdam edilebileceği belirtilmiştir (MEB, 2011).

14.3.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile; 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununda 7, 652 sayılı 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'da 12 madde de değişiklik yapılmıştır. 14.3.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun sonrası MEB teşkilat şeması aşağıda verilmiştir.

Şekil 9. 2014 Yılında Yapılan Değişiklik Sonrası MEB Teşkilat Şeması

Kaynak: MEB 2015 İdari Faaliyet Raporundan alınmıştır.

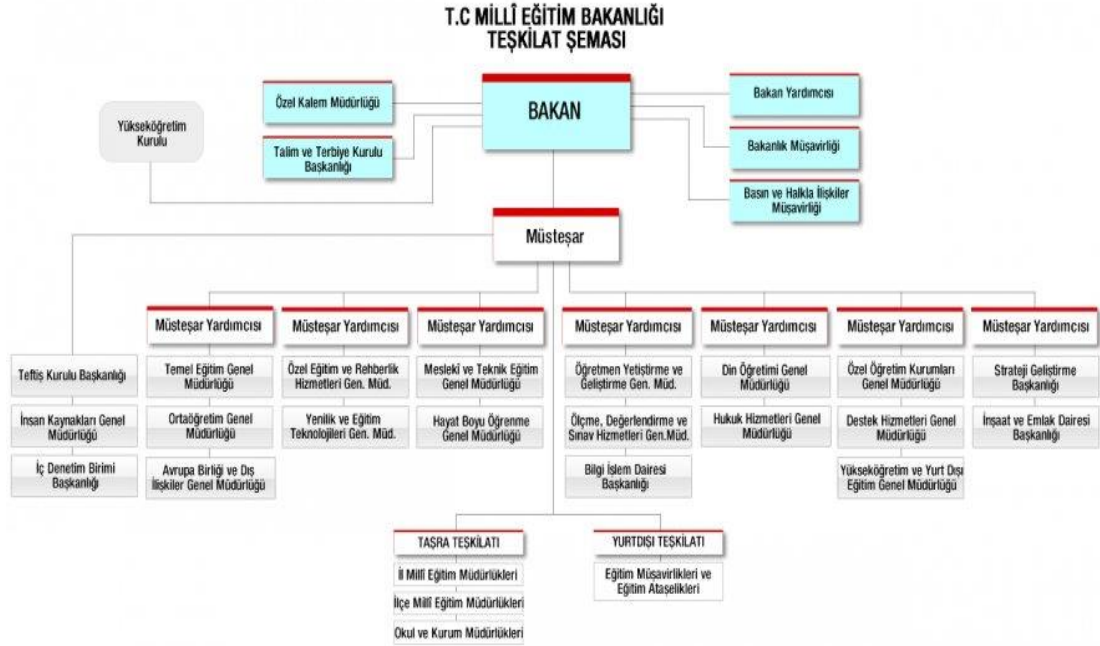

2014 yılında yapılan değişiklikler kapsamında; Yükseköğretim ve Yurt dışı Eğitim Genel Müdürlüğü ile Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş, Bilgi İşlem Grup Başkanlığı Dairesi ile İnşaat ve Emlak Grup Başkanlığı daire başkanlığına dönüştürülmüştür. 6528 Sayılı Kanun ile Bakanlığa bağlı ve bir karar organı olan Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın karar alma yetkisi kaldırılmış, görüş bildiren bir kurula dönüştürülmüştür. Bu kanun öncesi yılda bir defa yaz aylarında yapılan özür grubu yer değiştirmesinin yarıyıda yapılabilmemesinin önü açılmıştır. Yine kanun kapsamında ulusal ve uluslararası proje uygulayan okulların proje okulu olması ile bu okullara atanacak öğretmen ve yöneticilerin bakan onayıyla atanması öngörülmüştür. (Tedmen, 2014)

(Kanun kapsamında Maarif Müfettişliği Başkanlığında meydana gelen değişiklikler denetim sistemiyle ilgili değişiklikler başlığı altında ayrıntılı ele alınmıştır.)

9 Aralık 2016 tarihli ve 29913 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile teşkilat yapısında ve görevlerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. (Resmi Gazete, 2016). Kanun sonrası değişen MEB teşkilat şeması aşağıda verilmiştir.

Şekil 10. 2016 Yılında Yapılan Değişiklik Sonrası MEB Teşkilat Şeması

Kaynak: Görsel http://ibrahimkafesoglulisesi.meb.k12.tr/icerikler/meb-teskilat-semasi-2017_4077874.html adresinden alınmıştır.

Kanun ile yapılan bazı değişiklikler şöyledir: Daha önce 5 olan Millî Eğitim Bakanlığı müsteşar yardımcısı sayısı 7'ye çıkarılmıştır. Hayat boyu öğrenme genel müdürlüğünün görevi olan; çıraklık, kalfalık, ustalık mesleki eğitimleri, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne verildi. Rehberlik ve Denetim Başkanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığına; Hukuk Müşavirliği ise Hukuk Hizmetleri Genel müdürlüğüne dönüştürülmüştür. Barınma hizmeti sunan özel yurtların iş yeri açma izni ve çalışma ruhsatı Millî Eğitim Bakanlığınca verilmesi hükmü getirilmiştir. Ayrıca yine bu değişiklik ile öğretim elemanları proje okullarına okul müdürü olarak görevlendirilebilecektir. Üniversite personellerine yönelik ceza ve disiplin işlemleri de yeniden düzenlenmiştir. 10 ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, staj ve tamamlayıcı eğitim yaptırabilecektir. FATİH projesi kapsamında mal ve hizmet alım işlemleri Kamu İhale Kanunu hükümlerine tabi olmaktan çıkarılmıştır. Mesleki ve teknik Anadolu lisesi atölyelerinde mal üretimi yapılabilecek, satıştan elde edilen gelir okulun hizmetlerinde kullanılabilir ve görevli öğrenci ve personele gelirden

pay verilebilecektir. ÖSYM Başkanlığına başkanlık müşaviri kadrosu ihdas edilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sonrası 10 Temmuz 2018 tarihinde 30474 Sayılı Resmi Gazete’ e 1 Numaralı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” nin Onuncu Bölümünde yer alan 301 ile 335. Maddeler ile Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat yapısı yeniden yapılandırılmıştır.

1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 301. Maddesinde Millî Eğitim Bakanlığının görev ve yetkileri şu şekilde tanımlanmıştır:

- *Okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedenî, zihnî, ahlaki, manevî, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek; öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek,*
- *Eğitim ve öğretimin her kademesi için ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve denetlemek, ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek,*
- *Eğitim sistemini yeniliklere açık, dinamik, ekonomik ve toplumsal gelişimin gerekleriyle uyumlu biçimde güncel teknik ve modeller ışığında tasarlamak ve geliştirmek,*
- *Eğitime erişimi kolaylaştıran, her vatandaşın eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alan politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak, belirlenen politikaları uygulamak, uygulanmasını izlemek ve koordine etmek,*
- *Kız öğrencilerin, engellilerin ve toplumun özel ilgi bekleyen diğer kesimlerinin eğitime katılımını yaygınlaştıracak politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, belirlenen politikaları uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,*

- *Özel yetenek sahibi kişilerin bu niteliklerini koruyucu ve geliştirici özel eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,*
- *Yükseköğretim kurumları dışındaki eğitim ve öğretim kurumlarını açmak, açılmasına izin vermek ve denetlemek,*
- *Yurtdışında çalışan veya ikamet eden Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretim alanındaki ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çalışmaları ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde yürütmek,*
- *Yükseköğretim dışında kalan ve diğer kurum ve kuruluşlarca açılan örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarının denklik derecelerini belirlemek, program ve düzenlemelerini hazırlamak,*
- *Yükseköğretimin millî eğitim politikası bütünlüğü içinde yürütülmesini sağlamak için, 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek,*
- *Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen diğer görevleri yapmak.*

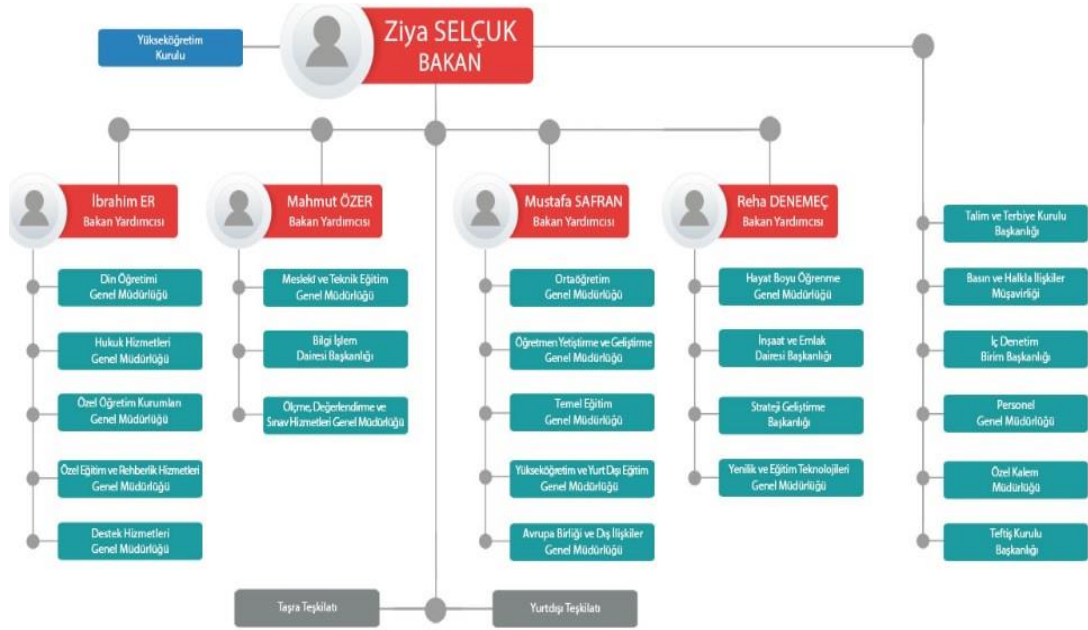
1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 303. Maddesinde bakanlığın hizmet birimleri de şöyle ifade edilmiştir.

- *Temel Eğitim Genel Müdürlüğü,*
- *Ortaöğretim Genel Müdürlüğü,*
- *Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü,*
- *Din Öğretimi Genel Müdürlüğü,*
- *Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü,*
- *Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü,*
- *Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü,*
- *Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü,*
- *Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü,*
- *Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü,*
- *Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü,*
- *Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü,*
- *Personel Genel Müdürlüğü,*
- *Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü,*
- *Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü,*
- *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı*
- *Teftiş Kurulu Başkanlığı,*

- *Strateji Geliştirme Başkanlığı,*
- *Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı,*
- *İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanlığı*
- *Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği,*
- *Özel Kalem Müdürlüğü.*

Yeni sistemin ilk bakanları da Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle aynı gün yani 9 Temmuz 2018 tarihinde açıklanmıştır. Yeni sistemin ilk Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk olmuştur. Yeni sistemle beraber müsteşarlık ve müsteşar yardımcılığı makamları kaldırılmıştır. Bunların yerine yeter sayıda bakan yardımcılığı kadrosunun ihdas edileceği ifade edilmiştir. 25 Temmuz 2018 tarihinde yayımlanan Resmi Gazetede 2018/40 ve 2018/41 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararları ile Bakan Yardımcılığına İbrahim Er ve Reha Denemeç atanmıştır. Ardından 9 Ağustos 2018 Tarihli Resmî Gazetede 2018/88 ve 2018/89 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararları ile Prof. Dr. Mahmut Özer ve Prof. Dr. Mustafa Safran'ın Bakan yardımcılığına atanmaları ile bakan yardımcı sayısı dörde yükselmiştir. Bakan yardımcılarının da atanması sonrası Millî Eğitim Bakanlığı'nın yeni Teşkilat Şeması oluşmuştur.

Şekil 11. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçiş Sonrası MEB Teşkilat Şeması

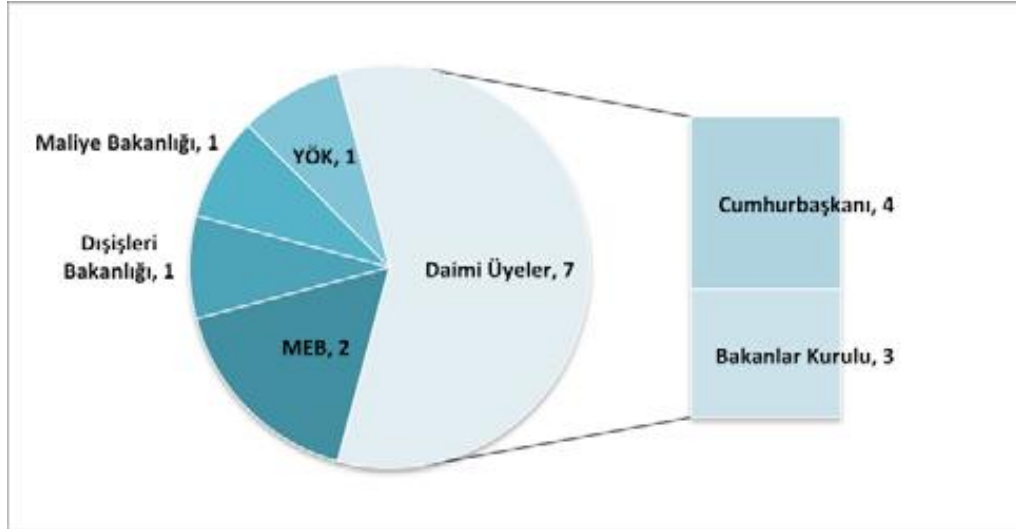
Kaynak: www.meb.gov.tr adresinden alınmıştır.

Daha önce doğrudan Bakana bağlı olan Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Özel Kalem Müdürlüğü, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği ve Yükseköğretim Kurulu yeni sistemde de doğrudan Bakana bağlı olarak çalışmaya devam etmektedir. Önceden Müsteşara bağlı olan Teftiş Kurulu Başkanlığı, İç Denetim Birimi Başkanlığı ve İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü Müsteşarlığın kaldırılması sonrası doğrudan Bakana bağlanmıştır. Ayrıca İnsan kaynakları genel Müdürlüğü Personel Genel Müdürlüğüne dönüştürülmüştür. Bakanlık Müşavirliği kadrosu kaldırılmıştır. Bakanlık Hizmet Birimleri önceki formlarında varlıklarını devam ettirirken, daha önce 7 müsteşar yardımcısına bağlı olarak faaliyet gösteren bakanlık hizmet birimleri yeni yapılanmada bakan yardımcılara bağlı olarak hizmet vermektedir.

4.7.6. Türkiye Maarif Vakfının Kurulması:

2016 yılında İsmet Yılmaz döneminde 17.06.2016 tarihli 6721 sayılı kanun ile Türkiye Maarif Vakfı kurulmuştur. Maarif Vakfı kuruluş kanununda vakfin etkinlik alanları şöyle ifade edilmektedir. *“Yurt dışında örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermek ve geliştirmek amacıyla okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar tüm eğitim süreçlerinde burslar vermek, okullar, eğitim kurumları ve yurtlar gibi tesisler açmak, yurt içi de dahil olmak üzere bu kuramlarda görev alabilecek öğretmenleri yetiştirmek, bilimsel araştırmalar ve araştırma - geliştirme çalışmaları yapmak, yayınlar yapmak ve metotlar geliştirmek ve faaliyet gösterdiği ülkenin mevzuatına uygun diğer eğitim faaliyetlerini yürütmek “* (Madde 1) Vakıf; mütevelli heyeti, yönetim kurulu ve denetim kurulu olmak üzere üç organdan müteşekkildir. (Resmi Gazete, 2016). Maarik vakfı mütevelli heyetinin atanmalarına ilişkin şekil aşağıda verilmiştir

Şekil 12. Maarif Vakfı Mütevelli Heyetinin Atanma Şekilleri

Kaynak: Şema SETA Vakfı tarafından hazırlanan “2016 eğitim ve sosyal politikalar” isimli eserden alınmıştır.

12 üyeden oluşan mütevelli heyetindeki; 7 daimî üyenin 4’ü Cumhurbaşkanı, 3’ü ise Bakanlar Kurulu tarafından atanmaktadır. Geriye kalan 5 üyenin 1’i YÖK, 1’i Maliye Bakanlığı, 1’i Dışişleri Bakanlığı, 2’si de Millî Eğitim Bakanlığınca atanmaktadır

15 Temmuz 2016 sonrası, yurt dışında bulunan FETÖ ile iltisaklı bazı okullar; buldukları ülkelerle yapılan anlaşmalarla Türkiye Maarif Vakfına devredilmiş ve Maarif Vakfı çatısı altında eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmektedir. Afrika da 15 Temmuz 2016 ile 28 Aralık 2017 tarihleri arasında 75 FETÖ ile iltisaklı okul Türkiye Maarif Vakfına devredilmiştir (Özer, 2017). Vakıf devraldığı okulların yanı sıra bazı ülkelerde açtığı okullarlada eğitim-öğretim hizmeti vermektedir. 6 Kasım 2018 tarihi itibarıyla Maarif Vakfı bünyesinde 32 ülkede 165 okul yer almaktadır (Ntv, 2018).

4.7.7. İmam Hatip Vizyon Belgesi ve Kalite Takip Sistemi (KTS):

2017 yılında İsmet Yılmaz’ın Millî Eğitim Bakanlığı döneminde: Din Öğretimi Genel Müdürlüğünce “*Anadolu İmam Hatip Liseleri ve İmam Hatip Ortaokulları Vizyon Belgesi*” hazırlanmıştır. Değişen şartlara uyum sağlamak, toplumsal ve bireysel ihtiyaçlara cevap vermek amaçlarıyla; okulların fiziki

imkanlarının iyileştirilmesi, öğrenme-öğretmen süreçlerinin sürekli geliştirilmesi, çevre ile işbirliğinin artırılması, yönetici ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerine süreklilik kazandırılması ve tüm bu çalışmaların bir sistem ile takip edilmesi gerektiği belirtilerek; Vizyon Belgesinin; “*okullara bir yol haritası olacak mahiyette*” hazırlandığı ifade edilmiştir (Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, 2017).

İmam Hatip Vizyon Belgesi: Eğitim ortamları ve fiziki imkanlar alanı; Öğretmen ve eğitim yöneticileri alanı, Akademik gelişim alanı; Öğrenci mesleki gelişim alanı; Değerler eğitimi; bilim, sanat, spor, sosyal ve kültürel etkinlikler alanı; Çevre ve paydaşlarla iş birliği alanı; İzleme ve değerlendirme alanı olmak üzere yedi alandan oluşmaktadır (DÖGM, 2017). Vizyon Belgesinde ifade edilen çalışma alanlarına göre; il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri ve imam hatip okulları istişare ile aylık faaliyet planlarını oluşturur. Bu planlar kararlaştırılan faaliyetlerin gerçekleşme durumlarının interaktif ortamda takip edildiği Kalite Takip Sistemine (KTS) yüklenir. Bu sisteme yüklenen faaliyetler o ay süresince okullar tarafından gerçekleştirilir, okul web sitesinde görseller kullanılarak haberleştirilir. Haber linki, faaliyete ilişkin açıklamayla beraber KTS’ye kaydedilir. Ardından faaliyetler sorumlu şube müdürü tarafından KTS’den incelenerek, değerlendirme ölçütlerine göre onaylanır veya reddedilerek okula geri gönderilir. İller tarafından onay gören faaliyetler genel müdürlükçe incelenip, uygun görülmeyen faaliyetler okullara gönderilerek düzeltme yapması istenir ya da uygun görülerek onaylanır. Örnek teşkil edecek faaliyetler internet ortamında yayımlanmaktadır (DÖGM, 2017).

Yukarıda başlıklar altında ifade edilen değişiklikler dışında;

Yine Ömer Dinçer döneminde 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren “Eğitim ve Öğretimde Yenilikçilik Ödülleri” vermeye başlanmıştır. Eğitim ve Öğretimde Yenilikçilik Ödülleri ile; yenilikçi uygulamaların eğitim sistemine kazandırılması, eğitim-öğretim ortamlarının iyileştirilmesi ve 2023 hedeflerinin

yakalanması amaçlanmaktadır. Eğitim-öğretim özgün uygulamaların ödüllendirilip teşvik edilmesi ve paylaşılmasına yönelik bu ödüller, bölge ve bakanlık ödül törenleriyle beş kategoride dağıtılmaktadır. Bu kategoriler: Öğretim yöntem ve teknikleri, bilimsel ve teknolojik faaliyetler, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, eğitim-öğretime erişim ve yönlendirilmesi ile olumlu tutum ve davranışların geliştirilmesidir. Bölge ve bakanlık ödülü almaya hak kazanan projeler her sene kitap haline getirilmektedir (MEB, 2017).

Nabi AVCI döneminde; 8 Ekim 2013 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 1. Maddesiyle okullarda her sabah okutulan andımız kaldırılmıştır. 2018 yılında Danıştay 8. Dairesi Andımız'ı kaldıran yönetmeliğin hükmünü iptal etmiştir. Bu gelişmeler üzerine Cumhurbaşkanınca andımız uygulamasının geri getirilmeyeceği açıklanmış ve MEB Danıştay'ın bu kararını temyize taşımıştır ve Aralık 2018 itibariyle yargı süreci devam etmektedir.

2018 yılında Ziya Selçuk'un bakanlık döneminde "2023 Eğitim Vizyonu" açıklanmış, vizyon belgesinde; "Çocukların öğrenmesiyle ilgili tüm aktörlerin okulu iyileştirme çalışmalarında yer aldığı "Okul Gelişim Modeli" ne ayrıca yer verilmiştir. Bu model kapsamında; Ülke genelinde yönetim ve öğrenme etkinliklerinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için okul bazında veriye dayalı planlama ve yönetim sistemine geçilmesi, Öğrenmenin geliştirilmesine ilişkin karar alma süreçlerinde kullanılacak Öğrenme Analitiği Platformu yapılandırılması, Öğretmen, aile, okul yöneticisi ve eğitim yöneticisi tarafından kullanılan veri tabanları sadeleştirilerek bütünleştirilmesi, Veriye dayalı yönetimle öğretmenlerimiz, okul ve eğitim yöneticilerimiz üzerindeki bürokratik iş yükünün azaltılmasının hedeflendiği belirtilmektedir (MEB Vizyon Belgesi, 2018)

2000 yılında sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde, yeni yönetim anlayışlarıyla ilgili meydana gelen değişiklikler özetle şöyledir: MEB bünyesinde TKY faaliyetleri ilk olarak 1999 yılında Merkez teşkilatında başlatılmış, ardından 2002 yılında taşra teşkilatında da uygulamaya konulmuştur. MEB sonraki yıllarda TKY anlayışı çerçevesinde çeşitli tarihlerde MEB TKY Uygulamaları Ödül Yönergesi ve Eğitimde Kalite Ödülü El Kitabı gibi faaliyetlerde bulunmuştur. 2004 yılında Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi uygulamaya konularak, yapılan seçimler neticesinde şube, okul temsilcileri ile okul, il öğrenci meclisleri son olarak ta Türkiye öğrenci meclisi oluşturulmuştur. MEB tarafından ilki 2010-2014, ikincisi 2015-2019 dönemlerini kapsayan iki adet stratejik plan yapılmıştır. 2003 yılında Türkiye Eurydice birimi, 2010 yılında ise İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde AR-GE birimleri kurulmuştur. MEB Teşkilat yapısı 1992 yılında 2011 yılına kadar 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna göre şekillenirken, 2011 yılından sonra MEB Teşkilatı 2011 tarihli 652'nolu Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile yapılandırılmıştır. 652 sayılı KHK'da ve buna bağlı olarak teşkilat şemasında, 2014 ve 2016 yıllarında değişiklikler meydana gelmiştir. 2018 yılında yeni hükümet sistemine geçilmesiyle 1 Numaralı "Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" nin Onuncu Bölümünde yer alan 301 ile 335. Maddeler ile Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat yapısı yeniden yapılandırılmıştır. 2016 yılında, kuruluş amaçları arasında, yurt dışında eğitim faaliyetleri yürütmek te olan Türkiye Maarif Vakfı kurulmuştur. 2017 yılında İmam Hatip Okulları Vizyon Belgesi yayımlanmış, ayrıca bu kapsamda Kalite Takip Sistemi hayata geçirilmiştir.

4.8. DENETİM SİSTEMİYLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:

Rehberlik ve denetim; eğitim kurumlarının çalışmalarını mevzuat doğrultusunda yerine getirerek, hizmet kalitesinin artmasına yönelik, uygulama ve

davranışların mevzuata uygunluğunu kamu adına ve yararına kontrol etme işi olarak tanımlanmaktadır (MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı, 2018). Bakanlık merkezinde Teftiş Kurulu Başkanlığı bünyesinde yer alan müfettişler bakanlık makamının görevlendirmesi ile illerde Maarif Müfettişleri Başkanlığı bünyesinde yer alan müfettişler ise il valisinin görevlendirmesi ile eğitim, öğretim ve kendilerine verilen görev kapsamında denetim, inceleme, soruşturma ve rehberlik görevlerini yerine getirmektedir (Aslanargun, 2018).

2000 yılından sonra denetim sisteminde yapılan değişiklikler, değişikliğin tarihi ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanının da bulunduğu tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 58. Denetim Sistemiyle İlgili Değişiklikler

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2006	Okulda Performans Yönetim Modeli	Hüseyin Çelik
2	2007	İç Denetim Biriminin Kurulması	
3	2010	5984 SK ile İlköğretim Müfettişliği yerine Eğitim Müfettişliği geldi	Nimet Çubukçu
4	2011	652 KHK ile Merkez de Teftiş Kurulu Başkanlığı yerine, Rehberlik ve Denetim Başkanlığı, Taşrada Eğitim Müfettişleri Başkanlığı yerini, Eğitim Denetmenleri Başkanlığına	Ömer Dinçer
5	2014	6528 SK ile merkez ve taşradaki denetim mekanizmaları birleştirildi. Maarif Müfettişliği geldi	Nabi Avcı
6	2016	6764 SK ile merkez ve taşra teşkilatları yeniden ayrıldı. Bakanlık Maarif Müfettişliği geldi	İsmet Yılmaz

Tablo 58’de görüldüğü üzere bu bölümde 2000’ yılından sonra denetim sisteminde; “İç Denetim Biriminin Kurulması” , “Okulda Performans Yönetim Modeli”, “5984 Sayılı Kanun Kapsamında yapılan değişiklikler”, “652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Meydana Gelen Değişiklikler”, “6528 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Meydana Gelen Değişiklikler” ve “6764 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat

Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Meydana Gelen Değişiklikler” aşağıda incelenmiştir.

2003 yılında yayımlanan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile birlikte kamu sektöründe iç denetim anlam kazanmıştır. 2006 yılında Hüseyin Çelik döneminde ise Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde **iç denetim birimi** kurulmuştur. 2007 yılında iç denetçiler atanarak, iç denetim birimi 2007-2008 yılları arasında da fiilen göreve başlamıştır. (MEB, 2017) “Millî Eğitim Bakanlığı tarafından İç denetimin; ”*Bakanlığın faaliyet ve çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız, nesnel güvence sağlama ve danışmanlık faaliyeti*” olarak tanımlanmıştır. MEB bünyesinde risk yönetimi, iç kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliği ve yeterliliğinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi suretiyle Bakanlığın amaçlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak üzere iç denetim birimi başkanlığı ihdas edilmiştir. İç denetim birimi tarafından Bakanlık faaliyetlerinin amaç ve politikalara, kalkınma planına, programlara, stratejik planlara, performans programlarına ve mevzuata uygun olarak planlanmasını ve yürütülmesini; kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını; bilgilerin güvenilirliğini, bütünlüğünü ve zamanında elde edilebilirliğini sağlamayı amaçlanmaktadır (MEB, 2006). MEB İç Denetim Birimi tarafından her yıl denetim ve danışmanlık raporları yayımlanmaktadır

2006 yılında Hüseyin Çelik döneminde hayata geçirilen “Okulda Performans Modeli” ile; Millî Eğitim Bakanlığı teftiş sistemine yeni bir yaklaşım ve anlayış getirmek amaçlanmıştır. Yeni denetim yaklaşımının “performans değerlendirme” olması ve değerlendirme süreçlerinin “öğrenci, veli, öğretmen, yönetici, eğitim denetçilerinin birlikte yer aldığı “çoklu veri kaynaklarına “dayandırılarak, eğitimin

tüm paydaşlarının değerlendirme sürecine dahil edilmesi, ayrıca yeni yaklaşımla personelin ve kurumların kapasitelerinin de artırılması hedeflenmektedir. Tüm bu hedeflerin yanı sıra asıl varılmak istenen yerin, merkeziyetçi yapı yerine “okul toplumu üyelerinin de” değerlendirme süreçlerinde yer almalarının sağlanması olduğu ifade edilmektedir (MEB SGB, 2011).

13.06.2010 tarihli ve 27610 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan, **5984 sayılı “Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Devlet Memurları Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”** ile (Resmî Gazete, 2010); MEB taşra teşkilatında, il milli eğitim müdürlüğü bünyesinde bulunan İlköğretim Müfettişleri Başkanlığı yerine Eğitim Müfettişleri Başkanlığı getirilmiştir (Kurum & Çınkır, 2017). Daha önceleri İlköğretim Müfettişleri Başkanlığı bünyesinde görev yapan 4500 İlköğretim Müfettişi ve İlköğretim Müfettiş Yardımcısı, Eğitim Müfettişi ve Eğitim Müfettiş Yardımcısı olmuştur. Eğitim Müfettiş Yardımcısı olmak için 4 yıllık yüksek öğrenim mezunu olmak, 8 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olmak ve yapılacak seçme sınavından başarılı olmak gerekmektedir. 3 yıl süre ile Eğitim Müfettiş Yardımcılığı yapanlardan, uygulanacak yeterlilik sınavında başarılı olanlar Eğitim Müfettişi kadrosuna atanacaklardır. Yasa ile Eğitim Müfettişleri 2 yıldan az olmamak üzere her hizmet bölgesinde görev yapacaklardır. Eğitim müfettişlerinin görev alanları ise: il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri ile ortaöğretim kurumları dışında kalan tüm kademe ve türdeki eğitim kurumlarının rehberlik, teftiş, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma işlemleri olarak tanımlanmıştır (Resmî Gazete, 2010).

2011 yılında **652 Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname** (Resmî Gazete, 2011) ile yapılan değişiklikler kapsamında MEB merkez teşkilatında bulunan Teftiş Kurulu Başkanlığı yerine, Rehberlik ve Denetim Başkanlığı kurulmuştur. Bakanlık taşra teşkilatı İl milli

eğitim m¼d¼rl¼klerinde yer alan Eğitim M¼fettiřleri Başkanlığı yerini Eğitim Denetmenleri Başkanlığına bırakmıştır. Değişiklik ¼ncesi Teftiş Kurulu Başkanlığı b¼nyesinde g¼rev yapan m¼fettiřlerin unvanları Milli Eğitim Denetçisi olarak değişmiş, Eğitim M¼fettiřleri Başkanlığında g¼rev yapan Eğitim M¼fettiřleri değişiklikle İl Eğitim Denetmeni ismini almışlardır (Kurum & ınkır, 2017). Milli Eğitim Bakanlığının teşkilat yapısında k¼kl¼ değişikliklere neden olan yasal d¼zenleme ile m¼fettiřlik yerine denetçilik kavramı getirilerek ¼nleyici, eğitici ve rehberlik yaklaşımı ¼n palana çıkarılmıştır. Daha ¼nceleri eğitim m¼fettiř yardımcılığından, eğitim m¼fettiřliđine 3 yıllık g¼rev s¼resi sonunda girilen sınavdan başarılı olmak yeterli iken, yeni d¼zenleme sonrası denetçi yardımcılığı sonrası yeterlilik sınavından başarılı olmak yanında, tez hazırlama ile kamu personeli yabancı dil sınavından en az C d¼zeyinde puan alma şartı getirilmiştir (G¼ksoy & Aslanargun, 2014).

2014 yılında **6528 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun H¼km¼nde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun** ile (Resmi Gazete, 2014); merkez ve taşra teşkilatlarında bulunan denetim mekanizmaları birleştirilmiştir. Bakanlık merkez teşkilatı içerisinde bulunan Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ismini korumuş, bakanlık taşra teşkilatında yer alan Eğitim Denetmenleri Başkanlığı, Maarif M¼fettiřleri Başkanlığına d¼n¼řm¼řt¼r. Rehberlik ve Denetim Başkanlığı b¼nyesindeki Milli Eğitim Denetçiliği kadroları kaldırılmıştır. Daha ¼nceleri Milli Eğitim Denetçilerinin yerine getirdiği g¼revler, değişiklik sonrası bakan onayı ile illerde oluşturulan Maarif M¼fettiřliđi Başkanlığında g¼revli Maarif M¼fettiřleri tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır (Kurum & ınkır, 2017).

İsmet Yılmaz d¼neminde; 09.12.2016 tarihinde 29913 sayılı Resm¼ Gazete 'de yayımlanan **6764 sayılı Mill¼ Eğitim Bakanlığı Teşkilat G¼revleri Hakkında**

Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile (Resmi Gazete, 2016); bakanlık merkez teşkilatı içerisinde yer alan Rehberlik ve Denetim Başkanlığı kaldırılarak yerine Teftiş Kurulu Başkanlığı getirilmiştir. (Kurum & Çınkır, 2017) 2014 yılında gerçekleştirilen değişiklikle birleştirilen denetim yapısı tekrar ayrılarak, Teftiş Kurulu Başkanlığı bünyesinde oluşturulan Bakanlık Maarif Müfettişliği kadroları için yapılan mülakat sınavı ile Maarif Müfettişleri arasından 500 Bakanlık Maarif Müfettişi ve 250 Bakanlık Maarif Müfettiş Yardımcısı alınmıştır (Memurlar.net, 2017).

2018 yılında Ziya Selçuk'un bakanlığı döneminde yayımlanan “2023 Eğitim Vizyonu” belgesin “Teftiş ve Kurumsal Rehberlik Hizmetleri” başlığı altında; Teftiş sisteminde inceleme, araştırma ve soruşturma ile kurumsal rehberlik bileşenleri ayrılarak iki ayrı uzmanlık alanı oluşturulacağı, Bakanlık müfettişlerine eğitim politika ve uygulamalarındaki uyumun sağlanması, izlenmesi ve raporlaştırılmasına ilişkin yeni bir rol verileceği ve Teftiş sisteminde rehberlik işlevinin, Okul Gelişim Modeli'ne yönelik olarak yapılandırılacağı vurgulanmaktadır. (MEB Vizyon Belgesi, 2018)

2000 yılından sonra denetim sisteminde yapılan değişiklikler özetle şu şekildedir: 2006 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde iç denetim birimi oluşturulmuştur. Yine aynı yıl MEB Teftiş Sistemine yeni bir anlayış getirme iddiasıyla Okulda Performans Modeli hayata geçirilmiştir. 2010 yılında yapılan değişiklikle Taşra teşkilatında görevli İlköğretim Müfettişleri, Eğitim Müfettişi ismini almıştır. 2011 tarihli 652 sayılı KHK ile yapılan değişiklikle Eğitim Müfettişleri, İl Eğitim Denetmeni olurken, Merkez teşkilatındaki Rehberlik ve Denetim Başkanlığında görevli müfettişler de Milli Eğitim Denetçisi ismini almışlardır. 2014 yılında merkez ve taşrada bulunan denetim mekanizmaları

birleştirilmiş ve tüm müfettişler Maarif Müfettişi olmuştur. 2016 yılında denetim yapısı tekrar ayrılarak, merkez teşkilatına görevlendirilen müfettişlere Bakanlık Maarif Müfettişi unvanı verilmiştir.

4.9. ÖLÇME DEĞERLENDİRME VE SINAV SİSTEMİYLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:

MEB bünyesinde ölçme, değerlendirme işleri ve kademeler arası geçişte kullanılan seçme sınavları ile ilgili iş ve işlemler Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü;14 Mart 2014 tarih ve 28941 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan, 6528'nolu Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile kurulmuştur (www.meb.gov.tr).

Türkiye'de hem ilköğretimden ortaöğretime geçişte hem de ortaöğretimden yükseköğretime geçişte seçme sınavı uygulanmaktadır. Yapılan seçme sınavcılarının yanı sıra, dönem dönem şekli ve oranı değişmekle beraber, bir üst kademeye sınavsız geçiş uygulamaları da yer almaktadır. Bu bölümde ölçme, değerlendirme ve sınav sistemiyle ilgili değişiklikler ana başlığı altında bulunan; ortaöğretime geçiş sisteminde yaşana dönüşümler, yükseköğretime geçiş sisteminde yaşanan dönüşümler ve yükseköğretime yerleştirmede uygulanan katsayı değişiklikleri başlıkları incelenmiştir. 2000 yılından sonra ölçme, değerlendirme ve sınav sistemiyle ilgili değişiklikler, değişikliklerin yapıldığı tarih ve bu tarihlerde görevde bulunan Milli Eğitim Bakanlarının bulunduğu tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 59. Ölçme Değerlendirme ve Sınav Sistemiyle İlgili Değişiklikler

No Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1 2000	MEB merkezi sınav uygulama yönergesi (LGS)	M. Bostancıoğlu
2 2002	Katsayı farkı arttırılması	
3 2005	LGS-OKS	Hüseyin Çelik
4 2006	ÖSS'nin iki bölüme ayrılması	
5 2007	OKS-SBS	
6 2009	Katsayı farkının azaltılması	
7 2010	SBS(6,7,8)-SBS(8)	Nimet Çubukçu
8 2010	ÖSS- ÖSYS (YGS,LYS)	
9 2011	Katsayı farkının tamamen kaldırılması	Ömer Dinçer
10 2014	SBS-TEOG	Nabi Avcı
11 2017	ÖSYS (YGS,LYS)- YKS (TYT,AYT)	İsmet Yılmaz
12 2017	TEOG-LGS	

Tablo 59 incelendiğinde ölçme değerlendirme ve sınav sisteminde yaşanan değişikliklerin, 6 tanesinin ortaöğretime geçiş sisteminde, 3 tanesinin yükseköğretime geçiş sisteminde ve 3 tanesinin de yükseköğretime geçiş katsayı uygulanmasında olduğu görülmektedir.

2000 yılından sonra ölçme değerlendirme ve sınav sisteminde yaşanan değişiklikler aşağıda başlıklar altında açıklanmıştır.

4.9.1. Ortaöğretime Geçiş Sistemlerinde Yaşanan Dönüşümler:

Türkiye’de ortaöğretime geçişte seçme sınavlarının kullanılması; 1955 yılında matematik ve fen derslerini yabancı dilde veren ve 1975 sonrasında Anadolu lisesi ismini alacak olan kolejlerin, öğrencilerini seçmek için uyguladıkları sınavlarla başlamıştır. Ardından 1964 yılında; üstün yetenekli öğrencilerin eğitim-öğretime tabi tutulmaları amacıyla Fen Liseleri kurulmuş ve bu okullar da seçme sınavı ile öğrenci almaya başlamışlardır. 1985 yılından itibaren Anadolu İmam Hatip Liseleri de sınav ile öğrenci alan okullar arasına katılmıştır. 1990 yılından “öğretmen yetiştirmek, yükseköğretim kurumlarına öğrenci göndermek ve ortaöğretim düzeyinde ortak bir

genel kültür vermek” amacıyla sınav ile öğrenci alan Anadolu Öğretmen Liseleri kurulmuştur. 2000 yılı Metin Bostanoğlu’nun Millî Eğitim Bakanlığı ile birlikte ülke genelinde uygulanan Liselere Giriş Sınavı (LGS) ile birlikte ortaöğretim kurumlarına öğrenci seçmek için yapılan sınavlar merkezi bir hal almıştır (Gür, Çelik, & Coşkun, 2013).

2004 yılında Hüseyin Çelik döneminde; Liselere Giriş Sınavı (LGS) kaldırılarak yerine OKS (Ortaöğretim Kurumlarına Giriş Sınavı) getirilmiştir. 2004 öncesi farklı ortaöğretim kurumları için; LGS’nin yanında, özel okullar, polis koleji ile devlet parasız yatılılık ve bursluluk sınavı gibi sınavlar yapılmaktaydı. Yeni sistemle OKS dışında ki diğer sınavlar kaldırılarak, bu sınavların işlevleri OKS sınavına dahil edilmiştir. Öğrenciler LGS de olduğu gibi 8. Sınıf müfredatı üzerinden tek sınava tabi tutulmuş, ancak yeni sistemde içerik, müfredat ve katsayılar açısından bazı farklılıklar meydana gelmiştir (Görmez & Coşkun, 2015).

2007 yılına gelindiğinde ilköğretimden orta öğretime geçiş için yapılan OKS (Orta öğretim Kurumları Sınavı) yerine SBS (Seviye Belirleme Sınavı) getirilmiştir. Yeni sınav sistemiyle öğrenciler; sınav odaklı değerlendirme yerine süreç odaklı değerlendirme yapılması iddiasıyla, öğrencinin 6,7 ve 8. sınıf yıl sonu başarı puanlarının da dikkate alınarak, 8. sınıfta tek sınav yerine 6,7 ve 8. sınıf sonunda girdikleri birer sınavın ortalamasının alınmasıyla oluşturulan yerleştirme puanlarıyla orta öğretim kurumlarına girmişlerdir (MEB, 2011). Yeni sistemde yerleştirme puanının hesaplanmasına; 3 yıl boyunca uygulanan SBS sınavları yüzde 70 oranında, okul başarı puanları yüzde 30 oranında etki etmiştir. 6,7 ve 8. Sınıflarda girilen SBS sınavlarının, toplam SBS puanı üzerindeki etkisi sırasıyla yüzde 25, yüzde 35, yüzde 40 olarak belirlenmiştir. Eski sistemin aksine, yeni sistem ile öğrencilerin okul ile bağlarının güçleneceği, öğrenci ve velilerin streslerinin azalacağı, dersane ve özel

ders gibi okul dışı kaynaklara yönelimin azalacağı dönemin yetkilileri tarafından ifade edilmiştir (Gür, Çelik, & Coşkun, 2013; Görmez & Coşkun, 2015).

2010 yılında Nimet Çubukçu döneminde 6. 7.ve 8. sınıflarda girilen, SBS’de (Seviye Belirleme Sınavları) değişikliğe gidilerek, sınavın sadece 8. Sınıfta uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu değişikliğin yapılmasının gerekçesi olarak “öğrenci ve velilerin stresini azaltmak, öğrenci-okul bağına güçlendirmek, okul dışı kaynaklara yönelimi azaltmak ve aile bütçesine yönelik ekonomik külfeti azaltmak” ifade edilmiştir. 2007 yılında sınavın üç yıla yayılmasının gerekçeleri, bu kez benzer bir şekilde sınavın tek aşamalı hale getirilmesinin gerekçesi olarak gösterilmiştir (Görmez & Coşkun, 2015).

2014 yılında Nabi Avcı döneminde, ortaöğretime geçiş için 8. sınıflarda uygulanan SBS (Seviye Belirleme Sınavı) kaldırılarak TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sistemi getirilmiştir. Yeni sistemle öğrencilerin ortaöğretime geçişte kullanacakları Yerleştirmeye Esas Puanlarını (YEP) yüzde 70’ini 8. sınıfın 1. ve 2. Dönemlerinde, 2 güne yayılarak uygulanan 40 dakika sürelik 20 şer sorudan oluşan Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile İngilizce dersleri kapsayan merkezi sınavlar; yüzde 30’unu ise 6. 7. ve 8. sınıfların yıl sonu ortalamaları oluşturmuştur. Yeni sistemle öğrencilerin sınava, özel durumlar dışında, kendi okullarında girmeleri, telefi sınavlarının olması ve 6 dersten uygulanan sınavın 6 farklı oturumda gerçekleştiriliyor olması gibi durumların öğrenciler üzerindeki stresi azaltacağı ifade edilmiştir (Görmez & Coşkun, 2015; Eğitim-Bir-Sen, 2016).

2017-2018 eğitim-öğretim yılı itibariyle uygulanmak üzere; bir kez daha değişikliğe gidilerek TEOG sınavı kaldırılmış; yerine adrese dayalı, sınavsız yerleştirmeyi temel alan bir sistem olan Liselere Kayıt Sistemi (LKS) gelmiştir. Bu yeni sistemle hedeflenenin; öğrencilerin üzerinden sınav stresini kaldırmak ve

okullardaki öğrenciler arasındaki akademik başarı çeşitliliğini sağlayarak akran öğrenmelerini ve genel başarı düzeyini artırmak olduğu belirtilmiştir (Arkan, 2018).

Yeni sistem ile öğrencilerin yüzde 10'luk bir kısmı, yapılacak merkezi sınav sonuçlarına göre fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve proje okulları arasından belirlenecek "nitelikli okullara" yerleştirilecek. Geriye kalan yüzde 90'luk kesim ise adrese dayalı yerleştirme sistemi ile sınavsız olarak meslek lisesi, imam hatip lisesi ve Anadolu liselerinden birine yerleşecektir. Adrese dayalı yerleştirmede merkezde öğrencinin ikamet adresi bulunmak üzere, her birinde; birer adet meslek lisesi, imam hatip lisesi ve Anadolu lisesi bulunduran; çapı gittikçe genişleyen iç içe geçmiş 3 çember bulunmaktadır. Öğrenciler gitmek istedikleri okul türünü en yakın çemberden başlayarak tercihte bulunacaklar. Öğrencilere 3 çemberde yer alan 9 okul arasından 5 tercih hakkı verilmektedir. Böylelikle öğrenciler tercihte bulunmadıkları bir okul türüne gönderilmeyeceklerdir (Arkan, 2018). "Nitelikli okullara" öğrenci yerleştirmede kullanılacak ve isteğe bağlı girilecek merkezi sınavda; 20 Fen Bilimleri, 20 Türkçe, 20 Matematik, 10 İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, 10 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile 10 Yabancı Dil sorusu olmak üzere toplam 90 soru sorulacaktır. Sınav süresi ise 135 dakikadır (Yenişafak, 2017). Sınavın genel itibarıyla zor bir sınav olacağı da yetkililer tarafından ifade edilmiştir (Yenişafak, 2018). Yeni sisteme getirilen eleştirilerden biride: TEOG sistemi sonrası meydana gelen okullar arası popülerite farklılıkları sebebiyle; adrese dayalı yerleştirme kapsamına alınan, geçmişte daha yüksek taban puanıyla öğrenci alan okulların bulunduğu bölgelere taşınmalarının artacağıdır. Yeni sistemin ilk uygulama yılı olan 2018 yılında yerleştirme döneminde adrese dayalı yerleştirme uygulamasında çeşitli problemlerle karşılaşılmış; bunun üzerine yerleştirme ve nakil işlemlerinde sistem kurgusunun dışına çıkılarak, çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

Türkiye'nin ortaöğretime geçişte kullandığı sistemlerin yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 60. Ortaöğretime Geçiş Sisteminde Yapılan Değişiklikler (1955-2017)

Yıl	Ortaöğretime Geçişte Kullanılan Sınav	Dönemin Bakanı
1955	Kolejlerin Kendi Yaptıkları Sınavlar	-
1964	Fen Liseleri Sınavları	-
1985	İmam Hatip Lisesi Sınavları	-
1990	Anadolu Öğretmen Lisesi Sınavları	-
1999	Anadolu Liseleri Merkezi Sınavı	-
2000	Liselere Giriş Sınavı (LGS)	Metin Bostancıoğlu
2004	Ortaöğretim Kurumları Seçme Sınavı (OKS)	Hüseyin Çelik
2008	6.7. ve 8. sınıfta Seviye Belirleme Sınavı (SBS)	Hüseyin Çelik
2010	Sadece 8. sınıfta uygulanan Seviye Belirleme Sınavı (SBS)	Nimet Çubukçu
2014	Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı (TEOG)	Nabi Avcı
2017	Liselere Giriş Sınavı (LGS)	İsmet Yılmaz

Tablo 60'e göre Türkiye ortaöğretime geçişte farklı tarihlerde farklı uygulamalar kullanmıştır. 2000 yılından sonra bu alanda 6 defa değişikliğe gidildiği ve ortaöğretime geçiş sisteminde ortalama her üç yılda bir değişiklik yapıldığı görülmektedir.

2018 yılında Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş sonrası Ziya Selçuk Milli Eğitim Bakanı olmuştur. Bakan Selçuk çeşitli tarihlerde yaptığı konuya ilişkin açıklamalarda ortaöğretime geçiş sisteminde kısa vadede değişiklik yapılmayacağını ifade etmiştir. Ancak sınavda yer alan soruların ağırlıklarıyla ilgili düzenlemelerin yapılacağı, ezbere ve formüle dayalı sorular yerine öğrenmeye ve yoruma dayalı soruların yer aldığı bir sınava geçileceği belirtilmiştir. MEB tarafından her ay yayımlanan örnek sorular da bakanın açıklamalarını doğrular niteliktedir. Örnek sorular incelendiğinde bilginin sorunun içerisinde verildiği, okuduğunu anlayıp yorumlama ve verilen bilgiden yararlanmaya yönelik soruların yer aldığı görülmektedir. Yayımlanan örnek soruların TIMMS ve PISA gibi uluslararası sınavların formatlarını andırıldığı, ancak bu durumun mevcut müfredat kazanımlarıyla örtüşmediği dillendirilmektedir.

4.9.2. Yüksek Öğretime Geçiş Sisteminde Yaşanan Dönüşümler:

Türkiye’de yükseköğretime geçişin tarihsel gelişimine bakıldığında, 1960’lı yıllar öncesi Üniversiteler kendi öğrenci seçme sınavlarını yapmış, ilerleyen yıllarda bazı üniversiteler bu konuda iş birliğine gitmişlerdir. 1974 yılında üniversitelere yerleştirme işleminin tek merkezden yapılmasına yönelik Üniversiteler arası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÜSYM) kurulmuş, bu merkez 1981 yılında ise YÖK’e bağlı Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi’ne (ÖSYM) dönüştürülmüştür. 1982 yılından itibaren öğrencilerin diploma notlarından Ortaöğretim Başarı Puanı (OBP) oluşturulup, sınav puanlarına eklenmesiyle yerleştirme puanının elde edilmesi usulüne geçilmiştir.

1999 yılına gelindiğinde iki basamaklı sınav yerine tek basamaklı ÖSS (Öğrenci Seçme Sınavı) getirilmiştir. Bu yeni sınavla öğrenciler 180 dakikalık tek oturumda 90 adet sözel bölüm ile 90 adet sayısal bölüm sorusundan oluşan 180 sorudan sorumlu tutulmuşlardır. Sözel bölüm 45 Türkçe, 19 tarih, 16 coğrafya ve 10 felsefe sorusundan; sayısal bölüm ise 45 matematik, 19 fizik, 14 kimya ve 12 biyoloji sorusundan oluşmaktadır. Ayrıca yabancı dil alanı için; ayrı bir oturumda 100 soruluk yabancı dil sınavı yapılmaktadır. ÖSS sistemiyle gerçekleştirilen sınav sonrası yerleştirmede kullanılmak üzere; sayısal, eşit ağırlık, sözel ve dil puanı olmak üzere 4 çeşit puan hesaplanmıştır. (ÖSYM)

2006 yılında ÖSS sınavında önemli değişiklikler yapılmıştır. Yeni ÖSS sisteminde; öğrenciler yine tek oturumlu, 180 dakikalık ancak iki bölümden oluşan sınava tabii tutulmuşlardır. Sınavın birinci bölümü 9. Sınıf müfredatına dayalı, genel yetenek ağırlıklı, 30 adet Türkçe, 30 adet matematik, 30 adet fen bilimleri ve 30 adet sosyal bilimleri sorusu olmak üzere toplam 120 sorudan oluşurken; ikinci bölüm ise 10 ve 11. Sınıf müfredatına dayalı, bilgi ağırlıklı, öğrencinin mezun olduğu alana göre 60 sorudan meydana gelmiştir. Yeni ÖSS sisteminde, yerleştirmede kullanılmak

üzere; Sayısal Ağırlıklı Puan-1 (SAY-1), Sözel Ağırlıklı Puan-1 (SÖZ-1), Eşit Ağırlıklı Puan-1 (EA-1), Sayısal Ağırlıklı Puan-2 (SAY-2), Sözel Ağırlıklı Puan-2 (SÖZ-2), Eşit Ağırlıklı Puan-2 (EA-2) ve Yabancı Dil Ağırlıklı Puan olmak üzere, yedi çeşit puan hesaplanmıştır.

2010 yılında Nimet Çubukçu döneminde tek aşamalı ÖSS (Öğrenci Seçme Sınavı) kaldırılarak, yerine iki aşamalı ÖSYS (Öğrenci Seçme Yerleştirme Sistemi) getirilmiştir. Sistemin ilk aşaması olan YGS (Yükseköğretime Geçiş Sınavı) yükseköğretime geçiş için yeterlilik ölçmekte, açık öğretim programları ile ön lisans programlarına yerleştirmede kullanılmakta ve ikinci aşamaya girebilmek için ön şart durumundadır. İkinci aşama LYS (Lisans Yerleştirme Sınavı) ise; adayların ders düzeyinde bilgi ve becerilerini ölçen ve açık öğretim dışındaki lisans programlarına yerleştirmede kullanılan bir sınavdır. LYS haziranın ilk haftası uygulanmakta olup iki hafta sonunda toplam 5 ayrı oturumda uygulanmıştır. Adaylar LYS 1’de matematik, geometri derslerinden; LYS 2’ fizik, kimya, biyoloji derslerinden; LYS 3’de Türk dili ve edebiyatı ile coğrafya derslerinden; LYS 4’de tarih, coğrafya 2, felsefe grubu derslerinden; LYS 5’de Yabancı Dilden sınava tabi tutulmuşlardır (ÖSYM, 2010).

2017 yılında İsmet Yılmaz’ın bakanlığı döneminde: yükseköğretime geçiş sisteminde sadeleştirmeye gidilmek amacı ifade edilerek, Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) kaldırılarak; yerine Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) getirilmiştir. Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS); sınavın birinci oturumu olan Temel Yeterlilik Testi (TYT) ve ikinci oturumu olan Alan Yeterlilik Testi (AYT) olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Yapılan ilk açıklamalarda sınavın bir günde yapılacağı, sınavda 80 soru sorulacağı ve sınav süresinin 90 dakika olacağı ifade edilmiştir. Bu açıklama sonrası yapılan değişiklikle sınavın iki güne yayılarak 3 oturumda gerçekleştirilmesi

kararlaştırılmıştır. Temel Yeterlilik Testinde (TYT) soru sayısı 80'den 120'ye çıkarken sınav süresi de 90 dakikadan 135 dakikaya çıkarılmıştır. Yükseköğretim Kurumları Sınavı'nın birinci oturumunun, Temel Yeterlilik Testi (TYT) cumartesi günü sabah, ikinci oturumunun pazar günü sabah, Dil sınavının ise pazar günü öğleden sonra yapılacağı kararlaştırılmıştır (Akşam,2017).

şekil 1. LYS-YKS Karşılaştırması 1.

Sınavın Uygulanması	Önceki Sistem	Yeni Sistem
Aylar	Mart - Haziran	Haziran
Hafta sonu	3	1
Gün	5	2
Oturum	6	3
Puan Türü	18	5
Baraj Puanı	150/180	150/180

Kaynak: Resim ÖSYM 2018 Sınav Kılavuzundan aynen alınmıştır.

TYT ilk açıklamada birinci oturumda sadece 40 Türkçe, 40 matematik olmak üzere toplam 80 soru sorulacağı söylenmesine karşın sonradan Türkçe testindeki 40 soruya ek olarak 20 sosyal bilimler (coğrafya, din kültürü ve ahlak bilgisi, felsefe ve tarih) sorusu, matematik testindeki 40 soruya da 20 fen bilimleri sorusu (biyoloji, fizik ve kimya) eklenerek, toplam soru sayısı 80'den 120 ye çıkarılmıştır. Temel Yeterlilik Testi'nde (TYT) adaylara yöneltilecek Türkçe ve matematik sorularının sadece adayların bilgilerini değil, sözel ve sayısal alanlarda sahip olmaları beklenen yeterlilikleri, bilgi ile ilişkili becerilerini de kapsayacağı bildirilmiştir. Daha önceki 1. Aşama sınavı olan YGS' de 6 puan türü varken, TYT'de ise adayların sadece bir puanı hesaplanarak, Temel Yeterlilik Testi Puanı (TYT-Puanı) olarak adlandırılmaktadır. Sınavın ikinci oturumundaki soru dağılımında ise: Türk Dili ve Edebiyatı-Sosyal Bilimler-1 testinde; Türk dili ve edebiyatından 24, Tarih-1'de 10, Coğrafya-1'de ise 6 olmak üzere toplam 40 soru; matematikte 40 soru; Sosyal Bilimler-2 testinde Tarih-2'den 11, Coğrafya-2'den 11, felsefe grubundan (mantık,

psikoloji, sosyoloji) 12, din kültürü ve ahlak bilgisinden 6 soru olmak üzere toplam 40 soru; Fen Bilimleri Testinde fizikten 14, kimyadan 13, biyolojiden 13 olmak üzere 40 soru yer almaktadır. Pazar günü yapılacak yabancı dil testi ise 80 sorudan oluşmaktadır. Eski sistemde 4 ayrı oturumda 4 sınava giriliyor ve bu sınavlar sonrasında 9 puan türü hesaplanıyorken, yeni sistem ile ikinci oturum sınavında çözülecek Türk Dili ve Edebiyatı-Sosyal Bilimler-1, Matematik, Sosyal Bilimler-2 ve Fen Bilimleri testlerinin sonuçlarına göre 3 puan türü hesaplanacaktır (ÖSYM, 2018).

Şekil 14. LYS-YKS Karşılaştırması 2.

	Birinci Oturum	İkinci Oturum
Önceki Sistem	- Türkçe - Temel Matematik - Fen Bilimleri - Sosyal Bilimler <i>(Toplam Soru Sayısı: 160)</i>	- Türk Dili ve Edebiyatı-Sosyal Bilimler-1 - Matematik - Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) - Sosyal Bilimler-2 (Tarih-2, Coğrafya-2, Felsefe Grubu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) <i>(Toplam Soru Sayısı: 340)</i>
		Yabancı Dil Oturumu <i>(Toplam Soru Sayısı: 80)</i>
Yeni Sistem	Birinci Oturum (TYT)	İkinci Oturum
	- Türkçe - Temel Matematik - Fen Bilimleri - Sosyal Bilimler <i>(Toplam Soru Sayısı: 120)</i>	- Türk Dili ve Edebiyatı - Sosyal Bilimler-1 (Tarih-1, Coğrafya-1) - Matematik - Sosyal Bilimler-2 (Tarih-2, Coğrafya-2, Felsefe Grubu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) - Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) <i>(Toplam Soru Sayısı: 160)</i>
		Yabancı Dil Oturumu <i>(Toplam Soru Sayısı: 80)</i>

Kaynak: Resim ÖSYM 2018 Sınav Kılavuzundan aynen alınmıştır.

Lisans programlarına yerleştirme için puan türleri sözel, sayısal, eşit ağırlık ve dil puanı şeklinde olacaktır. Adayların lisans programlarına yerleştirilebilmeleri için, Temel Yeterlilik Testi (TYT) puanının yüzde 40'ı ve öğleden sonraki oturumdaki puanının yüzde 60'ının toplamının 180 ve üzeri olması gerekmektedir. Diğer yükseköğretim kurumlarına geçiş için TYT 'den 150 puan alınması

gerekecektir. TYT den 200 puan ve üzeri alan adaylar istemeleri halinde bu puanı bir sonraki yılda kullanabilecek, adayın puanını ikinci yıl kullanması durumunda adayın başarı sırası, ikinci yılki sınava girenler içindeki başarı sırası ile karşılaştırılarak yerleştirmede kullanacağı puan yeniden hesaplanacaktır (ÖSYM, 2018).

Şekil 15. LYS-YKS Karşılaştırması 3.

Aday, yerleşmeyi hedeflediği programın puan türünü dikkate alarak	TESTLER			
	Türk Dili ve Edebiyatı-Sosyal Bilimler-1	Sosyal Bilimler-2	Matematik	Fen Bilimleri
Sözel Puan için	✓	✓		
Sayısal Puan için			✓	✓
Eşit Ağırlık Puanı için	✓		✓	
Sözel + Eşit Ağırlık Puanı için	✓	✓	✓	
Sayısal + Eşit Ağırlık Puanı için	✓		✓	✓
Sözel + Sayısal + Eşit Ağırlık Puanı için	✓	✓	✓	✓

Kaynak: Resim ÖSYM 2018 Sınav Kılavuzundan aynen alınmıştır.

Adayların : "Sözel Puan" için Türk Dili ve Edebiyatı-Sosyal Bilimler-1 ve Sosyal Bilimler-2 testlerini, "Sayısal Puan" için Matematik ve Fen Bilimleri testlerini, "Eşit Ağırlık Puanı" için Türk Dili ve Edebiyatı-Sosyal Bilimler-1 ve Matematik testlerini, "Sözel + Eşit Ağırlık Puanı" için Türk Dili ve Edebiyatı-Sosyal Bilimler-1, Sosyal Bilimler-2 ve Matematik testlerini, "Sayısal+ Eşit Ağırlık Puanı" için Türk Dili ve Edebiyatı-Sosyal Bilimler-1, Matematik ve Fen Bilimleri testlerini, "Sözel+ Sayısal+ Eşit Ağırlık Puanı" için ise Türk Dili ve Edebiyatı-Sosyal Bilimler-1, Sosyal Bilimler-2, Matematik ve Fen Bilimleri testlerini çözmeleri gerekecektir.

Yükseköğretime geçiş sisteminde meydana gelen değişiklikler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 61. Yüksek Öğretim Sisteminde Meydana Gelen Değişimler

Yıl	Uygulanan Sınav
1960'a kadar	Fakülteler sınavsız giriş
1960'lı yıllar	Üniversitelerin kendi yaptıkları sınavlar
1974	ÜSYM'nin kurulması, merkezi sınavların başlaması
1982	OBP 'li puan sistemi
1999	Tek basamaklı ÖSS sistemi
2006	Sınav müfredatının genişletilmesi
2010	2 aşamalı seçme sistemi YGS ve LYS
2017	2 aşamalı seçme sistemi TYT ve AYT

Kaynak: ÖSYM

Tablo 61'te göre 2000 yılından sonra yükseköğretime geçiş sisteminde 3 değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişikliklerden ilki 2006 yılında ÖSS'nin iki bölüme ayrılması şeklindedir. 2010 yılında ÖSS yerine YGS ve LYS aşamalarından oluşan ÖSYS getirilmiştir. Ardından 2017 yılında ÖSYS'den de vazgeçilmiş ve TYT ile AYT aşamalarından oluşan YKS getirilmiştir.

4.9.3. Yükseköğretime Yerleştirmede Uygulanan Katsayı Değişiklikleri:

Yükseköğretime yerleştirme puanlarının oluşturulmasında sınav puanı ile beraber, öğrencilerin diploma puanlarından oluşturulan Ortaöğretim Başarı Puanının (OBP) da kullanılmasına ilk 1982 yılında başlanmıştır (ÖSYM). 28 Şubat post modern darbe sürecinde, 1999 yılında Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Genel Kurulunun aldığı karar ile; imam hatip lisesi ve meslek lisesi mezunları kendi alanlarında bir yükseköğretim kurumunu seçmeleri halinde Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanlarının (AOBP) çarpımında kullanılan kat sayı 0.5 iken, alanları dışında bir bölüm tercih etmeleri durumunda aynı kat sayı 0,2 olarak belirlenmiştir (Milliyet, 2009). 6 Eylül 2002 tarihli YÖK Genel Kurulunda alınan karar ile; 2003 ÖSS sınavından itibaren uygulanmak üzere, alan içi tercihlerde kullanılan katsayı 0.8'e, alan dışı tercihler için katsayı 0.3'e çıkarılarak, kat sayı adaletsizliği daha da üst seviyelere çıkartılmıştır (ÖSYM, 2002).

2004 yılına gelindiğinde AK Parti Hükümetince katsayı farkının kaldırılmasına yönelik bir yasa tasarısı hazırlanmış, ancak dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından veto edilmiştir. 2009 yılında Nimet Çubukçu döneminde YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) genel kurulu aldığı kararla İmam Hatip ve Meslek lisesi mezunlarının aleyhine uygulanan katsayı farkını kaldırmış, tüm adaylar için katsayı 0,15 olarak belirlenmiştir (Milliyet, 2009). Danıştay “Farklı statüde bulunan öğrencilerin aynı konumda değerlendirilmesi anayasal eşitlik ilkesine aykırıdır” diyerek, katsayı farkını kaldırılması kararını iptal etmiştir. 2009 yılı aralık ayına gelindiğinde; katsayılar bu kez alan içi tercihlerde 0.15, alan dışı tercihlerde 0,13 olarak ilan edilmiştir. 2010 yılı şubat ayında Danıştay’ın yürütmeyi durdurma kararı üzerine; mart ayında YÖK genel kurulu aldığı yeni kararla alan içi tercihlerde katsayının 0.15, alan dışı 0,12 olduğunu kararlaştırılmış ve 2010 sınavından bu katsayı uygulanmıştır (Radikal, 2013). 2011 yılında Ömer Dinçer döneminde; YÖK Genel Kurulu aldığı kararla katsayı tüm adaylar için eşitlenerek 0.12 olmuştur. Böylece yükseköğretime geçişteki 13 yıl boyunca uygulanan katsayı adaletsizliğe tarihe karışmıştır (Kaplan, 2012).

2012 yılında Ömer Dinçer döneminde yapılan değişiklikle, yükseköğretim programlarına yerleştirmede kullanılan puanın oluşturulmasında, öğrencinin yükseköğretime geçiş sınavından aldığı puanla birlikte etki eden; AOBP (Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı) kaldırılarak, yerine OBP (Ortaöğretim Başarı Puanı) getirilmiştir. AOBP’li sistemde öğrencinin mezun olduğu okulun daha önceki yıllarda gösterdiği başarı, öğrencinin yerleştirme puanına etki ederken OBP’li sistem ile okul başarısı öğrenci başarısına etki etmeyecektir. Yeni sistemde yalnızca öğrencinin mezuniyet notunun, kendi dönemi içindeki diğer notlar arasındaki yerine bakılarak OBP oluşturulacak ve öğrencinin merkezi sınavdan aldığı puana eklenerek yerleştirme puanı elde edilmektedir (Habertürk, 2012).

2018 yılında Ziya Selçuk'un başkanlığı döneminde "2023 Eğitim Vizyonu" belgesinde ölçme değerlendirmeyle ilişkin; Çocuklarımızın her ders ve düzeyde yeterliliklerinin belirlenmesi, izlenmesi ve desteklenmesi için "Yeterlilik Temelli Değerlendirme Sistemi" kurulacağı, Erken çocukluktan lise mezuniyetine kadar çocuklarımızın izlenmesi, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla her çocuk için bir e-portfolio oluşturulacağı; Belirlenecek olan sınıf düzeylerinde sistemin ve alınan kararların işleyişini öğrencilerin akademik çıktıları üzerinden görmek amacıyla herhangi bir notlandırma olmaksızın "Öğrenci Başarı İzleme Araştırması" yapılacağı; Okul ve öğrenme ekosistemindeki iyileşmeler doğrultusunda sınavla öğrenci alan okullar kademeli olarak azaltılacağı; Akademik başarının ölçülmesinde kullanılan ölçütler ve değerlendirme biçimlerinin çeşitlendirileceği; Ölçme değerlendirmede süreç ve sonuç odaklı bütünlük bir anlayış ortaya konulacağı, Dijital ölçme değerlendirme uygulamaları konusunda veliler için özel eğitimler tasarlanacağı; öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerinin izleneceği ifade edilmiştir (MEB Vizyon Belgesi, 2023).

2000 yılından sonra ölçme değerlendirme ve sınav sisteminde yaşanan değişiklikler 3 başlık altında ifade edilmiştir. Bu başlıklardan ilki olan ortaöğretime geçiş sisteminde; 2000 yılında ilk merkezi ortaöğretime geçiş sınavı olarak Liselere Giriş Sınavı (LGS) getirilmiştir. 2005 yılında LGS yerini Ortaöğretime Geçiş Sınavına (OKS) bırakmıştır. 2007 yılında OKS de kaldırılıp yerine 6, 7 ve 8. Sınıf düzeylerinde uygulanan Seviye Belirleme Sınavı (SBS) getirilmiştir. 2010 yılında SBS'nin üç sınıf düzeyi yerine, sadece 8. sınıfta uygulanması kararı alınmıştır. 2014 yılında SBS'de kaldırılıp, Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş sınavına (TEOG) geçilmiştir. Diğer sınavlar gibi TEOG'un da ömrü uzun olmamış 2017 yılında o da yerini Liselere Geçiş Sınavına (LGS) bırakmıştır. Ölçme değerlendirme ve sınav sisteminde yaşanan değişikliklerin 2. alt başlığı olan yükseköğretime geçiş sisteminde meydana gelen değişikliklerde; ilk olarak, 1999'da uygulanmaya başlanılan

ÖSS'nin 2006 yılında iki aşamalı bir yapıya dönüştürülmesi yer almaktadır. Ardından 2010 yılında ÖSS kaldırılmış, yerine YGS ve LYS aşamalarında oluşan ÖSYS getirilmiştir. 2017 yılında ÖSYS'de ömrünü tamamlamış, TYT ve AYT olmak üzere yine iki aşamalı YKS'ye geçilmiştir. 3. alt başlık olan yükseköğretime geçişte katsayı uygulamasında da 2000 yılından sonra bir dizi değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişikliklerden ilki 2002 yılında meslek lisesi mezunlarına uygulanan katsayı farkının artırılması olarak gerçekleşmiştir. Süreç içerisinde katsayı farkının kaldırılmasına yönelik çeşitli girişimler olmuşsa da bu girişimleri kimi Cumhurbaşkanı, kimi Danıştay engeliyle karşılaşmıştır. Önce 2009 yılında katsayı farkı azaltılmış, ardından 2011 yılında fark tamamen kaldırılmıştır.

4.10. YAYGIN EĞİTİM ALANINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE TÜRKİYE'DE BULUNAN SURIYE VATANDAŞLARINA YÖNELİK EĞİTİM VE ÖĞRETİM FAALİYETLERİ:

Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır. Yaygın eğitim kapsamında yer alan önemli bir kavram da Hayat Boyu Öğrenmedir. Hayat boyu öğrenme, okullar ile sınırlı kalmayan; evde, işte, hayatın her alanında gerçekleşebilen; öğrenmenin yaş, sosyal, ekonomik statü ve eğitim seviyesine bakılmaksızın, herhangi bir engel olmadan sürdürülebileceğini gösteren temel kavramlardan biridir (MEB Bütçe Raporu, 2018).

MEB teşkilat yapısına göre, yaygın eğitimden sorumlu birim Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüdür. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü resmi internet sitesine göre, örgün eğitim dışında kalan bireylere uzaktan eğitim ya da kredi sistemiyle eğitim veren açıköğretim kurumları; açıköğretim ortaokulu, açıköğretim lisesi, açıköğretim imam hatip lisesi, mesleki açıköğretim lisesi ve mesleki açıköğretim okuludur.

Yaygın Eğitim Alanında Yapılan Değişiklikler ve Mültecilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri, bu değişiklik ve faaliyetlerin tarihleri ile değişiklik ve faaliyetlerin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanının yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 62. Yaygın Eğitim Alanında Yapılan Değişiklikler ve Mültecilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	1998-2008	Anne-Baba-Çocuk Eğitimi Projesi	-
2	2002-2007	Temel Eğitimi Destekleme Projesi	E.Mumcu-H.Çelik
3	2009-2014	Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi (2009-2019)	N.Çubukçu-N.Avcı
4	2010	Aile Eğitim Programı (0-18 Yaş)	Nimet Çubukçu
5	2011	Okullar Hayat Olsun Projesi	Ömer Dinçer
6	2018	Okuma Yazma Seferberliği	İsmet Yılmaz

Tablo 62’de verilen, Yaygın Eğitim Alanında Yapılan Değişiklikler ve Mültecilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri aşağıda açıklanacaktır.

Yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında 2000 yılından sonra yerel ve ulusal ölçekte birçok proje ve program hayata geçirilmiştir. Bu proje ve programların bazıları şunlardır.

Anne-Baba-Çocuk Eğitimi Projesi daha bilinçli bir toplum oluşturmak amacıyla; anne, baba ve çocukların eğitim ihtiyaçlarına yönelik hayata geçirilen projedir. 1998 yılında uygulanmaya başlayan proje ile “kadının toplumdaki yeri, aile içi ilişkiler, aile planlaması, verimli ders çalışma yöntemleri, çocuk gelişimi ve eğitimi, başarıyı artırmak için alınması gereken önlemler, akraba evlilikleri, töre namus cinayetleri, kadın ve çocuğa yönelik şiddet, ergen psikolojisi vb.” konularda eğitimler ve ev, köy ziyaretleri düzenlenmiştir. Proje kapsamında 1998-2008 yılları arasında 2.086.433 kadın ve 675.933 erkek olmak üzere toplam 2.762.366 kişiye bahsedilen eğitimler verilmiştir. (SGB, 2011) Bu Proje dışında uygulanan aile

programlarının bazıları şunlardır. 0-4 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı, 5-6 Yaş Çocuk Eğitim Programı, Eğitici Anne Yetiştirme Programı, Aile Sağlığı Eğitim Projesi, Baba Destek Programı, Okul Öncesi Veli-Çocuk Eğitim Programı, Yaz Okulları Projesi ve Aile Destek Programı, Benim Ailem Projesi, Ana Baba Okulu vb. (Kargı, 2016). Uygulanan proje ve programlarla, 1993-2010 yılları arasında 951.406 aile, eğitimlere tabii tutulmuştur (SGB, 2011).

Temel Eğitimi Destekleme Projesi; 2002-2007 yıllarını kapsayan, Erkan Mumcu ve Hüseyin Çelik'in bakanlıkları döneminde AB Komisyonu Türkiye temsilciliği ile Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan ve uygulamaya konulan projedir. Proje kapsamında; 16 ilde bulunan 143 eğitim binası yapılmış, sokakta çalışan ve yaşayan çocuklara, aile ve rehber öğretmenlere yönelik 39.419 kişinin yararlandığı eğitimler verilmiştir. Ayrıca proje ile 207 halk eğitim program geliştirilmiş, yetişkinlere yönelik okuma yazma programları uygulanmış ve bu programlara ait materyaller geliştirilmiştir (SGB, 2011).

“0-18 Yaş Aile Eğitim Programı” 2010 yılında Nimet Çubukçu döneminde hayata geçirilen projedir. “0-18 Yaş Aile Eğitim Programı”nın genel amacı; hayat boyu eğitim anlayışıyla, 0-18 yaş çocukların bakımından ve eğitiminden sorumlu kişi ve ailelere, değişen ihtiyaçlara yönelik olarak hazırlanan, koruma, önleme ve geliştirme amaçlı, kurumsallaşmış Aile Eğitimi Programları yolu ile çocuk bakımı, gelişimi ve eğitimi konularında bilgi, beceri ve tutum kazandırmaktır. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünün önceki yıllarda yaptığı benzer içerikli çalışmaların değerlendirilmesi sonucunda toplumsal gelişmeyi ve refahı güçlendirmek amacı ile toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçları dikkate alınarak yetişkin eğitimi odaklı, interaktif, hak temelli, okuma yazma bilmeyen anne babaların da katılabileceği unsurlar gözetilerek, evrensel değerlerle birlikte milli kültür değerlerimizi de kapsayacak şekilde Aile Eğitim Programı (0-18 yaş)

geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Aile Eğitimi Kurs Programı, yaş aralıklarına göre; 0-3 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı, 3-6 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı ,7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı ,12-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı ile özel guruplar için; 3-6 Yaş Baba Destek Eğitimi Kurs Programı, 7-11 Yaş Baba Destek Eğitimi Kurs Programı, 3-6 Yaş Aile Gelişim Kurs Programı, 3-6 Yaş Okur-Yazar Olmayan Anne Destek Eğitimi Kurs Programı olmak üzere sekiz alt programdan oluşmaktadır. 2017 yılında 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı kapsamında 1.737 kurs açılmış bu kurslara 35.352 kursiyer katılmıştır (MEB, 2015; MEB Bütçe Raporu, 2018).

Okullar Hayat Olsun Projesi; 2011 yılında Ömer Dinçer döneminde, Millî Eğitim Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Türkiye Belediyeler Birliği arasından imzalanan protokol kapsamında; Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan okulların, eğitim-öğretim saatleri dışındaki saatlerde bulunduğu mahallenin ve velilerin hizmetine sunulması amaçlanmaktadır. Proje ile; okullar ve okul bahçelerinin, belediyelerle iş birliği yapılarak meslek ve beceri kazandırma, sportif ve kültürel faaliyetler yapılabilen güvenli alanlar haline getirilmesi hedeflenmektedir (MEB, 2018).

Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgeleri oluşturma çalışmaları “Çağın ihtiyaçları göz önünde bulundurularak değişen ve gelişen hayata ayak uydurmak amacıyla, zaman ve mekândan bağımsız halde okul içi ve okul dışı tüm eğitim etkinliklerini kapsayan bir kavram olan hayat boyu öğrenme kavramı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bir gösterge konumundadır” anlayışından yola çıkılarak başlamıştır. Türkiye’de bu çalışmalar 2000’li yıllarda hız kazanmakla birlikte ilk Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi 2009-2013 yıllarını kapsamaktadır. Nimet Çubukçunun bakanlık döneminde yayımlanan ilk strateji belgesinde eğitimle ilgili 16 öncelik ve 68 tedbirden oluşan faaliyetler ilgili kurumlarca uygulanmıştır. Nabi Avcı

döneminde yayımlanan, 2014-2018 dönemi Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi; ulusal ve uluslararası yaklaşımlar göz önünde bulundurularak hayat boyu öğrenme sisteminin daha sistematik hale getirilmesi hedeflenmiştir. 2014-2018 Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesinde ifade edilen öncelikler şunlardır. *“Toplumda HBÖ Kültürü ve Farkındalığının Oluşturulması, HBÖ Fırsatlarının ve Sunumunun Artırılması, HBÖ Fırsatlarına Erişimin Artırılması, Hayat Boyu Rehberlik Sisteminin Geliştirilmesi, Önceki Öğrenmelerin Tanınması Sisteminin Geliştirilmesi, HBÖ İzleme ve Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesidir”* (MEB, 2014)

2018 yılı ocak ayına Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan’ın bir televizyon programında canlı yayında başlattığı *“Okuma Yazma Seferberliği”* ile okuma yazma bilmeyen vatandaşların, 1. kademe yetişkin okuma yazma kursları vasıtasıyla okur yazar hale getirilmesi ve ardından ilkökul düzeyi öğrenim verilen 2. kademe yetişkin okuma yazma kurslarına yönlendirilmesi hedeflenmiştir. 2003 ile 2008 yılları arasındaki dönemde yaygın eğitim yoluyla 1.000.643’ü kadın, toplam 1.580.595 kişiye okuma yazma öğretilmiştir (MEB Bütçe Raporu, 2010). 2018 yılı okuma yazma seferberliği kapsamında yayımlanan bakanlık genelgesinde ifade edilen bilgilere göre; 2008 yılında Türkiye’de okuma yazama bilmeyen yetişkinlerin sayısı 4.863.414, okuma yazma bilmeyenlerin nüfus içindeki payı yüzde 9,24 iken, 1.832.000 kişiye okuma yazma sertifikası verilen “ana-kız okuldayız” (AA, 2018) kampanyası ve benzeri çalışmalar ile 2012 yılında bu rakam 2.784.257 kişiye düşerken, okuma yazma bilmeyenlerin nüfus içerisindeki payı yüzde 4,93 olmuştur. 2017 yılına gelindiğinde ise bu rakam 300 bin kişi daha azalarak 2.462.613 kişiye, nüfus içerisindeki oranı ise yüzde 4,09’a düşmüştür (MEB HBÖGM, 2018). 2018 yılında başlatılan “Okuma Yazma Seferberliği” nin ilk dört ayında 571.534 kişiye okuma yazma öğretilmiştir (Sabah Gazetesi, 2018).

Türkiye’de okur yazar oranlarının tarihsel gelişimine bakıldığında; 1935 yılında yüzde 19.25, 1950 yılında yüzde 32.51, 1960 yılında yüzde 39.51, 1970 yılında yüzde 56.21, 1980 yılında yüzde 67.48, 1990 yılında yüzde 80.49, 2000 yılında 87.32 olduğu (TÜİK, 2012), 2008 yılında yüzde 90.76, 2012 yılında yüzde 95,07 ve 2017 yılında yüzde 95,91 olduğu görülmektedir (MEB HBÖGM, 2018).

Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde örgün eğitim faaliyetlerinin yanında yaygın eğitim kapsamında *açıköğretim* faaliyetleri de sürdürülmektedir. Aşağıda 1999-2000 eğitim-öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasındaki döneme ait açıköğretim ortaokulu, açıköğretim lisesi ve mesleki açıköğretim lisesine kayıtlı öğrenci sayısı tablo olarak verilmektedir.

Tablo 63. Kademelere Göre Açıköğretimdeki Öğrenci Sayısı (1999-2018)

Eğitim- öğretim Yılı	Açıköğretim Ortaokul	Açıköğretim Lise	Mesleki Açıköğretim Lisesi	Eğitim- öğretim Yılı	Açıköğretim Ortaokul	Açıköğretim Lise	Mesleki Açıköğretim Lisesi
1999-2000	137.847	330.842	-	2009-2010	389.948	421.646	179.392
2000-2001	171.763	430.481	-	2010-2011	404.879	545.601	232.612
2001-2002	219.696	418.628	-	2011-2012	607.890	680.139	260.129
2002-2003	219.606	-	-	2012-2013	367.277	769.740	244.669
2003-2004	308.184	752.350	-	2013-2014	298.148	1.012.349	294.645
2004-2005	266.743	-	-	2014-2015	315.143	1.137.110	211.386
2005-2006	265.493	222.816	-	2015-2016	338.075	1.212.992	201.808
2006-2007	287.350	281.427	72.469	2016-2017	198.869	1.554.938	219.492
2007-2008	312.631	246.495	87.651	2017-2018	191.202	1.090.830	192.094
2008-2009	346.475	361.877	146.165				

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar’a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 63’te verilen, açık öğretim ortaokulundaki öğrenci sayısı incelendiğinde; bu sayıda 1999-2000 ile 2011-2012 eğitim-öğretim yılları arasında 2004-2005 eğitim-öğretim yılı dışında genel anlamda bir artış görülmektedir. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında 607.890 ile açıköğretim ortaokulundaki öğrenci sayısının zirve yaptığı, 4+4+4 sistem değişikliğinin yaşandığı 2012-2013 eğitim-

öğretim yılından sonra bu sayıda önemli ölçüde azalma meydana gelerek, 2017-2018 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde 191.202 açıköğretim ortaokulu öğrencisi olduğu görülmektedir. Açıköğretim lisesine kayıtlı öğrenci sayısı ise 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 330.842 iken 2003-2004 eğitim-öğretim yılında 752.350'ye yükseldiği bu yıldan sonra, bu sayıda önemli miktarda azalış meydana gelmiş, ancak ilerleyen yıllarda tekrardan yukarı yönlü hareket olmuştur. 2013-2014 eğitim-öğretim yılında bir önceki yıla göre 250 bin civarındaki artış dikkat çekmektedir. 2016-2017 yılına kadar artan açıköğretim lisesine kayıtlı öğrenci sayısının 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 1.555.938'den 1.090.830'a düşmesi tabloda dikkat çeken bir başka durumdur. Mesleki açıköğretim lisesine kayıtlı öğrenci sayısında yaşanan değişim incelendiğinde, bu sayıda yıllar içerisinde dalgalı bir hareket izlenmektedir. Hayat boyu öğrenme faaliyetleri kapsamında açılan kurs ve uygulanan programlardan 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 7 milyon 690 bin 81 kişi eğitim almıştır (MEB Bütçe Raporu, 2018).

2018 yılında Ziya Selçuk'un başkanlığı döneminde yayımlanan "2023 Eğitim Vizyonu" belgesinde "Hayat Boyu Öğrenme" başlığı altında; Ulusal Hayat Boyu Öğrenme İzleme Sisteminin kurulacağı, 21. Yüzyıl becerileri arasında yer alan okuryazarlıklara ilişkin farkındalık ve beceri eğitimlerinin düzenleneceği, Hayat boyu öğrenme süreçlerinde farklı hedef kitlelere ulaşmak ve öğrenmeye erişimi artırabilmek için uzaktan eğitim teknolojilerinden yaygınlıkla yararlanılacağı ve Yaş itibarıyla örgün eğitim kapsamı dışında kalmış bireylere yönelik diplomaya esas müfredatın, yapısı temel beceriler korunmak kaydıyla sadeleştirileceğine yönelik adımlar atılacağı ifade edilmiştir.

4.10.1. Türkiye’de Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri:

2011 yılında başlayan iç savaş ile beraber, en uzun sınır komşumuz olan Suriye’de milyonlarca Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalarak mülteci konumuna gelmiştir. Bu tarihten sonra, Türkiye açık kapı politikası uygulayarak savaş mağduru Suriyelilere ev sahipliği yapmaya başlamıştır. 2018 yılına gelindiğinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, Türkiye’de; 214.618’i geçici barınma merkezlerinde kalmak üzere, toplam 3.562.523 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. 5-17 yaş arası okul çağındaki bulunan Suriyeli sayısı ise yaklaşık 976.200’dür. Sayıları bir milyona yaklaşan okul çağındaki Suriyelilerin “kayıp nesil olmaması ve kendilerine güzel bir gelecek inşa etmeleri amaçlanarak” Millî Eğitim Bakanlığı bu konuda iki ana çerçevede çalışma yürütmektedir. Bunlardan ilki; Türkiye’nin dört bir yanına dağılmış haldeki Suriyeli öğrencilerin mevcut eğitim sistemine dahil edilerek Türk vatandaşı akranlarıyla beraber eğitim görmeleri şeklindedir. Bu yolla 362.219 Suriyeli öğrenci okul öncesinden 12. Sınıfa kadar devlet ya da özel okullarda eğitim-öğretim görmektedir. Diğer bir uygulama olarak; geçici barınma merkezleri ve Suriyelerin yoğun olarak birlikte yaşadığı şehirlerde kurulan geçici eğitim merkezlerinde, özel olarak hazırlanmış bir program ile kendi dillerinde ve kendi gönüllü eğitim görevlileri eliyle eğitim faaliyetleri sürdürülmektedir. Geçici eğitim merkezlerinde eğitim-öğretime tabi tutulan Suriyeli öğrenci sayısı ise 250.969’dur. Bu yollarla okul çağındaki 976.200 Suriyeliden 613.188’i 2017 yılı itibarıyla eğitim görmektedir (MEB Bütçe Raporu, 2018). 21 ilde faaliyet gösteren geçici eğitim merkezlerinde görev yapan Suriyeli öğretmenlerin eğitimine yönelik de faaliyetler yürütülmektedir. UNİCEF tarafından finanse ve MEB tarafından koordine edilen proje çerçevesinde 1095 Suriyeli öğretmene eğitici eğitimi verilmiş ardından eğitici öğretmenler eliyle 33.500 Suriyeli öğretmen ikamet ettikleri illerde, 2 hafta süreli, 80 saatlik eğitime tabii tutulmuşlardır (MEB Bütçe Raporu, 2018).

Suriyeli mültecilere yönelik örgün eğitim faaliyetleri yanında MEB koordinasyonunda bazı yaygın eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Türkçe öğretimi başta olmak üzere halk eğitim merkezleri eliyle Suriyeli mültecilere yönelik mesleki beceri ve hobi kursları düzenlenmektedir. Bu Kurslarda 2017 Kasım ayı itibarıyla 303.228 Suriyeli devam etmektedir. Ayrıca 198.589 Suriyeli de Türkçe dil kurslarına katılım sağlamıştır. Ortaöğretimini tamamlayan Suriyeli mültecilerin yükseköğretime devam edebilmeleri amacıyla Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ve Başbakanlık Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı koordinasyonu ile üniversitelere Suriyeli öğrenciler sınavla yerleştirilmektedir (MEB Bütçe Raporu, 2018). Aşağıda, MEB'e bağlı kurum ve geçici barınma merkezlerinde yer alan farklı eğitim kademelerinde eğitim-öğretim alan Suriyeli öğrenci sayısı verilmiştir.

Şekil 16. Kademelere Göre Suriyeli Öğrenci Sayısı (2016-2017)

Eğitim Kademesi	Mevcut Durum (2016 Ekim) Yaklaşık Sayılar			Öğrenim Yılı Sonu Hedefi (2017 Haziran) Yaklaşık Sayılar		
	Bakanlığa Bağlı Kurumlarda	Geçici Eğitim Merkezlerinde	Toplam	Bakanlığa Bağlı Kurumlarda	Geçici Eğitim Merkezlerinde	Toplam
Okul Öncesi	19.060	1.229	20.289	26.193	7.687	33.880
İlkokul	200.302	162.451	362.753	225.165	153.023	378.188
Ortaokul	67.846	77.811	145.657	78.134	63.476	141.610
Lise	28.199	32.024	60.223	32.727	26.783	59.510
Toplam	315.407	273.515	588.922	362.219	250.969	613.188

Kaynak: Resim MEB 2018 Bütçe Sunuşundan alınmıştır.

Buna göre en çok Suriyeli öğrenci ilköğretim kademesinde öğrenim görürken, her geçen yıl eğitim-öğretime katılan Suriyeli mülteci sayısı artmaktadır.

2000 yılından sonra gerçekleşen, Yaygın Eğitim Alanında Yapılan Değişiklikler ve Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik eğitim ve öğretim faaliyetleri özetle şu şekildedir: 2000 yılından sonra Yaygın Eğitim kapsamında yerel

ve ulusal bazda birçok proje ve program hayata geçirilmiştir. Bu proje ve programlar incelendiğinde kadının toplumdaki yerinden, aile planlamasına, çocuk gelişiminden, ergenliğe, verimli ders çalışmadan, aile eğitim programlarına kadar birçok konuda yaygın eğitim faaliyetinde bulunduğu görülmektedir. Bu proje ve programlar arasında; Anne-Baba-Çocuk Eğitimi Projesi, 0-4 Yaş Anne Çocuk Eğitim Programı, 5-6 Yaş Çocuk Eğitim Programı, Eğitici Anne Yetiştirme Programı, Aile Sağlığı Eğitim Projesi, Baba Destek Programı, Okul Öncesi Veli-Çocuk Eğitim Programı, Yaz Okulları Projesi ve Aile Destek Programı, Benim Ailem Projesi, Ana Baba Okulu ve 0-18 Yaş Aile Eğitim Programı yer almaktadır. Bu dönemde öğrenci velilerin okul dışı saatlerde okulun imkanlarını kullanmasını içeren okullar hayat olsun projesi gibi projelerde gerçekleştirilmiştir. 2009 yılında ise Hayat Boyu Öğrenme faaliyetlerinin sistematikleştirilmesine yönelik 2009-2013 yıllarını kapsayan Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi hazırlanmıştır. Ardından 2014-2018 Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi de hazırlanıp uygulanmıştır. 2000'li yıllarda yaygın eğitim başlığı altından atılan adımlardan en dikkat çekici olanlarından biri Okuma Yazma Seferberliğidir. Daha önceki dönemlerde olduğu gibi 2000 yılından sonra da yetişkinlere yönelik okuma yazma öğretilmesi çalışmaları yapılmış, 2018 yılında ise ülke genelinde Cumhurbaşkanı önderliğinde bir Okuma Yazma Seferberliği ilan edilmiştir.

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile beraber yoğun mülteci akınları Türkiye için de olağanüstü durumlar oluşturmuştur. 2011 yılından itibaren, bir milyonu okul çağındaki toplam üç milyonu aşkın mültecinin eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde yer alması için çeşitli uygulamalar hayata geçirilmiştir. Okul çağındaki Suriyeli çocuklara Türk vatandaşı akranlarıyla birlikte yaşadıkları şehirlerdeki okullar ve geçici barınma merkezlerinde bulunan okullarda eğitim verilmektedir. Suriyeli mültecilere yönelik dil ve meslek edinme kursları başta olmak üzere birçok yaygın eğitim faaliyeti gerçekleştirilmektedir.

4.11. ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI İLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİKLER:

Özel öğretim kurumları, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na göre açılan örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri gerçekleştiren kurumlardır. Türkiye'de özel öğretim kurumları; okul öncesi eğitimden, yükseköğretim kademesine kadar örgün eğitim vermekle beraber; çeşitli kurslar ve barınma hizmeti gibi geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedir.

Özel Öğretim Kurumları ile ilgili yapılan değişiklikler, değişikliklerin yapıldığı tarih ve değişikliğin yapıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanlarının yer aldığı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 64. Özel Öğretim Kurumları ile İlgili Yapılan Değişiklikler

No	Yılı	Değişiklik	Dönemin Bakanı
1	2014	Dershanelerin Kapatılması	
2	2014	Okullarda destekleme ve yetiştirme kursları açılması	Nabi Avcı
3	2014	Özel Okullara Devlet Desteği Verilmesi	
4	2014	Temel liselerin açılması	
5	2016	KHK'larla meydana gelen bazı değişiklikler	N.Avcı,İ.Yılmaz

Tablo incelendiğinde Özel Öğretim Kurumları ile ilgili, 2014 yılıyla beraber önemli değişiklikler meydana geldiği görülmektedir. Bu alanda yapılan diğer kapsamlı değişikliklerin ise 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi sonrası çıkarılan KHK'larla meydana gelmiştir. Bu bölümde 2000 yılından sonra özel öğretim kurumlarıyla ilgili meydana gelen değişiklikler kronolojik olarak başlıklar altında ifade edilecektir.

4.11.1. Dershanelerin Kapatılması:

1965 yılı tarihli 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve 2007 yılı tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile hukuki bir statüye sahip olan dershanelerin sayısı ülke genelinde yıldan yıla hızla artmış, 2008-2009 eğitim-

öğretim yılında sayıları 4 bini geçerek en üst seviyeye ulaşmıştır. İlk olarak 2006 yılında 9. Kalkınma Planında dershanelerin özel okula dönüştürülmesine yönelik hedefler yer almıştır. 2007 yılı OECD Temel Eğitim Ulusal Raporunda da dershanelerin özel okula dönüştürülmesi önerisinde bulunulmuştur. 2009-2014 dönemi MEB stratejik planında dershanelerin yüzde 70'inin 2014 yılı sonuna kadar özel okula dönüştürülmesi hedefi yer almaktadır (Hürriyet.com, 2015).

2014 yılında Nabi Avcı döneminde; 01.03.2014 tarihli ve 6528 sayılı "*Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*" ile dershanelerin kapatılması kararlaştırılmıştır. Yasaya göre dershaneler 1 Eylül 2015 tarihine kadar faaliyet gösterebilecekken, özel okul veya temel liseye dönüşebilmeleri için ise 4 yıl süre tanınmıştır. 2014 mart ayı itibariyle faal dersane sayısı 3 bin 530 iken kanun sonrası 2016 yılı şubat ayında bu sayı 743 olmuştur. 2015-2016 yılları arasındaki dönemde bin 636 dersane özel öğretim kurumuna dönüşmüştür. 2015 yılında; Anayasa mahkemesi tarafından dershanelerin dönüşümüyle ilgili kanun iptal edilmiş, MEB tarafından özel öğretim kurumlarının 3 bilim grubunda kurs açabileceğine ilişkin düzenlemenin ise Danıştay tarafından yürütmesinin durdurulması kararı verilmiştir. MEB, "*Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde*" yeniden değişiklik yaparak açılacak bilim grubu kurs sayısını 5'e çıkarmıştır. 15 Temmuz darbe girişimi ardından çıkarılan 676 sayılı KHK ile STK'lar ve Belediyelerce açılabilen kurs ve eğitim merkezleri de kapatılmış, ilerleyen süreçte çıkarılan 678 sayılı KHK ile yalnızca STK'ların kurs açması yasaklanarak, belediyelerin kurs açabilmeleri serbest bırakılmıştır (SETAV, 2016).

Sonraki dönemlerde MEB tarafından yapılan düzenleme ile 5 bilim grubunda kurs açılabilmesi yerine sadece bir derste kurs açılacağı yönünde adım atılmış, bu özel öğretim kurslarının da 1 Temmuz 2018 tarihine kadar hizmet verebileceği ifade

edilmiştir. Ancak yönetmelikte ifade edilen “tek ders kursu” adı altında “merdiven altı” olarak adlandırılan dersanecilik faaliyetleri halen devam etmektedir. 2018 yılında konu Cumhurbaşkanınca yeniden gündeme getirilmiş ve dersanelerin kapatılması yönünde MEB tarafından çalışma yapılacağı ifade edilmiştir. Dersanelere alternatif olarak destekleme ve yetiştirme kurslarının yaygınlaştırılarak hem örgün eğitimdeki öğrencilere hem de mezun öğrencilere yönelik eğitim faaliyeti sürdüreceği bir yapıya kavuşturulacağı yetkililer tarafından belirtilmiştir. Ayrıca yeni “Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği” ile halk eğitim merkezlerin dersane ve özel eğitim merkezlerine duyulan ihtiyacın önüne geçilmesinde kullanılması planlanmıştır.

2014 yılında Nabi Avcı döneminde; “Millî Eğitim Bakanlığı Örgün ve Yaygın Eğitimi Destekleme ve Yetiştirme Kursları Yönergesi” yayımlanmış ve böylece dersaneleri alternatif oluşturacak bir şekilde, okullar ve halk eğitim merkezleri eliyle örgün ve mezun öğrencilere yönelik, akademik, spor ve sanat alanlarında destekleme ve yetiştirme kursları açılabilmesine olanak sağlanmıştır (MEB, 2016). MEB örgün ve yaygın eğitimi destekleme kursları yönergesine göre: Örgün eğitim kurumlarında kurs açılabilmesi için, kurs süresinin dönemlik 36, yıllık 72 saatten az olamaması gerekmektedir. Kurs günlerinde 2 saatten az, 8 saatten fazla ders olamamaktadır (madde 7). Kursa deva eden öğrenci sayısının 10’un altına düşmesi durumunda kursun birleştirilmesi ya da kapatılmasına milli eğitim müdürlüğünce karar verilmektedir (MEB, 2014, madde 9).

Destekleme ve yetiştirme kursları; 5,6,7,9,10 ve 11. Sınıflarda 5 farklı dersten haftada en fazla 12 saate kadar açılabilirken, 8. Sınıflarda 6 farklı dersten haftada en fazla 18 saate, 12. Sınıflarda ise 6 farklı dersten haftada en fazla 24 saate kadar açılabilir (MEB, 2017). Bu kurslarda görev yapan kadrolu öğretmenlere kurs saati başına ek ders ücretinin 2 katı kadarınca ek ders ücreti ödenmektedir. 2017-

2018 eğitim ve öğretim yılı 1. Döneminde 23.391 kurs merkezinde 4.287.620 öğrencinin yararlandığı bu kurslarda; 14.666’sı ücretli ve 285.082’si kadrolu öğretmen olmak üzere 299.748 öğretmen görev almak için müracaat etmiştir (MEB Bütçe Raporu, 2018).

4.11.3. Özel Okullara Devlet Desteği Verilmesi:

2014 yılında Nabi Avcı döneminde 7 Ağustos 2014 tarihinde *Resmî Gazete* ‘de yayımlanan “2014-2015 Eğitim ve Öğretim Yılında Özel Okullarda Öğrenim Görecek Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilmesine İlişkin Tebliğ” ile birlikte MEB özel okullardaki öğrenci oranlarını artırmak amacıyla; ailenin gelir durumu, öğrencinin başarısı ve katıldığı yarışmalar gibi kriterleri dikkate alarak, öğrencilere destek verme kararı almıştır (SETAV, 2016).

Yıllara göre ödenen, özel okullarda öğrenim görecek öğrenciler için eğitim ve öğretim desteği miktarları aşağıda tablo olarak verilmektedir.

Tablo 65. Yıllara Göre Özel Öğretim Teşvik Miktarı

Yıl	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim	Temel Lise
2015-2016	2680	3220	3750	3750	3220
2016-2017	2860	3440	4000	4000	3440
2017-2018	3060	3680	4280	4280	3680

Kaynak: MEB Bütçe Sunuşları

Özel okullara öğrenci başına devlet desteği verilmesi kararıyla; 2014-2015 eğitim-öğretim yılında toplam 250 bin öğrenciye destek verilmiştir. Verilecek teşvikler kademelere göre; okul öncesi için 50 bin öğrenciye 2 bin 500’er lira, ilkokul için 50 bin öğrenciye 3 biner lira, ortaokul ve liseler için 75 biner öğrenciye 3 bin 500’er lira temel liseler için ise 3 bin lira olarak belirlenmiştir (Hürriyet, 2014). 2015-2016 eğitim-öğretim yılında teşvikten yararlanan 230 bin öğrenciden okul öncesinde 20 bin öğrenciye 2 bin 680’er lira, ilkokulda 50 bin öğrenciye 3 bin

220'şer lira, ortaokul da 50 bin öğrenciye 3 bin 750'şer lira ve ortaöğretim/temel lisede 110 bin öğrenciye özel liseler için 3 bin 750, temel liseler için ise 3 bin 220'şer lira eğitim-öğretim desteği verilmiştir (MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü, 2015). 2016-2017 eğitim-öğretim yılında uygulanan özel okul teşvikinin eğitim kademelerine göre dağılımı; okul öncesi öğrencilerine 2.860 TL, ilkokul ve temel lise öğrencilerine 3.440 TL, ortaokul ve lise öğrencilerine 4.000 TL eğitim desteği şeklindedir. 2016-2017 eğitim-öğretim yılında ilk defa destekten yararlanacak kişi sayısı ise anaokulunda 6 bin, ilkokulda 15 bin, ortaokulda 15 bin, ortaöğretimde 15 bin, temel lisede 24 bin ve toplamda 75 bin kişidir (MEB ÖÖKGM, 2016). 2017-2018 eğitim- öğretim yılında 75 bini ilk defa olmak üzere toplam 340 bin öğrenci eğitim-öğretim desteği almıştır. Okul öncesi eğitim için 6 bin öğrenciye 3 bin 60'er lira, ilkokul için 15 bin öğrenciye 3 bin 680'er lira, ortaokul için 15 bin öğrenciye 4 bin 280'er lira, lise için 15 bin öğrenciye 4 bin 280'er lira ve temel lise için 24 bin öğrenciye ise 3 bin 680'er lira eğitim-öğretim desteği verilmiştir (MEB Bütçe Raporu, 2017).

2018 yılında Bakan olan Ziya Selçuk Anadolu Ajansı editörler masasına verdiği bir demeçte özel öğretim kurumlarında okuyan öğrencilere yönelik verilen desteğin ilerleyen dönemlerde kaldırılacağını ifade etmiştir (AA, 2018).

4.11.4. Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği:

İsmet Yılmaz döneminde; özel barınma hizmeti veren yerlerin denetim ve standartlara uygunluk gibi konularda yaşana sıkıntılar ve son yıllarda bu tür kurumlarda meydana gelen kazalarda yaşanan can kayıpları sonrası, konunun medya da geniş yer bulması sonucunda MEB harekete geçmiştir. 06.05.2017 tarihli ve 30058 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan “Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği” ile özel barınma hizmeti veren yerlerin MEB gözetim ve denetiminde faaliyetlerini sürdürmesi ve kurum standartlarının artırılması amaçlanmıştır. Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği ile;

- Kurum binaları, her yıl öğretim yılı başlamadan önce yangın güvenliği, elektrik tesisat güvenliği, ısınma sistemi güvenliği, su ve gaz tesisatı güvenliği hususlarında kontrol ettirilecektir.
- Kurum binalarının iç ve dış duvarları ile tavan döşemelerinde ahşap ve yanma özelliği yüksek malzemelerden yapılmış giydirmeleri kullanılmayacaktır.
- Yangın merdivenlerinin ve kaçış yollarına ait kapıların yangına karşı dayanıklı malzemedan yapılması şartı getirilmiştir.
- Öğrencilere barınma hizmeti verilen bu binalarda yangın ikaz amacıyla duman ve ısıya duyarlı, gaz kaçaıklarını algılayan sensörler, alarm sistemi ile otomatik söndürme sistemi bulunması şartı getirilmiştir.
- Kurumlarda, kurum personelinin ve öğrencilerin katıldığı acil durum tahliye uygulaması, her yıl öğretim yılının başladığı ilk hafta ile ikinci yarının ilk haftası içinde olmak üzere yılda iki kez yapılacaktır.
- Kuruma kaydolun her öğrenciye kurum binası tanıtılacak, acil durumlar için tahliye yolları ile toplanma yerleri gösterilecek ve bu işlemlerin yapıldığına dair belge, kurum yönetimi ile öğrenci tarafından imzalanacaktır.
- Öğrenci barınma hizmeti veren kurumların kurucuları ile kurum müdürlerinin nitelikleri yeniden belirlenmiştir. Bu kapsamda kurucuların ve müdürlerin lisans mezunu olma şartı ile kurum müdürleri için öğrenci barınma hizmetleri yönetici sertifikası sahibi olma şartı getirilmiştir.

Mevzuata aykırı şekilde, izinsiz öğrenci barındıran iş yerlerine, asgari ücretin 20 katı idari para cezası verilmesi ve bu yerlerin valilik tarafından kapatılması kararlaştırılmıştır (MEB Bütçe Raporu, 2018).

2018 yılında Ziya Selçuk'un başkanlığı döneminde yayımlanan "2023 Eğitim Vizyonu" belgesinde "Özel Öğretim" başlığı altında; Özel öğretim kurumlarına yönelik teftiş ve rehberlik sistemlerinin, öğrenme merkezli olarak dönüştürüleceği, Özel öğretim kurumlarının mahalli ve merkezi kamu kurumlarıyla olan ilişkisine yönelik bürokratik iş ve işlemlerin sadeleştirileceği belirtilirken, sertifika eğitimi veren kurumların niteliğini artırmaya yönelik düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir (MEB, 2018).

4.11.6. KHK'larla Meydana Gelen Bazı Değişiklikler:

15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ/PDY terör örgütüne gerçekleştirilmeye çalışılan darbe girişiminin ardından ilan edilen Olan Üstü Hal (OHAL) ve bu dönemde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) ile; eğitim hayatında birçok değişiklik meydana gelmiştir. Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında faaliyet gösteren ve illegal bir şekilde örgütlenen FETÖ/PDY'nin ana faaliyet alanı ise eğitim sistemi ve öğretim kurumlarıdır. Bu sebeple darbe girişimi sonrası alınan tedbirler doğal olarak eğitim sistemi ve eğitim kurumlarını ciddi şekilde etkilemiştir.

15 Temmuz darbe süreci sonrasında Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu tarafından farklı tarihlerde bir dizi “Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnameleri” çıkarılmıştır. 23 Temmuz 2016 tarihinde çıkarılan 667 sayılı ilk KHK ile; bin 43 adet özel öğretim kurumu, özel öğrenci yurdu, bin 229 vakıf ve dernek, 19 sendika ile 15 vakıf yükseköğretim kurumu kapatılmıştır. Kapatılan yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilere Yüksek Öğretim Kurumunca belirlenen diğer vakıf veya devlet üniversitelerine geçiş hakkı tanınmıştır. Bu kurumlara geçiş yapan öğrenciler kapatılan kurumlarda ödeyecekleri ücretleri mezun oluncaya dek geçiş yaptıkları yükseköğretim kurumlarına ödeyeceklerdir. 27 Temmuz 2016 tarihinde çıkarılan 668 sayılı KHK ile; sözleşmeli öğretmen alımı ve usulleri belirlenmiştir. Buna göre belirlenen özel ve genel şartları taşıyanlar arasından her bir kadronun üç katı kadar aday sözlü mülakata tabii tutularak başarılı olanların atamaları yapılacaktır. İstihdamda öncelikli ihtiyaç duyulan bölgelere atanan öğretmenlerin atandıkları yerlerde 4 yıl süreyle çalışmaları gerekmektedir. 31 Temmuz 2016 tarihinde çıkarılan 669 sayılı KHK ile; askeri liseler, astsubay hazırlama okulları ve harp akademileri kapatılmış, ordunun ihtiyaç duyduğu kurmay subay yetiştirme ve lisans eğitimi vermek amacıyla Milli Savunma Üniversitesi kurulmuştur (Yenişafak, 2018).

1 Eylül 2016 tarihinde çıkarılan 672 sayılı KHK ile; Milli Eğitim Bakanlığı personeli 28 bin 163 kişi kamu kurumlarında ihraç edilmiştir. 673 sayılı KHK ile; yurt dışında öğrenim gören 158 kişinin öğrencilikle ilişkisi kesilmiştir. 674 sayılı KHK ile; dersane ve etüd merkezlerinde 14 mart 2014 tarihine kadar 6 yıl süreyle sigorta primi ödenen öğretmenler arasından, sözlü mülakaat ile kalkınmada öncelikli bölgelere bir defaya mahsus sözleşmeli öğretmen ataması yapılması kararlaştırılmıştır (Gazeteduvar.com, 2017).

29 ekim 2016 tarihli 676 sayılı KHK ile; Yükseköğretim Denetleme Kurulunun seçilme usulleri değiştirilmiş, ayrıca çıkarılan KHK kapsamında, üniversitelere rektör ataması usulünde de değişikliğe gidilmiştir. Buna göre devlet üniversitelerine rektör; 3 yıl ve üzeri süre görev yapan profesörler arasından, YÖK tarafından önerilecek 3 aday arasından Cumhurbaşkanınca atanacaktır. Vakıf üniversitelerine ise, mütevelli heyetinin teklifi ve YÖK'ün olumlu görüşü üzerine yine Cumhurbaşkanınca rektör ataması yapılacaktır. Bu KHK ile özel öğretim kurslarında 1 Ağustos 2017 tarihine kadar seçecekleri bir bilim grubunda eğitim-öğretim faaliyetinde bulunabileceklerdir (Yenişafak, 2018).

15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından Temmuz 2017'ye kadar geçen bir yıllık sürede; Millî Eğitim Bakanlığında 33 bin 74 kişi ihraç edilmiştir. Bu kişilerin 4 bin 756'sı tutuklu, 5 bin 117' si adli kontrol şartıyla serbest bırakılmış, 627 personel ise firari konumdadır. 4 bin 513 personele ise görevden uzaklaştırılma tedbiri getirilmiştir. FETÖ ile bağlantılı bulunan 24 motorlu taşıt sürücü kursu, 150 etüd merkezi, 16 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi, 24 özel öğretim kursu, 2 özel uzaktan eğitim kursu olmak üzere toplam bin 424 özel öğretim kurumu, ayrıca örgüt bağlantılı 848 özel öğrenci yurdu kapatılmıştır. Özel öğretim kurumlarında çalışan 20 bin 292 öğretmenin çalışma izinleri iptal edilmiştir. (Trthaber.com, 2017).

15 Temmuz darbe girişimi sonrası ilan edilen OHAL 18 Temmuz 2018 tarihine kadar 2 yıl sürmüştür. OHAL boyunca 32 KHK ile toplam 125.800 kamu görevlisi kamu görevinden ihraç edilmiştir. İhraç edilenlerin 34.393'ü MEB personelidir. (sputniknews.com, 2017)

4.11.5. Özel Öğretimde Yaşanan Sayısal Değişim:

Bu bölümde Özel Öğretim kapsamında; okul öncesi, ilköğretim, genel ortaöğretim ile mesleki ve teknik ortaöğretim kademelerindeki okul, öğrenci ve öğretmen sayılarının yıllar içerisindeki değişimi ifade edilmektedir.

Özel öğretim kapsamında, okul öncesi eğitimdeki okul, öğrenci ve öğretmen sayılarında 2006 ile 2018 yılları arasında meydana gelen sayısal değişime ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 66. Özel Okul Öncesi Eğitimdeki Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (2006-2018)

Yıl	Okul	Öğrenci	Öğretmen	Derslik
2006-2007	1 244	36 410	3 629	-
2007-2008	2 871	66 768	7 755	-
2008-2009	2 762	70 990	7 564	10 831
2009-2010	3 060	87 919	7 579	11 977
2010-2011	3 223	100 427	10 122	9 144
2011-2012	3 453	110 652	14 964	10 588
2012-2013	3 641	124 724	15 221	11 472
2013-2014	3 927	135 905	14 994	13 079
2014-2015	4 372	171 648	16 719	13 718
2015-2016	4 658	191 670	18 083	16 699
2016-2017	4 630	201 396	16 510	22 550
2017-2018	5 218	236 355	19 447	25 736

Kaynak: Çeşitli yıllara ait MEB Örgün Eğitim İstatistikleri.

Tablo 66 incelendiğinde; 2006-2018 arası dönemde, okul öncesi kademesinde eğitim veren özel okul sayısı, öğrenci sayısı, öğretmen sayısı ve derslik sayısında her yıl bir önceki yıla göre artış meydana geldiği görülmektedir. Bu dönemde okul

öncesi eğitim veren özel kurum sayısı yaklaşık yüzde 320, öğrenci sayısı yaklaşık yüzde 550 ve bu kurumlarda çalışan öğretmen sayısı yaklaşık yüzde 437 artış göstermiştir. Özel öğretim kapsamında, ilköğretim kademesindeki okul, öğrenci ve öğretmen sayılarında 1999 ile 2018 yılları arasında meydana gelen sayısal değişime ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 67. Özel İlköğretim Kademesindeki Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (1999-2018)

Yıl	İlköğretimdeki Okul		İlköğretimdeki Öğrenci		İlköğretimdeki Öğretmen		İlköğretimdeki Derslik	
	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul
1999-2000	683		174.773		12.087		-	
2000-2001	716		185.864		14.209		-	
2001-2002	628		171.454		14.833		-	
2002-2003	608		156.007		14.740		-	
2003-2004	613		160.888		16.275		-	
2004-2005	674		171.915		17.957		-	
2005-2006	728		189.090		19.543		-	
2006-2007	757		213 071		21 475		-	
2007-2008	866		226 187		23 188		-	
2008-2009	907		239 988		24 889		14 973	
2009-2010	879		251 967		27 631		17 952	
2010-2011	898		267 294		29 424		18 460	
2011-2012	931		286 972		31 691		19 450	
Yıl	Okul		Öğrenci		Öğretmen		Derslik	
	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul	İlkokul	Ortaokul
2012-2013	992	904	167 381	164 294	20 546	18 926	12 655	9 893
2013-2014	1 071	972	184 325	182 019	21 273	21 459	15 626	10 405
2014-2015	1 205	1 111	203 272	208 424	22 194	23 016	17 823	10 342
2015-2016	1 389	1 555	232 039	278 089	25 908	31 288	23 019	17 317
2016-2017	1 324	1 481	213 113	288 766	23 108	28 775	22 325	17 672
2017-2018	1 618	1 869	233 740	321 779	28 966	37 593	26 159	25 704

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 67'de 1999-2018 yılları arasında ilköğretim kademesinde eğitim veren özel okul, bu okullarda okuyan öğrenci, çalışan öğretmen ve derslik sayısı

verilmiştir. Bu kademedeki öğrenim gören öğrenci sayısı 1999-2000 eğitim öğretim yılında 174.773 iken 18 yılda yaklaşık yüzde 218 artarak, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında özel ilköğretim ve ortaokulda okuyan toplam öğrenci sayısı 555.519'a yükselmiştir.

Özel öğretim kapsamında, genel ortaöğretimdeki okul, öğrenci ve öğretmen sayılarında 1999 ile 2018 yılları arasında meydana gelen sayısal değişime ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 68. Özel Genel Ortaöğretim Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (1999-2018)

Yıl	Okul	Öğrenci	Öğretmen	Yıl	Okul	Öğrenci	Öğretmen
1999-2000	441	55.330	9.243	2009-2010	709	116.619	16.112
2000-2001	459	55.881	8.530	2010-2011	774	128.446	16.905
2001-2002	460	73.189	8.192	2011-2012	840	133.816	19.386
2002-2003	337	51.930	5.374	2012-2013	907	138.811	20.197
2003-2004	459	69.299	7.133	2013-2014	1.007	140.610	21.568
2004-2005	582	70.163	8.252	2014-2015	1.174	164.281	23.453
2005-2006	628	75.693	14.140	2015-2016	2.504	373.394	49.898
2006-2007	696	85.547	12.673	2016-2017	2.246	402.760	44.798
2007-2008	711	92.827	13.139	2017-2018	2.606	450.725	54.578
2008-2009	783	110.896	14.716				

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 68'de 1999-2018 yılları arasında özel öğretim kurumu olarak hizmet veren genel lise sayısı, bu okullarda okuyan öğrenci sayısı ve çalışan öğretmen sayısı verilmiştir. Tabloda tüm bu göstergelerde yıllar içerisinde, bir önceki yıla göre artış meydana geldiği görülmektedir. En hızlı artışın ise, dershanelerin dönüşümü ve temel liselerin açıldığı ayrıca özel öğretim kurumlarında okuyan öğrencilere devlet desteğinin verilmeye başlandığı 2015-2016 eğitim-öğretim yılına denk geldiği görülmektedir. 2000'li yıllarda, bu 18 yıllık süre içerisinde, okul sayısında yaklaşık

yüzde 490, öğrenci sayısında yaklaşık yüzde 715 ve bu kurumlarda çalışan öğretmen sayısında yaklaşık yüzde 490'lık artışlar meydana gelmiştir.

Özel öğretim kapsamında, mesleki ve teknik ortaöğretimdeki okul, öğrenci ve öğretmen sayılarında 1999 ile 2018 yılları arasında meydana gelen sayısal değişime ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 69. Özel Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (1999-2018)

Yıl	Okul	Öğrenci	Öğretmen	Yıl	Okul	Öğrenci	Öğretmen
1999-2000	22	2.125	172	2009-2010	22	1.603	317
2000-2001	25	1.473	130	2010-2011	24	1.951	324
2001-2002	22	1.095	173	2011-2012	45	4.348	689
2002-2003	11	945	23	2012-2013	126	17.348	2.181
2003-2004	14	1.164	13	2013-2014	426	56.854	7.472
2004-2005	19	1.090	84	2014-2015	429	75.890	7.660
2005-2006	22	977	380	2015-2016	419	99.217	8.604
2006-2007	21	911	244	2016-2017	372	111 720	7 771
2007-2008	21	1.015	322	2017-2018	383	109 113	8 873
2008-2009	27	1.379	309				

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 69'a göre 1999-2000 ile 2010-2011 yılları arasından özel mesleki ve teknik ortaöğretimde okul, öğrenci ve öğretmen sayısında önemli bir değişiklik meydana gelmemiştir. Bu alanda 2012-2013 eğitim-öğretim yılındaki 4+4+4 sistem değişikliği ile beraber artış yönlü eğilim başlamış, özel okulda okuyan öğrencilere devlet teşvikleri ve organize sanayi bölgelerine kurulan özel mesleki ve teknik liselerine verilen devlet teşvikleriyle beraber bu artış ivme kazanmıştır. 1999-2018 yılları arasındaki bu dönemde özel mesleki ve teknik ortaöğretimdeki; okul sayısı, öğrenci ve öğretmen sayısı yaklaşık yüzde 1640, öğrenci sayısı yaklaşık yüzde 5035 ve öğretmen sayısı yaklaşık yüzde 5059 artış göstermiştir.

Özel öğretim kapsamında, ortaöğretim kademesindeki toplam okul, öğrenci ve öğretmen sayılarında 1999 ile 2018 yılları arasında meydana gelen sayısal değişime ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 70. Özel Ortaöğretim Kademesindeki Toplam Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (1999-2018)

Yıl	Okul	Öğrenci	Öğretmen	Derslik
1999-2000	463	55.330	9.415	-
2000-2001	484	58.006	8.660	-
2001-2002	482	74.662	8.365	-
2002-2003	348	53.025	5.397	-
2003-2004	473	70.244	7.146	-
2004-2005	601	71.327	8.336	-
2005-2006	650	76.783	14.520	-
2006-2007	717	86 458	12 917	-
2007-2008	732	93 842	13 461	-
2008-2009	810	112 275	15 025	9 245
2009-2010	731	118 222	16 429	8 275
2010-2011	798	130 397	17 229	9 404
2011-2012	885	138 164	20 075	10 119
2012-2013	1.033	156 665	22 378	11 133
2013-2014	1.433	196 663	29 040	16 047
2014-2015	1.603	240 171	31 113	19 345
2015-2016	2.923	472 611	58 502	41 727
2016-2017	2.618	514 480	52 569	37 482
2017-2018	2.989	559 838	63 451	43 153

Kaynak: Çeşitli yıllara ait Milli Eğitim İstatistikleri ve Cankar'a ait Milli Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999-2016) isimli tezden alınan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 70 incelendiğinde, 1999-2018 yılları arasında özel ortaöğretimdeki toplam okul sayısında yaklaşık yüzde 545, toplam öğrenci sayısında yaklaşık yüzde 901 ve öğretmen sayısında yaklaşık yüzde 574' lük bir artışın meydana geldiği görülmektedir.

Resmi ve özel öğretimde yer alan öğrenci sayıları, özel öğretim gören öğrenci sayısında meydana gelen bir önceki yıla göre artış ve özel öğretim alan öğrenci

sayısının toplam öğrenci sayısı içerisindeki payının yıllara göre değişiminin gösterildiği tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 71. Yıllara Göre Resmi Öğretimdeki ve Özel Öğretimdeki Öğrenci Sayılarının Karşılaştırılması (2006-2017)

Eğitim- öğretim Yılı	Resmi Öğrenci Sayısı	Özel Öğrenci Sayısı	Toplam	Özel Öğrenci Artış Oranı (%)	Özel Öğrenci/ Toplam Öğrenci (%)
2006-2007	13.873.208	360.042	14.233.250	-	3
2007-2008	13.784.080	386.797	14.170.877	7	3
2008-2009	14.074.079	423.253	14.497.332	9	3
2009-2010	14.688.342	458.108	15.146.450	8	3
2010-2011	15.164.318	498.118	15.662.436	9	3
2011-2012	14.821.197	535.788	15.356.985	8	3
2012-2013	15.239.702	613.064	15.852.766	15	4
2013-2014	15.228.934	698.912	15.927.846	14	4
2014-2015	14.950.897	823.515	15.774.412	18	5
2015-2016	14.540.339	1.174.409	15.714.748	43	7
2016-2017	14.731.376	1.217.755	15.949.131	4	8
2017-2018	14.946.713	1.351.712	16.298.425	11	8,3

Kaynak: MEB 2018 Bütçe Sunuşu; MEB 2017-2018 Örgün Eğitim İstatistikleri

Tablo 71 incelendiğinde özel ortaöğretim öğrencisi sayısında bir önceki yıla göre en çok artışın yüzde 43 ile, özel okul teşvikleri ve dershanelerin temel liselere dönüşüm yılı olan 2015-2016 eğitim-öğretim yılında gerçekleştiği görülmektedir.

2000 yılından sonra özel öğretim kurumlarıyla ilgili yapılan değişiklikler özetle şöyledir: Dershanelerin özel okula dönüştürülmesi çeşitli tarihlerde, kalkınma planı, OECD raporları ve Stratejik plan gibi birçok metinde yer almasına rağmen ilk somut adım 2014 yılında çıkarılan kanun ile atılmıştır. Kanuna göre belirlenen tarihe kadar dershanelerin temel lise ya da özel okula dönüşmek yönünde müracaat etmesi öngörülmüştür. Ancak yapılan düzenlemeler yargı engeline takılmış ve konu hakkında birçok yeni düzenleme ve yargı kararı ortaya çıkmıştır. Yine 2014 yılında dershanelere bir alternatif olarak MEB'e bağlı okul ve halk eğitim merkezlerinde

destekleme ve yetiştirme kursları ihdas edilmiştir. Kapatılan dershanelerin bir kısmı özel okul veya temel liseye dönüşürken, bir kısmı da tek ders kursu gibi isimler altında dershanecilik faaliyetlerini sürdürmüştür. 2014 yılında yani Dershanelerin kapatılması sürecinde MEB tarafından atılan bir başka adımda, Özel okullarda öğrenim gören öğrenciler için eğitim ve öğretim desteğinin verilmeye başlanmasıdır. Buna göre her kademe için belirlenen sayıda kişiye her yıl belirlenen miktarda devlet desteği uygulamaya konulmuştur. 2017 yılında yeni Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği yayımlanarak ilgili kurumların standartlarının artırılarak denetimlerinin sıklaştırılması yönünde adımlar atılmıştır. 2000’li yıllarda eğitimle ilgili tüm alanlarda olduğu gibi özel öğretim alanında da en önemli değişikliklerin yaşandığı bir dönem olarak 15 Temmuz 2016 tarihli FETÖ askeri darbe girişimi sonrası dönem gelmektedir. Bu dönemde çıkarılan OHAL KHK’ları ile FETÖ ile ilişkisi tespit edilen birçok motorlu sürücü kursu, etüt merkezi, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi, özel öğretim kursu, özel öğrenci yurdu ve özel öğretim kurumunun kapatıldığı, bu kurumlarda çalışan bazı personellerin çalışma izinleri iptal edildiği görülmektedir.

4.12. ULUSLARARASI SINAVLAR:

Uluslararası Fen ve Matematik Eğilimleri Araştırması TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) Eğitim Başarılarını Derecelendirme Kuruluşu IEA (International Association for the Evaluation of Educational Assessment) ve Boston College iş birliğiyle 1995 yılından beri her dört yılda bir uygulanan, müfredat temelli bir sınavdır. 2011 yılına kadar sadece sekizinci sınıf düzeyinde uygulanmaktayken, 2011 yılından itibaren hem dördüncü hem de sekizinci sınıf düzeyindeki öğrencilerin Fen ve Matematik becerilerini ölçmektedir (SETA, 2016: 157). Uygulanan bu sınavla ülkeler 4. Sınıf ve 8. Sınıf öğrencilerinin fen bilimleri ve matematik alanlarındaki performanslarının yıllar içerisindeki gelişimini görebilmektedir. Dünyadaki en büyük ve en kapsamlı uluslararası öğrenci

başarılarını değerlendirme çalışması olan TIMSS'in temel amacı, dünya çapında matematik ve fen eğitim-öğretiminin gelişmesine yardımcı olmaktır. TIMSS, katılımcı ülkelere; “Öğrencilerimizin matematik ve fende durumu nedir, Zaman içinde bu durum iyileşiyor mu, Durumumuzu nasıl geliştirebiliriz, diğer ülkelere göre durumumuz nasıl ve diğer ülkeler başarının artırılması konusunda ne yapıyor” soruların cevaplarını bulmasına yardımcı olmaktadır (timms.meb.gov.tr). TIMSS'te ayrıca eğitimin diğer bileşenlerine yönelik öğrenci, ev, öğretmen, okul ve müfredat anketleri uygulanmaktadır. TIMSS, öğrencilerin başarılarını farklı değişkenler ve veriler ekseninde değerlendirerek, eğitim sisteminin performansına ilişkin oldukça zengin bir veri sunmaktadır (Çelik, Z., vd., 2017). TIMSS sonuçları ortalaması 500, standart sapması 100 olan bir puan dağılımına göre rapor edilmektedir (MEB, 2003 TIMMS ulusal Rapor).

Türkiye TIMSS'e 1999 ve 2007 yıllarında 8. sınıf düzeyinde, 2011 ve 2015 yıllarında ise 4. ve 8. sınıf düzeylerinde katılmıştır.

Türkiye'nin 4. sınıf düzeyinde TIMSS araştırmalarında aldığı puanlar ve katılımcı ülkeler arasındaki sıralamasının yıllar içerisindeki görünümü aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 72. Türkiye'nin Yıllara Göre 4. Sınıf Düzeyinde TIMSS Puan ve Sıralamaları

Yıl	<i>Fen Puanı</i>	<i>Fen Sıralaması</i>	Katılan Ülke Sayısı	Matematik Puanı	<i>Matematik Sıralaması</i>	Katılan Ülke Sayısı
2011	463	36.	50	469	35.	50
2015	483	21.	39	483	36.	49

4. sınıf düzeyinde, 2011 yılından itibaren uygulanmaya başlanan TIMSS'te; Türkiye 2011'de katılımcı 50 ülke arasından, Fende 463 puan ile 36. sırada, Matematikte ise 469 puanla 35. sırada yer almıştır. 2015 yılına gelindiğinde

Türkiye'nin, Fen puanı 20 puanlık bir artışla 483'e yükselirken sıralamada ise 15 basamak yükselerek 21. sırada yer almıştır. Matematik puanı ise 14 puanlık artışla 483'e yükselirken, bu derse ait sıralamada 36. sırada yer almıştır.

Türkiye'nin 8. sınıf düzeyinde TIMSS araştırmalarında aldığı puanlar ve katılımcı ülkeler arasındaki sıralamasının yıllar içerisindeki görünümü aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 73. Türkiye'nin Yıllara Göre 8. Sınıf Düzeyinde TIMSS Puan ve Sıralamaları

Yıl	<i>Fen Puanı</i>	<i>Fen Sıralaması</i>	Katılan Ülke Sayısı	Matematik Puanı	<i>Matematik Sıralaması</i>	Katılan Ülke Sayısı
1999	433	33	38	429	31	38
2007	454	31	59	432	30	59
2011	483	21.	42	452	24.	42
2015	493	35.	47	458	24.	39

Türkiye 8. Sınıf düzeyinde TIMSS'te 1999, 2007, 2011 ve 2015 yıllarında katılmıştır. 1999 yılında 38 ülke arasından, 433 fen puan ortalaması ile 33. sırada yer alırken, matematikte 429 puanla 31. sırada yer almıştır. Türkiye 2003 yılında yapılan TIMSS'te yer almamıştır. 2007 yılına gelindiğinde ortalama fen puanını bir önceki sınava göre 21 puan artırarak 454'e çıkarırken fen sıralamasını da 31. sıraya yükselmiştir. 2007 yılı matematik sınavında ise Türkiye ortalama 432 puanla 30. sırada yer almıştır. 2011 yılında uygulanan sınavda Türkiye'nin fen puanı 19 puan artarak 483'e, sıralamada ise 10 basamak yükselerek 21. durumda bulunmuştur. 2011 yılı matematik sınavında ise 20 puanlık artış ile 452 puan sıralama da 24.'lüğü getirmiştir. 2015 yılına gelindiğinde Türkiye'nin ortalama fen puanını 10 puan artarak 493' yükselmesine rağmen, Türkiye fen sıralamasında 35.'liğe gerilemiştir. Aynı yıl Matematikte ise 6 puanlık artış yaşanırken 24. sıradaki yerini korumuştur.

Yıllara göre TIMSS puan ve sıralamalarının verildiği tablolardan görülmektedir ki; hem 4. sınıf hem de 8. sınıf düzeylerinde fen ve matematik puanlarında, TIMSS sınavlarının yapıldığı her dönem, bir önceki döneme göre artış meydana gelmiştir. Ülke sıralamalarında ise bir önceki sınava göre, 2015 yılında yapılan TIMSS sınavına kadar süren yükseliş, 2015 yılında durmuştur. 2015 yılı Fen alanında 21. sıradan 35. sıraya düşülmesi dikkat çekmektedir. 1999 ile 2015 yılları arasında 8. Sınıf düzeyinde yaşanan puan artışının; fen de 60, matematikte 29 puan olduğu görülmektedir.

Türkiye'den TIMSS 2015 araştırmasına katılan 8. sınıf öğrencilerinin matematik alanındaki yeterlik düzeylerinin oransal dağılımı, alt düzey ve alt düzey altına doğru bir yığılmanın olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin yüzde 43'ü 4. sınıf matematik testinde; yüzde 44'ü fen alanında, 8. sınıf öğrencilerinin ise yüzde 41'i fen alanında, yüzde 58'si ise matematik alanında alt düzey ve daha altında bir performans sergilemiştir. TIMSS ortalamasının hayli üstünde olan bu oranlar, Türkiye'deki öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun temel yeterliliklere sahip olmadan bir üst sınıfa geçtiğini ve sistemden mezun olduğunu göstermektedir (Çelik, Z., Yurdakul, S., Bozgeyikli, H. ve Gümüş, S., 2017).

Türkiye'nin dahil olduğu bir başka uluslararası eğitim araştırması ise PISA'dır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organization of Economic Cooperation and Development, OECD) tarafından üç yılda bir yapılan, Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment, PISA); 15 yaşındaki öğrencilerin gündelik yaşamda gerekli olan beceri ve bilgilere ne derecede sahip olduklarını ölçmeyi, ayrıca öğrencilerin öğrenme isteklerini, derslerdeki performanslarını ve öğrenme ortamları ile ilgili tercihlerini daha açık bir biçimde ortaya koymak hedeflemektedir. Örgün eğitime devam eden 15 yaş gurubundaki öğrencilerin bulunduğu; Ortaokul, Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Spor Lisesi, Anadolu İmam Hatip

Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Çok Programlı Anadolu Lisesi gibi okul türleri bu araştırma katılmaktadırlar. PISA öğrencilerin; fen bilimler okuryazarlığı, matematik okur yazarlığı ve okuma becerileri ile öğrencilerin motivasyonları, kendileri hakkındaki görüşleri, öğrenme biçimleri, okul ortamları ve aileleri ile ilgili veriler toplanmaktadır. PISA'ya katılarak; Türkiye belirtilen alanlardaki eğitim durumunun hangi düzeyde olduğunu, eğitim alanında giderilmesi gereken eksiklerin tespit edilmesini ve alınması gereken önlemlerin neler olduğunu görebilmeyi amaçlamaktadır. PISA 2000 yılından beri uygulanmakta olup, Türkiye PISA'ya ilk kez 2003 yılında katılmıştır (MEB; Çelik, Z., vd., 2017). Türkiye'nin PISA araştırmalarında aldığı puanlar ve katılımcı ülkeler arasındaki sıralamasının yıllar içerisindeki görünümü aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 74. Yıllara Göre PISA Puan ve Sıralamaları

Sınav Yılı	Fen Puanı	Fen Sıralaması	Matematik Puanı	Matematik Sıralaması	Okuma Puanı	Okuma Sıralaması	Katılan Ülke Sayısı
2003	434	33.	423	35.	441	35.	41
2006	424	43.	424	43.	447	37.	57
2009	454	43.	425	43.	464	41.	65
2012	463	43.	448	44.	475	41.	65
2015	425	52.	420	49.	428	50.	70

Türkiye 2003 yılı PISA araştırmasında 41 ülke arasından; Fen okur yazarlığında 434 puanla 33. sırada; Matematik okur yazarlığında 423 puanla 35. sırada ve Okuma becerilerinde 441 puanla 35. sırada yer almıştır. 2006 yılı PISA araştırmasında 57 ülke arasından; Fen okur yazarlığında bir önceki yıla göre 10 puanlık azalış meydana gelerek, 424 puanla 43. sırada; Matematik okur yazarlığında 424 puanla 43. sırada ve Okuma becerilerinde 447 puanla 37. sırada yer almıştır. 2009 yılı PISA araştırmasında ülke sayısı 65'e yükselmiştir. Bu yıl Türkiye; Fen okur yazarlığında 30 puanlık bir artış sayılmış ve 454 puanla 43. sıradaki yerini korumuştur. Matematik okur yazarlığında 425 puanla 43. sırada ve Okuma

becerilerinde ise puanını bir önceki yıla göre 17 puan artırarak 464'e yükseltmiş ve 41. sırada yer almıştır. 2012 yılına gelindiğinde 65 ülke arasından; Fen okur yazarlığında 9 puan artış sağlanmış ve 463 puanla 43. Sırada yer almıştır. 23 puanlık bir artış meydana gelen Matematik okur yazarlığında 448 puanla 44. sırada ve 11 puanlık artışın yaşandığı Okuma becerilerinde 475 puanla 41. sırada yer almıştır. Son olarak 2015 yılında; 70 ülke arasından; Fen okur yazarlığında 38 puanlık bir düşüş yaşanmış ve 425 puanla 52. Sırada yer alınmıştır. Matematik okur yazarlığında 28 puan azalış, 420 puanla 49. sırada ve Okuma becerilerinde 47 puanlık azalış 428 puanla 50. sırada yer bulmasına neden olmuştur.

PISA; öğrencilerin performansları değerlendirebilmek için en düşük başarı düzeyinden, en üst başarı düzeyine kadar 6 başarı düzeyi belirlemiştir. 1. yeterlik düzeyi ve altında başarı gösteren öğrenciler düşük başarılı grup, 5. düzey ve üzerinde performans gösteren öğrenciler ise üst performans grubu öğrencileri olarak ifade edilmektedir. Türkiye'nin PISA 2015 sonuçlarının yeterlilik alanlarına göre değerlendirilmesinde görülmektedir ki; Türkiye'de üst düzey yeterlilik sergileyen öğrenci oranı fende yüzde 0,3, matematikte yüzde 0,1 ve okumada yüzde 0,6 iken OECD ortalaması ise fende yüzde 7,8, matematikte yüzde 7,7 ve okumada yüzde 8,3'dür. En üst düzey olan 6. Düzeyde performans gösteren öğrencinin, her üç alanda da bulunmaması dikkat çekicidir. En düşük düzey performans sergileme durumunda ise Türkiye'nin fende yüzde 44,4, okumada yüzde 40 ve matematikte yüzde 51,3 iken 1. düzey ve altındaki öğrenci oranının OECD ortalaması fende yüzde 21,3, okumada yüzde 20,1 ve matematikte ise yüzde 23,4'tür (Çelik, Z., Yurdakul, S., Bozgeyikli, H. ve Gümüş, S., 2017). Bu tablo, sınavın uygulandığı 15 yaş seviyesinde bulunan öğrencilere sahip olmaları gereken temel becerileri kazandıramadan ilköğretim kademesinden mezun edildiklerini düşündürmektedir.

2015 yılı PISA sonuçlarında yaşanan düşüşe ilişkin, Türkiye örnekleminin oluşturulmasında hata olduğu tartışılmıştır. Bu duruma yönelik dönemin Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz tarafından; örnekleme dahil edilen öğrenci oranının Anadolu liseleri için yüzde 38, mesleki ve teknik liseler için yüzde 36, imam hatip liseleri için yüzde 14 ve fen liseleri için yüzde 2,1 olduğu ifade edilerek; üst düzey becerilere sahip öğrencilerin yeterince temsil edilememesinin araştırma sonuçlarının olduğundan daha düşük seviyede çıkmasına neden olduğu savunulmuştur. Benzer husus PISA'nın "Eğitimde Üstün Başarı ve Eşitlik" raporunda da belirtilerek, üst düzey becerilere sahip öğrencilerin (yüzde 30) düzeyinin sonuçlara yansıtılmadığı ifade edilmiştir (SETA, 2016: 84).

Türkiye, eğitimdeki durumunun uluslararası alandaki yeri, bu durumun yıllar içerisindeki değişimi ve diğer ülkelerin eğitimde neler yaptıkları gibi sorulara cevap bulmak için TIMSS ve PISA gibi uluslararası eğitim araştırmalarına katılmaktadır. Fen, Matematik ve Okuma becerileri gibi çeşitli parametrelerde puan, sıralama ve karşılaştırmalar sunan bu araştırmalar belirli sürelerde tekrarlanmaktadır. Türkiye TIMSS araştırmasında 4. sınıf düzeyinde 2011 ve 2015 yıllarında katılmış, 2015 yılında fen ve matematik puanları ile fen sıralamasını 2011 yılına göre artırırken, Matematik sıralamasında bir basamak gerilemiştir. TIMSS'in 8. Sınıf düzeyi araştırmasına ise, 1999, 2007, 2011 ve 2015'te katılırken hem fen hem de matematik puanları sürekli bir artış göstermiş, ancak 2015 yılında fen sıralamasında bir gerileme meydana gelmiştir. Türkiye, 15 yaş grubundaki öğrencilerin fen, matematik ve okuma becerileri alanlarında başarılarını ölçen PISA'ya ise 2003, 2006, 2009, 2012 ve 2015 yıllarında katılmıştır. PISA'da 2015 yılına kadar devam eden olumlu gidiş, 2015 yılında terse dönmüş ve tüm puan türlerinde önemli puan düşüşleri gözlemlenmiştir. 2015 yılında yaşanan bu düşüş, İsmet Yılmaz tarafından, Türkiye örnekleminde yapılan hataya bağlanmıştır. Örnekleme hata yapıldığına PISA raporlarında da yer verilmiştir.

5.BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Eğitim Programları ile İlgili Değişiklikler

Eğitim programlarıyla ilgili; öğretim program, değerler eğitimi ve demokratikleşme alt başlıkları altında aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır.

- ✓ 2005 yılında, davranışçı anlayıştan yapılandırmacı anlayışa geçilmiştir.
- ✓ 2005 yılında, ilköğretim ve genel ortaöğretimdeki öğretim programları yeni anlayış doğrultusunda güncellenmiştir.
- ✓ 2005 yılında, zorunlu ders sayısı azaltılıp seçmeli ders sayısı artırılmıştır.
- ✓ 2005 yılında, haftalık ders yükü azaltılmıştır.
- ✓ 2005 yılında, 1. Sınıftan itibaren el yazısı kullanılmaya başlanmıştır. El yazısı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında kaldırılarak yeniden dik temel harflerin kullanılmasına dönülmüştür.
- ✓ 2007 yılında, MEGEP hayata geçirilmiş, bu kapsamda mesleki ve teknik eğitim okullarının öğretim programları güncellenmiştir.
- ✓ 2012 yılında, gerçekleştirilen 4+4+4 sistem değişikliğiyle beraber tüm kademelere ait öğretim programları yenilenmiştir. Program güncelleme çalışmaları 2014, 2016 yıllarında devam etmiştir.
- ✓ 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, e-müfredat kısmen uygulamaya konulmuş, 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren ülke genelinde yaygınlaştırılacağı ifade edilmiştir.
- ✓ 2017 yılında, yeni müfredat çalışmaları kapsamında önce müfredat taslağı askıya çıkmış, paydaş görüşlerinin alınmasının ardından bazı değişiklikler yapılarak, yeni müfredat 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren 1., 5. ve 9. Sınıflardan başlayarak kademeli bir şekilde uygulamaya konulmuştur.

- ✓ 2010 yılında değerler eğitimi genelgesi yayımlanarak, belirlenen değerlerin ders içi ve ders dışı etkinlikler yoluyla öğrencilere kazandırılması yönünde çalışmalar başlamıştır.

Eğitim programlarında demokratikleşme yönünde aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır:

- ✓ 2011 yılında, Milli Güvenlik dersi kaldırılmıştır.
- ✓ 4+4+4 ile beraber seçmeli ders sayısı artırılmış; bu kapsamda önce 2011 yılında Arapça, ardından 2013 yılında Kürtçe ile diğer yaşayan dil ve lehçelerde seçmeli dersler açılmıştır.
- ✓ 2011-2012 yılında, Muş Alparslan Üniversitesinde seçmeli Alevilik dersi vermeye başlanmıştır.
- ✓ 2012 yılından itibaren, Yaşayan Dil ve Lehçelerde Tezsiz Yüksek Lisans ve Lisan Programları açılmıştır.

2000 yılı sonrası gerçekleştirilen müfredat değişiklikleri kapsamında en önemli adım 2005 yılında davranışçı yapıdan, yapılandırmacı yapıya paradigma değişikliği olarak ifade edilen değişiklikler kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu değişikliğinde istenilen ölçüde başarıya kavuşmadığı zaman zaman eleştirilmiştir. Buna neden olarak; uzun yıllar boyunca uygulana gelen metot, yaklaşım ve bakış açısının bir anda yeni paradigmaya uyum sağlayamaması, davranışçı yaklaşıma göre yetiştirilen öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim faaliyetlerinin verimsizliği, eğitim fakültelerinin yapılandırmacı yaklaşıma yönelik yeni öğretmenler yetiştirememesi ve eğitim kurumlarının imkanlarının yeni yaklaşımı uygulamaya uygun olmaması gibi nedenler öne sürülmektedir.

2000 yılından sonra farklı tarihlerde öğretim programlarında yenileme ve güncelleme çalışmalarının yapıldığı da görülmektedir. 2005, 2012 ve 2017 yıllarında yapılan çalışmalar ise en derinlikli çalışmalar olarak nitelendirilebilir. Özellikle 2017

yılında gerçekleştirilen müfredat değişikliği bazı tartışmalara yol açmıştır. Değişiklikler kapsamında evrim teorisi gibi bazı konuların daha üst eğitim kademelerine bırakılması kimi çevrelerce eleştirilmiştir. Yeni müfredatta tarih dersi içerisinde, daha önceleri yer almayan, Türkiye tarihi için önemli kişi ve olaylar ile yakın tarihte meydana gelen hadiseler de yer verilmesi genel olarak kamuoyu tarafından olumlu karşılanmıştır. Müfredat bileşenlerinin internet tabanlı bir yapıya kavuşturulmasına yönelik e-Müfredat çalışmaları 2014 yılından beri dile getirilmekle beraber, henüz ülke çapında nihai bir uygulamaya konulamamış olması eleştiri almaktadır. Uygulamaya geçmesiyle beraber ekonomik ve zaman anlamında önemli tasarrufla, belgelere ulaşımın ve alınan kararların takibinin kolaylaştırılmasını sağlayacak e-müfredat modülünün bir an önce hayata geçirilmesi önemlidir.

Günümüzde medyada ve sosyal yaşamlarımızda, evrensel ve medeniyet değerlerimizde meydana gelen aşınma iyice görünürlük kazanmış ve bu durum toplumun geniş kesimlerinde rahatsızlık meydana getirmektedir. Bu sebeple 2000 yılından sonra, müfredat değişikliğine yönelik yapılan tüm çalışmalar sırasında “değerler eğitimi” kavramına sıkça atıf yapılmıştır. Ancak gelinen aşamada yapılan çalışmaların teoride kaldığı ve değerlerin kazandırılmasında önemli bir ilerleme yaşanmadığı, hatta günden güne durumun daha rahatsız edici boyutlara ulaştığı dile getirilmektedir. Bu duruma sebeplerine yönelik açıklamalarda değerler aşınmasının teknolojinin ilerlemesiyle birlikte daha görünür hale geldiği, toplumsal yozlaşmanın bu derece rahatsız edici boyutlara gelmesinin, medya araçlarının yanlış kullanımından, değişen hayat tarzlarına kadar birçok sebebinin olduğu ifade edilmektedir. Tüm bu açıklamalara rağmen müfredat içerisinde yer alan ve okullarda yürütülen değerler eğitimi faaliyetlerinin kötü gidişin önüne geçmekte yetersiz kaldığı ve pratikte bir karşılığının olmadığı açıkça görülmektedir. Son bir iki yıldır özellikle proje kapsamında bazı güzel uygulamalar görülmekle birlikte bu uygulamaların Türkiye ölçeğinde yetersiz kaldığı aşikardır.

Müfredatta demokratikleşmeye yönelik çalışmalar kapsamında milli güvenlik dersinin kaldırılmasıyla beraber, Arapça, Kürtçe gibi yaşayan dil ve lehçelerde seçmeli derslerin uygulamaya konulması gibi adımlar olumlu gelişmeler olarak göze çarpmaktadır. Özellikle batı ülkelerinde son yıllarda yükselen ırkçılık ve ötekileştirme yaklaşımlarının Türkiye'yi de etkisi altına almamasına yönelik, medeniyet değerlerimizin ve birlikte yaşama kültürümüzün yeniden gündeme getirilerek, bu değerlerin okullarda kazandırılmasına yönelik, iyi planlanmış ve uygulanabilir adımların, kararlılıkla atılması gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde 1924 yılından itibaren 2014'e kadar geçen zaman zarfında önemli yeniliklerin yaşandığı müfredat değişmelerinin 1924, 1927, 1938, 1949, 1956-57, 1970-72, 1982, 1991-92, 1997, 2006, 2012-13 yıllarında gerçekleştiği, ortalama 8-10 yılda bir gerçekleştirilen müfredat değişikliklerinin gelişmekte olan ülkeler için normal olduğu ifade dilmektedir (Kırpık, 2014). Bunlara 2017 yılında gerçekleşen değişikliğinde eklendiğinde, değişikliklerinin 3 tanesinin 2000 yılından sonra gerçekleştiği görülmektedir. 1970, 1980 ve 28 Şubat darbeleri gibi olağan üstü dönemlerde gerçekleşen müfredat değişiklikleri, öğrencilere neyin, nasıl öğretilmesi gerektiğinin darbeciler tarafından önemsendiği göstermektedir. Bu durum yıllar boyu eğitim sistemi üzerinde beliren vesayetçi anlayışın bir göstergesidir.

2000 yılından sonra 3 defa kapsamlı müfredat değişikliğine gidilmesine rağmen, yeni bir eğitim felsefesi ortaya koymada başarılı olunamaması sebebiyle, değişikliklerden istenilen karşılığın elde edilemediği görülmektedir. Bu sebeple, çoğunlukla konuların öğretilme sırasının ya da öğretildiği sınıf seviyelerinin yer değiştirmesi şeklinde gerçekleştirilen müfredat değişikliğinden önce; toplumun inanç, kültür, gelenek ve gerçekliklerine uygun, bir eğitim felsefesinin ortaya konulması gerekmektedir.

5.2. Yöneticilerin Seçimi ve Atanmasıyla İlgili Değişiklikler

İlki 2004 yılı olmak üzere, 2018 yılına kadar son 15 senede 10 yeni yönetici atama ve görevlendirme yönetmeliği yayımlanmış, bunların dışında yayımlanan yönetmeliklerin bazılarında birden fazla olmak üzere, toplam 9 kez de değişikliğe gidilmiştir. Geçmişte çıkarılan yönetmeliklere sendikalar tarafından davalar açılmış, mahkemeler yönetmeliklerde yer alan bazı maddelerin yürütmesinin durdurulmasına ya da iptaline hükmetmiştir. Bu sebeple hiç uygulanamadan yürürlükten kaldırılan yönetmelikler bulunmaktadır. Her bir yıla birden fazla yönetici atama ve görevlendirme yönetmeliği düşmektedir. Bu sıklıkta meydana gelen değişiklikler, kurumlara yönetici atanmasında aksaklıklara neden olmuş, bu da eğitim-öğretimde çok önemli bir yer teşkil eden istikrarın elde edilebilmesinin önüne geçmiştir. Yönetmeliklerde eğitim kurumu yöneticisi seçiminde; yönetici değerlendirme formu, yazılı sınav ve sözlü mülakatın yöntem olarak kullanıldığı görülmektedir. Yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin, atamada kullanılan yöntemlerden birinin baş rol oynaması veya atama puanı üzerindeki ağırlıklarının değiştirilmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Bu yönüyle çıkarılan yönetmelikler, bunca değişikliğe rağmen birbirinin tekrarından ibarettir.

Bu kadar çok değişiklik Millî Eğitim Bakanlığının bu konu üzerine uzun vadeli bir bakış açısının olmadığını göstermekte, yapılan değişikliklerin mahkeme kararları üzerine geçici çözümler üretmek için çıkarıldığı görülmektedir. 2000 yılından sonra birçok farklı yönetici atama modeli denenmesine rağmen hala bakanlığın genel kabule uygun bir atama modeli bulunmamaktadır. Ayrıca yönetici atama yönetmelikleri çıkarırken oluşturulan değerlendirme ölçütlerinin objektiflik yönünden oluşturduğu sıkıntılar, konunun sürekli yargıya muhatap olmasına neden olmuştur.

Çıkarılan yönetmelikler incelendiğinde eğitim kurumu yöneticiliğinde, lisansüstü eğitime yeterince önem verilmediği, lisansüstü eğitim gören yönetici

adaylarına verilen sembolik ek puanlardan da görülmektedir. Türkiye’de öğretmenlerin yüksek lisans mezunu olma oranı yüzde 9 iken aynı oran eğitim kurumu yöneticilerinde yüzde 17 seviyelerindedir. Yönetici olmada ciddi bir avantaj sağlamamasına rağmen, yaklaşık her 6 yöneticiden birinin yüksek lisans mezunu olması anlamlıdır. Ancak yüksek lisans mezunu öğretmen oranlarının İspanya da yüzde 78,8 ve İtalya da yüzde 77,4 olduğu, ABD, Japonya ve İngiltere gibi ülkelerde yüksek lisans mezunu olmanın eğitim yöneticiliğın ön şartı olduğu (EBS, 2019) düşünülürse Türkiye’deki durumun yetersizliği daha iyi görülmektedir. Bu zaviyeden bakıldığında 2018 yılında yayımlanan 2023 Eğitim Vizyonunda konuya ilişkin öğretmen ve idarecilerin yüksek lisans mezunu yapılması hedefi yerindedir. Bu hedefin, eğitim kurumu yöneticiliğının uzmanlık gerektiren bir meslek olduğunu vurgulayan bir şekilde, öğretmenlik meslek kanununa ve yönetici atama yönetmeliklerine yansımaları tutarlı bir adım olacaktır.

Türkiye’de eğitim kurumu yöneticilerinin seçilmesi kadar, seçilme sonrası statü, görev, sorumluluk ve ekonomik durumları da çeşitli eleştirilere konu olmaktadır. Bu eleştiriler arasında; eğitim kurumu yöneticilerinin belirli süreliğine görevlendirilmeleri sebebiyle, kendilerini geçici görmeleri ve bu durumun motivasyonları üzerinde olumsuz etkiye sebep olması, her yeni yönetmelikle beraber sorumluluklarının artması, artan sorumluluğa rağmen yöneticilik görevinin ekonomik ve özlük yönünden yeterince cazip bir konumda olmaması ile aşırı merkeziyetçi bakış açısı sebebiyle özgün ve özgür kararlar verilememesi yer almaktadır. Ayrıca yönetici atama yönetmeliklerinin sadece yöneticilerin seçilmesi üzerine yoğunlaştığı , seçme işlemi sonrasında eğitim kurumu yöneticilerinin yetiştirilmesine yönelik bir sürecin eksikliği dikkat çekmektedir. Eğitim yöneticisi yetiştirmeye yönelik teorik ve pratik eğitimlerin yer aldığı bir süreç yerine, çoğu zaman hem eğitimi gerçekleştirecekler hem de katılımcılar tarafından, yapılması gereken angarya bir iş

olarak görülmekten öteye geçemeyen ve pratikte kullanıma uygun olmayan, işlevselliği zayıf hizmetiçi eğitim faaliyetlerine başvurulduğu görülmektedir.

Eğitim kurumu yöneticiliğın belirli bir yıl öğretmenlik yapanlar içerisinde seçilerek, eğitim yöneticiliğın alanında lisansüstü eğitim ve yöneticilik süresi boyunca işlevsel hizmet içi eğitimlerle desteklenen ve uzmanlık gerektiren bir alan olarak kurumsallaşması yönünde adımların atılması gerekmektedir. Bu yönde atılacak adımlar eğitim kurumu yöneticilerinin gücünü artırarak, güven duygusu oluşmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca eğitim kurumu yöneticiliğının statüsünün yükseltilerek bu alanın cazipleşmesi de yönetim süreçlerine önemli katkılar sağlayacaktır. 2018 yılı içerisinde açıklanan “2023 Eğitim Vizyonu” bu yöndeki beklentilere cevap verecek söylemler barındırmaktadır. “2023 Eğitim Vizyonu”nda ifade edilen adımların hızlı bir şekilde hayata geçirilerek; bu konuda uzun yıllardır süre gelen problemlerin bir an önce çözüme kavuşturulmasına yönelik liyakat temelli ve objektif süreçlerin izlendiğı, uzun vadeli bir bakış açısıyla, eğitimin tüm paydaşlarını tatmin edecek bir hale gelmesi gerekmektedir.

5.3. Öğretmenlerin Yetiştirilmesi, Özlük ve İstihdamlarıyla İlgili Değışiklikler

2000 yılından sonra Öğretmenlerin Yetiştirilmesi, Özlük ve İstihdamlarıyla ilgili değışiklikler şöyledir:

- ✓ 1998 yılında başlayan Öğretmenlik yeterlilik parametrelerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar, 2000 yılından sonra da devam etmiş, çeşitli tarihlerde öğretmen yeterlilik parametreleri yayımlanmıştır.
- ✓ 2002 yılında ilk kez uygulanan alan değışikliğı bu tarihten sonra 2005, 2007, 2012, 2014 ve 2017 yıllarında çeşitli formatlarda uygulanmıştır.
- ✓ 2005 yılında pedagojik formasyonu olmayan öğretmenlere, formasyon kursu programı getirilmiştir. Bu kurslar, ilerleyen dönemlerde eğitim fakültesi

dışındaki fakültelerden mezun olup, öğretmen olmak isteyenlere yönelik faaliyet göstermiştir.

- ✓ 2005 yılında, Öğretmenlikte kariyer basamakları getirilmiştir.
- ✓ 2006 yılında, sözleşmeli öğretmenlik hayata geçirilmiş, 2011 yılında bu öğretmenlerin kadroya alınmasıyla uygulamaya son verilmiştir. Ancak 2016 yılında sözleşmeli öğretmen istihdamına yeniden başlanmıştır.
- ✓ 2006 yılında, bazı lise türlerine atanacak öğretmen seçme sınavı kaldırılmış, ancak ilerleyen dönemlerde yapılan değişikliklerle bazı lise türlerine öğretmen seçme sınavları geri getirilmiş, ardından tekrar kaldırılmıştır.
- ✓ 2006 yılında, Eğitim fakültelerinde uygulanacak programlarda değişiklik yapılmıştır.
- ✓ 2007 yılında, hizmetiçi eğitim yönetmeliği değişikliği yapılmıştır.
- ✓ 2008 yılında, tezsiz yüksek lisans programlarının sürelerinde değişiklik yapılmıştır.
- ✓ 2010 yılında, zorunlu hizmet affi getirilmiştir.
- ✓ 2010 yılında, sendikalar ve kamu işveren heyeti arasında toplu sözleşmeler başlamıştır.
- ✓ 2012 yılında, öğretmenlere alan değişikliği hakkı verilmiştir.
- ✓ 2013 yılında, öğretmenlik alan bilgisi sınavı getirilmiştir.
- ✓ 2013 yılında, Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik'te değişiklik yapılmıştır.
- ✓ 2015 yılında, yeni aday öğretmen yetiştirme programı başlatılmıştır.
- ✓ 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında hizmet alanları ve hizmet puanları çizelgesinde değişikliklere gidilmiştir.
- ✓ Ayrıca bu bölümde yıllara göre atanan öğretmen sayıları da incelenmiştir.

MEB istatistiklerine göre: 2000 ile 2017 yılları arasında yıllık ortalama 37.918 olmak üzere toplam 682.530 öğretmenin ataması yapılmıştır. 2000-2002

yılları arasında, koalisyon döneminde; yıllık ortalama 32.846 toplamda 98.538 öğretmenin; AK Parti iktidarları döneminde ise yıllık ortalama 38.933, toplamda 583.992 öğretmenin atamasının yapıldığı görülmektedir. En yoğun öğretmen atamasının gerçekleştiği dönem 4+4+4 sistem değişikliği sonrası; yıllık ortalama 50.085 ve 5 yıllık toplam 250.426 öğretmen ile 2012-2016 yılları arasındaki dönemdir. En fazla öğretmen ataması yapılan yıllar ise 56.106 öğretmen ile 2012 yılı ve 52.736 öğretmen ile 2015 yıllarıdır. 2007 yılı sonrası 950 milli sporcu, 2010 sonrası 4703 engelli öğretmen ile 2013 yılından itibaren 1.235 28 Şubat mağduru öğretmenin ataması gerçekleştirilmiştir.

2006 yılında uygulanmaya başlanan sözleşmeli öğretmenlik istihdam şekline 2009 yılında ara verilmiş, bu dönemde sözleşmeli olarak atanan öğretmenler 2011 yılında kadroya geçirilmiştir. 2016 yılına gelindiğinde bazı bölgelerdeki öğretmenlerin hizmet sürelerinin ortalamasının düşüklüğü gerekçe gösterilerek; bu bölgeler öncelikli olmak üzere, yeniden, bir istihdam şekli olarak sözleşmeli öğretmenlik uygulamasına geri dönmüştür. Sözleşmeli öğretmenlerle, kadrolu öğretmenler arasındaki sözleşmeli öğretmenler aleyhine olan özlük hakkı farklılıkları dikkat çekmekte ve mağduriyetler oluşturmaktadır. Kalkınmada öncelikli bölgelerdeki öğretmenlerin hizmet süreleri ortalamalarını artırmaya yönelik ortaya koyulan zorlayıcı ve mağduriyet oluşturan yöntemler yerine, bu bölgelerde öğretmenlik yapmayı özendirici ve teşvik edici bir modele geçilmesinin hem bu bölgelerin hem de sözleşmeli öğretmenlerin mağduriyetlerine ve problemlerine çözüm sunacağı düşünülmektedir.

2000'li yıllar boyunca bazı lise türlerine öğretmen seçimine yönelik uygulamalarda birtakım değişiklikler yapılmıştır. Sınav uygulamasının kaldırılıp sonradan geri getirilmesinin birkaç kez tekrarlanması bakanlığın bu konudaki kararsızlığını yansıtmaktadır. Sıkça dile getirilen bir başka eleştiri ise sınavla öğrenci

alan okul türlerine sınavsız öğretmen atanmasının doğru bulunmamasıdır. Sınavla öğrenci alan okul türlerine öğretmen atanmasında seçme sınavı yolunun izlenmesinin tek başına istenilen sonuca hizmet etmeyeceği düşünülmektedir. Bunun yerine yüksek öğrenim durumu, ulusal ve uluslararası proje ve yarışmalara katılma gibi değerlendirme ölçütlerinin bulunduğu liyakat ölçen bir değerlendirme ölçeğinin kullanılması önerilmektedir.

28.07.1998 tarihli Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Koordinasyon ve İş birliği Protokolüncce, eğitim fakültesi dışındaki yüksek öğretim kurumlarından mezun olanların öğretmen olarak atanabilmelerine yönelik, üniversitelerin eğitim fakültelerince pedagojik formasyon eğitimi sertifika programları başlamıştır. 2005 yılında MEB bünyesindeki mevcut öğretmenlerin pedagojik formasyon eksiklerini telafi etmeye yönelik açılan pedagojik formasyon kursunun olumlu bir uygulama olduğu aşıkardır. Ancak her yıl eğitim fakültelerinden ortalama 50 bine yakın adayın mezun olduğu, üzerine önceki yıllarda mezun olmuş ancak atanamamış durumda olan pedagojik formasyon sahibi öğretmen adaylarını da dahil edince bu sayının 300 binlere çıktığı bilinmektedir. Öğretmen ihtiyacının 90 bin civarında olduğu ve en çok atama yapılan yılda bile 56 bin öğretmenin atandığı düşünülürse bu durumun iyi planlanamayıp, iyi yönetilemediği görülmektedir. Durum böyle iken talebin çok olduğu alanlara yönelik; eğitim fakültesi mezunları dışındaki yüksek öğretim kurumlarından mezun olan adaylar için pedagojik formasyon eğitimi sertifika programları yoluyla öğretmen adayı sayısının artırılmasının, mevcut kötü durumun daha da kötüleştirip, daha fazla sosyolojik probleme sebep olması anlamı taşıdığı bir gerçektir. Yapılması gereken ise bakanlık ve özel sektörün ihtiyaçları doğru şekilde öngörülerek hem eğitim fakültesi kontenjanları hem de ihtiyaç duyulan alanlara yönelik pedagojik formasyon kursu kontenjanlarının makul seviyelere çekilmesidir.

2004 yılında yapılan kanun değişikliğiyle beraber öğretmenlik mesleği; öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağına ayrılmış, toplam öğretmen kadrosunun yüzde 20'si uzman öğretmen, yüzde 10'u başöğretmen kadrosuna ayrılması öngörülmüştür. Bir üst kariyer basamağına geçebilmek için, merkezi yazılı sınav ve hizmet içi eğitim faaliyetleri, kıdem, sicil, teftiş puanı, meslek ve kültürel etkinlikler ile yüksek öğrenim durumu gibi ölçütlerin yer aldığı değerlendirilmeden başarılı sayılmak gerekmektedir. Yine yönetmeliğe göre yüksek lisans mezunları uzman öğretmen, doktora mezunları ise başöğretmen kadrolarına atanmışlardır. İlerleyen yıllarda mahkeme kararları yoluyla yönetmelikte yer alan değerlendirme ölçütleri ve bu ölçütlerin yüzdelik ağırlıklarında değişiklikler yapılmıştır. Bir defaya mahsus yapılan sınav ile bakanlık bünyesindeki öğretmenlerden 338 kişi başöğretmen, 92.382 kişi ise uzman öğretmen kariyer basamağına geçmeye hak kazanmıştır. Sonraki dönemlerde yapılan başvurular ve dava sonuçları neticesinde, 2016 yılına gelindiğinde, başöğretmen sayısı 418'e, uzman öğretmen sayısı ise 110.352'ye çıkmıştır. Öğretmenlik Kariyer Basamakları uygulaması hayata geçirildiği günden itibaren; içi boş bir unvan ve yapılacak sınırlı ücret artışı dışında bir anlam taşımadığı, eşit işe eşit ücret ülkesine aykırı olduğu, farklı unvanlardaki öğretmenlerin aynı işi yaptığı ancak farklı ücret aldığı, bununda çalışma barışına aykırı olduğu, yönetmelikte farklı kariyer basamağındaki öğretmenlerin yetki, görev ve sorumluluklarının tam olarak tanımlanmadığı, velilerin çocuklarını; uzman ve başöğretmen unvanlı öğretmenlerde okutmak istedikleri gibi eleştiri ve sıkıntılara muhatap olmuştur (Demir, 2011). Öğretmenlik Kariyer Basamakları uygulamasının bir defaya mahsus uygulanması özellikle 2005 yılı sonrası atanan öğretmenlerce haksız bir uygulama olarak görülmektedir. Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliğinin; eğitimin tüm paydaşlarının görüşleri alınarak, mevcut eksikliklerinin giderilmesi, adalet ve liyakat

temelli bir yapıya kavuşturularak uygulamaya süreklilik kazandırılması durumunda eğitim sistemimize önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir.

Eğitim fakültelerinde uygulanan öğretmen yetiştirme programlarının ülkemizin ihtiyacını karşılamadığı düşüncesi ve öğretim programlarında yapılan değişiklikler sonrası 2006 yılında, öğretmen yetiştirme programlarında değişikliğe gidilmiştir. Yeni program ile; fakültelere ders belirlemede esneklik tanınması, seçmeli ders ve genel kültür derslerinin sayısının artırılması, öğretmenlik uygulamasındaki okul türlerinin artırılması, yan alan uygulamasına son verilmesi gibi bazı değişikliklere gidilmiştir. Eğitim fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin mezun olup, atandıktan sonra en çok zorluk çektikleri konuların başında öğretmenlik uygulamasının yetersizliği gelmektedir. Bu problemin temel nedenleri arasında öğretmenlik staj uygulamaları sırasında; staj okullarının ve öğretmenlerinin doğru seçilememesi, danışman akademisyenlerin ilgisizliği, stajyer öğretmen gruplarındaki sayıların çok olması sebebiyle her öğretmen adayının yeterince pratik yapamaması, stajyer öğretmenlerin evrak işlerine boğulup işin özüne dokunamaması gibi problemler yer almaktadır. Öğretmenlik uygulamaları sırasında karşılaşılan ve meslek hayatının ilk senelerinde, öğretmenleri olumsuz etkileyen bu durumların ortadan kalkmasına imkân sağlayacak mekanizmalarla düzenlenmiş bir öğretmenlik uygulama sisteminin tesis edilmesinin, eğitim sisteminin istenilen duruma getirilmesinde, öncelikle atılması gereken bir adım olduğu düşünülmektedir. Öğretmen yetiştirme alanında zaman zaman ifade edilen bir başka problem ise, Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk tarafından da “ Üniversiteler 30 yıldır iyi öğretmen yetiştiremiyor” sözleriyle dile getirilen, eğitim fakültesinden mezun olan öğretmen adaylarının mesleğe hazır bulunuşluklarının yetersizliğidir. Bu duruma kaynaklık eden sebepler arasında eğitim fakültesinde uygulanan programların teori ağırlıklı ve uygulamadan uzak bir halde olması, MEB tarafından yapılandırmacı paradigmaya geçildiği ifade edilmesine karşın eğitim fakültelerinde uygulanan programların bu

duruma uyum sağlayamaması vb. yer almaktadır. Öğretmen yetiştirmedeki sistemsizlik ve ciddiyetsizlikten toplumun hemen hemen tüm kesimlerinin haberdar olduğuna örnek olarak, üniversite öğrencileri arasında, eğitim fakültelerinin okuması kolay, fazla gayret gerektirmeyen ve herkesin kolayca mezun olduğu fakülteler olarak algılanması ifade edilebilir. Bu durumun öğretmenlik mesleğinde yaşanan itibar kaybında da pay sahibi olduğu bir gerçektir.

Son yıllarda öğretmenlik mesleğine ilişkin konuşmalarda, Finlandiya gibi uluslararası değerlendirmelerde ön sıralarda yer alan ülkelerdeki öğretmenlerin lisansüstü eğitim mezunu oldukları vurgulanmaktadır. Türkiye’de mevcut durum incelendiğinde, lisansüstü eğitime devam eden öğretmenler derslere katılmak için izin almakta zorluk çekmekte, ayrıca lisansüstü eğitim mezunu olmanın ekonomik bir cazibesinin olmadığı, üstüne lisansüstü eğitim harcamaları için ekonomik fedakârlık yapmak gerektiği görülmektedir. Lisansüstü eğitim mezunları öğretmenlere, yöneticilik sınavlarında fazladan sembolik puanların verildiği, bu anlamda da ciddi bir avantaj sağlamadığı görülmektedir. Lisansüstü eğitim yapan öğretmen sayısının artırılmasına yönelik; bu öğretmenlerin maaşlarında anlamlı bir artış, yöneticilik sınavlarında ayrıcalık ve lisansüstü eğitimin kolaylaştırılmasına yönelik izin düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir.

2000’li yıllarda bakanlık bünyesinde görev yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerine yönelik birçok çalışma yapılmıştır. MEB 2015-2019 Stratejik Planına göre; 2014 yılında çalışan başına düşen yıllık hizmet içi eğitim süresi 1,6 saattir. 2019 hedefi ise bu süreyi 3 saate çıkarmaktır. Mevcut hizmetiçi eğitim faaliyetlerinin miktarı dışında planlanmasında yaşanan sıkıntılar da dikkat çekmektedir. Sene sonu ve sene başı seminer dönemleri verimli kullanılmayıp boş geçerken, sene içerisinde okul çıkışlarına sıkıştırılan, yorgun argın gidilen ve doğal olarak istenilen verimin alınmadığı hizmet içi eğitimler ortaya çıkmaktadır. Hizmet içi faaliyetlerinin

öğretmenlerin de görüşlerinin alınarak, ihtiyaçları belirlenerek planlanması ve öğretmenlerin pasif bir izleyiciden ziyade aktif katılımcı olarak yer alacağı bir yapıya büründürülmesi, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine katkı sağlayacaktır. Teknolojik ilerlemeler ve teknolojinin eğitime entegrasyonu 2000 yılından sonraki dönemde hızlı bir şekilde artmıştır. Bununla birlikte hizmet içi eğitim merkezlerinde yüz yüze eğitim faaliyetlerinin maliyetlerinin fazla olması, ulaşım zorlukları ve kalacak yer imkanlarının kısıtlı olması gibi sebeplerle, hizmet içi faaliyetlerde internet tabanlı interaktif uygulamalara ağırlık verilmesinin, başta ekonomik açıdan olmak üzere zaman ve ulaşım kolaylığı gibi birçok konuda avantaj ve tasarruf sağlanmasına neden olacağı düşünülmektedir. Ayrıca interaktif uygulamalar ile hizmet içi eğitimin hedeflerinin gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik daha sağlıklı geri dönüt alınabileceği ve bu yolla her bir öğretmenin yararlanabileceği hizmet içi eğitim faaliyeti sayısının artırılarak, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine daha fazla katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

2000'li yıllarda; ilki 2002 yılında olmak üzere 2005, 2007, 2012, 2014 ve 2017 yıllarında 6 kez alan değişikliği uygulamasına gidilmiştir. 2005 yılındaki değişiklikte öğretmenlerin mezun oldukları alanlara geçmeleri öngörülmüştür. 2007 yılında ise; daha çok kapatılan ortaöğretim türlerinde görev yapan öğretmenlere yönelik olmak üzere yine mezuniyete dayalı alan değişikliği yapılmıştır. 2012 yılı alan değişikliği ise 4+4+4 değişikliği ile norm fazlası konuma gelen başta sınıf öğretmenleri ve diğer norm fazlası öğretmenlerin, zihin engeller sınıf öğretmenliği ile teknoloji ve tasarım öğretmenliği alanlarına geçişlerini kapsamaktadır. 2014 yılında 540 saatlik zihin engelliler öğretmenliği kursu ve 90 saatlik teknoloji ve tasarım öğretmenliği kurslarını bitirenler bu alanlara alan değişikliği talebinde bulunabilmişlerdir. Son olarak 2017 yılında, yine 540 saatlik kurs bitirenler özel eğitim alanına ve kapatılan alanlarda görev yapanlarında mezuniyete dayalı alan değişikliği talebinde bulunmalarını kapsayan alan değişikliği uygulaması

gerçekleştirilmiştir. 2018 yılı içerisinde bir kez daha alan değişikliği yapılacağı ve bu değişikliğin kapsamının da geniş tutulacağı konuşulmaktadır. Mezun oldukları alan dışında öğretmenliğe atanıp, bu alanda görev yapan öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen alan değişiklikleri genel olarak olumlu karşılanmaktadır. Ancak eğitim sisteminde yaşanan başka değişikliklere endeksli olarak, öğretmenlerin kendi mezuniyet alanları dışındaki alanlara kurs bitirerek atanmaları, atandıkları alanın gerekliliklerini yerine getirebilmek açısından düşündürücüdür. Alan değişikliği uygulaması yer değiştirmenin zor olduğu bazı alan öğretmenleri tarafından kolay yer değiştirme fırsatı olarak görülmüştür. Uygulama bazı veliler tarafından, alan değiştiren öğretmenlere yönelik olumsuz bakılmasına da sebep olmaktadır. 2000 yılından sonra birçoğu eğitim sisteminde yapılan diğer değişikliklere bağlı olarak, 7 kez alan değişikliğinin gerçekleştiriliyor olması, eğitim sisteminde yapılacak değişikliklerin ve bu değişikliklere bağlı olarak insan kaynaklarının planlanmasında ciddi problemler olduğunu düşündürmektedir.

Öğretmen seçiminde kullanılan sınavlara 2013 yılı itibariyle öğretmenlik alan bilgisi sınavı da eklenmiştir. 40 soruluk alan bilgisi testi ve 10 soruluk alan bilgisi eğitimi testinden oluşan öğretmenlik alan bilgisi sınavına giren öğrenci sayısı ve alan bilgisi sınavı uygulanan alan sayısının yıllar içerisinde arttığı gözlemlenmektedir. Öğretmenlerin kendi alanlarına ilişkin sahip olmaları gereken özel alan yeterlilikleri çok önceki tarihlerde belirlenmesine rağmen, farklı alanlara atanacak öğretmenlerin 2013 yılına kadar aynı sınava girerek seçilmeleri bir paradoks olarak göze çarpmaktadır. Bu bakımdan öğretmenlerin atanacakları alanlardaki yeterliliklerini ölçmeyi hedefleyen alan bilgisi sınavının getirilmesi olumlu bulunmaktadır. Öğretmenlik alan sınavının, özellikle uygulandığı ilk yıllardaki hali de sınavın kapsamı ve sınav müfredatının belirsizliği gibi sebeplerle çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır.

Görülmektedir ki öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük hakları ve istihdamlarına ilişkin 2000 yılından sonra birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bu alanda, aynı başlık altında farklı tarihlerde, farklı şekillerde gerçekleşen değişiklikler dikkat çekmektedir. Bu durum, Türk Milli Eğitim Sisteminin diğer alanlarında da görüldüğü gibi öğretmenlerin yetiştirilmesi, özlük hakları ve istihdamları alanında da uzun vadeli bir bakış açısının olmadığını düşündürmektedir.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin en önemli ayağını öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenlere ilişkin atılacak adımlar doğrudan eğitim sistemine, bu da ülkenin genel gidişatına etki edecektir. Bu sebeple; adayların eğitim fakültelerine seçilmeleri, bu fakültelerde alacakları hizmet öncesi eğitimler, öğretmenlik bölümlerinin kontenjanlarının ihtiyaca uygunluğu, mezuniyet sonrası istihdamları, hizmet içi eğitim faaliyetleri, öğretmenlik mesleğinin statüsü ve maaşlar gibi birçok başlıkta, değişiklik yapılmadan önce iyi düşünülmesi ve planlı hareket edilmesi gerekmektedir. Her ne kadar günümüzde toplumsal mutabakatların zorlaştığı bir durumla karşı karşıya olsak ta, eğitime ilişkin değişikliklerde mümkün olan en yüksek mutabakatın aranması gerekmektedir. Bu durum ilerleyen dönemlerde, daha az sayıda ve daha az sarsıcı değişikliklerin meydana gelmesine neden olacaktır.

5.4. Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik Değişiklikler

2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde meydana gelen Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik değişiklikler şöyledir:

- ✓ 2002 yılında, Eğitim Çerçevesi Projesi başlatılmıştır.
- ✓ 2003 yılında, ilköğretimde, 2006 yılında ortaöğretimde Ücretsiz Ders Kitabı Temini Projesi uygulamaya konulmuştur.
- ✓ 2003 yılında, Eğitime %100 Destek Projesi hayata geçirilmiştir.
- ✓ 2003 yılında, Okul Aile Birliği Yönetmeliği değişmiştir.

- ✓ 2005 yılından itibaren, MEB’de e-Devlet uygulamaları hayata geçirilmiştir.
- ✓ 2009 yılında, e-Twinning Projesi başlamıştır.
- ✓ 2010 yılında, “Eğitimde Fırsatları Artırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi” FATİH projesi başlamıştır.
- ✓ 2011 yılında, Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Standartları (İKS) uygulamaya konulmuştur.
- ✓ 2012 yılında, MEB İstatistik Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi uygulamaya konulmuştur.
- ✓ Bu bölümde 2000 yılından sonra Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik alanda yaşanan sayısal değişimlerle yıllara göre MEB bütçeleri de incelenmiştir.

2000 yılında sonra Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik alanda birçok değişikliğin yapıldığı görülmektedir. Bu değişiklikler arasında bulunan Ücretsiz Ders Kitabı Temini Projesi ile ilkokul, ortaokul ve lise kademelerindeki öğrencilere, okullarda okutulacak ders kitapları, sene başında ücretsiz olarak verilmektedir. Ücretsiz kitap temini, AK Parti hükümetleri tarafından çokça dile getirilen “Sosyal Devlet” ilkesinin bir yansıması olarak görülmektedir. Daha önceki dönemlerde velilerin çocukları için kitap temin etmekte yaşadıkları ekonomik ve kitaba erişim gibi sıkıntıların ortadan kalkmasını sağlayan proje bu yönüyle destek görmektedir. Bununla beraber projenin; kitapların içerik ve nitelikleri, derste öğretmen ve öğrencilerce kullanımının zorluğu ile kitapların ücretsiz olmasının öğrenciler tarafından kitapların hor kullanılmasına yol açtığı gibi konularda eleştiri aldığı görülmektedir.

Eğitime %100 Destek Projesi ile kamu kaynaklarının yanında özel sektöre ait kaynaklarında eğitime destekte bulunması amaçlanmıştır. Bu proje kapsamında

2004-2016 yılları arasında 43.350 dersliğin eğitime kazandırıldığı görülmektedir. MEB tarafından, farklı tarihlerde, çeşitli belgelerde 2019-2020 eğitim-öğretim yılından itibaren ülke genelinde tam gün eğitime geçilmesi hedefinin yer aldığı görülmektedir. Bu hedefe ulaşılması için halen yaklaşık 11 bin derslik ihtiyacı olduğu (Memurlar.net, 2018) ifade edilmektedir. Son dönemde tam gün eğitim hedefine ulaşmak için, MEB kaynaklarının yanında, diğer kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler ile Eğitime %100 Destek Projesi kapsamında inşaat faaliyetlerinin artırıldığı görülmektedir. OECD tarafından yayımlanan “Bir Bakışta Eğitim 2017” raporuna göre; 2005-2015 döneminde Türkiye’de ortalama sınıf mevcudunda yüzde 16’lık bir azalma meydana gelmiştir. Bu oran yüzde 2 olan OECD ortalamasının oldukça üstünde olmakla beraber, üye ülkeler arasında en yüksek 2. iyileştirme olarak dikkat çekmektedir.

2000 yılından sonra tüm kamu kurumlarıyla beraber MEB’in de e-Devlet uygulamalarına geçtiği görülmektedir. Eğitime ilişkin verilerin dijital ortama aktarılması bilgi ve belgelerin arşivlenmesi ile bu bilgi ve belgelere erişimin kolaylaşması hedeflenmiştir. MEB 2005 yılından itibaren e-okul, e-mezun, veli bilgilendirme sistemi, elektronik imza, e- sınav, e-kayıt, e-burs, MEBİM 147 gibi uygulamaları hayata geçirmiştir. İnternet tabanlı hizmet veren e- Devlet uygulamaları ile, arşivleme ve erişimin kolaylaşmasının yanı sıra zaman ve ekonomik alanda tasarruf edildiği ve bürokrasinin azaltılarak, kamu hizmetlerinin kalitesinin artırıldığı görülmektedir.

2010 yılında kararı alınan, 2011 yılında pilot uygulamaları tamamlanan ve 2012 yılında tanıtımı yapılarak hayata geçirilen “Eğitimde Fırsatları Artırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi” (FATİH) Projesi, uygulamaya konulduğu dönemin yetkilileri tarafından asrın projesi olarak nitelendirilmiştir. Projeye “Eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini sağlamak ve okullardaki teknolojiyi iyileştirmek amacıyla

bilgi teknolojileri araçlarının öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla duyu organına hitap edilecek şekilde, derslerde etkin kullanılması” amaçlanmıştır. Erişebilirlik, verimlilik, eşitlik, ölçülebilirlik ve kalite olmak üzere 5 temel başarı faktörü belirlenmiş ve proje bu bağlamda sürdürülmektedir. Proje ile birlikte öğrencilerin eğitim hayatları boyunca oluşturdukları verilerin, eğitim hedef ve sonuçlarının tek bir havuzda biriktirilip kolayca analiz edilebileceği bir altyapının oluşturulması da hedeflenmektedir. Projenin ayrı ayrı okul, sınıf, öğretmen ve öğrencilere yönelik teknolojinin yaygınlaştırılması ve eğitime entegrasyonu hedefleri bulunmaktadır. Projenin 5 ana bileşeni ise: Donanım ve yazılım alt yapısının sağlanması; Eğitsel içeriğin sağlanması ve yönetilmesi; Öğretmenlerin hizmet içi eğitimi; Bilinçli, güvenli, yönetilebilir ve ölçülebilir BT kullanımının sağlanması ve Öğretim programlarında etkili BT kullanımınıdır. Projenin yazılım ve donanım ihtiyaçlarının yerli imkanlarla karşılanarak ülke teknolojisinin gelişmesi ve yeni üretim alanlarının oluşturulması da hedeflenmektedir. Geline nokta projenin bazı ayaklarında işlemler tamamlanırken proje bileşenlerinin temininde izlenen usul gibi bazı konularda değişikliklere gidildiği görülmektedir. Projenin ilk halinde öğrencilere tablet bilgisayar dağıtım hedefi yer alırken, geçen zaman içerisinde kodlama eğitiminin gündeme gelmesi ve toplumsal karşılık bulması sonucu, MEB tablet bilgisayar yerine diz üstü bilgisayar dağıtım kararı almıştır. FATİH Projesinin tamamlanabilmesi için gereken ekonomik kaynağın büyüklüğü de zaman zaman eleştiri almıştır.

Ayrıca proje altyapısının tamamlandığı okullarda bile projenin verimli bir şekilde uygulanmadığı görülmektedir. Proje bileşenlerinin kullanımına yönelik gerekli hizmet içi eğitim faaliyetlerinin zamanında planlanamaması ve verimli bir şekilde yapılamaması ile eğitimin en önemli ayaklarından olan okul idarecileri ve öğretmenlerin; projeyi yeterince benimsememeleri, proje bileşeni tablet, akıllı tahta, EBA ve diğer teknolojik kaynak ve gereçleri kulan(a)mamaları projenin verimli bir

şekilde uygulanabilmesinin önüne geçtiği görülmektedir. Bu durum FATİH Projesinin istenilen ölçüde başarıya ulaşabilmesi için gerekli teknolojik değişikliklerinin yanısıra, bir zihniyet değişikliğine de ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Altyapı ve donanım eksikliklerinin hızlı bir şekilde giderilip, gerekli hizmet içi eğitimlerin, verimli bir şekilde planlanıp uygulanması ve eğitimin tüm paydaşlarınca, projenin sahiplenilmesi halinde FATİH Projesinin amaçlarına ulaşabileceği, çağın gerektirdiği becerilere sahip bireyler yetiştirme hedeflerine ve eğitim sistemine, ciddi katkılarının olacağı düşünülmektedir.

2000 yılından sonra hem MEB bütçesinin hem de eğitime ayrılan toplam bütçenin her yıl bir önceki yıla göre arttığı görülmektedir. Benzer şekilde, MEB bütçesinin ve toplam eğitim bütçesinin, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payı yıldan yıla artış göstermiştir. OECD tarafından yayımlanan “Bir Bakışta Eğitim 2017” raporuna göre; 2010-2014 yılları arasında; ilköğretimden yükseköğretime kadar ayrılan kamu giderlerindeki artış incelendiğinde, OECD ortalaması yüzde 5 iken Türkiye’nin eğitime ayırdığı kamu payı yüzde 70 oranında artış göstermiştir. Yine aynı rapora göre 2014 yılında toplam kamu eğitim giderlerinin, toplam bütçeye oranının OECD ortalaması yüzde 11,3 iken, Türkiye’nin yüzde 12,4 ile bu ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. MEB’in Merkezi Yönetim Bütçesinden aldığı payda bu dönemde artmıştır. Eğitime ayrılan ekonomik payın artması, eğitime verilen önemin bir göstergesi olarak algılanabilir.

Fiziki Donanım, Materyal ve Teknolojik alanda yapılacak değişikliklerin ekonomik olarak büyük ölçeklerde gerçekleşmesi, teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesi gibi sebeplerle, bu alanda değişiklik yapılmadan önce değişikliğin doğru bir şekilde planlanması, meydana gelecek yeni durumun değişiklikten etkilenecek tüm paydaşlara doğru bir şekilde anlatılarak, tüm paydaşların yeni durumu benimsemeleri, ardından yapılacak değişikliğin ciddiyet ve kararlılıkla hayata

geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca fiziksel yapı ve teknolojinin eğitime entegrasyonu alanlarında yapılan değişikliklerin tek başına eğitim sistemi üzerinde istenilen olumlu etkiye sebep olmayacağı bilinerek, asıl enerjinin eğitim sisteminin daha öncelikli alanlarında harcanarak bu alanlara yatırım yapılmasının daha doğru bir tavır olacağı düşünülmektedir.

5.5. Okul Türleri ve Kademelerinde Yapılan Değişiklikler

2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim sistemi içerisinde yer alan eğitim kademeleri ve okul türlerinde de birçok değişiklik yapılmıştır. Eğitim kademeleri ve okul türlerinde yapılan değişiklikler, eğitim kademelerine göre başlıklandırılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2000’li yıllarda Okul Öncesi Eğitime yönelik alınan kararlar ve yapılan değişiklikler şu şekildedir.

- ✓ 2001-2005 dönemini kapsayan VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planıyla eğitim kurumları arasındaki farklılıkların giderilmesine yönelik standartların oluşturulması ve okul öncesi eğitim veren farklı kurumlar arasında bir eşgüdüm oluşturulmasına yönelik kararlar alınmıştır.
- ✓ 2006 yılına gelindiğinde ilköğretim kurumları bünyesindeki derslik sayısına göre anasınıfı açma zorunluluğu getirilmiştir.
- ✓ 2006 yılında, Okul Öncesi Eğitimini Yaygınlaştırma ve Kalitesini Artırma Projesi hayata geçirilmiş ve okul öncesi eğitim stratejisi dokümanı oluşturulmuştur.
- ✓ 2010 yılında, Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi hayata geçirilmiştir
- ✓ Okul öncesi kademesi ile ilgili, 2002 ve 2004 yıllarında Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmelikleri yayımlanmış, 2014 yılında çıkarılan Millî Eğitim

Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği içerisinde tek çatı altında toplanmıştır.

- ✓ 2014 yönetmeliğinde anasınıflarında etkinlikler, aralıksız olarak 50'şer dakikalık, 6 ders saatinden oluşan bir yapıya getirilmiştir.
- ✓ 2017-2019 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program ve 2018 yılında yayımlanan MEB 2023 Vizyonunda, okul öncesi eğitimin 2019 yılına kadar zorunlu hale getirilmesi hedef olarak belirtilmiştir.

Okul öncesi kademesinde yıllara göre yaşanan sayısal değişiklikler incelendiğinde 2000 yılından 2018 yılına kadar, anaokulu/anasınıfı sayısı 3 katına, okul öncesi kademesinde yer alan öğretmen sayısı 8 katına ve öğrenci sayısının da 7 buçuk katına çıktığı aynı şekilde bu kademeye ait okullaşma oranlarının da yüzde 9,7 seviyesinden, 3-5 yaşta yüzde 38,52 ye, 4-5 yaşta yüzde 50,42'ye ve 5 yaşta yüzde 66,88'e çıktığı görülmektedir. 4+4+4 sistem değişikliğiyle birlikte ilkokula başlama yaşının erkene çekilmesiyle, okul öncesi eğitime katılım oranlarında bir miktar azalma meydana gelmiştir. 2012 yılı PISA sonuçlarına göre okul öncesi eğitimi alan çocukların 15 yaşına geldiklerinde diğer akranlarına nazaran 31 puanlık bir avantaja sahip oldukları ifade edilmektedir (Tedmen, 2014). 58 ülkede yapılan bir araştırmaya göre eğitim kademesi yükseldikçe, bu kademenin toplumsal getirisi azalmaktadır. Yani en yüksek toplumsal getiriye sahip eğitim kademesi okulöncesi iken en düşük getiriye yükseköğretim kademesi sahiptir (Arslan, 2007). Okul öncesi eğitim kademesinin bireyler üzerinde ne denli önemli etkilerinin olduğu başka pek çok çalışmada da ortaya konulmuştur.

Türkiye'de günümüzde okulöncesi eğitim kademesinde durum henüz istenilen seviyenin altında olmakla beraber, okul öncesi eğitime verilen önemin her geçen gün arttığı görülmektedir. Bu önem gerek sorumluların söylemlerinde gerekse sayısal verilerde yaşanan değişikliklerden anlaşılabilir. Okul öncesi eğitimin

yaygınlaştırılmasında tek tipçi, dayatmacı politikalar yerine, toplumun dini, kültürel, etnik hassasiyetlerine uygun, aile kurumunun önemini göz önünde bulunduran ve kendi içinde alternatifler sunan modellerin hayata geçirilmesi, hem niceliksel hemde niteliksel iyileşmeye sebep olacaktır.

İlköğretim kademesi, ilkokul ve ortaokulu birlikte ifade eden bir kavram olarak hala kullanılmaktadır. Bu kademedeki 2000 yılından sonra yapılan değişiklikler incelendiğinde;

- ✓ Kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik; 2000 yılında Kardelenler, 2001 Yılında Haydi Kızlar Okula, 2005 yılında Baba Beni Okula Gönder projeleri başlatılmıştır.
- ✓ 2011 yılında, okul sütü projesi başlatılmıştır.
- ✓ 2014 yılında, okullarda kuru üzüm dağıtım projesi başlatılmıştır.
- ✓ 2012 yılında, 4+4+4 değişikliğiyle beraber ilköğretim, ilkokul ve ortaokul olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu değişiklikle beraber bir ortaokul çeşidi olarak İmam Hatip Ortaokulları da açılmıştır.
- ✓ 2012 yılında, zorunlu okula başlama yaşı 66 ay, 2013 yılında ise 69 ay olarak belirlenmiştir.
- ✓ 2016 yılında, Yetenek Tarama ve Spora Yönlendirme Projesi uygulamaya konulmuştur.
- ✓ 2017 yılında, 5. sınıfın yabancı dilde hazırlık sınıfı olmasına yönelik pilot uygulama hayata geçirilmiştir.

2012 yılında Ömer Dinçer döneminde 11/4/2012 tarihli ve 28261 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 30/3/2012 tarihli ve 6287 sayılı; “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kapsamında zorunlu eğitim süresi 8 yıldan 12 yıla çıkarılmıştır. Buna göre zorunlu eğitim 4 yıl süreli ilkokul, 4 yıl süreli ortaokul ve 4 yıl süreli lise eğitimini

kapsamaktadır. 1. 2. 3. 4. sınıflar ilkokul, 5. 6. 7. 8. sınıflar ortaokul ve 9. 10. 11. 12. sınıflar ise lise eğitimi kapsamına alınmıştır. İlkokullar ve ortaokullar ilköğretim kurumları olarak, liselere ise ortaöğretim kurumları olarak ifade edilmektedir. Öğrenciler ilkokul ya da ortaokul sonunda değil, 12 yıllık eğitim ardından diploma almaya hak kazanmış olacaklardır. Yeni sistem ile daha önceleri ilköğretim okulu olarak tek çatı altında hizmet veren okullardan fiziki durumu uygun olanlar ilkokul ve ortaokul olarak ayrılmıştır. 4+4+4 değişikliğiyle beraber, 28 Şubat döneminde alınan kararlarla kapatılan imam hatip ortaokulları da yeniden açılmıştır. 4+4+4 değişikliği 2012 yılında hayata geçirilmesine karşın, konu ilerleyen dönemlerde de tartışılmaya devam etmiştir. Değişikliğe getirilen eleştiriler arasında, ilk ve ortaokulun ayrılmadan ilköğretim uygulamasına devam edilmesi gerektiği; değişikliğin 1+8+4 ya da 5+3+4 gibi başka formüllerde gerçekleştirilmesi gerektiği ve ortaöğretimin de zorunlu eğitim kapsamına alınmasının liselerde ortalama başarının düşmesi ile bu kademelerde istenmeyen olaylara daha sık rastlanmasına sebep olduğu görüşleri yer almıştır.

Yine 4+4+4 düzenlemesiyle ilkokula zorunlu başlama yaşı 72 aydan önce 66 aya, bir sene sonra ise 69 aya çekilmiştir. 60-69 ay arası çocuklar, velilerinin talepleri doğrultusunda ilkokula başlayabilirken, 69-72 aylık çocukların okula başlamaya uygun olmadığını ortaya koyan doktor raporu ile ilkokula başlama işlerinin bir yıl ertelenebileceği hükmüne varılmıştır. Okula başlama yaşının isteğe bağlı olarak 60 aya kadar çekilmesiyle birlikte, 2013 yılında 60-83 ay arası çocukların birlikte eğitim almaları durumu ortaya çıkmıştır. Farklı yaşlardaki öğrencilerin aynı sınıfta toplanması o dönem eleştiri almıştır. Bir başka eleştiri alan konu da 66 ayın okula başlamak için erken olduğu konusudur. 2013 yılında normal yıllardan daha fazla sayıda öğrencinin okula başlaması sebebiyle, okullardaki 1. sınıf sayısı artmış, bu öğrencilerin ilkokulu bitirdikleri yıl olan 2017 yılında birçok öğretmen okullarında norm fazlası duruma düşmüştür. Okula başlama yaşının düşürüldüğü 2013 yılında

okullarda sınıf yetersizlikleri de meydana gelmiştir. 4+4+4 sistemine geçişle birlikte daha önceleri 5 yıl olan ilkokulun 4 yıla düşmesiyle birlikte birçok sınıf öğretmeni de norm fazlası durumuna gelmiştir. Norm fazlası olan öğretmenlere alan değişikliği hakkı verilmiş bu kapsamda norm fazlası öğretmenler varsa yan alanlarına ya da kurs program bitirerek teknoloji tasarım öğretmenliği ve özel eğitim öğretmenliğine geçmişlerdir.

2017 yılına gelindiğinde 5. Sınıflarda yabancı dil hazırlık sınıfı için pilot uygulama hayata geçirilmiştir. Pilot uygulama kapsamında, kritik dönem olarak tarif edilen 5. Sınıf öğrencilerine yönelik, 81 ilde, 620 okulda, 110 bin öğrenciye hazırlanan program uygulanmaya başlanmıştır. İletişimsel dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik hazırlandığı ifade edilen programda haftada 15 saat yabancı dil dersinin yanı sıra diğer akademik derslerde yer alacaktır. 5. Sınıf hazırlık sınıfı uygulaması kimi kesimlerce; Türkiye’de dil öğrenme düzeyinin yetersiz bir seviyede görülmesi ve bu sebeple daha erken yaşlardan itibaren daha fazla zaman ayrılarak öğretilmesi gerektiği tezleriyle desteklenmiştir. Uygulamayı eleştirenler ise; ders saatinin artırılması ve dil öğretiminin erken yaşlara çekilmesinin tek başına problemi çözmeyeceğini, hali hazırda 2. sınıf ile 5. sınıflar düzeyi arasında yabancı dil öğretime ayrılan süre bakımından, OECD üyesi ülkelerin ortalamasından fazla olduğu ifade ederek, bu değişiklikler yanında dil öğretim metotları, uygulanan program, kitap ve materyaller ile birlikte anlayış değişikliğini de kapsayan bütüncül bir uygulama gerektiğini savunmuşlardır.

Ayrıca MEB bu dönemde özel sektör ve çeşitli STK’larla iş birliği içerisinde, kız çocukları ile diğer dezavantajlı konumda bulunan çocukların okullaşma oranlarının artırılmasına ve okul çağında bulunan çocukların sağlıklı beslenme ve spor alışkanlığı kazanmalarına yönelik birçok projeyi hayata geçirmiştir. 2003-2004 eğitim-öğretim yılında kız çocuklarının okullaşma oranı ilköğretimde yüzde 86,89,

ortaöğretimde yüzde 48,50, yüksek öğretimde yüzde 13,93 iken; 2016-2017 eğitim-öğretim yılında ilkokulda yüzde 91,94, ortaokulda yüzde 95,76 ortaöğretimde yüzde 82,38 ve yüksek öğretimde yüzde 44,41 olmuştur (MEB SGB, 2017). Bu oranlardan, 2003-2017 yılları arasında yürütülen projeler ve uygulanan politikaların kız çocuklarının okullaşma oranını artırdığı yorumu yapılabilir. OECD tarafından yayımlanan “Bir Bakışta Eğitim 2017” raporuna göre; Türkiye’de 25-64 yaş arası nüfusun mezun oldukları en yüksek eğitim seviyesi yüzde 43’le ilkokuldur. Bu oran ile Türkiye tüm OECD ve ortak ülkeler arasında Endonezya ile birlikte birinci sıradadır. 25 yaş altı gençlerin ise yüzde 45’i en yüksek eğitim seviyesi olarak ortaokul mezunudur. Bu oranı 2000 yılından sonra yüzde 27 oranında iyileştirerek, Türkiye, OECD ülkeleri arasında Portekizden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Okullaşma oranlarında yaşanan bu iyileşmeye rağmen hala bu oranların artırılması gerekmektedir. Kız çocuklarının okullaşma oranları arasındaki bölgesel farklılıkların azaltılmasına yönelik çalışmalar kapsamında, bölge gerçeklerine, velilerin hassasiyet ve beklentilerine uygun şekilde karma eğitim dayatmasından vazgeçilerek, kız okullarının sayısının ve çeşidinin artırılması kız çocuklarının okullaşma oranlarına olumlu şekilde yansıtacaktır. Hatta bir seçenek olarak yalnızca kadın personellerin görev yaptığı okulların ihdas edilmesi eğitimde demokratikleşme yolunda önemli bir anlam taşıyacaktır.

İlköğretim kademesinde 2000 yılından sonra yaşanan sayısal değişim incelendiğinde; bu kademedeki öğrenci, öğretmen, okul, derslik sayıları ile net okullaşma oranı, şube başına ve öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında iyileşme görülmektedir. Nicelik anlamında yaşanan bu iyileşmenin daha da artırılmasının yanında, nitelik anlamında da kolayca görülebilir bir seviyeye gelmesi gerekmektedir.

2000 yılından sonra, genel ortaöğretimde meydana gelen değişiklikler şöyledir:

- ✓ 2003 yılında, Sosyal Bilimler Liseleri kurulmuştur
- ✓ 2005 yılında, Süper Liseler, Anadolu Lisesine dönüştürülmüştür.
- ✓ 2005 yılında, Ortaöğretim süresi 4 yıla çıkarılmıştır.
- ✓ 2005 yılında, ortaöğretim kurumlarında 9. sınıf programı ortak hale getirilmiştir.
- ✓ 2005 yılında, ortaöğretim kurumlarının haftalık ders saatleri azaltılmıştır
- ✓ 2005 yılında, diğer bakanlıklara bağlı faaliyet gösteren liseler MEB'e devredilmiştir.
- ✓ 2008 yılında, lise çeşidi 79'dan 15'e, 2014 yılına kadar da 9'a düşürülmüştür.
- ✓ 2014 yılında, Genel Liseler Anadolu Lisesine dönüştürülmüştür.
- ✓ 2014 yılında, Temel Liseler kurulmuştur.
- ✓ 2015 yılında, Polis Kolejleri kapatılmıştır.
- ✓ 2016 yılında, Askeri Liseler kapatılmıştır.
- ✓ 2016 yılında, Proje okulu uygulaması başlamıştır.

Son 18 yıllık süreçte ortaöğretimde yer alan lise türlerinde yapılan değişikliklere bakıldığında; lise türlerini azaltmaya yönelik çalışmaların yapıldığı ve bu yönde adımlar atıldığı görülmektedir. 2012 yılı sonrasında FETÖ ile mücadele kapsamında; örgütün finans ve insan kaynağının temelini oluşturan dershanelerin kapatılmasına yönelik çalışmalar yapılmış, dershanelerin kapatılması sürecinde bu kurumların dönüşmesi öngörülen Temel liseler kurulmuştur. Ardından 17-25 Aralık, 15 Temmuz darbe girişimi gibi olağan üstü süreçler sonunda örgütün faaliyet alanı haline gelen polis koleji ve askeri liselerin kapatılması yoluna gidilmiştir

Lise türlerinde yapılan bu değişikliklerin yanında ortaöğretim kademesinde özellikle 2005 yılında, Hüseyin Çelik döneminde köklü değişiklikler yapılmıştır. AB perspektifi bunu gerektiriyor denilerek lise eğitimi süresi 3 yıldan 4 yıla çıkarılmıştır.

2010 yılında; MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı tarafından, 1571 ortaöğretim kurumu öğretmeni, 4679 öğrenci ve 1718 velinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırma sonuçlarında: öğretmenlerin, liselerin 9. Sınıf programlarının ortak olmasını ve 9. sınıf sonunda öğrencilere lise değiştirebilme imkânının sunulmasını olumlu karşıladığı, ortaöğretim süresinin 4 yıla çıkarılmasının eğitime katkısının sınırlı olduğunu, ancak öğrenci ve veliler tarafından dört yıllık eğitim sürecinin eğitimin kalitesini artıran bir değişiklik olarak düşünüldüğü öne sürülmektedir (Demirbaş, 2010).

Genel ortaöğretimde yıllara göre meydana gelen sayısal değişim incelendiğinde; bu kademedeki hizmet veren okul sayısının 1999-2000 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar, genel orta öğretimdeki okul/birim sayısında yüzde 115’lik, derslik sayısında yüzde 168’lik, öğrenci sayısında yüzde 119’luk, öğretmen sayısında yüzde 127’lik bir artışın olduğu görülmektedir. 2000-2001 eğitim-öğretim yılından 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar olan dönemde, genel ortaöğretim kademesindeki; net okullaşma oranlarında yüzde 90’lık artışın meydana geldiği, şube başına düşen öğrenci sayısında yüzde 40’lık, öğretmen başına düşen öğrenci sayısında ise yüzde 20 oranında iyileşme meydana geldiği görülmektedir. 4+4+4 değişikliğinin olduğu 2012-2013 eğitim-öğretim yılları ve özel okul teşviklerinin uygulanmaya başlandığı 2014-2015 eğitim-öğretim yılları sonrasındaki dönemlerde; net okullaşma oranı, okul/birim sayısı gibi parametrelerde hızlı artışların olduğu ifade edilebilir. Tüm bu verilerden, genel ortaöğretim kademesinde, 2000’li yıllarda meydana gelen sayısal değişimin olumlu yönde olduğu, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı gibi bazı parametrelerde OECD

ortalamasının altında rakamlara ulaşıldığı, ancak genel olarak iyileştirme çalışmalarının önümüzdeki dönemlerde de devam etmesi gerektiği düşünülmektedir.

2000 yılından sonra mesleki eğitimde yapılan değişiklikler şöyledir:

✓ 2003 yılında, Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumlarının Modernizasyonu Projesi başlatılmıştır.

✓ 2004 yılında, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren mesleki ve teknik liselerin eğitim süreleri 4 yıla çıkarılmış, 2007 yılında ise bu okul türlerinin öğretim programları güncellenmiştir.

✓ 2006 yılında, Orta Öğretim Projesi başlatılmıştır.

✓ 2007 yılında, Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Mezunlarının İzlenmesi Projesi başlatılmıştır

✓ 2011 yılında, Ortaöğretimin Yeniden Yapılandırılması Projesi ile ortaöğretimdeki okul türü sayısı azaltılmış, okul türü çeşitliliği anlayışı yerine, program türü ve çeşitliliği anlayışına geçilmiştir.

✓ 2013 yılında, organize sanayi bölgelerinde açılan özel mesleki ve teknik eğitim okullarına teşvik uygulaması hayata geçirilmiştir.

✓ 2014 yılında, 4 yıllık süreyi kapsayan Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi yayımlanmıştır

✓ 2015 yılında, “Öz Değerlendirme” çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.

✓ 2016 yılında çıraklık eğitim zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır

✓ 2017 yılında, belirlenen parametreler üzerinden performans değerlendirme çalışmaları hayata geçirilmiştir

✓ 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren, mesleki ve teknik okul yönetim kurulları oluşturulmaya başlanmıştır

✓ 2017 yılında, tematik mesleki ve teknik Anadolu liseleri açılmaya başlanmıştır

2000 yılından sonra mesleki ve teknik ortaöğretimde meydana gelen sayısal değişimler incelenmiş; bu alandaki okul/birim sayısı, şube sayısı, öğrenci sayısı ve öğretmen sayısı gibi parametrelerde sayısal anlamda önceki dönemlere nazaran daha iyi bir konumda olduğu görülmüştür. Mesleki ve teknik eğitim veren özel okullardaki yıllara göre sayısal değişim incelendiğinde; 2013 yılı sonrasında uygulamaya konulan özel okul eğitim ve öğretim teşviklerinin; bu okulların okul/birim sayısı, şube sayısı, öğrenci sayısı ve öğretmen sayılarında çok hızlı bir artışa neden olduğu görülmüştür.

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitime bakışta mevcut olumsuz toplumsal algı düzeltilerek, başarılı öğrencilerin bu okul türlerini tercih etmelerini teşvik edecek mekanizmalar geliştirilmelidir. Geleceğe yönelik fırsat barındıran alanlar iş dünyası ve diğer paydaşlarla belirlenip, bu alanlara yönelik eğitim veren tematik meslek liselerinin sayıları artırılmalıdır. Organize sanayi bölgelerinde mesleki ve teknik eğitim okullarının açılmasına yönelik destekleyici nitelikte uygulamalara devam edilmeli ve organize sanayi bölgelerinde, mesleki ve teknik eğitim okul sayısı artırılmalıdır. Böylece hem bu okullarda okuyan öğrencilerin mesleki beceriler edinmesi gerçekleşmiş olacağı, hem de sanayide ihtiyaç duyulan nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanmasının sağlanacağı düşünülmektedir.

2000 yılından sonra, özellikle AK Parti iktidarları döneminde İmam Hatip Okullarına yönelik yapılan değişiklikler özetle şöyledir:

✓ 2009 yılında, İmam Hatip Liseleri Yönetmeliğinde değişiklik yapılmıştır.

- ✓ 2012 yılında, 4+4+4 sistem değişikliğiyle İmam Hatip Ortaokulları açılmıştır.
- ✓ 2014 yılında, İmam Hatip Lisesi ve Anadolu İmam Hatip liselerinde uygulanan programlar birleştirilmiştir.
- ✓ 2015 yılından, itibaren, İmam Hatip Okullarında örgün eğitimle beraber hafızlık projesi hayata geçirilmiştir.
- ✓ 2015 yılında, “Hafız İmam Hatip Ortaokulları” kurulmaya başlanmıştır.
- ✓ 2017 yılında yapılan ortaöğretime geçiş sistemi değişikliği sonrası, ilgili şartları sağlayan bazı imam hatip liseleri proje okulu olarak sınavla öğrenci almaya başlamıştır.

Tüm bu değişiklikler 2003 yılı sonrasında AK Parti iktidarları döneminde bu okul türlerine önem verildiğini göstermektedir. Bu önem yıllar içerisinde imam hatip okulu sayısı ve bu okullarda okuyan öğrenci sayısının artmasında lehte bir etkiye sebep olmuştur.

4+4+4 değişikliği sonrası İmam Hatip Ortaokullarının açılmış olması, muhalif çevrelerce mesleki yönlendirmenin ortaokul kademesine alınması şeklinde yorumlanmıştır. Bazı partiler buradan yola çıkarak seçim bildirgelerinde mesleğe yönlendirmenin ortaöğretim kademesine alınacağı, yani dolaylı olarak imam hatip ortaokullarının kapatılacağına yer vermişlerdir. Ancak hem İmam hatip ortaokulları hem de imam hatip liseleri, bu okul türlerine çocuk gönderen veliler ve buralarda okuyan öğrenciler tarafından, din adamı yetiştiren bir meslek okulundan ziyade hem dini ve ahlaki bir eğitimin verildiği hem de akademik eğitimle, diğer mesleklere gidilebilecek okullar olarak algılanmaktadır. 2009 yılında yapılan İmam Hatip Liseleri yönetmeliği değişikliğiyle, imam hatip okullarının kuruluş amaçları değişmiş ve bu okul türlerinden asıl beklenen duruma daha uygun bir hal almıştır. Ancak

mevcut durum hala toplumsal beklentiden uzaktır. Bu noktada yapılması gereken imam hatip okullarının, halkın ve ailelerin beklentilerine uygun şekilde, din eğitimi ihtiyacına cevap veren okullar olarak, gerekli program değişiklikleriyle beraber arz talep dengesi içerisinde yeniden tanımlanıp tasarlanmasıdır.

Uzun yıllar boyunca orta kısımlarını kapatılması ve kat sayı uygulaması gibi haksızlıklara uğramış imam hatip okullarının sayısı, mevcut engellerin ortadan kalkmasıyla hızlı bir şekilde artmıştır. Bu artışın sebebi, kimi çevrelerce öğrencilerin bu okul türlerine zorlanması olarak açıklanmaya çalışılmıştır. İmam hatip okulları ve bu okullarda okuyan öğrenci sayısındaki artışta, devletin en üst kademelerinden bu okul türlerine sahip çıkılmasının bir miktar payı olmakla beraber, asıl sebebin toplumun kendi kodlarını uygun olmamasına rağmen, uzun yıllar boyunca pozitivist ve seküler eğitim anlayışına maruz kalması ve buna tepki olarak imam hatip okullarına yönelmesi olarak açıklanabilir.

2000’li yıllarda Özel Eğitim ve Rehberlik alanında yapılan değişiklikler şöyledir:

- ✓ 2000 yılında, yönetmelik değişikliği yoluyla, özel eğitim hizmeti okul öncesi kademesinden başlatılmıştır.
- ✓ 2002 yılında ise, diğer bölüm mezunu öğretmenlerin kurs bitirerek özel eğitim öğretmeni olabilecekleri yönünde karar alınmış, 2012, 2014 ve 2017 yıllarında da benzer uygulamalarla, diğer alan öğretmenleri arasından, belirlenen şartı taşıyanların, özel eğitim öğretmenliği alanına geçiş yapabilmeleri yönünde düzenleme yapılmıştır.
- ✓ 2004-2005 eğitim-öğretim yılında, Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Öğrencilerin Okullara Erişiminin Sağlanması İçin Ücretsiz Taşınması Projesi başlatılmıştır.

✓ 2005 yılında, 5378 sayılı kanun ile; AB ülkelerinde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere tanınan tüm hak ve eğitim imkanları, Türkiye’de de ihtiyaç duyan tüm bireylere sağlanmaya başlanmıştır. Ayrıca yine bu kanun kapsamında MEB’e bağlı kurumların engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır.

✓ 2006 yılında, özel eğitim ve rehberlik merkezlerinde verilen destek eğitimlerinin ücretleri devlet tarafından ödenmeye başlanmıştır.

✓ 2006 yılında, özel eğitim gerektiren bireyler için evde eğitim hizmetleri yönergesi yayımlanmıştır.

✓ 2007 yılında, özel eğitim giderlerinin devlet tarafından karşılanması konulu bir genelge yayımlanmıştır.

✓ 2008 yılında, Engelli Haklarına İlişkin BM sözleşmesi onaylanarak yasalaşmıştır.

✓ 2011 yılında Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi hayata geçirilmiştir.

✓ 2014 yılında; görme engelliler öğretmenliği, işitme engelliler öğretmenliği ve zihinsel engelliler öğretmenliği alanları mezunlarının, özel eğitim öğretmeni olabilmeleri yönünde düzenleme yapılmıştır.

✓ 2014 yılından itibaren; BİLSEM sınavları ülke genelinde yaygınlaştırılmıştır.

✓ 2015 yılında, yerli bir zekâ ölçeği geliştirmeye yönelik çalışmalar başlatılmış, 2 yıllık çalışmanın ardından Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASIS) geliştirilmiştir. ASIS, 2017 yılında yapılan BİLSEM’lere öğrenci seçme sınavında kullanılmıştır.

✓ 2001 yılında, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2017 yılında ise Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği yayımlanmıştır.

✓ 2006 ve 2018 yıllarında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği yayımlanmıştır.

2000’li yıllarda özel eğitim ve rehberlik alanında yaşanan sayısal değişimler de incelenmiş, bunun sonucunda; yıllar içerisinde Bilim ve Sanat merkezleri okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayıları; özel eğitim ve rehberlik merkezlerinde devlet destekli eğitim alan öğrenci sayıları; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde eğitim alan kız, erkek ve toplam öğrenci sayıları; örgün özel eğitimdeki toplam okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayıları gibi parametrelerde anlamlı artışların yaşandığı görülmüştür.

Özel eğitime ihtiyaç duyan çeşitli engellere sahip öğrencilere yönelik atılan adımlar olumlu olmakla beraber, özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinin, ihtiyaç duyulan tüm bireyleri kapsar bir hale getirilmesi yönündeki çalışmalara devam edilmelidir. Özel eğitim ihtiyacının belirlenmesine yönelik süreçler daha hızlı ve daha güvenilir bir yapıya kavuşturulmalıdır. Görme, işitme, zihinsel engeller gibi farklı özel eğitim ihtiyaçlarına yönelik genelleme yerine, bu alanlarda uzmanlaşma teşvik edilmeli; tekrar her alan mezununun kendi alanına atanması yönünde düzenleme yapılmalıdır.

Ülkelerin sahip oldukları beşerî sermayenin, en önemli bir kısmını oluşturan üstün yetenekli ve üstün zekalı öğrencilerin, tanınması ve tanı sonrası uygun bir eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir. Özellikle Türkiye’nin, Enderun gibi, bu alanda eğitim faaliyeti yürüten bir tarihi tecrübeye sahip olduğu düşünülürse, bu bireylerin tanınmasındaki mevcut durumun yetersizliği anlaşılacaktır. Bu kapsamda BİLSEM sınavlarının ülke genelinde yaygınlaştırılması ve kendi kültürümüze uygun bir zekâ testi geliştirilmesi son derece önemlidir. Üstün yetenekli ve üstün zekalı bireylerin tanınmasından sonra bu bireylere uygun eğitimlerin verilmesi, sahip olunan kıymetli madenlerin işlenmesi anlamı taşıyacaktır. Ancak BİLSEM gibi

takviye eğitim veren kurumların yanında, sadece bu bireylere eğitim veren okul sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Öyle ki Türkiye genelinde yüzlerce zihinsel engelli okulu varken, üstün yetenek ve üstün zekalı bireylere eğitim veren devlet okulu sayısı birkaç tanedir (Torun, 2015). Çağımızda ülkelerin teknolojik olarak ilerlemelerinde, üstün yetenekli ve üstün zekalı bireylerin yaptıkları keşif ve ortaya koydukları performansların etkisi malumdur. Bu sebeple bu bireylere yönelik tanılama çalışmaları, tanı sonrası eğitim ortamları ile bu alanda eğitim verecek eğitimcilerin seçimi ve yetiştirilmesi gibi çalışmalara önem verilmesi gerekmektedir.

5.6. Yükseköğretim İle İlgili Değişiklikler

Yükseköğretim sistemimizde, 2000 yılından sonra meydana gelen değişiklikler şöyledir:

- ✓ 2001 yılında, mesleki ve teknik lise mezunlarına, sınavsız olarak meslek yüksek okullarına geçiş hakkı verilmiştir. Sınavsız geçiş hakkı 2016 yılında kaldırılmıştır.
- ✓ 2005 yılında, Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği yayımlanmıştır.
- ✓ 2007 yılında, Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi raporu yayımlanmıştır.
- ✓ 2007 yılında, eğitim fakültelerinde uygulanmakta olan programlar yenilenmiştir.
- ✓ 2008 yılında, eğitim fakültelerinin ortaöğretim alanlarındaki eğitim süresi 4+1,5 yıldan 4+1 yıla indirilmiştir.
- ✓ 2009 yılında, yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim üyesi değişimine yönelik, FARABI programı başlatılmıştır.
- ✓ 2011 yılında, Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi yürürlüğe girmiştir.

- ✓ 2016 yılında, yaşanan darbe girişimi sonrası çıkarılan KHK'larla Harp Akademileri kapatılmış, yerine daha sivil bir yapıda Milli Savunma Üniversitesi kurulmuştur.
- ✓ 2017 yılında, Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yayımlanmıştır.
- ✓ 2018 yılında, Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğinde değişiklikler yapılmıştır.

2000 yılında sonra ülke genelinde yeni üniversitelerin kurulmasına önem verildiği görülmektedir. Türkiye’de 1999 yılında 53’ü devlet üniversitesi, 20’si vakıf üniversitesi ve vakıf MYO olmak üzere, toplam 73 üniversite varken, 2000’li yıllar boyunca tüm illerimizde yeni üniversiteler açılarak bu sayı, 2018 yılında 129’u devlet, 77’si vakıf üniversitesi olmak üzere 206’ya yükselmiştir. Üniversite sayısının çoğaltılarak, her ile üniversite açılması konusu da bu süreçte hem destek hem eleştiri görmüştür. Bu durum, yükseköğretime erişimi kolaylaştırdığı, bu kademe için ödenen ekonomik bedelin azalmasına yol açtığı, üniversitelerin buldukları bölgelerin kalkınmasında önemli bir rol oynadığı ve hala üniversite sayısının Amerika vb. ülkelere göre az olduğu savunularak destek görmektedir. Aksine üniversite sayısının artırılıp, her ile üniversite açmanın, yükseköğretimde verilen eğitim kalitesinin düşmesine sebep olduğu ve özellikle küçük şehirlerde yükseköğretime uygun yeterli sosyal, kültürel olanağın bulunmaması yönlerinde eleştiri almaktadır.

2001-2002 eğitim-öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında yükseköğrenim görmekte olan kız öğrenci sayısında yüzde 406, yükseköğrenim görmekte olan erkek öğrenci sayısında yüzde 311 ve yüksek öğrenim görmekte olan toplam öğrenci sayısında yüzde 350 oranında artışlar gerçekleştiği görülmektedir.

Yükseköğrenim görmekte olan erkek öğrenci sayısı, kız öğrenci sayısından fazla olmakla birlikte, kız öğrencilerin yükseköğrenime katılım oranları daha hızlı artmaktadır. Yükseköğretimdeki öğrenci sayısındaki artışa getirilen eleştiriler arasında lisans ve ön lisans öğrencilerinin yarıya yakınının açıköğretim öğrencisi olması da yer almaktadır. Bu oran oldukça yüksek görülmekte ve yükseköğrenimde örgün eğitimin payının artırılması gerektiği yorumlarını getirmektedir. 2008 yılında 17 bin olan uluslararası öğrenci sayısının, 2017 yılında 118 bine yükselmiş olması uluslararasılaşma anlamında önemli olmakla birlikte, uluslararası akademisyen sayısının artırılması gerektiği de ifade edilmektedir.

Yurtdışına Lisansüstü Öğrenci Gönderme Projesi kapsamında 2002-2017 yılları arasında MEB, Üniversiteler ve bazı kamu kurum ve kuruluşları adına 10.401 kişi yurtdışı lisans üstü eğitim almak üzere yurtdışına gönderilmiştir. Ayrıca YÖK tarafından, 100/2000 Doktora Burs Programı ile, gelecekte öncelikle ihtiyaç duyulacak, 100 alana yönelik her dönem 2000 öğrenciye doktora bursu verilmesi hedeflenmiştir. Bu programın ortaya çıkışına gerekçe olarak; kalkınmış ülkelerdeki doktoralı insan oranını yakalama hedefi gösterilerek, Çin'de 1000 kişiye 2,2; Amerika'da 1000 kişiye 1,7; Avrupa Birliği ülkelerinde 1000 kişiye 1,5 doktoralı kişi düşerken, Türkiye'de bu oranın 1000 kişiye 0,4 olduğu, bu oranın ülkemizde 1000 kişiye 1'e yükseltilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir (Dirilişpostası, 2018). Türkiye'de 2008 yılında, doktora programlarından mezun olan kişi sayısı 3.744, yüksek lisans programlarından mezun olan kişi sayısı ise 32.425 iken, 2017 yılında doktora mezunu sayısı 6.045'e ve yüksek lisans mezunu sayısı 48.683'e yükselmiştir. Türkiye'de yükseköğrenim gören lisans ve ön lisans öğrenci sayısındaki hızlı artış lisansüstü öğrenci sayısına aynı oranda yansımamıştır. 2016 yılında OECD ülkelerinin yüzde 16 olan lisans mezunu oranını, Türkiye yüzde 12 ile takip etmesine karşın, yüksek lisans mezunu oranında yüzde 12'ye, yüzde 2'lik oranla oldukça geride bulunmaktadır. Rusya'da yılda bir milyon yüksek lisans

öğrencisi mezun olurken, Türkiye’de aynı rakamın 50 binler civarında olması, (EBS Yüksek Öğretime Bakış, 2018) bu alanda ciddi iyileştirmeler yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

2001-2002 eğitim-öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında toplam akademisyen sayısında yüzde 126 artış yaşanırken, 2000-2015 yılları arasında Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısında yüzde 320’lik bir artışın yaşandığı görülmektedir. Bilimsel yayın sayısındaki artışın akademisyen sayısındaki artışın 2 katından daha fazla olması olumludur. Türkiye’nin, üretilen yayın sayısında dünyada 20. iken toplam atıf sayısında 26. olması (EBS Yüksek Öğretime Bakış, 2018) üretilen yayınların niteliği ve etkisi hakkında fikir vermektedir. Son yıllarda bazı kanunlarla birlikte, akademik teşvik yönetmeliği vb. yönetmelik değişiklikleri yapılarak niteliğin artırılmasına yönelik tedbirler alındığı da görülmektedir

2001-2002 eğitim-öğretim yılı ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında öğrenci sayısındaki yüzde 350’lik artışa karşın, akademisyen sayısında yüzde 126’lık bir artış olması akademisyen sayısındaki artışın, öğrenci sayısına nispeten yetersiz olduğunu düşündürmektedir. Bu artış dengesizliği yükseköğretimin daha kalabalık sınıflarda verilmesine, bu durumda yükseköğretimin niteliğinin olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmek için, özellikle lisansüstü eğitimden mezun öğrenci sayısının, bu ülkelere benzer şekilde artırılması gerekmektedir. Bu da lisansüstü eğitimde verilen, burs sayısı ve miktarının artırılması, özellikle devlet memurlarının lisansüstü eğitime katılmalarını kolaylaştırıcı ve teşvik edici mekanizmaların harekete geçirilmesiyle olabilir. Ayrıca yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanı sayısının da bu doğrultuda artırılması gerekmektedir.

OECD’nin 2017 yılında yayımladığı Bir Bakışta Eğitim Raporunda, Türkiye’nin yükseköğretime ayırdığı ekonomik fon miktarının OECD ülkelerinin

ortalamalarından yüksek olduğu, ancak yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama miktarının OECD ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Yine aynı rapora göre; diğer OECD ülkelerine göre Türkiye de yükseköğretim mezunu olmanın bir gelir elde etmek için hala büyük bir avantaj sağladığı ifade edilmektedir. Raporda; 2000-2016 yılları arasında yükseköğretim derecesine sahip gençlerin oranı, OECD ülkelerinde ortalama yüzde 17 artarken bu oran Türkiye için yüzde 22 olarak belirtilmiştir.

5.7. Yeni Yönetim Anlayışlarıyla İlgili Değişiklikler

Türk Eğitim Sisteminde, 2000 yılından sonra yönetim anlayışıyla ilgili meydana gelen değişiklikler şöyledir:

- ✓ 1999 yılında, eğitimde Toplam Kalite Yönetimi anlayışına geçiş yönünde ilk adımlar “TKY Uygulama Yönergesiyle” atılmış, ardından 2002’ de MEB TKY Taşra Teşkilatı Uygulama Projesi, 2005 yılında “MEB TKY Uygulamaları Ödül Yönergesi” ve 2007 yılında “Eğitimde Kalite Ödülü El Kitabı” gelmiştir.
- ✓ 2003 yılında, Türkiye Eurydice birimi kurulmuştur.
- ✓ 2004 yılında, ülke genelinde “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” başlatılmıştır.
- ✓ “Stratejik Yönetim” anlayışı çerçevesinde 2010-2014 ve 2015-2019 dönemlerine yönelik MEB Stratejik Planları yapılmıştır.
- ✓ 2010 yılında, İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde AR-GE birimleri kurulmuştur.
- ✓ 2011 yılında, 652 sayılı KHK ile MEB teşkilat yapısı değişmiştir.
- ✓ 2012 yılında, Eğitim ve Öğretimde Yenilikçilik Ödülleri verilmeye başlanmıştır.
- ✓ 2014 yılında 6528 sayılı kanun ile MEB teşkilat yapısında değişiklik meydana gelmiştir.

- ✓ 2016 yılında, MEB teşkilat yapısında değişiklik meydana gelmiştir.
- ✓ 2016 yılında, yurtdışında eğitim-öğretim hizmeti vermek amacıyla Türkiye Maarif Vakfı kurulmuştur.
- ✓ 2017 yılında, “Anadolu İmam Hatip Liseleri ve İmam Hatip Ortaokulları Vizyon Belgesi” yayımlanmış ve Kalite Takip Sistemi (KTS) uygulamaya konulmuştur.
- ✓ 2018 yılında, 1’ nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle MEB teşkilat yapısı yeniden değişmiştir.

Yukarıda da görüldüğü üzere, 2000’li yıllarda MEB teşkilat yapısında da çeşitli tarihlerde yapılan yasal düzenlemelerle değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin en önemlisi, 2011 tarihli 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile yapılan değişikliklerdir. Bu KHK ile müsteşar yardımcılığı ve genel müdürlük sayısının azaltılması, bazı unvanların kaldırılması gibi bir dizi köklü değişikliğe gidilmiştir. 652 sayılı KHK’den 17 ay sonra 2014 yılında, 6528 sayılı kanun ile; teşkilat yapısında yeni genel müdürlükler ve daire başkanlıklarının kurulması gibi değişiklikler yapılmıştır. 2016 yılına gelindiğinde ise Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile müsteşar yardımcısı sayısı artırılmış, bazı genel müdürlüklerin yetki alanlarında değişikliklere gidilmiştir. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle birlikte MEB teşkilat yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Yeni yapıda müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı ve bakan müşavirliği kadroları kaldırılmış, bakanlık hizmet birimlerinin, ihdas edilen bakan yardımcılıklarına bağlı çalışması öngörülmüştür. Yeni yapıda bazı genel müdürlüklerin isimleri de değişmiştir. 2010 yılı sonrası MEB Teşkilat yapısı ve görevlerinde yapılan değişikliklerde; bir önceki düzenlemeyle kapatılan birimin sonradan yeniden açılması, azaltılan müsteşar yardımcılığı sayısının ilerleyen

yıllarda yeniden çoğaltılması gibi eskiye dönüşleri barındıran değişimler dikkat çekmektedir.

Maarif vakfı ile; daha önceleri FETÖ' nün istismar ettiği yurtdışı eğitim faaliyetlerinin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti eliyle gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda FETÖ okullarının bulunduğu ülkelerle yapılan ikili anlaşmalarla bu okullar maarif vakfına devredilmektedir.

2017 yılında Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından, İmam Hatip Okullarına yönelik Kalite Takip Sistem (KTS) hayata geçirilmiştir. KTS ile; imam hatip okullarının da dahil olduğu süreçte, ilçe ve il MEM'ler tarafından farklı gelişim alanlarında, aylık faaliyet takvimi oluşturulmakta ve takvim KTS'ye işlenmektedir. Bu faaliyetlerin okullar tarafından gerçekleştirilip, okul internet sitelerinde haberleştirilmesi sonrası faaliyet KTS'ye yüklenmektedir. Gerçekleştirilen faaliyetler KTS üzerinden, önce il MEM, ardından genel müdürlükteki ilgili birim tarafından değerlendirilmesi sonrası geri dönütler okullarla paylaşılmaktadır. Başarılı bulunan ve örneklik teşkil eden faaliyetler internet ortamında yayımlanmaktadır. KTS okullarda yapılacak faaliyetlerin farklı gelişim alanlarına katkı sunacak şekilde planlanıp, takvimlendirilmesi, geçmişte hangi faaliyetlerin yapıldığına dair arşiv görevi görmesi ve hem yerel hem merkezi değerlendirme süreçlerini birlikte bünyesinde barındırması açısından önemlidir. Sisteme getirilen eleştiriler arasında; aylık faaliyetlerin belirlenmesinde, okullar arası; öğrenci sayısı ile sosyal, ekonomik ve tesis imkanları farklılıklarının yeterince göz önünde bulundurulmaması yer almaktadır. Ayrıca uygulanan sistemin, uygulayıcılar tarafından yeterince anlaşılabilmesi ve kabul görmemesi, diğer alanlarda olduğu gibi KTS'nde verimliliğini düşürmektedir.

Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi 90'lı yılların sonlarından itibaren MEB'de uygulamaya konulmuş, 2000 yılından sonra da MEB'de önemli bir yer teşkil

etmiştir. Bakanlık merkezinden okullara kadar, TKY ekipleri oluşturulmuş ve TKY anlayışı doğrultusunda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Belirlenen kriterlere göre ekip ve kurum bazlı ödüllendirmeler yapılmıştır. Ancak TKY ilerleyen dönemlerde popülerliğini günden güne kaybetmeye başlamıştır. MEB'in ilk dönem belgelerinde sıkça atıf yapılan TKY kavramının, 2013 yılından sonra yayımlanan MEB belge ve yayınlarında eskisine nazaran çok cılız bir seviyede yer aldığı görülmektedir. MEB'in bu tavrına paralel olarak, okullarda TKY çalışmaları devam etmekle birlikte, eski ciddiyetinden uzak bir konumda görünmektedir. TKY anlayışı ve bunun eğitim sistemine uygulanışının doğru şekilde anlatılması, eğitim çalışanlarının bu anlayışı benimsemeleri ve MEB'in konu üzerinde ciddiyetle durmasının, eğitim sistemimizin daha nitelikli yani kaliteli bir yapıya kavuşturulmasında önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir.

5.8. Denetim Sistemiyle İlgili Değişiklikler

2000 yılından sonra, denetim sisteminde meydana gelen değişiklikler şöyledir:

- ✓ 2006 yılında, Okulda Performans Yönetim Modeli uygulamaya konulmuştur.
- ✓ 2006 yılında, MEB bünyesinde iç denetim birimi oluşturulmuştur.
- ✓ 2010 yılında, 5984 sayılı Kanun kapsamında MEB taşra teşkilatındaki İlköğretim Müfettişleri Başkanlığı kaldırılarak, Eğitim Müfettişliği Başkanlığı getirilmiştir
- ✓ 2011 yılında, 652 sayılı KHK ile; bakanlık merkez teşkilatında bulunan Teftiş Kurulu Başkanlığı kaldırılarak yerine Rehberlik ve Denetim Başkanlığı kurulmuştur. Taşra teşkilatında ise Eğitim Müfettişleri Başkanlığı, Eğitim Denetmenleri Başkanlığına dönüştürülmüştür.

- ✓ 2014 yılında, 6528 sayılı kanun ile denetim sistemi içerisinde merkez ve taşra teşkilatı ayrımı kaldırılmış, illerde Maarif Müfettişliği Başkanlığı oluşturulmuştur.
- ✓ 2016 yılında, 6764 sayılı kanun ile daha önce birleştirilen teftiş sistemi tekrardan ayrılarak Teftiş Kurulu Başkanlığı bünyesinde, Bakanlık Maarif Müfettişliği kadroları oluşturulmuştur.

Görülmektedir ki 2010 yılı sonrasında yapılan değişiklikler sonucunda ilköğretim müfettişi, eğitim denetçisi, denetmen, maarif müfettişi gibi çeşitli isimler kullanılmış, günümüzde ise bakanlık merkezinde ve illerde görevli bulunan müfettişler “maarif müfettişi” olarak denetim sistemi içerisinde yer almaktadır.

Türk Eğitim Sistemi örgütlenmesi içerisinde bir denetim sistemi oluşturulmasıyla beraber teftişin amacı eğitim faaliyetini yerine getirenlerin işlerini yaparken mevzuata uygun hareket edip etmediklerini kontrol etmek olarak kurgulanmış ve yıllar boyu bu yönde uygulanagelmıştır. 2000’li yıllarda denetim sisteminde yapılan değişikliklerde, dönemin ruhuna uygun olarak “rehberlik” kavramına yapılan vurgu ve teftiş mekanizmalarının bu doğrultuda isimlendirilmesi dikkat çekmektedir. Rehberlik kavramına yapılan vurgu teftişin soğuk yüzünün yumuşatılması amacı taşımıştır. İsimlendirmede yapılan değişikliklerin denetim işlemlerine yansımadağı, hala müfettişlerin görevinin öğretmen ve yöneticilerin mevzuata uygun hareket edip etmediklerinin kontrol etmek olduğu, dolayısıyla değişikliğin sadece kavramlar ve isimlendirmeler üzerinde kaldığı eleştirileri sık sık dile getirilmiştir. Okulların denetlenmesi görevinin ağırlıklı olarak müfettişlerden, okul müdürlerine devredilmesi ve müfettişlere denetim yerine rehberlik rolünün biçilmesi, teftiş faaliyetlerinin soğuk ve motivasyon bozucu olarak algılanan halinden, eğitim kurumlarının, okul müdürlerinin yetki-sorumluluk dengesizliği gibi nedenlerle yeterince denetlenemediği başka bir uca savrulduğu eleştirilerini almıştır.

Denetim sisteminde yakın aralıklarla sık gerçekleştirilen yapısal değişikliklerin hem denetim elemanlarının hem de diğer eğitim çalışanlarının yeni durumlara ayak uydurmakta zorlanmasına ve denetim faaliyetlerinin istenilen verimlilikten uzaklaşmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Denetim mekanizmasının arzu edilen doğrultuda çalışması için, denetim ve rehberlik faaliyetlerinin birbirlerinden ayrıştırılması, uygulayıcılarının alanlarında uygun eğitimler sonrasında ihtisaslaştırılarak denetim ve rehberlik faaliyetlerinde bulunması bir yol olarak sunulabilir.

5.9. Ölçme Değerlendirme ve Sınav Sistemiyle İlgili Değişiklikler

2000 yılından sonra Ölçme Değerlendirme ve Sınav Sistemiyle ilgili değişiklikler; ortaöğretime geçişte uygulanan sınavlar ve yükseköğretime geçişte uygulanan sınavlar olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Ortaöğretime geçişte kullanılan sistemler ve sınavlar şöyledir:

- ✓ 2000 yılında, ilk merkezi ortaöğretime geçiş sınavı Liselere Giriş Sınavı (LGS) hayata geçirilmiştir.
- ✓ 2004 yılında, LGS yerine OKS (Ortaöğretim Kurumları Giriş Sınavı) getirilmiştir.
- ✓ 2007 yılında, 6. 7. ve 8. sınıf yıl sonu başarı puanları ile bu üç yılın tüm müfredatını içeren Seviye Belirleme Sınavı (SBS) getirilmiştir.
- ✓ 2010 yılında, üç yıla yayılan SBS yerine sadece 8. sınıfı kapsayan SBS sistemine geçilmiştir.
- ✓ 2014 yılında, SBS yerine, 8. Sınıfta her iki dönemde, ikişer günde ve altışar oturumda yapılan Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sistemi getirilmiştir.
- ✓ 2017 yılında, TEOG yerine, sınavsız yerleştirmeyi önceleyen Liselere Kayıt Sistemi (LKS) değişikliği yapılmıştır.

2000 yılından sonra ortalama 3-4 yılda bir ortaöğretime geçiş sisteminin değiştirildiği görülmektedir. LGS ile başlayan ortaöğretime geçişte merkezi sınavlar, OKS, üç aşamalı SBS, tek aşamalı SBS ve ardından TEOG'a evrilmiştir. Eğitim çevrelerince daha önceki ortaöğretime geçiş sistemlerine nazaran; sınav stresini azaltma, müfredata bağlı kalma ve süreç odaklılık bakımlarından daha başarılı görülen TEOG sisteminin de ömrü diğer ortaöğretime geçiş sistemleri gibi uzun olmamıştır. TEOG sistemine getirilen en yerinde eleştiri; tüm ortaöğretim kurumlarına sınavla yerleştirme yapılması münasebetiyle; sistemin okullar arasında suni bir hiyerarşi meydana getirmiş olması, bu sebeple akran öğrenmesinin önüne geçilmiş olması ve öğrencilerin evlerinden uzak okullara taşınması konularındadır.

2017 yılında Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın TEOG sınavı açıklaması ile birlikte sınava dayalı eğitim sistemi tekrara masaya yatırılmış ve kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır. Yapılan yorumlardan ve kamuoyu tepkisinden anlaşıldığı kadarı ile sınav merkezinde yapılan bu tartışmaların gerekli, yerinde ve arzu edilen bir nitelikte olduğu görülmektedir. Kısaca konu bir devlet yetkilisinin akli esince gündeme getirdiği ve siyasi amaçlı bir manipülasyonun çok ötesinde bir kamuoyu tepkisi, beklentisi ve ihtiyacı şeklinde karşılık görmüştür. Çocuğu bir şekilde bu sınava giren, girme arifesinde veya girecek olan bütün ailelerin bu yönde bir değişiklik yapılması beklentisi içerisinde olduğu, mevcut sistemin ihtiyaçları karşılayamadığı gerek ülke içinde gerekse uluslararası platformda yapılan değerlendirme ve sınavlarda eğitim ve sınav sisteminin etkisizliği zaten yüksek sesle dile getirilmektedir.

Mevcut sınav sisteminin beklenti ve ihtiyaçlara cevap vermekten uzak olduğunun, Cumhurbaşkanınca ifade edilmesi sonrası bakanlık tarafından yeni bir sınav sistemi üzerinde çalışma yapıldığı belirtilmiş ve tüm bu olumsuzlukların önüne geçmek ve adrese dayalı, sınavsız bir yerleştirmeyi temele almak hedefleriyle TEOG

sistemi kaldırılmıştır. TEOG yerine öğrencilerin yüzde 90'ının sınavsız, adrese dayalı olarak, yüzde 10'luk bir kesiminin de merkezi sınav sonuçlarına göre ortaöğretim kurumlarına yerleştirilmesini öngören Liselere Kayıt Sistemi (LKS) getirilmiştir. Sınavla öğrenci alacak liselere yerleştirmede kullanılmak amacıyla, öğrencilerin 8. sınıf müfredatından sorumlu tutulduğu, bu sınıfın sene sonunda yapılan, Liselere Giriş Sınavı (LGS) ihdas edilmiştir. Ortaöğretime geçişte kullanılacak yeni sisteme geçiş sürecinde; sınavla öğrenci alacak olan okulları ifade etmek için yetkililer tarafından kullanılan “Nitelikli Okul” söylemi uzun süre tartışılmıştır. Sınav ile öğrenci alan okullara yüzde 10'luk bir öğrenci grubunun, yani 125 bin civarında öğrencinin yerleşecek olmasına rağmen, sınava giren öğrenci sayısının bir milyonu aştığı görülmektedir. Bu durumun yeni sistemin “Ruhuna” uygun olmadığı açıktır. Sınava giren öğrenci sayısının anlamlı bir seviyeye çekilmesi için, ortaokul mezuniyet notu ya da belirli derslerin ortalamalarının kullanıldığı sınava girme barajı oluşturulabilir.

2000 yılından sonra ortaöğretime geçiş sisteminde altı farklı sistemin kullanıldığı ve bu 18 yıllık süreçte ortalama her üç yılda bir farklı sisteme geçiş yapıldığı dikkat çekmektedir. Ortaöğretime geçiş sistemi değişikliklerinin sebepleri ifade edilirken tüm sınavlarda benzer şekilde; öğrenciler üzerindeki sınav stresini ve veliler üzerindeki ekonomik külfeti azaltmak gibi sebeplerin dile getirildiği görülmektedir. Bir başka dikkat çeken durum ise 2000 yılının başında Liselere Geçiş Sınavı (LGS) ile başlayan ortaöğretime geçiş sınavlarının, 18 yıllık süre zarfında 5 defa değişerek 2017 yılı itibariyle, şekli değişse de yeniden Liselere Geçiş Sınavı (LGS) adıyla uygulanmasıdır.

Yükseköğretime geçiş sisteminde de 2000 yılında sonra bir dizi değişiklik yaşanmıştır. Bu değişiklikler şöyledir:

- ✓ 1999 yılında geçilen tek aşamalı ÖSS'nin (Öğrenci Seçme Sınavı) yerine 2006 yılında, tek oturumlu ancak 2 bölümden oluşan ve müfredat kapsamı genişletilen ÖSS sistemi getirilmiştir.
- ✓ 2010 yılında ÖSS (Öğrenci Seçme Sınavı) yerine yeniden iki aşamalı (YGS ve LYS) bir sistem olan ÖSYS'ye (Öğrenci Seçme Yerleştirme Sistemi) geçilmiştir.
- ✓ 2012 yılında, yükseköğretime geçişte AOBP (Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı) yerine, OBP (Ortaöğretim Başarı Puanı) getirilmiştir.
- ✓ 2017 yılında ÖSYS kaldırılmış, yerine Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) getirilmiştir. Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS); Temel Yeterlilik Testi (TYT) ve Alan Yeterlilik Testi (AYT) olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır.

Yükseköğretime geçişte yaşanan değişiklikler arasında, bir diğer önemli değişiklik de yükseköğretime geçişte uygulanan katsayılar olmuştur. 28 Şubat sürecinde 1999 yılında ideolojik saiklerle ikame edilen katsayı adaletsizliği, 2002 yılında koalisyon hükümeti döneminde daha da derinleştirilerek zirve yapmıştır. Meslek liseleri ve imam hatip liseleri aleyhine olan katsayı uygulamasının sonlandırılmasına yönelik, sonraki yıllarda siyasal iktidar değişikliğiyle beraber girişimlerde bulunulmuşsa da kimi zaman cumhurbaşkanı vetosuyla, kimi zaman da Danıştay engeliyle karşılaşarak muvaffak olunamamıştır. 2011 yılında ise yapılan düzenlemeyle katsayı tüm adaylar için eşitlenerek, bu adaletsiz uygulamanın tarihin tozlu raflarında ki yerinin alması sağlanmıştır. 2012 yılında ise öğrencinin okuduğu okulun geçmiş yıllara ait başarısının da göz önünde bulundurulmasıyla oluşturulan AOBP (Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı) yerine sadece öğrencinin mezuniyet notunun kendisiyle aynı dönemdeki adaylarla karşılaştırılmasıyla oluşturulan OBP (Ortaöğretim Başarı Puanı) getirilmiştir.

En genel ifade ile sınavlar, Ölçme ve Değerlendirme amacıyla yapılmaktadır. Ölçme değerlendirmedeki amaç ise öğrencilerde bazı bilgilerin ve özelliklerin var olma durumunu veya hangi düzeyde olduğunu tespit etmektir. Var olan durumun fotoğrafının çekilerek mevcut durumun tespitidir. Diğer bir ifade ile öğrencilerdeki yeterlik düzeyini belirlemektir. Öğrencilerin ilk ve orta okulda derslerdeki amaç ve kazanımları hangi düzeyde öğrenebildiğini belirlemek ve buna göre liseye ne kadar hazır olduğunu tespit ederek bilgi ve özelliğine uygun bir okula yönlendirilmesini sağlamaktır. Türkiye’de hem lise hem de üniversite giriş sınavlarının bu amaçla yapıldığını söylemek mümkün değildir. Sınava giren yüzbinlerce öğrenci içerisinde en iyi birkaç bin öğrenciyi tespit etmek ve öğrencileri sıralamak için sınav yapılmaktadır. Yüzde birlik veya ikilik dilime giren öğrenciler en iyi okullara girerken, diğer öğrenciler ise geri kalan okullara dağılmaktadır. Öğrencilerin bilgi, yetenek ve özelliklerine uygun bir yerleştirme veya yöneltme amacıyla sınav yapılmamaktadır. En iyi birkaç bin öğrencinin hangi fen liseleri ile sosyal bilimler liselerine gideceğini belirlemekten başka amacı yoktur. Diğer bir ifade ile iyi olarak bilinen bazı liselere girebilecek birkaç bin öğrenci için sınav yapılmakta, geri kalan yüzbinlerce öğrenci öylesine sınava girmektedir. Üniversite giriş sınavlarında da durum bundan farklı değildir. Bu sorun 2000 yılından sonra ortaya çıkmış bir sorun değil; Milli Eğitim sisteminin kuruluşundan itibaren yaşadığı ancak bir türlü yüzleşemediği en temel sorunlarından biridir.

Sınav sisteminin tek başına değiştirilmeye çalışılması veya sınav içeriğinin test/açık uçlu gibi tasarlanması kısa vadede bir çözüm gibi görünse bile orta ve uzun gelecekte aynı sorunların ve şikâyetlerin artarak devam edeceğini söylemek gerekmektedir. Netice itibarı ile TEOG, LGS, YGS gibi sınavlar bir çeşit ölçme değerlendirme aracı olarak öğretilenleri, diğer bir ifade ile öğrencilerin ortaokulda veya lisede anlatılan konuları hangi düzeyde öğrendiklerini tespit etmeye yöneliktir. Bir anlamda son nokta olan, milyonlarca öğrencinin girdiği bu gibi sınavlarda orta ve

üst düzeyde başarılı olan az sayıda öğrenciyi çıkardığınızda tablonun hiç de iç açıcı olmadığını söylemek mümkündür. Sınavlara giren öğrencilerin yarısından fazlası okullarda uygulanan programın kazanımlarına ulaşmadan mezun olmakta; daha açık bir ifade ile “**öğrenemedi**” okulu bitirmektedir. Küçük bir azınlık dışında (yüzde 10'luk dilim) sınava giren öğrencilerin en temel bilgi ve becerileri öğrenemediği istatistiklerden anlaşılmaktadır. Bu noktada yapılması gereken sınav sistemi yerine ilk-orta ve lise eğitiminin niteliği üzerine yoğunlaşmak, diğer bir ifade ile sonuç yerine süreç üzerine düşünmek olmalıdır. Öğretmen niteliği ve okuldaki öğrenme süreçlerinde reforma gitmeden, okulların daha etkili nasıl yönetilebileceği konularında yeni bakış açıları üretmeden sadece sınavlar üzerine yoğunlaşmak yanıltıcı olacaktır.

5.10. Yaygın Eğitim Alanında Yapılan Değişiklikler ve Türkiye’de Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri

MEB 2000’li yıllarda örgün eğitimin dışında kalan bireyler için birçok çalışma ile beraber yaygın eğitim sisteminde de bazı değişiklikler de yapmıştır. Bu değişiklikler şöyledir:

- ✓ 1998 yılında başlatılan ve 2000’li yıllarda da uygulanmaya devam edilen “Anne-Baba-Çocuk Eğitimi Projesi” vb. projeler ile aile bireylerinin eğitim, aile içi ilişkiler ve toplumsal ilişkilerine yönelik konularda eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.
- ✓ 2010 yılında aile eğitimine yönelik bir başka proje olan “Aile Eğitim Programı (0-18 Yaş)” başlatılmıştır.
- ✓ 2000’li yıllarda “Temel Eğitimi Destekleme Projesi” gibi MEB ile AB ortaklığında yürütülen yaygın eğitim projeleri de uygulanmıştır.
- ✓ 2009-2013 ile 2014-2018 dönemlerini kapsayan Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgeleri hazırlanmıştır.

- ✓ 2011 yılında bazı bakanlıklar ve yerel yönetimler arasında imzalanan protokolle “Okullar Hayat Olsun Projesi” uygulamaya geçirilmiştir.
- ✓ 2018 yılında “Okuma Yazma Seferberliği” başlatılmıştır.

Okul çağı dışında bulunan ve okuma yazma bilmeyen yetişkin bireylere yönelik; 2000’li yıllarda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan en dikkat çekici olanı ise 2018 yılında başlatılan ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile eşi Emine Erdoğan’ın öncülük ettikleri “Okuma Yazma Seferberliğidir. 2000 yılından sonra okuma yazma kursları, uygulanan proje ve okuma yazma seferberlikleriyle yaklaşık dört buçuk milyon kişiye okuma yazma öğretilmiştir. 2000 yılı başında okuma yazma bilenlerin toplum içerisindeki payına bakıldığında yüzde 87,32 iken bu oran 2017 yılında yüzde 95,91’e yükselmiştir.

Açıköğretimde okuyan öğrenci sayısında yıllara göre meydana gelen değişim incelendiğinde; açıköğretim ortaokulundaki öğrenci sayısı yıllar içerisinde artmış, 4+4+4 sistem değişikliği sonrası ise önemli ölçüde azalmıştır. Açıköğretim lisesindeki öğrenci sayısının da yıldan yıla yükseldiği ortaöğretim 4+4+4 sistem değişikliği ile zorunlu eğitim kapsamına alınmasıyla bu rakamın daha da arttığı görülmektedir. Açıköğretim lisesindeki öğrenci sayısında meydana gelen hızlı artışların yaşandığı bir diğer yıl ise 2013-2014 eğitim-öğretim yılıdır. Ortaöğretime geçişte sistem değişikliği yapılarak, TEOG sisteminin uygulamaya konulduğu yılda meydana gelen bu artışın, TEOG sisteminin yerleştirme aşamasında oluşan aksaklıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrası ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler arasında okul çağına yakın bir milyona yakın çocuk bulunmaktadır. Türkiye mülteci konumundaki Suriyelilere yönelik, insani yardım faaliyetlerinin yanı sıra, eğitim faaliyetleri de yürütmektedir. MEB kendi faaliyetleriyle beraber, uluslararası örgütler ve bazı sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliğinde bulunarak

Suriyeli çocukların eğitim-öğretim faaliyetleri içerisine alınmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu çocukların büyük bir kısmı Türk Eğitim Sistemine entegre edilerek, MEB'e bağlı resmi ve özel okullarda eğitim-öğretim görürken, bir kısmı da kurulan geçici eğitim merkezlerinde Suriyeli öğretmenler tarafından, kendi dillerinde eğitime tabi tutulmaktadır. Ayrıca MEB tarafından, Suriyeli mültecilere yönelik dil ve meslek öğretimi gibi yaygın eğitim faaliyetleri de gerçekleştirilmektedir.

5.11. Özel Öğretim Kurumlarıyla İlgili Değişiklikler

2000 yılında sonra özel öğretim kurumlarıyla ilgili yapılan değişiklikler şöyledir:

- ✓ 2014 yılında, dershaneler kapatılmıştır.
- ✓ 2014 yılında, okullarda destekleme ve yetiştirme kursları açılmıştır.
- ✓ 2014 yılında, özel okullara, öğrenim görececek öğrenciler için eğitim ve öğretim desteği uygulamaya konulmuştur.
- ✓ 2014 yılında, temel liseler kurulmuştur.
- ✓ 2016 yılında, OHAL KHK'ları ile özel öğretim kurumlarına ilişkin bazı değişiklikler yapılmıştır.
- ✓ 2017 yılında, özel öğrenci barınma hizmetleri yönetmeliği yayımlanmıştır.

2000'li yıllarda Özel Öğretim alanında yapılan değişiklikler incelendiğinde, dershanelerin kapatılması süreci önemli bir yer tutmaktadır. Daha önceleri OECD raporlarında tavsiye olarak yer alan ve MEB 2010-2014 Stratejik Planında dile getirilen dershanelerin dönüşümüne yönelik ilk adım 2014 yılında atılmıştır. Yapılan yasal düzenleme ile dershanelerin bir yıl içerisinde özel okul veya temel liseye dönüşmek yönünde başvuruda bulmaları ve dönüşüm süreçlerini başlatmaları gerekmektedir. Özel okula ya da temel liseye dönüşme talebinde bulunan dershanelere 4 yıl süre tanınacağı yapılan yasal düzenlemede yer almıştır. Birçok dershane dönüşüm için girişimde bulunmuştur. Sonraki süreçte MEB tarafından

yapılan yasal düzenlemeler yargı kararlarıyla uygulanamaz hale gelmiştir. O dönem yargıdaki FETÖ hakimiyetinin bu kararlarda etkili olduğu kamuoyunda konuşulmuştur. 15 Temmuz darbe girişimi sonrası KHK'larla FETÖ ile iltisaklı görülen dershaneler kapatılmıştır. Yine KHK'lar yoluyla STK'larında kurs açması yasaklanmıştır. MEB yönetmelik değişikliğiyle tek derste eğitim veren özel öğretim kurslarına izin vermiş ancak bu kurslarında 1 Temmuz 2018 tarihine kadar faaliyet gösterebileceğini ifade etmiştir. Mevcut yasal düzenlemeye rağmen “merdiven altı” olarak tabir edilen mevzuata aykırı dershanecilik faaliyetleri hala devam etmektedir. Bu konuya ilişkin Cumhurbaşkanı tarafından yapılan açıklama sonrası MEB dershanelerin kapatılmasına yönelik çalışma yapılacağını ifade ederek, dershanelere alternatifler üretmek amaçlı, halk eğitim merkezleri ve okullarda; mezun ve örgün eğitim öğrencilerine yönelik kurs faaliyetlerini artırma yönünde adımlar atmıştır.

Dershanelerin kapatılması yönünde adımlarla beraber, bu yapılara duyulan ihtiyacın giderilmesine yönelik de adımlar atılmıştır. Bu adımlardan bir tanesi 2014 yılında uygulamaya konulan, okul ve halk eğitim merkezlerinde okul saatleri dışında eğitim veren “destekleme ve yetiştirme kurslarının” açılmasıdır. Yine 2014 yılında Özel Okullarda Öğrenim Görecek Öğrenciler İçin Eğitim ve Öğretim Desteği Verilmesine yönelik düzenleme yapılmış ve 2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren özel okullarda okuyan öğrencilerden, şartları taşıyanlara her yıl belirlenen miktarlarda eğitim-öğretim desteği verilmeye başlanmıştır.

2017 yılında ise mevzuata aykırı işleyiş gösteren kurumlara ağır yaptırımlar öngören “Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği” yayımlanmıştır. Bu yönetmelikle, özel barınma hizmeti veren yerlerin MEB gözetim ve denetiminde faaliyetlerini sürdürmesi ve kurum standartlarının artırılması amaçlanmıştır.

2000 yılından sonra, özel öğretimdeki kurum, öğretmen ve öğrenci sayısının yıldan yıla arttığı görülmektedir. Bu artışın en çok, dershanelerin kapatılması

sürecinde, özel okullarda öğrenim gören öğrenciler için eğitim ve öğretim desteğinin verilmesi sonrası gerçekleştiği görülmektedir. Özel öğretimdeki öğrenci sayısının, toplam öğrenci sayısı içerisindeki payında yıllar içerisinde, artış yönlü eğilimde bulunduğu görülmektedir. Bu artışa rağmen 2015 yılı OECD verilerine göre, Türkiye’deki özel öğretim gören öğrenci sayısının toplam öğrenci sayısı içerisindeki payı yaklaşık yüzde 5’tir. Bu oranla Türkiye’nin OECD üyesi ülkeler arasında son sıralarda yer almaktadır (Çelik vd., 2017). 2018 yılına gelindiğinde özel öğretimde okuyan öğrenci sayısının, toplam öğrenci sayısı içerisindeki oranı yüzde 8,3’e yükselmiştir.

15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye, FETÖ tarafından kanlı bir darbe girişimine maruz kalmıştır. Darbe girişimi sonrası OHAL ilan edilmiş, bu dönemde KHK’lerle bazı yapısal düzenlemeler yapılmış ve FETÖ ile iltisaklı görülen kurum ve kişilere yönelik bazı adımlar atılmıştır. OHAL KHK’ları kapsamında 34.393 MEB personeli ihraç edilmiş, FETÖ ile iltisaklı 15 vakıf üniversitesi, özel öğretim kurumları, öğrenci yurtları, sendikalar ve STK’lar kapatılmıştır. KHK’lar ile ihraç edilen akademisyen sayısı ise 6 bin civarındadır.

5.12. Uluslararası Sınavlar

Türkiye; “eğitim sisteminin, ne durumda olduğu, zaman içerisinde bu durumun nasıl değiştiği, diğer ülkelerle kıyaslandığında yeri ve diğer ülkelerin eğitim başarılarının artırmak konusunda neler yaptığı” gibi sorulara cevap bulabilmek için TIMSS ve PISA gibi uluslararası sınavlara katılmaktadır. Bu sınavlardan TIMSS; 1995 yılından itibaren 8. Sınıf düzeyinde, 2011 yılından itibaren de 4. sınıf düzeyinde, 4 yıl aralıklarla yapıлып, 4.ve 8. sınıf öğrencilerin Fen ve Matematik becerilerini ölçmektedir. Türkiye TIMSS’e; 4. Sınıf düzeyinde 2011 ve 2015 yıllarında, 8. sınıf düzeyinde ise 1999, 2007, 2011 ve 2015 yıllarında katılmıştır. Türkiye’nin TIMSS’te 4. ve 8. sınıf düzeylerinde hem fen hem de

matematik puanlarının istikrarlı bir şekilde arttığı ancak bu artışlara rağmen ortalama puanların uluslararası ortalamaların altında olduğu görülmektedir. TIMSS 2015 uygulaması sonuçlarında dikkat çeken bir başka veri ise; yeterlik düzeylerinin oransal dağılımında alt düzey ve alt düzey altına doğru bir yığılmanın görülmesidir. Öğrencilerin yarısına yakınının alt düzey ve alt düzey altında olması Türkiye'deki öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun temel yeterliliklere sahip olmadan bir üst sınıfa geçtiğini ve sistemden mezun olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin katıldığı bir başka uluslararası sınavda, OECD tarafından 15 yaşındaki öğrencilerin gündelik yaşamda gerekli olan beceri ve bilgilere ne derecede sahip olduklarını ölçmeyi amaçlayan PISA'dır. 3 yılda bir yapılan PISA'da öğrencilerin fen bilimleri okur yazarlığı, matematik okur yazarlığı ve okuma becerileri alanlarındaki başarı düzeyleri ölçülmektedir. Türkiye PISA'ya 2003 yılından beri katılmaktadır. Türkiye'nin 2009 ve 2012 yıllarındaki PISA'larda fen, okuma ve matematik alanındaki ortalama başarısının önceki yıllara göre istikrarlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Ancak, 2015 yılı PISA sınavında ortalama puanlar fen alanında 38, matematik de 28 ve okuma da 47 puan düşmüştür. 2015 PISA araştırmasında Türkiye; fen, okuma ve matematik puanı ortalamaları OECD ülkeleri ortalamasının oldukça altında kalmış ve 70 ülke arasında fende 52. okumada 50. ve matematikte 49. olmuştur. Türkiye'nin, 2015 PISA sonuçlarına göre hem coğrafi bölgeler arasında hem de lise türleri arasında ciddi başarı farklılıkları gözlemlenmektedir. Türkiye'nin PISA 2015 sınava giren öğrencilerin başarı düzeylerinin oransal dağılımına bakıldığında, TIMSS 2015'e benzer şekilde, düşük başarı gösterenlerin oranının OECD ortalamasının üstünde ve yüksek başarı gösterenlerin OECD ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Düşük başarı gösterenlerin oranının yüzde 50'ler düzeyine yakın olması eğitim sisteminin başarısının ciddi anlamda sorgulanması gerekliliğini göstermektedir.

Türkiye'nin TIMSS ve PISA gibi uluslararası sınavlara katılması hem uluslararası alanda hem de ulusal düzeyde eğitim sisteminin yerinin ve yıllara göre kat ettiği mesafenin görülebilmesi için önemlidir. Benzer sınavların ihdas edilerek ülke genelinde uygulanmasının, yapılan değişikliklerin eğitim sistemine yansımalarının ölçülebilir bir şekilde ortaya konulması ve bölgeler arası farklılıkların daha sağlıklı görülebilmesine olanak sağlayacaktır. Ayrıca MEB 2018-2019 eğitim-öğretim yılı sonunda ortaöğretime geçişte uygulanacak sınava yönelik örnek sorular yayınlamaktadır. Bu sorularda, uluslararası sınavlara benzer şekilde, doğrudan bilgi sormak yerine bilgiyi yorumlayıp kullanma becerilerini ölçmeye yönelik bir format değişikliği göze çarpmaktadır. Benzer durum yükseköğretime geçiş sınavı sorularında yaşanan değişikliklerde de görülmektedir. Ülke içerisinde kademeler arası geçişte kullanılan sınavlarda yaşanacak format değişikliğinin, TIMSS ve PISA gibi uluslararası araştırmaların sonuçlarına da Türkiye lehine yansıtacağı düşünülmektedir.

Yukarıda 12 başlık altında yer alan değişiklikler irdelendiğinde, Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde 2000 yılından sonra aynı alanda yakın aralıklarla benzer değişikliklerin yapıldığı ve bu değişikliklerin sistemin diğer basamaklarında da değişikliğe gidilmesini tetiklediği görülmektedir. 2000 yılından günümüze kadar olan süre zarfı göz önüne alındığında, özellikle 2003 yılından itibaren Ak Parti iktidarlarının devam etmesine rağmen, aynı başlıkta yakın tarihli pek çok değişikliğin gerçekleşmesi hatta bazı alanlarda başlanılan noktaya geri dönülmesi Türk Milli Eğitim Sisteminde uzun vadeli bakış açısı eksikliğinin bir göstergesidir.

Yapılan değişikliklerin istenilen ölçüde hedefe ulaşmamasının ve sistemde meydana gelen mevcut aksaklıkların sebeplerinden biri de sistemin aşırı merkeziyetçi yapısıdır. Aşırı merkeziyetçilik, bölgeler arası farklılıkları göz önünde

bulundurmayı zorlaştırmaktadır. Merkezde tek tipçi bir anlayışla şekillenen değişiklikler, farklı bölgelerin farklı ihtiyaçlarına cevap verememektedir.

Osmanlı döneminin son zamanlarından itibaren başlayan eğitimde batılılaşma, Türkiye Cumhuriyeti ile beraber pozitivist, seküler bir eğitim felsefesine evrilmiştir. Yeni Türkiye Cumhuriyeti; istedik vatandaş yetiştirme aygıtı olan eğitimi, bu eğitim felsefesi üzerine kurgulamış ve bu doğrultuda insan yetiştirmiştir. Geçen, yaklaşık 100 yıllık sürede görülmüştür ki, 100 yıl önce kurgulanan ve zaman içerisinde küçük değişiklikler dışında günümüze kadar uygulanmaya devam eden, eğitimde yetiştirilmek istenilen insan modeli ve mevcut eğitim felsefesinin, masaya yatırılması gerekmektedir. 2000 yılından sonra Türk Milli Eğitim Sisteminde, araştırmada ifade edilen başlıklar altında birçok değişiklik yapılmasına rağmen, eğitimin özüne yani yetiştirilmek istenilen insan modeline ve eğitim felsefesine ilişkin önemli değişikliklerin yapılmadığı görülmektedir.

Türk Milli Eğitim Sistemini olumlu yönde etkilemeye yönelik ciddi değişikliklerin yapılması gereken alanlardan biri de eğitim sistemini etkileyen yasal düzenlemelerdir. Türk Milli Eğitim Sistemini doğrudan düzenleyen veya dolaylı yoldan etkileyen yasal düzenlemeler aşağıda verilmektedir.

- 1924 Tarih ve 430 Sayılı Tevhidi-i Tedrisat Kanunu,
- 1926 Tarih ve 789 Sayılı Maarif Teşkilâtına Dair Kanun,
- 1933 Tarih ve 2287 Sayılı Maarif Vekâleti Merkez Teşkilâtı ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun,
- 1949 Tarih ve 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu,
- 1961 Tarih ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu,
- 1965 Tarih ve 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu,
- 1973 Tarih ve 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu,
- 1982 Tarihli mevcut Anayasa,
- 1982 Tarihli YÖK Kanunu,
- 1992 Tarih ve 3797 Sayılı MEB Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun
- 2011 Tarih ve 652 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK)

Eğitim Sisteminin amaç, ilke, işleyiş ve yapısını belirleyen kanunların, yürürlüğe konulma tarihleri incelendiğinde; önemli bir bölümünün olağan üstü dönemlerde, askeri müdahalelerin etkili olduğu ara hükümetler döneminde çıkarıldığı görülmektedir. Daha da ilginç olan bu kanunların, son yıllarda üzerlerinde yapılan küçük değişiklikler dışında hala yürürlükte olmasıdır. Yine 1970, 1980 ve 28 Şubat askeri darbeleri sonrası yaşanan müfredat değişiklikleri de askeri vesayetin eğitim sistemine müdahalesinin bir başka örneğidir.

Türk Milli Eğitim Sisteminin mevcut haliyle kimseyi memnun etmediği, devletin en üst kademesindeki Cumhurbaşkanı'dan, öğrenci velilerine kadar tüm kesimlerce dile getirilmektedir. Toplumun ve zamanın gerekliliklerine cevap verecek bir eğitim sisteminin kurgulanmasında ilk olarak eğitim felsefesinden başlanması gerekmektedir. Oluşturulacak yeni eğitim felsefesinin güncel siyaset ve ideolojilerden uzak bir zeminde; toplumun dünü ve yarını ile tüm kesimleri göz

önünde bulundurularak, insan merkezli bir anlayışla; ideoloji aktarma aracı olmayan bir kapsamda inşa edilmesi gerekmektedir. Bu şartlarda kurgulanacak bir eğitim felsefesinden hareketle, oluşturulacak yasal düzenleme, politika ve yapılacak değişikliklerin, Türk Milli Eğitim Sistemi üzerinde anlamlı etkileri olacaktır.

Kaynakça

- Akşam. (2017, Aralık 5). *YKS TYT nasıl yapılacak?*
[.http://www.aksam.com.tr/yasam/universite-sinavi-sistemi-nasil-olacak-yks-tyt-son-dakika-2018-gelismeleri/haber-678208](http://www.aksam.com.tr/yasam/universite-sinavi-sistemi-nasil-olacak-yks-tyt-son-dakika-2018-gelismeleri/haber-678208) adresinden 24 Nisan 2018 tarihinde alınmıştır.
- Akşam.com.tr. (2018, Aralık 2). *Sözleşmeli öğretmen sözlü sınav merkezi açıklandı mı?* <https://www.aksam.com.tr/egitim/2018-sozlesmeli-ogretmenlik-on-basvuru-sartlari-sozlesmeli-ogretmen-sozlu-sinav-merkezi/haber-793917> adresinden 17 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.
- Akpınar, B. (2015). Eğitimde Madde-Mana Dengesi Arayışı: İmam-Hatip Okulları. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 12-18.
- Aljazeera. (2013, Aralık 30). *Al Jazeera Media Network*. <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiyede-basortusu-yasagi-nasil-basladi-nasil-cozuldu> adresinden 25 Ağustos 2017 tarihinde alınmıştır.
- Anadolu Ajansı. (2015, Nisan 21). 5. sınıflarda yabancı dil eğitimi seneye başlıyor <http://aa.com.tr/tr/egitim/5-siniflarda-yabanci-dil-egitimi-seneye-basliyor/55159> adresinden 17 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır.
- Anadolu Ajansı. (2016, Şubat 29). *Aday Öğretmenleri Yetiştirme Programı Başlıyor* <http://aa.com.tr: http://aa.com.tr/tr/egitim/aday-ogretmenleri-yetistirme-programi-basliyor/529047> adresinden 25 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.
- Anadolu Ajansı. (2018, Şubat 1). *Cumhurbaşkanı Erdoğan okuma yazma seferberliği başlattı*. <https://aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-okuma-yazma-seferberligi-baslatti/1050458> adresinden 25 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır.
- Arkan, A. (2018, Ocak 31). Yeni Liseye Geçiş Sistemi Ve 3 Çemberli Sistem <https://www.setav.org/yeni-liseye-gecis-sistemi-ve-3-cemberli-sistem/> adresinden 17 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır.
- Arslan, M. (2007, Ocak). *Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları ve Belli Başlı Özellikleri*. https://www.researchgate.net/publication/284626676_CUMHURİYET_DONEMI_ILKOGRETIM_PROGRAMLARI_VE_BELLI_BASLI_OZELLIKLERI adresinden 21 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.
- Aslanargun, (2015, *Türkiye Milli Eğitim Sisteminin Yapısı* (Editör: Selahattin TURAN, Yüksel ÖZDEN), *Eğitim Bilimine Giriş*. (6. Basım), Ankara: Pegem Akademi (48-85)
- Aslanargun, (2010), *Türkiye’de Okul Yönetimi Ve Atama Yönetmelikleri*, e-Journal of New World Sciences Academy 2011, Volume: 6, Number: 4, Article Number: 1C0466

- Aslanargun, (2011, Ekim-Kasım-Aralık). *Eğitimi Düzenleyen Kanunların Ruhunu Üzerine*. Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi Sayı:21, s. 41-46.
- Ayşad Güdekli, Z. K. (2013, Mart). *Farabi Değişim Programları El Kitabı*. Ankara.
- Bekir S. GÜR, Z. Ç. (2016). *Beşinci sınıfın yabancı dil dersi ağırlıklı hale getirilmesi: Zorluklar, riskler ve alternatifler (Odak Analiz No. 1)*. Ankara: EBSAM.
- Beyaz Bilgisayar Danışmanlık Hizmetleri Ltd. Şti. . (tarih yok). *Doküman Yönetim Sistemi Nedir* . Beyaz Bilgisayar Danışmanlık Hizmetleri Ltd. Şti. web sitesi: <http://eski.beyaz.net/tr/arsiv-ve-dys/dokuman-yonetim-sistemi/dokuman-yonetim-sistemi-nedir.html> adresinden 23 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.
- Bilsemonline.com. (tarih yok). *Bilsem Nedir?* <https://www.bilsemonline.com/bilsem-nedir> adresinden 02 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.
- Bilsemonline.com (2017), *BİLSEM Sınav Soruları- Örnek Sorular*. <https://www.bilsemonline.com/blog/bilsem-sinav-sorulari> adresinden 02 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.
- Bianet.com. (2013, Ekim 2). *150 Bin Öğrenci Seçti Ama 900 Kürtçe Öğretmeni Hala Atanmadı*. <https://m.bianet.org/bianet/toplum/150351-150-bin-ogrenci-secti-ama-900-kurtce-ogretmeni-hala-atanmadi> adresinden 05 Mart 2017 tarihinde alınmıştır.
- Bolugundem.com. (2004, Haziran 04). *Eğitime %10 Destek Projesi Çağrısı* <http://www.bolugundem.com/egitime-100-destek-projesine-destek-cagrısı-2056h.htm> adresinden 21 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.
- Bursa POMEM. (tarih yok). *Hakkımızda* . <http://bursapomem.pa.edu.tr/hakkimizda.html> adresinden 26 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.
- Cankar, B., & Taş, A. (2017). Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 7 Sayı 2*, s. 189-210.
- CHP. (2013). *4+4+4'ün Bir Yılı* https://content.chp.org.tr/file/bykp_444un1yili.pdf adresinden 22 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.
- CHP. (Tarih yok), *AKP'nin Dört Dörtlük Eğitim Tuzağı 4+4+4 Yasası* <https://content.chp.org.tr/file/bykp-politika-notlari-3.pdf> adresinden 22 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.
- CHP. (Tarih yok). *Çağdaş Türkiye İçin Değişim Cumhuriyet Halk Partisi Programı* <https://chp.azureedge.net/1d48b01630ef43d9b2edf45d55842cae.pdf> adresinden 22 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.
- CHP. (2018). *Millet İçin Geliyoruz CHP Seçim Bildirgesi 2018* <http://secim2018.chp.org.tr/files/CHP-SecimBildirgesi-2018-icerik.pdf?v=3> adresinden 22 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.

- Cnnturk.com. (2017, Mayıs 18). *Okullarda El Yazısı Dönemi Bitiyor*
<https://www.cnnturk.com/video/turkiye/okullarda-zorunlu-el-yazisi-donemi-bitiyor> adresinden 24 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır.
- Çalışkan, E. (2004, Ağustos 12). *Meb'den İddialı Müfredat Değişikliği*
<https://bianet.org/bianet/egitim/40626-mebden-iddiali-mufredat-degisikligi> adresinden 25 Mayıs 2017 tarihinde alınmıştır.
- Çelik, Z., Boz, N., Gümüş, S., & Taştan, F. (2013). *4+4+4 Eğitim Reformunu İzleme Raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları.
- Çelik, Z., Yurdakul, S., Bozgeyikli, H. ve Gümüş, S. (2017). *Eğitime bakış 2017: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Demirbaş, A. (2010). *Ortaöğretimin Öğretim Süresi Bakiminden Değerlendirilmesi*. Ankara.
- Demirci, C. (2012, Ekim 23). *Anadolu Liselerine Öğretmen Atama Sorunu*.
<http://www.turkiyeegitim.com/anadolu-liselerine-ogretmen-atamasi-sorunu-41597h.htm> adresinden 24 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.
- Devlet Personel Başkanlığı . (2014). *Merkezi Yerleştirme İşleminin Başladığı Günden İtibaren Milli Eğitim Bakanlığı' Na Yapılan Öğretmen Atamaları*. tarihinde <http://www.dpb.gov.tr>: <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/istatistik/merkezi-yerlestirme-isleminin-basladi-gunden-itibaren-milli-egitim-bakanligi-na-yapilan-ogretmen-atamaları> adresinden 21 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Devlet Personel Başkanlığı. (2015). *Kamu Görevlilerinin Geneline Ve Hizmet Kollarına Yönelik Mali Ve Sosyal Haklara İlişkin 2016 Ve 2017 Yıllarını Kapsayan 3. Dönem Toplu Sözleşme*.
- Devlet Personel Başkanlığı. (2017). *Kamu Görevlilerinin Geneline Ve Hizmet Kollarına Yönelik Mali Ve Sosyal Haklara İlişkin 2018 Ve 2019 Yıllarını Kapsayan 4.Dönem Toplu Sözleşme*. <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/mevzuat/toplu-sozlesmeler-kamu-gorevlileri-hakem-kurulu-kararlari> adresinden 25 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- Devlet Personel Başkanlığı. (2017, Mayıs). *Meb Engelli Öğretmen Yerleştirme Bilgileri*. <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/istatistikler/engelli-personel-ve-omss-istatistikleri> adresinden 21 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır.
<http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/mevzuat/toplu-sozlesmeler-kamu-gorevlileri-hakem-kurulu-kararlari> adresinden 25 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- Dirilişpostası. (2017, Ağustos 20). *MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde değişiklik*.
<https://www.dirilispostasi.com>: <https://www.dirilispostasi.com/gundem/meb-teftis-kurulu-yonetmeliginde-degisiklik-5a78592f18e540432e756099> adresinden 23 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır
- Durmuş Günay, A. G. (2011, Nisan). *1933'den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler*. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, s. 1-22.

- Egitimajansi.com. (2016, Ağustos 1). *4 Askeri Lise Kapatıldı.* <http://www.egitimajansi.com/haber/turkiyedeki-4-askeri-lise-de-kapatildi-haberi-53404h.html> adresinden 26 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Egitimcaddesi.com. (2016, Ekim 21). *İşte MEB'İN Proje Okulları* <http://www.egitimcaddesi.com/iste-meb-proje-okullari/> adresinden 12 Haziran 2018 tarihinde alınmıştır
- Eğitim-Bir-Sen. (2016). *Eğitime Bakış 2016 İzleme Ve Değerlendirme Raporu.* Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları:68.
- Eğitim-Bir-Sen. (2019). *Eğitim KurumuYöneticilerinin Seçimi ve Yetiştirilmesi.* Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları.
- Eryılmaz, M. (2017, Ekim 11). *Türkiye'deki Kız Çocuklarına Yönelik Gerçekleştirilen Sosyal Sorumluluk Projeleri.* <https://iaupratolyesi.wordpress.com/2017/10/11/turkiyede-kiz-cocuklarına-yönelik-gerçekleştirilen-sosyal-sorumluluk-projeleri/> adresinden 11 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır
- Fatihprojesi.meb.gov.tr. (tarih yok). *ESY – EBA Vsinif Projesi.* <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/esy-etkilesimli-sinif-yonetimi/> adresinden 22 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Fatihprojesi.meb.gov.tr. (tarih yok). *İçerik.* <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/icerik/> adresinden 22 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Gazeteduvar.com. (2017, Temmuz 20). *1 Yıla Damga Vuran 25 KHK* <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/07/20/1-yila-damga-vuran-26-khk/> adresinden 8 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır
- Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2016, Nisan 19). *Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı Arasından İşbirliği Protokolü İmzalandı* <http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/3/62439/genclik-ve-spor-bakanligi-ile-milli-egitim-bakanligi-arasinda-ismbirligi-protokolu-imzalandi.aspx> adresinden 11 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır
- Göksoy, S., & Aslanargun, E. (2014). *Denetim Sürecinde Eğitim Denetmenlerinin Davranışları.* Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 3, Sayı 1, s. 55-77.
- Görmez, M., & Coşkun, İ. (2015, Ocak). *1. Yılında Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Reformunun Değerlendirilmesi.* SETA | Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı. <https://www.setav.org/1-yilinda-temel-egitimden-ortaogretime-gecis-reformunun-degerlendirilmesi/> adresinden 13 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır
- Gündüz, M. (2011, Yıl:7 Sayı:21). *Zorunlu Eğitimin Kısa Tarihi.* Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, s. 3-10.
- Gür, B.S., Çelik, Z., Kurt, T. ve Yurdakul, S. (2017). *Yükseköğretime bakış 2017: İzleme ve değerlendirme raporu.* Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

- Gür, B.S., Çelik, Z. ve Yurdakul, S. (2018). *Yükseköğretime bakış 2018: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Gür, B.S., Çelik, Z., Yurdakul, S. (2016, Ekim). *Beşinci sınıfın yabancı dil dersi ağırlıklı hale getirilmesi: Zorluklar, riskler ve alternatifler* (Odak Analiz No. 1). Ankara: EBSAM.
- Gür, B. S., Çelik, Z., & Coşkun, İ. (2013, Ağustos). *Türkiye’de Ortaöğretimin Geleceği: Hiyerarşi Mi, Eşitlik Mi?* Ankara: SETA | Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı. <https://www.setav.org/turkiyede-ortaogretim-gelecegi-hiyerarşi-mi-esitlik-mi/> adresinden 15 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır
- Haber7.com. (2017, Ağustos 30). *2 Milyon Öğrenciyi İlgilendiren Flaş Değişiklik* <http://www.haber7.com/egitim/haber/2413408-2-milyon-ogrenciyi-iligilendiren-flas-degisiklik> adresinden 15 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır
- Habertürk. (2012, Mayıs 30). *Üniversite Sınavında Çok Önemli Değişiklik* <http://www.haberturk.com/polemik/haber/746385-universite-sinavinda-cok-onemli-degisiklik> adresinden 2 Mart 2018 tarihinde alınmıştır
- Habertürk. (2016, Aralık 12). *Cumhurbaşkanı Erdoğan MEB KHK’sını Onayladı* <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1334205-cumhurbaskani-erdogan-meb-khksini-onayladi> adresinden 20 Mart 2018 tarihinde alınmıştır
- Hitit Üniversitesi. (2016, Aralık 26). *Meslek Yüksekokullarına Sınavsız Geçiş Kaldırıldı* <http://www.tbmyo.hitit.edu.tr/tr/duyurular/2016/12/22/meslek-yuksekokullarina-sinavsiz-gecis-kaldirildi> adresinden 23 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2014, Mayıs 14). *79 Okul Türü 9’a Düştü* <http://www.hurriyet.com.tr/79-okul-turu-9-a-dustu-26396348> adresinden 24 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2005, Haziran 9). *Liseler Artık 4 Yıl*. <http://www.hurriyet.com.tr/liseler-artik-4-yil-325868> adresinden 25 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2014, Ağustos 7). *Özel Okula Gidecek Öğrenciyeye Verilecek Destek Belli Oldu* <http://www.hurriyet.com.tr/ozel-okula-gidecek-ogrenciyeye-verilecek-destek-belli-oldu-26958609> adresinden 12 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2015, Eylül 2). *1221 Temel Lise Açıldı, 700 Dershane Kapandı* <http://www.hurriyet.com.tr/1221-temel-lise-acildi-700-dershane-kapandi-29968324> adresinden 7 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2016, Ağustos 8). *Cuma Namazı İzni Resmen Başladı*. <http://www.hurriyet.com.tr/cuma-namaz-izni-resmen-basladi-40037533> adresinden 30 Ağustos 2017 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (tarih yok). *E-Okul Nedir?* <http://www.hurriyet.com.tr/haberleri/e-okul-nedir> adresinden 25 Ekim 2017 tarihinde alınmıştır

- Hürriyet. (2015, Ağustos 30). *Dershaneler için son tarih 1 Eylül*
<http://www.hurriyet.com.tr/dershaneler-icin-son-tarih-1-eylul-29944140>
 adresinden 7 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2005, Haziran 8). *Yeni Öğrenciye Lise 4 Yıl*
<http://www.hurriyet.com.tr/yeni-ogrenciye-lise-4-yil-325705> adresinden 14
 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet (2015, Ekim 24). *Seçmeli Araçça Tartışması*
<http://www.radikal.com.tr/turkiye/secmeli-arapca-tartismasi-1458523/>
 adresinden 17 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2016, Şubat 19). *Ücretsiz Ders Kitabına 13 Yılda Yaklaşık 4 Milyar Lira*
<http://www.hurriyet.com.tr/uccretsiz-ders-kitabina-13-yilda-yaklasik-4-milyar-lira-40057449> adresinden 3 Ekim 2017 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2017, Eylül 2). *5. Sınıflarda Yabancı Dilde Hazırlık Başlıyor*
<http://www.hurriyet.com.tr/5-siniflarda-yabanci-dilde-hazirlik-basliyor-40567473> adresinden 3 Aralık 2017 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2018, Eylül 26). *MEBBİS nedir? MEBBİS öğretmen girişi nasıl yapılır?*
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/mebbis-nedir-mebbis-ogretmen-girisi-nasil-yapilir-40968721> adresinden 25 Ekim 2017 tarihinde alınmıştır
- Hürriyet. (2013, Şubat 6). *İşte “Seçmeli Kürtçe”nin Türkiye haritası.*
<http://www.hurriyet.com.tr/iste-secmeli-kurtce-nin-turkiye-haritasi-22534618>
 adresinden 17 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır
- Kamupersoneli.net. (2017, Ağustos 08). *Diğer Yıllara Göre KPSS OABT'ye Katılımcı Sayısı Azaldı* <https://www.kamupersoneli.net/oabt/diger-yillara-gore-kpss-oabt-ye-katilimci-sayisi-azaldi-h31905.html> adresinden 20 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- Kandemir, A. (2014 , Aralık 1). *Son 10 yılın yönetici atama yönetmeliği tarihi*
<https://www.memurlar.net/haber/491782/> adresinden 17 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Kaplan, P. (2012, Ocak 3). *19 Yıl Sonra Katsayı Farkı Olmadan Sınava Girilecek*
<http://www.haberturk.com/yazarlar/pervin-kaplan/702466-13-yil-sonra-katsayi-farki-olmadan-sinava-girilecek> adresinden 27 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Karadağ, A. (2017, Aralık 14). *Öğretmen Atamalarında Yeni Mülakat Sistemi.*
<http://www.mebpersonel.com/ogretmen-atamaları/ogretmen-atamalarında-yeni-mulakat-sistemi-h218970.html> adresinden 17 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Karaca, E. (2012, Ocak 26). *Milli Güvenlik Dersi Kalkınca Okullarda Militarizm Bitti mi?* <https://bianet.org/bianet/genclik/135729-milli-guvenlik-dersi-kalkinca-okullarda-militarizm-bitti-mi> adresinden 18 Mayıs 2017 tarihinde alınmıştır

- Karar.com. (2017, Temmuz 28). *MEB DYS Giriş Ekranı, Doküman Yönetim Sistemine Giriş Nasıl Yapılır* <http://www.karar.com: http://www.karar.com/guncel-haberler/meb-dys-giris-sorgulama-ekrani-dokuman-yonetim-sistemine-giris-nasil-yapilir-555139> adresinden 23 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Kargı, M. (2016, Aralık 21). Anne, Baba Eğitimi ve Türkiye <http://anne-babaegitimi.blogspot.com.tr/2016/12/anne-baba-egitimi-ve-turkiyede.html> adresinden 23 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır
- Kılıç, A, F.Yurdabakan,vA.Kılıç,vA.Özoğlu,vM.Gülabacı,vM.Selçuk,Süzme,P.Yıldız, R. Güzel,S.Canbolat,Y(2015). *Türk Eğitim Sistemi ve Ortaöğretim*. Ankara: http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/13153013_TES_ve_ORTA_YYRETYM_son10_2.pdf adresinden 8 Ağustos 2017 tarihinde alınmıştır
- KMO Bilgi Sistemleri A.Ş. (tarih yok). *MEB İstatistik Kapasitesinin Güçlendirilmesi İçin Teknik Yardım*. <http://www.kmo.com.tr/tr/29977/Milli-Egitim-Bakanligi-Istatistik-Kapasitesinin-Guclendirilmesi-icin-Teknik-Yardim> adresinden 23 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Kurum, G., & Çınkır, Ş. (2017, Kasım 6). *Cehennemde Evlilik: Türkiye’de Eğitim Denetiminin Birleştirilmesi Üzerine Maarif Müfettişlerinin Görüşleri*. Eğitim ve Bilim Cilt 42 (2017) Sayı 192 , s. 35-57.
- Kurt, H. (2014). *Anadolu İmam Hatip Liseleri’nin Tarihi gelişim Süreci Ve Öğrencilerinin Kelam Dersine ilişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Bartın Anadolu İmam Hatip Lisesi Örneği)*. International Journal of Social Science, 73-91.
- MEB. (2007, Haziran 1). *2007 Yılı Alan Değişikliği Genelgesi*.
- MEB. (2010). *Değerler Eğitimi Yönergesi*.
- MEB. (2014). *MEB 2013 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- MEB. (2017, Şubat 3). *Seçmeli Dersler İçin Okul Yönetimleri En Fazla 10 Ders Blirleyecek*. <http://www.meb.gov.tr/secmeli-dersler-icin-okul-yonetimleri-en-fazla-10-farkli-ders-belirleyecek/haber/12849/tr> adresinden 8 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2017). *MEB 2016 Yılı Faaliyet Raporu*.
- MEB İKGM. (2017, Aralık 18). *Alan Değişikliği Hakkında Açıklama*. http://ikgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/18170248_Alan_deYiYikliYi_aYklama_2017-1.pdf adresinden 20 Mayıs 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB ÖDSHGM. (2016). *Asli Öğretmenliğe Geçiş Sınavı E-Kılavuzu* .
- MEB . (2011, Ağustos 25). *Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*.
- MEB . (2015, şubat 2). *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*. <http://ogm.meb.gov.tr/www/mill-egitim-bakanligi-ortaogretim-kurumlari-yonetmeliginde-degisiklik-yapilmasina-dair-yonetmelik-01072015-tarihli-ve->

- 29403-sayili-resm-gazetede-yayimlanarak-yururluge-girmistir/icerik/361 adresinden 13 Mart 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. EURYDİCE. (tarih yok). *Eurydice (Avrupa Eğitim Bilgi Ağı)* . <http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/services.html> adresinden 1 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (1999, Aralık). *Millî Eğitim Bakanlığı Anadolu Liseleri Öğretmenlerinin Seçimi Ve Atamalarına İlişkin Yönetmelik*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/44.html> adresinden 24 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2006). *Millî Eğitim Bakanlığı İç Denetim Yönergesi*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1680.pdf> adresinde 26 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2007, Haziran 1). *2007 Yılı Alan Değişikliği Genelgesi*.
- MEB. (2009). *Meb 2010-2014 Stratejik Planı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- MEB. (2010). *Değerler Eğitimi Yönergesi*. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerleregitiimi.pdf adresinde 23 Aralık 2017 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2010, Haziran 25). *İl Millî Eğitim Müdürlükleri Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) Birimleri Yönergesi*. MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- MEB. (2012, Mayıs 9). *12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Konulu MEB Genelgesi*.
- MEB. (2014, Mayıs 8). *İl Millî Eğitim Müdürlükleri Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) Birimleri Yönergesi*. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- MEB. (2014, Eylül 23). *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/09/20140913-8.htm> adresinde 6 Nisan 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2014). *Millî Eğitim Bakanlığı Örgün Ve Yaygın Eğitimi Destekleme Ve Yetiştirme Kursları Yönergesi*. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/01060217_mebdesteklemeveyetistirmekurslariyonergesi.pdf adresinden 7 Nisan 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2014, Mayıs 13). *Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi (2014-2018)*. <http://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/013.pdf> adresinden 27 Haziran 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2017, Ağustos 4). *340 bin öğrenciye özel okul teşviki verilecek*. <http://www.meb.gov.tr/340-bin-ogrenciye-ozel-okul-tesviki-verilecek/haber/14240/tr> adresinden 18 Ağustos 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2017). *Eğitim ve öğretimde yenilikçilik ödülleri 12.04.2017 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı genelgesi*.

- MEB. (2017, Ocak 16). *MEB İç Denetim Birimi Başkanlığı*. <http://icden.meb.gov.tr/www/ic-denetim/icerik/50> adresinden 17 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2018, Şubat 15). *Okullar Hayat Olsun Projesi Özeti*. http://okullarhayatolsun.meb.gov.tr/?islem=bilgi_detay&id=26#.WoWllkpl_IU adresinden 13 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2018, Şubat 13). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimde Kalite Yönetim Sistemi Yönergesi*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_01/15025110_mebe_kysyonergesi.pdf adresinden 30 Haziran 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2018, Şubat 13). *Millî Eğitim Bakanlığı İletişim Merkezi (Mebim) "Alo 147"*. <http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/basinmus/alo147.html> adresinden 5 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB DHGM. (2016, Temmuz 1). *Ücretsiz Ders Kitaplarının Teslim Alınması ve Dağıtımına dair yazı Ek 1 ihtiyaç listesi*. <http://dhgm.meb.gov.tr/www/2016-2017-egitim-ogretim-yilinda-dagitilacak-uccretsiz-ders-kitaplarinin-teslim-alinmasi-ve-dagitimi/icerik/281>. Adresinde 4 Ağustos 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB HBÖGM. (2018, Şubat 05). *Okuryazarlık Seferberliği*. 2018/4 Milli Eğitim Bakanlığı Genelgesi.
- MEB İKGM. (2017, Aralık 18). *Alan Değişikliği Hakkında Açıklama*. http://ikgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/18170248_Alan_deYiYikliYi_aYklama_2017-1.pdf adresinden 11 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB ÖYGGM. (2017). *Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023*. http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/09140719_Strateji_Belgesi_Resmi_Gazete_sonrasY_ilan.pdf adresinden 23 Ağustos 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB ÖDSGM. (2016). *Asli Öğretmenliğe Geçiş Sınavı E-Kılavuzu*. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/06104059_9_ARALIK_2018_AKS_E-KILAVUZU.pdf adresinde 16 Mayıs 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB ÖÖKGM. (2016, Ağustos 11). *2016-2017 Öğretim Yılı Eğitim ve Öğretim Desteği Başvuru Ve Yerleştirme e-Kılavuzu*. http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_08/11065834_20162017_ogretim_yili_egitim_ve_ogretim_destegi_basvuru_ve_yerlestirme_ekilavuzu.pdf adresinden 18 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB ÖERHGM. (2015, Temmuz 15). *Özel Eğitimin Güçlendirilme Projesi*. <http://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitimin-guclendirilmesi-projesi/icerik/558> adresinden 21 Mart 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB ÖÖKGM (2015). *2015-2016 Özel Okullarda Öğrenim Gören/Göreceğ Öğrencilere Verilecek Eğitim Ve Öğretim Desteğine İlişkin Sıkça Sorulan Sorular ve Cevapları*. http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_08/11030455_eyitimveretim

desteiskasorulansorularvecevaplar.pdf adresinden 21 Mart 2018 tarihinde alınmıştır

- MEB Sosyal Medya Hesabı. (2017, Temmuz 18). *Bakan Yılmaz, yeni müfredatı açıkladı.* <https://www.facebook.com/milliegitimbakanligi>: <https://www.facebook.com/milliegitimbakanligi/posts/1968351806524204> adresinden 19 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- MEB TEGM. (2017, Eylül 15). *Ortaokul 5. sınıflarda Yabancı Dil Ağırlıklı Eğitim Uygulaması Konulu Resmi Yazı.* http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/15180821_5._sYnYf_yabancY_dil_talimat_yazYsY.pdf adresinden 26 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB YYEGM. (2016). *Millî Eğitim Bakanlığı Yurt Dışı Lisansüstü Öğrenim Bursu Programı (Ylsy).* https://yyegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/21031209_ylsy_tanitim_kitapcigi.pdf adresinden 1 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- MEB DÖGM. (2018, Mart). *MEB Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi Uygulama Usul ve Esasları.* Ankara.
- MEB. (2010). *Değerler Eğitimi Yönergesi.* http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerleregitimi.pdf adresinde 19 Haziran 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB SGB. (2011, Aralık). *Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi.* Ankara, Ankara.
- MEB. (2003, Kasım 17). *Millî Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliği.* <http://www.sosyalbilimlerliseleri.com/mevzuat.html> adresinden 23 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2005, Mayıs 31). *Millî Eğitim Bakanlığı Okul-Aile Birliği Yönetmeliği.* <http://mevzuat.meb.gov.tr>: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25831_0.html adresinden 21 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- MEB. (2016, Eylül 1). *Özel Program Ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği* 1 Eylül 2016 tarihli ve 29818 sayılı Resmi Gazete.
- MEB. (2011). *652 Sayılı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname* 14.09.2011 tarihli ve 28054 sayılı Resmi Gazete.
- MEB ÖYGGM. (2017). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri.* Ankara.
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2006-2007.* Ankara, 2007
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2007-2008.* Ankara, 2008
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2008-2009.* Ankara, 2009
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2009-2010.* Ankara, 2010
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2010-2011.* Ankara, 2011
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2011-2012.* Ankara, 2012
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2012-2013.* Ankara, 2013
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2013-2014.* Ankara, 2014

- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2014-2015*. Ankara, 2015
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2015-2016*. Ankara, 2016
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2016-2017*. Ankara, 2017
- MEB, *Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2017-2018*. Ankara, 2018
- MEB, *2006 Mali Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 2005
- MEB, *2007 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 2006
- MEB, *2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 2007
- MEB, *2009 Yılı Bütçe Raporu*. Ankara, 2008
- MEB, *2010 Yılı Bütçe Raporu*. Ankara, 2009
- MEB, *2011 Yılı Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe Tasarısı*. Ankara, 2010
- MEB, *2012 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 2011
- MEB, *2013 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 2012
- MEB, *2014 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 2013
- MEB, *2015 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 2014
- MEB, *2016 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 2016
- MEB, *2017 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 2017
- MEB, *2018 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor*. Ankara, 20178
- MEB, *Faaliyet Raporu 2008*. Ankara, 2009
- MEB, *Faaliyet Raporu 2009*. Ankara, 2010
- MEB, *Faaliyet Raporu 2010*. Ankara, 2011
- MEB, *Faaliyet Raporu 2011*. Ankara, 2012
- MEB, *İdari Faaliyet Raporu 2012*. Ankara, 2013
- MEB, *İdari Faaliyet Raporu 2013*. Ankara, 2014
- MEB, *İdari Faaliyet Raporu 2014*. Ankara, 2015
- MEB, *İdari Faaliyet Raporu 2015*. Ankara, 2016
- MEB, *İdari Faaliyet Raporu 2016*. Ankara, 2017
- MEB, *İdari Faaliyet Raporu 2017*. Ankara, 2018
- MEB, *2010-2014 Stratejik Plan*. Ankara, 2010
- MEB, *2015-2019 Stratejik Plan*. Ankara, 2015
- Meb.gov.tr, (tarih yok). *Millî Eğitim Bakanlığı İletişim Merkezi (Mebim) "Alo 147"*.
<http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/basimus/alo147.html>
 adresinden 22 Nisan 2018 tarihinde alınmıştır
- Meb.gov.tr. (2018, Mayıs 8). *Öğretmen performans sistemi bu yıl uygulanmayacak*.
<http://www.meb.gov.tr/ogretmen-performans-sistemi-bu-yil-uygulanmayacak/haber/16334/tr> adresinden 17 Ocak 2019 tarihinde alınmıştır
- Mebpersonel.com. (2017, Ekim 28). *Aday Öğretmenler Sözlü Sınava Alınmayacak*
<http://www.mebpersonel.com/meb-personeli/aday-ogretmenler-sozlu-sinava-alinmayacak-h217540.html> adresinden 3 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır

- Mebpersonel.com. (2017, Ağustos 30). *2 milyon öğrenciyi ilgilendiren flaş değişiklik!*
<http://www.mebpersonel.com/meb/2-milyon-ogrenciyi-igilendiren-flas-degisiklik-h216436.html> adresinden 30 Ağustos 2017 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2005, Nisan 26). *2005 Yılı Öğretmen Yer Değiştirme Kılavuzu*
<https://www.memurlar.net/haber/20428/> adresinden 7 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2005, Haziran 9). *Liselerin 4 Yıla Çıkarılmasının Detayları*
<https://www.memurlar.net/haber/22924/liselerin-dort-yila-cikarilmasinin-detaylari.html> adresinden 8 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2007, Mayıs 9). *MEB Yönetici Atamalarını Durduran Danıştay Kararı*
<https://www.memurlar.net/haber/74144/meb-yonetici-atamalarini-durduran-danistay-karari.html> adresinden 8 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2012, Eylül 14). *MEB Öğretmenlerin Alan ve Yer değişikliği Kontejanlarını Açıkladı*
<https://www.memurlar.net/haber/284136/meb-ogretmenlerin-alan-ve-yer-degisikligi-kontenjanlarini-yayimladi.html> adresinden 10 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2014, Nisan 4). *06.05.2010 'dan Önce 4-b'li Öğretmenler Olanlar Zprunlu Hizmetten Muaf*
<https://www.memurlar.net/haber/462971/06-05-2010-dan-once-4-b-li-ogretmen-olanlar-zorunlu-hizmetten-muaf.html> adresinden 11 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2014, Kasım 26). *MEB'den Alan Seçişikliği Açıklaması*
<https://www.memurlar.net/haber/491308/meb-den-alan-degisikligi-aciklamasi.html> adresinden 10 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2016, Ocak 5). *Danıştay Toplu Sözleşmedeki İLKSAN Maddesini Durdurdu*
<https://www.memurlar.net/haber/556854/danistay-toplu-sozlesmedeki-ilksan-maddesini-durdurdu.html> adresinden 18 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2017, Haziran 21). *Asli Öğretmeliğe Geçiş Sözlü Sınavına İptal Kararı*
<https://www.memurlar.net/haber/675795/asli-ogretmenlige-gecis-sozlu-sinavina-iptal-karari.html> adresinden 9 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2017, Şubat 24). *MEB Maarif Müfettişliği sonuçlarını Açıkladı*
<https://www.memurlar.net/haber/649047/meb-maarif-mufettisligi-sonuclari-aciklandi.html> adresinden 13 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2018, Ocak 9). *İLKSAN Yine Üyelikten Çıkarmıyor*
https://www.memurlar.net/haber/720641/ilksan-yine-uyelikten-cikarmiyor.html?utm_source=headlines adresinden 18 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2014, Kasım 26). *MEB'den Alan Değişikliği Açıklaması*
<https://www.memurlar.net/haber/491308/meb-den-alan-degisikligi-aciklamasi.html> adresinden 11 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır

- Memurlar.net. (2016, Temmuz 27). *Sözleşmeli öğretmenlik ve mülakat geldi.* <https://www.memurlar.net/haber/599523/sozlesmeli-ogretmenlik-ve-mulakat-geldi.html> adresinden 17 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Memurlar.net. (2018, Nisan 4). *Tam gün eğitime okullarımız ne kadar hazırlıklı?* <https://www.memurlar.net/haber/739323/tam-gun-egitime-okullarimiz-ne-kadar-hazirlikli.html> adresinden 17.10.2018 tarihinde alınmıştır.
- Milli Savunma Üniversitesi. (tarih yok). *Milli Savunma Üniversitesi.* <http://www.msu.edu.tr/tarihce> adresinden 2 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır
- Milliyet. (2009, Ağustos 3). *Katsayı Uygulaması Kaldırıldı* <http://www.milliyet.com.tr/katsayi-uygulamasi-kaldirildi--egitimoss-1120249/> adresinden 9 Nisan 2018 tarihinde alınmıştır
- Milliyet.com.tr. (2008, Ağustos 12). *Okul Türleri Azalıyor* <http://www.milliyet.com.tr/okul-turleri-azaliyor--lise-977186/> adresinden 12 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- Milliyet.com.tr. (2017, Temmuz 19). *Sözleşmeli Öğretmenlik Atama Sonuçları* <http://www.milliyet.com.tr/sozlesmeli-ogretmenlik-atama-gundem-2487512/> adresinden 16 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Ntv.com.tr. (2017, Eylül 14). *Öğrencilere 190 Milyon Ücretsiz Ders Kitabı Dağıtılacak* <https://www.ntv.com.tr/egitim/ogrencilere-190-milyon-uccretsiz-ders-kitabi-dagitilacak,kPrWrQLh1EGT-zsconSZyw> adresinden 21 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır
- Ntv.com.tr. (2017, Şubat 7). *MEB'de Bürokrasi Azalıyor* https://www.ntv.com.tr/egitim/mebde-burokrasi-azaliyor,a_er-3OISk-OWmInz2ffw adresinden 23 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Ntv.com.tr. (2018, Temmuz 20). *Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk: Öğretmen performans sistemini uygulamayacağız.* https://www.ntv.com.tr/egitim/milli-egitim-bakani-ziya-selcuk-ogretmen-performans-sistemini-uygulamayacagiz,ui7xWDCODU2D4EPoXe3_xg adresinden 17 Ocak 2019 tarihinde alınmıştır
- Ogretmenlersitesi.com. (2009, Aralık 25). *Anadolu Liselerine Öğretmen Seçimine Dava.* <https://www.ogretmenlersitesi.com/anadolu-liselerine-ogretmen-secimine-dava/6868/> adresinden 24 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Ogretmenlerhaber.com. (2016, Ocak 27). *Meb'den Müdür Yardımcıları İçin Önemli Değişiklik.* ogretmenlerhaber.com adresinden 17 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Onder.org.tr. (2018, Aralık 25). *İmam hatipler: 105 yıllık gelenek.* ÖNDER İmam Hatipliler Derneği: <http://www.under.org.tr/sayfa/tarihce> adresinden 18 Kasım 2018 tarihinde alınmıştır
- ÖSYM. (2002, Eylül 8). *2003 Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) Puan Hesaplamaları ile İlgili Değişiklikler.* <http://www.osym.gov.tr/TR,2200/2003-oss-ogrenci->

- secme-sinavi-puan-hesaplamalari-ile-ilgili-degisiklikler-basin-duyurusu.html adresinden 6 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- ÖSYM. (2010). *2010 Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Sistem (Ösys) Kılavuzu*. Ankara. <https://www.osym.gov.tr/TR,1116/2010-osys-yerlestirme-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html> adresinden 6 Temmuz 2018 tarihinde alınmıştır
- ÖSYM. (2018). *Tarihsel Gelişme* <http://www.osym.gov.tr/TR,8530/tarihsel-gelisme.html> adresinden 29 Ağustos 2018 tarihinde alınmıştır
- ÖSYM. (2018, Ocak 4). *Yükseköğretim Kurumları Sınavı İle İlgili Sıkça Sorulan Sorular Ve Cevapları*. <http://www.yok.gov.tr/web/guest/yks-sss-ve-cevapları-ile-puan-turleri> adresinden 29 Ağustos 2018 tarihinde alınmıştır
- Özer, F. (2017, Aralık 28). *FETÖ'nün 75 Okulu Maarifte* <https://www.yenisafak.com/gundem/fetonun-75-okulu-maarifte-2940246> adresinden 1 Ağustos 2018 tarihinde alınmıştır
- Özyurt, C. (2013, Temmuz- Ağustos-Eylül). *Türkiye'de Eğitim İdeolojisi ve Kimlik İnşası*. Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi Sayı:26, s. 8-21.
- Öztürk, F. (2018, Mart 26). *Öğretmen Performans Değerlendirme Sistemi: Ne getiriyor, sendikalar neden karşı?* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43544926> adresinden 17 Ocak 2019 tarihinde alınmıştır
- Radikal. (2013, Temmuz 25). *Katsayı Mağdurlarına Tazminat Yolu Açıldı* <http://www.radikal.com.tr/turkiye/katsayi-magdurlarina-tazminat-yolu-acildi-1143252/> adresinden 6 Kasım 2018 tarihinde alınmıştır
- Radikal (2015, Ekim 24). *Seçmeli Arapça Tartışması* <http://www.radikal.com.tr/turkiye/secmeli-arapca-tartismasi-1458523/> adresinden 17 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır
- Resmi Gazete. (2003, Ağustos 27). *Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/08/20030827.htm> adresinden 3 Haziran 2018 tarihinde alınmıştır
- Resmi Gazete, (2004). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği*, 11.1.2004 tarihli ve 25343 sayılı Resmî Gazete
- Resmi Gazete, (2007). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama Yönetmeliği*, 13.4.2007 tarihli ve 26492 sayılı Resmî Gazete
- Resmi Gazete, (2008). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticileri Yönetmeliği*, 24.4.2008 tarihli ve 26856 sayılı Resmî Gazete
- Resmi Gazete, (2009). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönetmelik*, 13.8.2009 tarihli ve 27318 sayılı Resmî Gazete

- Resmi Gazete. (2010). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama Ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. 9 Ekim 2010 tarihli ve 27724 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (2010). *Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun İle Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. 13.06.2010 tarihli ve 27610 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (2011). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama Ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. 9 Ağustos 2011 tarihli ve 28020 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (2011). *Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*. 14.09.2011 tarihli ve 28054 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete, (2013). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği*, 28.2.2013 tarihli ve 28573 sayılı Resmî Gazete
- Resmi Gazete, (2013). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumu Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği*, 4.8.2013 tarihli ve 28728 sayılı Resmî Gazete
- Resmi Gazete, (2014). *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Görevlendirilmelerine İlişkin Yönetmelik*, 10.6.2014 tarihli ve 29026 sayılı Resmî Gazete
- Resmi Gazete. (2014). *Millî Eğitim Temel Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. 01.03.2014 tarihli ve 28941 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete, (2015). *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Görevlendirilmelerine Dair Yönetmelik*, 6.10.2015 tarihli ve 29494 sayılı Resmî Gazete
- Resmi Gazete, (2016). *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yöneticileri Görevlendirilmelerine Dair Yönetmelikte Değişikli Yapılmasına İlişkin Yönetmelik*, 27 Ocak 2016 Tarihli ve 29606 sayılı Resmî Gazete
- Resmi Gazete. (2016, Haziran 17). *Türkiye Maarif Vakfı Kanunu* 28.06.2016 tarihli ve 29756 sayılı Resmi Gazete
- Resmi Gazete. (2016, Temmuz 31). *Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname 29787 sayılı ve 31 Temmuz 2016 tarihli Resmi Gazete*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160731-5.htm> adresinden 26 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Resmi Gazete. (2016). *6764 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. 09.12.2016 Tarihli ve 29913 Sayılı Resmi Gazete.

- Resmi Gazete. (2016). *Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. 9 Aralık 2016 tarihli ve 29913 sayılı Resmî Gazete.
- Resmi Gazete, (2017). *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği*, 22 Nisan 2017 Tarihli ve 30046 Sayılı Resmi Gazete
- Resmi Gazete. (2017 , Temmuz 1). *Sanayinin Geliştirilmesi Ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170701-21.htm> adresinden 10 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Resmi Gazete. (2017). *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği*. 22 Nisan 2017 tarihli ve 30046 sayılı Resmi Gazete.
- Sabah Gazetesi. (2015, Şubat 27). *Polis Kolejleri Kapatılıyor* <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/02/27/polis-koleji-kapatiliyor> adresinden 26 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Sabah Gazetesi. (tarih yok). *Polis Koleji* <https://www.sabah.com.tr/polis-koleji> adresinden 26 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Sabah Gazetesi. (2015, Ekim 6). *MEB Müdür Ve Müdür Yardımcısı Atama Kriterlerini Değiştirdi!* <https://www.sabah.com.tr/egitim/2015/10/06/meb-mudur-ve-mudur-yardimcisi-atama-kriterlerini-degistirdi> adresinden 18 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Sargın, S. (2007). *Türkiye’de Üniversitelerin Gelişim Süreci Ve Bölgesel Dağılımı* . Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , s. 133-150.
- SETAV. (2016). *2016’da Eğitim Ve Sosyal Politikalar*. <https://www.setav.org/2016da-egitim-ve-sosyal-politikalar/> adresinde 27 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır
- Sezer. (2016). *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullardaki Öğretmenlerin Eğitimde Toplam Kalite Yönetimini Algılama Düzeyleri Üzerine Düzce İlinde Bir Araştırma* Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 1.
- Sorgunmehmetakifersoyoo.meb.k12.tr. (2017, Şubat 14). *Askeri Liseler Hakkında* http://sorgunmehmetakifersoyoo.meb.k12.tr/tema/icerikler/askeri-liseler-hakkinda_2331022.html adresinden 26 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- Sosyalbilimlerlisesi.com. (2017, Haziran 29). *Sosyal Bilimler Liselerinin Farkları*. <http://www.sosyalbilimlerlisesi.com/2013/06/sosyal-bilimler-liselerinin-farklar.html> adresinden 1 Ekim 2017 tarihinde alınmıştır

- Taş A, Önder. E. (2010). *2004 Yılı Ve Sonrasında Yayınlanan Eğitim Kurumları Yöneticilerinin Atama Ve Yer Değiştirmelerine İlişkin Yönetmeliklerin Karşılaştırması*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 171-185.
- Tebliğler Dergisi. (2004, Eylül). *MEB Demokrasi Eğitimi Ve Okul Meclisleri Yönergesi*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/286.pdf> adresinden 3 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır
- Trthaber.com. (2017, Temmuz 13). *Darbe Girişimi Sonrası MEB'den 33 Bin 74 Personel İhraç Edildi* <http://www.trthaber.com/haber/turkiye/darbe-girisimi-sonrasi-mebden-33-bin-74-personel-ihrac-edildi-324287.html> adresinden 23 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır
- TÜİK. (2012). *İstatistik Göstergeler 1923-2011*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu .
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük. (2018), <http://www.tdk.gov.tr/index.php?> adresinde 12 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır
- Yeniçaggazetesi.com.tr. (2018, Nisan 21). *MEB'in 'Tablet' projesi de çöktü!* . <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/mebin-tablet-projesi-de-coktu-190377h.htm> adresinden 23 Kasım 2018 tarihinde alınmıştır
- Yenişafak. (2017, Aralık 23). *TEOH Yerine Gelen Sistemin Tüm Detayları* <https://www.yenisafak.com/gundem/teog-yerine-gelen-sistemin-tum-detaylari-2916660> adresinden 19 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır
- Yenişafak. (2018, Şubat 02). *TEOG Yerine Gelen Liseye Geçiş Sınavında 15 Gün Süre Verilecek* <https://www.yenisafak.com/gundem/teog-yerine-gelen-liseye-gecis-sinavinda-15-gun-sure-verilecek-3058533> adresinden 19 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır
- Yenişafak. (2018, Ocak 11). *15 Temmuz Darbe Girişimi OHAL/KHK* <https://www.yenisafak.com/15temmuz/ohal-khk-detay> adresinden 23 Eylül 2018 tarihinde alınmıştır
- Yenişafak Gazetesi. (2017, Ocak 13). *MEB Yeni Müfredat Taslağı Görüşe Açıldı* <https://www.yenisafak.com/meb-yeni-mufredat-taslagi-goruse-acildi-h-2596396> adresinden 1 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır
- Yıldırım, A., & Şimşek, H., (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, H. (2015). *100 Soruda Eğitim-Bir-Sen ve Sendikacılık*. Eğitim-Bir-Sen Yayınları. Ankara
- YÖK. (2010). *Türkiye Yüksek Öğretim Yeterlikleri Çerçevesi* <http://tyyc.yok.gov.tr> adresinden 1 Şubat 2018 tarihinde alınmıştır
- YÖK. (2016, Aralık 21). *Sınavsız Geçişin Kaldırılması ve Yeni Katsayı Uygulaması* http://yok.gov.tr/web/guest/duyuru-detay1/-/asset_publisher adresinden 30 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır
- YÖK. (2017, Mayıs 11). *Yüksek Öğretimde Sessiz Devrim Üretim Reformu Paketinde* <http://www.yok.gov.tr/documents/18755141/> 30589745/234_

yuksekogretimde_sessiz_devrim_uretim_reformu_paketinde.pdf/af3c3f9f-288b-4d89-8ddf-2ed34d688bcb adresinden 10 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır

YÖK. (2017, Temmuz 1). *Üretim Reformu Paketi*. <http://www.yok.gov.tr/web/guest/> adresinden 10 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır

YÖK. (2018). *Üniversitelerimi* <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz> adresinden 6 Kasım 2018 tarihinde alınmıştır

YÖK. (2006). *Eğitim Fakültelerinde Uygulanacak Yeni Programlar Hakkında Açıklama* [http://www.yok.gov.tr/documents/](http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/aciklama) 10279/49665/aciklama adresinden 7 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır